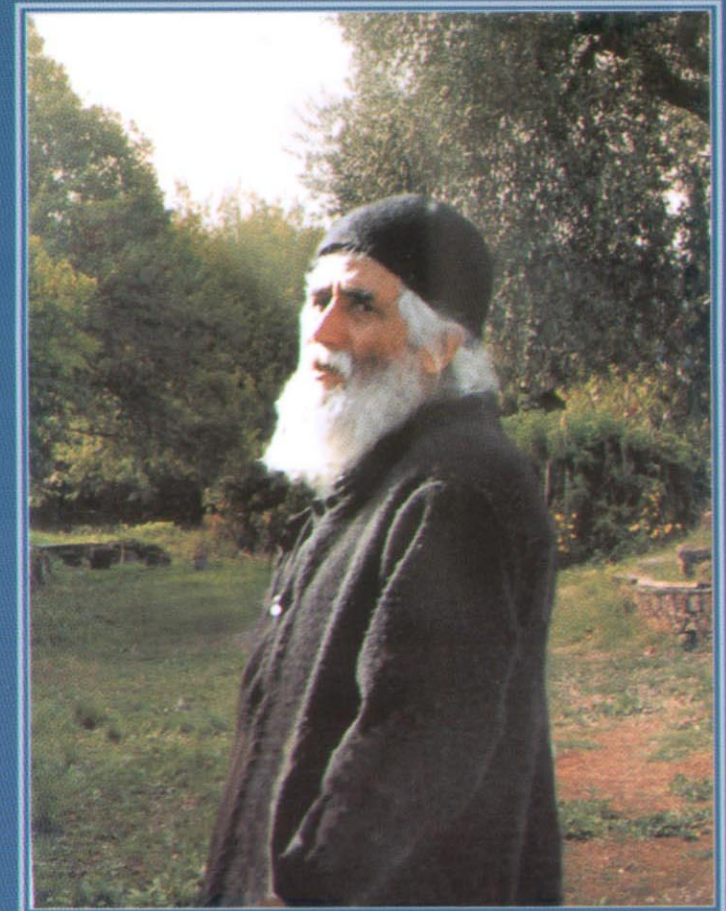

ХИЛАНДАРСКИ ПУТОКАЗИ

Јеромонах Исаак
ЖИТИЈЕ СТАРЦА ПАЈСИЈА
СВЕТОГОРЦА

МОНАСТИР ХИЛАНДАР

»ХИЛАНДАРСКИ ПУТОКАЗИ«
Бр. 47

Наслов изворника:

Γερομοναχου Ισαακ
Βιος γεροντος Παϊσιου του Αγιουριτου

Αγιον Ορος 2004

Превод са грчког изворника:
Дејан Ристић

Слика на корицама:
старац Пајсије

Штампано по благослову игумана
Манастира Хиландара

Помени Господе, слугу свога Мирољуба
Ксенију, Серђу, Асју-Анђелину

МОНАСТИР ХИЛАНДАР, Света Гора Атонска 2006.

ХИЛАНДАРСКИ ПУТОКАЗИ

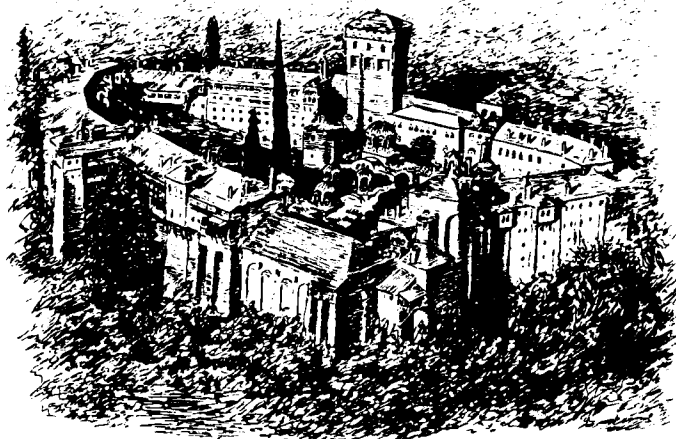
Јеромонах Исаак

ЖИТИЈЕ СТАРЦА ПАЈСИЈА
СВЕТОГОРЦА

МОНАСТИР ХИЛАНДАР

2006.

САДРЖАЈ:

ПРЕДГОВОР.....	9
ПРЕДГОВОР СРПСКОМ ИЗДАЊУ.....	14

ПРВИ ДЕО ОПШИРНО ЖИТИЈЕ

I	ТЕЛЕСНИ И ДУХОВНИ ПРЕЦИ.....	17
II	ПОДВИЖНИЧКЕ ПРИПРЕМЕ.....	20
III	ВОЈНИ РОК.....	29
IV	ТРАГАЊА И ПРИПРЕМА.....	35
V	ОПШТЕЖИТЕЉНИК У МАНАСТИРУ ЕСФИГМЕНУ.....	37
VI	У ОСОБЕНОЖИТЕЉНОМ [идиоритамском] МАНАС- ТИРУ ФИЛОТЕЈУ.....	44
VII	У МАНАСТИРУ СТОМИО У КОНИЦИ.....	52
VIII	ПУСТИЊАК У БОГОПОХОЂЕНОЈ ГОРИ СИНАЈ- СКОЈ.....	69
IX	У ИВИРОНСКОМ СКИТУ.....	80
X	У ПУСТИЊСКОЈ КАТУНАКИЈИ.....	86
XI	У КОЛИБИ ЧАСНОГ КРСТА.....	89
XII	У „ПАНАГУДИ” - ДАВАЊЕ НАПАЂЕНИМА.....	126
XIII	БОЛЕСТ И БЛАЖЕНО УПОКОЈЕЊЕ.....	154
XIV	ЧУДА ПОСЛЕ УПОКОЈЕЊА.....	163

ДРУГИ ДЕО ЖИВОТОПИС ПО ТЕМАТСКИМ ЦЕЛИНАМА

I	ВРЛИНЕ.....	175
II	БЛАГОДАТНИ ДАРОВИ.....	248
III	ПРИНОС.....	304

ПРЕДГОВОР

О блаженопочившем старцу Пајсију објављено је од разних писаца много књига, које су заиста донеле духовне користи и учиниле га познатијим. Међутим, све што је објављено односи се углавном на старчево учење и чуда, уз оскудне животописне податке.

Недостатак детаљног старчевог животописа запазило је једно старчево духовно чедо, наш старац јеромонах Исаак¹⁾, те је одлучио да допуни празнину.

Писање је он започео отприлике две године после упокојења оца Пајсија (29. 6. 1994. године) уз помоћ свог братства, и ближио се завршетку. Међутим, његово упокојење (3. 7. 1998. године) је одложило издање готово спремног животописа.

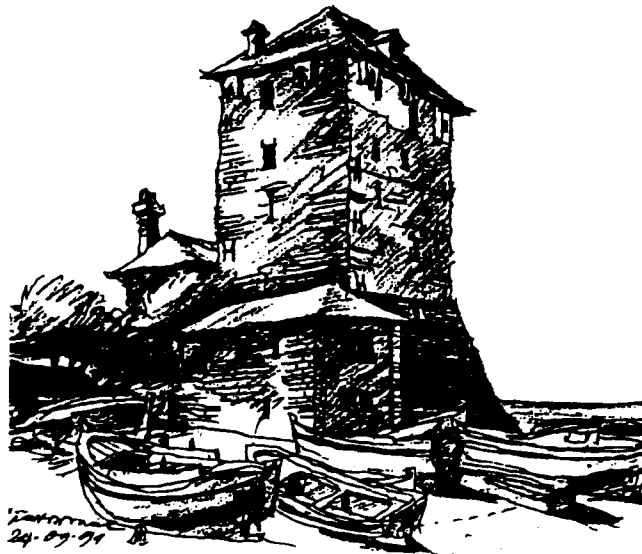
Животопис је остао неиздат стога што је било неопходно да се исправи и допуни. Уједно, и препреке и услови који су се створили пошто смо остали сироти нису били погодни за сличан подухват. Најзад, постојала је и очигледна немоћ са наше стране. Стога је три године животопис остао нетакнут.

На завршетак животописа нас је покренула жеља и труд нашег старца око њега, као и подстрек многе браће.

Неколико пута смо се обесхрабрили и помислили да, као неподобни, напустимо веома тешко и одговорно дело. Обузимао нас је страх да не искривимо старца, те да уместо користи дође до духовне штете и саблазни. Имали смо осећај малог детета које покушава да говори о нечем великом, што превазилази његове могућности, те не налази ни речи, ни начина.

Док је отац Пајсије живео нисмо се постарали да, заједно са нашим старцем, водимо белешке, да га снимимо на звукопис [магнетофон], да га светлопишемо [фотографишемо] или да прикупимо податке и обавештења са циљем састављања животописа. Његово присуство нас је испуњавало и било нам је довољно само да га гледамо и слушамо. Речено се може сматрати нашим пропустом. Међутим, ми имамо мирну савест, будући да нисмо учинили ништа што би ражалостило старца.

Једина наша грађа су биле незнатне забелешке одговора на лична питања на духовне теме свакодневне борбе. Старац је у њима наводио примере из својих борби, натприродне догађаје и демонска искушења. Углавном смо се заснивали на ономе што је

¹⁾ Предговор, који је написало братство старца Исаака, објашњава читав труд око писања житија и има одјек пишчевих ставова.

Средишњи појам другог дела представља Божанска благодат. Да би је задобио, старац се најпре борио против страсти и греха, а затим се показао као добар управитељ *разноврсне благодати Божије* (1.Пт.4,10).

У **Врлинама** старца се на делатан и изражајан начин износе разни догађаји из његовог живота, који су нам остали у сећању. Они се деле на поглавља са заједничком темом, тј. врлином која је наведена као наслов сваког поглавља. Старчево учење о њој није изложено, осим у незнатним напоменама. Где је, међутим, било неопходно нешто нагласити, да би се боље показао његов дух, изнели смо више грађе.

Благодатни дарови старчеви, разноврсни и натприродни, поређани су по врсти. Они се живље уочавају преко сведочења њега самог и других. Узорно је изабран мали број њих, без објашњења, изузев у случају када је неко објашњење оцењено као сврсисходно.

Размере, дубина и вредност **Приноса** старца се не могу оценити или сместити на неколико страница. Имајући разноврсност Божанских благодатних дарова, природно и ненаметљиво, без људског труда и настојања, он је богатство Божанске благодати пружио изгладнелим душама. Ми једноставно излажемо поједине осетљиве пресеке, у случајевима где је посебно помогао.

Да би се избегле нетачности и грешке сваке врсте, наш запис смо приложили суду и провери духовне деце старца Пајсија и других отаца.

Много благодарности и захвалности дугујемо нашој сабраћи, који су погледали, исправили и допунили **Житије**. Њихов допринос је био из све душе и суштински. Без њихове помоћи старчево **Житије** било би непотпуно и са много грешака.

Такође смо благодарни и другим сарадницима, који су нам поверили разне податке, као и онима који су проверили текст и дали нам предлоге за исправке, посвећујући доста времена и улажући много труда да би рад добио свој коначан облик. На крају, благодаримо и онима који су на било који начин, јавно и неприметно и у било ком погледу допринели бољем изгледу издања, помажући да угледа светлост јавности десет година након упокојења старца Пајсија.

Ми особито благодаримо поштованом старцу Григорију (ко-

Светога још у утроби матере своје (Божанствена благодат); *и многе ће синове Израљеве обратити Господу Богу њиховоме* (принос) (Лк.1,15-6).

Велики Претеча је прошао исте стадијуме, премда другим редоследом, будући да се показао пророком из материце. Сви светитељи су се најпре борили држећи заповести да би се очистили од страсти, од чега су се рађале врлине, те су потом примили Божанствену благодат. На трећем стадијуму примећује се поседовање и давање благодатних дарова ради спасења људи.

га је отац Пајсије замонашио), духовнику **Манастира Часног Претече** у **Метаморфосису**, на свестраној подршци при читавом труду око писања **Житија**, као и за преузимање трошкова за његово издавање.

На све њих призивамо благодат Божију и старчеве молитве.

Ради олакшица читаоцима бележимо нека објашњења:

Многа дела, подвиге и догађаје треба разумети и објаснити у њиховој међузависности. Оно што је старац рекао не треба без расуђивања уопштавати. Понешто је изречено само за појединачан случај и не важи за све. „Исти лек може и да штети и да користи, у зависности од телесног склопа”.

Представљени су и неки старчеви ставови по црквеним, народним и монашким питањима. Он је тежио да његов став буде познат другима, будући да је био сасвим духован и бестрасан. Стога га и излажемо без имало тежње да се тиче неке личности или да је прозива.

Сведочења су износе као што су приложена. Понека дугачка су скраћена, без неке измене. Испоштовали смо и жељу оних који су тражили да њихова сведочења буду неименовано изложена.

Датуми који се помињу су по старом временослову [календару]. Где пише датум по новом, додата је скраћеница: (н. к.).

Завршавајући објашњења у предговору, ми нисмо у стању да из нашег положаја достојно изразимо своју благодарност и захвалност старцу за све што нам је пружио. Ми само из дубине срца иштемо да нам опрости све што смо згрешили љубави његовој, а посебно нашу смелост да издамо његово **Житије**. Молимо га, међутим, да просвећује умове читалаца како би га правилно схватили и како би имали духовне користи. Будући свесни несавршености, недостатака и грешака својих, радо ћемо прихватити било какве примедбе и упуте које произлазе из љубави ради успостављања истине.

Уколико читалац сретне грешке у неким деловима миомисних старчевих подвига, нека зна да ни у ком случају не долазе од старца Пајсија или од његовог животописца оца Исаака, већ од приређивача и издавача **Житија**.

Уколико се, међутим, нека душа загреје старчевим постигнућима и лати се духовног подвига, нека прослави прехвално име великог Бога и Спаса нашега Исуса Христа, „коме нека је слава и поклоњење са Оцем и Светим Духом у векове векова. Амин”.

Братство старца Исаака
Келија Васкрсења, Капсала, Кареја
Света Гора

наше памћење спасло од мноштва онога што смо више пута чули. Његове речи, које су биле скривене или пре - записане у нашем срцу, ми сада преносимо на хартију, на општу корист наше браће.

Чувши за наш покушај, много људи, световњака и клирика, који су познавали старца, стављаху нам на располагање, неки самостално, неки по нашој молби, драгоцену грађу, писма старца Пајсија, касете, светлописе, белешке, сведочења.

Све податке, који осветљавају и допуњавају многе празнине у животопису, ми смо употребили пажљиво и одговорно. Они су прошли кроз многа сита и добро су просејани како би остало само оно што је чисто.

Неки од њих се нису слагали са стварношћу и старчевим духом. Једни су из нерасудљиве побожности пренагласили и преувеличали поједине догађаје. Други, пак, нису схватили речи старчеве, те су их искривљено пренели. Нашла се и неколицина који су се одречно изразили о старчевој личности, вероватно из незнања, а не из лоше намере. Нека им Бог речено не урачуна.

При покушају састављања животописа ми смо за правило поставили истину: *Почетак је речи твојих истина* (Пс.118,160). Трудим се, дакле, да представимо старца каквим смо га познавали, какав је био, без покушаја увеличавања и улепшавања из љубави и дивљења.

Велики део његовог животописа је у суштини саможивотопис, будући да старац представља главни извор наших података. Из његових нелажних уста на непосредан начин произлази већина приповести. Међутим, све што смо написали у ствари је мало, сиромашно и немоћно, не исцрпљујући његово духовно богатство. И ми не само да не претерујемо, већ, и не хотећи, у многоме наносимо неправду старцу из више разлога.

Наиме, његов унутрашњи живот, као и живот свих светих, био је скривен и несагледив. Он је, да би нам помогао, открио понешто, али је много више скривао. У нашим односима, док је живео, преовлађивао је људски састојак, који је прикривао његову духовну величину. Основна [неповољна околност] беше наше духовно слепило и неспособност, која нас је спречавала да старца духовније видимо да бисмо га могли верније представити. Да је наше духовно стање било боље, био би, свакако, бољи и његов животопис. Јер познато је да је неопходно да би неко написао животопис једног светитеља да и сам да буде свет, тј. његових размера и његовог [духовног] стања. Старац је говорио да су житија светих, која су написали свети, заиста чудесна.

Будући, дакле, да је „студенац дубок, а ведро нисмо имали” (уп. Јн.4,11), тј. да наша слабост није била довољна да приступи и прикаже његову духовну величину, ми смо се ограничили на јед-

ноставно и верно предочавање података. Трудим се да будемо само веродостојни сведоци и ништа више.

Па ипак, кроз наше невешто писање старац се пројављује, лако се крећући између земље и неба, исмејавајући, али и сажалевајући ђавола, будући „прибројан” групи светих. Он се открива као свесиромашан, али са најбогатијим благословима које низводи молитвом својом са неба на земљу; немоћан и болестан - али и свесилан и ужарен благодаћу Божијом, услед чега пред њиме уступају чак и природни закони; монах пустиножителј - но веома близу људских потреба; подвижник који је строг према себи - али човекољубив до саможртвености према немоћним, болесним и онеправдованим.

Било је немогуће да се у једном тому обухвате сви подаци из његовог живота. Стога је узорно изабрано оно што је најснажније и поучно. Изложено је старчево учење, које је обухваћено у неколико томова, мноштво писама и више од две стотине посведочених чуда. Наш циљ није био да прикажемо неки „списак чуда”. Јер, природно је да у оном ко достиже до „врхунца” врлина и ко задобије Божанску благодат, прораде благодатни дарови и да се појаве чуда. Међутим, питање је како достићи до циља, којим путем поћи и на који начин се борити против страсти и искушења. Више од чуда његових гануло нас је његово велико самоодрицање, подвизи часног надметања ради љубави Христове, монашка тачност и истанчан осећај за духовни живот, ретко расуђивање, жртвена љубав према сваком човеку и отачко размишљање, које је све успокојавало.

Књига је подељена на два дела:

У првом делу, где је приказано старчево Опширно житије, покушали смо да се у једном временском и просторном оквиру, што једноставније, али и целовито, прикаже његов подвижнички ход од рођења до упокојења. У четрнаест целина - поглавља, имајући као основу и осовину место старчевог боравка, нижу се животописни подаци, подвизи, чуда и разне његове делатности.

Други део, Животопис по тематским јединицама, оцењен је као неопходна допуна и објашњење првог дела. У њему се старцу дубље приступа и он се потпуније схвата. Сваки од два дела очувава извесну целовитост и независност и могли би да буду издати и одвојено. Међутим, они истовремено имају и дубоко унутрашње јединство. И други део је, заправо, животопис. Он не следи хронолошки поредак, као први, али садржи животописне догађаје поређане у тематске јединице²⁾.

2) Његова подела на три целине (Врлине, Благодатни дарови, Принос) заснована је на стиховима: *Неће нити вина и сикера* (подвиг, борба); и *испуниће се Духа*

I ТЕЛЕСНИ И ДУХОВНИ ПРЕЦИ

Погранични Фараси

Фараси или „Варасио”, отаџбина старца Пајсија, били су, пре размене становништва, највеће уређено село пограничног грчког живља Кападокије. Шест фарашких села се налазе око двеста километара јужно од Кесарије. Иако одсечена у унутрашњости Мале Азије, успела су да сачувају неповређено Православље, јелинску свест и свој језик.

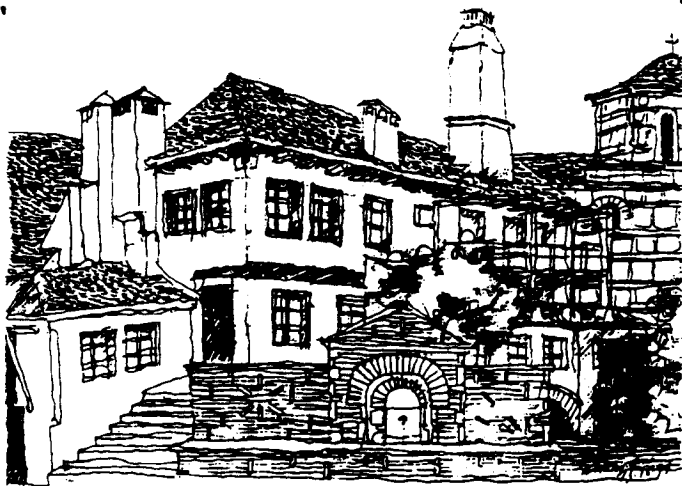
„Варашани” су били познати по својој храбрости. Захваљујући њиховој одважности, чете (Турци одметници) нису крочиле у њихово село, те се одржало као слободан део Грчке у Кападокијској крајини. Код њих су многи гоњени од Турака налазили уточиште. Стога су с правом Фарашане називали Макавејима¹⁾.

Но, ни Фарашанке нису заостајале у јунаштву и одважности. Једном приликом Турци су јурили да ухапсе групу жена. Међу њима су биле и старчеве рођаке. Оне су радије изабрале да скоче у реку и удаве се да би сачувале веру своју и част, неголи да их Турци ухвате и понизе у својим харемима.

У Фарасима је постојало педесет цркава. Неке од њих су биле стари манастири, који су некада били у процвату. Било је доста светих вода, познатих по чудима у читавој Кападокији. Саборни храм био је посвећен преподобномученицима Варахисију и Јони, који су по предању у њиховом крају пострадали средином четвртог века после Христа.

Фарашани су били настављачи изузетног подвижничког предања, које потиче од великих кападокијских отаца. Волели су Цркву, били благочастиви и борбеног духа. У постовима и посним данима током године већина није узимала храну до деветог часа²⁾.

Последњи блистави и најсавршенији израз реченог предања био је сеоски парох, свети Арсеније Кападокијски (1841 - 1924)³⁾.

1) Јудејска свештеничка породица која је била прва у борби против Антиоха IV Епифана (175 - 164. године пре Христа). Преносно значење: ревнотељ, борац за веру и отачаство.

2) Наиме, нису узимали храну пре деветог византијског часа (тј. 3 после подне).

3) Житије светог Арсенија Кападокијског написао је старац Пајсије. Његова дела су још Старац Хаџи - Георгије Светогорац, Оци Светогорци и светогорске теме и Посланице. Серија Речи старца Пајсија, у издању Манастира светог Јована Богослова, Суроти, садржи старчево учење.

Његов свети живот и многа чуда били су повод да му притичу Хришћани, али и муслимани из читаве Кападокије.

Старчева породица

Живећи у благословеном окружењу, старчеви преци су се истицали посебном побожношћу.

Његова баба, хаџи-Христина, имала је у свом поседу Црквицу арханђела Михаила, далеко од села. С времена на време је бавила поред ње сама у тишини, у молитви и посту. Када би зими снегом била завејана, налазила би врућ хлеб на прозору цркве. И она би се помолила и појела га. Имала је кућу и у Аданама. У њој је угостила преподобног Арсенија, када је пешице ишао на поклоњење Светим Местима.

Прво њихово презиме беше Хаџидигенис. Касније су се обавезали да узму као презиме име старчевог деде, који се звао Теодосије. Његов отац се, заправо, прво звао Продромос Теодосиу. Но, пошто су га Турци тражили, опет је променио своје презиме у Езнепидис, што значи странац. Био је потомак властелинске породице из Фараса, која је имала старешинство у селу низ поколења. Стога је деценијама вршио дужност старешине, имајући дар управљања. Био је веран и благочастив. Посебно је поштовао преподобног Арсенија и у свему га слушао.

Продромос је био добар мајстор. Све му је ишло од руке. Радио је као земљорадник у Фарасима, али је имао и пећ за ковање гвожђа. Био је мужеван, одважан и непредвидљив. Од малена је истраживао непроходне пределе Фараса и пео се на опасне стене. Са својих шеснаест година ранио је лава и рвао се са њим. Највише је, међутим, волео своју отаџбину будући да беше храбар ратник, одличан стрелац и неустрашив крајишник. Много пута је спасао своје село од чета. Једном се преобукао у хануму и отишао у њихову јазбину. Тражио је вођу, узео му пушку, те заједно са својим момцима одјурio Турке. Много пута је био у опасности. Једанпут су га ухватили и заробили, али су га сачувале молитве преподобног Арсенија.

Једном је као старешина одлазио у Адане ради сеоских питања и показао се Кемалу. Поздравивши га и ценећи његово јунаштво, Кемал рече: „Поздрав момчини, Византинцу”.

Пошто је касније у Грчкој био објављен грчко-италијански рат, он је, у већ поодмаклим годинама, али са младићким одушевљењем, хтео као добровољац да иде да се бори.

Он беше праведан, братољубив и милосрдан. Када је држава дала земљиште за збрињавање избеглица, деда-Продромос је, као старешина и у Коници, прво збринуо друге Фарашане, док је за своју породицу задржао најгори део, тј. најнеплодније њиве. Да би их учинио обрадивим и очистио од жбуња, палио је ватру,

од чега су му и очи страдале.

Мајка старчева се звала Евлогија⁴⁾. Пореклом из рода Франкопулу, она је била у сродству са преподобним Арсенијем. Савесна, оштроумна, марљива, веома побожна, била је васпитана поучама преподобног Арсенија. Даровиту Евлогију су удали младу, са петнаест година, за Продромоса Езнепидиса.

Благословене душе, Продромос и Евлогија, родише десеторо деце. Прво двоје, Екатерина и Сотирџа, умреше мали. Крштавајући треће дете, преподобни Арсеније им рече да му дају име Зои [Живка]. Убудуће су сва деца живела. Њихова имена, редом по годинама, беху: Марија, Рафаило, Амалиа, Харалампџе, Арсеније (старац Пајсије), Христина и Лука. Живи су још Рафаило и Христина.

Крштење и затирање

У Фарасима, дакле, у светородној Кападокији, 25. јула 1924. године, на дан Свете Ане, родио се старац.

Родитељи су на крштењу желели да му дају име Христо, по деди. Међутим, преподобни Арсеније рече његовој баби: „Е, Хаџиана⁵⁾, колико сам ти деце крстио! Зар нећеш једноме да даш моје име”. А родитељима рече: „Добро, ви желите да оставите човека да наследи деду. Зар ја не желим да оставим калуђера да наследи мене”. И окренувши се куми⁶⁾, рече: „Дај име Арсеније”. Он му је, дакле, дао своје име и благослов, и предвидео да ће бити калуђер, што се и остварило⁷⁾.

У години у којој се старац родио догодила се размена живља. Грчки живаљ Мале Азије је искорењен са отачких огњишта. И старчева породица је заједно са другим Фарашанима и преподобним Арсенијем пошла путем горког избеглиштва. На броду је неко у гужви нагазио на бебу (Арсенија), услед чега му је претила опасност да умре. Међутим, Бог је задржао у животу свог избраника, будући да је требало да постане руководитељ многих душа у Царство Небеско. Старац је, наравно, из смирења касније говорио: „Да сам умро као дете, имајући благодат крштења, бацили би ме у море да ме рибе поједу. Макар би ми нека рибица рекла: »Хвала«, и отишао бих у рај”. (Хтео је, у ствари, да каже да сада, пошто живи, ништа не вреди).

⁴⁾ Старац је говорио да му се мајка звала Евлогија, и као Евлогију ју је имао уписану у помјанику, премда су је у Коници звали Евлампија.

⁵⁾ Турска реч, сложеница, која изражава поштовање и љубав и значи: мајко поклонице.

⁶⁾ Кума је била Анастасија, супруга Продромоса Корциноглу, појца преподобног Арсенија.

⁷⁾ Свети Арсеније, стр. 65-66.

На кратко су остали у Пиреју. Потом су се пребацили у кулу на Крфу, где се упокојио и где је сахрањен преподобни Арсеније, сагласно његовом пророчанству: „Ја ћу у Грчкој живети четрдесет дана и умрети на једном острву”. Преселили су се потом у село Игуменица и коначно се настанили у Коници.

Новопросвећеног Арсенија, одојче од четрдесет дана, непознато међу мноштвом избеглица, родитељи су донели мајци Грчкој, да би после много година постао познат целом свету и да би привео мноштво људи у богопознање. Од првих дана он је упознао људски бол и патњу. Касније ће сам постати пристаниште утехе хиљадама напаћених душа.

II ПОДВИЖНИЧКЕ ПРИПРЕМЕ

Узгој „у васпитању и поукама Господњим”

Мали и благословени Арсеније се, заједно са млеком које је сисао, од својих родитеља учио благочашћу према Богу. Уместо бајки и прича, они су му приповедали о животу и чудима преподобног Арсенија. У њему се родило дивљење и љубав према Хациефендији [Ходочасником-господином], како су звали преподобног Арсенија. Од малена је и сам желео да буде монах, да би постао сличан свом светитељу.

Личност која је после преподобног Арсенија имала благородни утицај на читав његов живот, беше његова мајка, према којој је осећао посебну љубав и којој је помагао колико је могао. Од ње се научио смиреноумљу. Саветовала га је да нема жеље да у играма побеђује своје школске другове да би се после поносио, нити да се труди да први стаје у ред, будући да је свеједно да ли ће ући први или последњи.

Она га је научила и уздржању, тј. да не једе пре него што дође време за јело. Преступ је сматрао за прељубу.

Такође му је помогла да стекне простодушност, марљивост, домаћински осећај и пажљивост у опхођењу према другима, упућујући га да никако не спомиње име кушача (ђавола).

Цела породица се два пута на дан молила пред иконама. Мајка његова је, међутим, настављала да се моли и док је радила кућне послове, изговарајући молитву.

Побожност његових родитеља је била изузетна. Они су и на жетву носили нафору са собом.

Мали Арсеније је, поседујући знатижељу и оштроумност, лако упијао све добро што је од својих родитеља чуо.

Следећи њихов пример, он је научио да пости, да се моли и да иде у Цркву. Он беше најомиљенији од све деце у породици.

Старац је касније говорио: „Са једне стране, отац ме је волео с обзиром да сам имао дара за вештине, које су ми ишле од руке. Са друге стране, мајка ме је волела због притворне (мале) побожности, коју сам имао”.

Детињи подвизи

Научивши добро да чита, Арсеније је нашао Свето Писмо и сваки дан изучавао **Четворојеванђеље**. Налазио је, такође, и **Житија светих** и с радошћу их читао. Био је сакупио пуну кутију **Житија**. Пошто би се враћао из школе, он не би хтео ни да једе. Прво је ишао, отварао кутију, узимао и читао **Житија светих**. Његов старији брат их је сакривао, иако је био побожан, јер није желео да се мали Арсеније много бави црквеним стварима, да не би заставио наставу. Арсеније ништа није говорио. Налазио је друга **Житија светих** и духовно се хранио. Једном приликом његов старији брат се зачуди видећи га да чита житије неког непознатог свеца, за чије име је први пут чуо. „Где опет нађе тог свеца”, упита га он у недоумици.

Благочастива Кети Патера из Конице, старија од њега по годинама, прича: „Имао је велико занимање за Цркву. Једном сам га упитала: »Дете моје, јеси ли јео нешто данас«. »Нисам јео. Шта да једем кад моја мајка сва јела кува у истом лонцу, и месо и посна јела. Лонац упија и ја не могу да једем«. »Дете моје, али твоја мајка је чиста и добро га опере пепелницом¹⁾. »Не могу да једем из њега«, одговарао би он. И стално је постио, и постио, и повлачио се у самоћу да би се молио”.

Његов брат сведочи: „Арсеније је од другог разреда основне школе читао верске књиге, усамљивао се и много се молио. Није се играо као друга деца”.

Урођени монашки призив рано се код њега пројавио. Осећао је велику љубав према Богу, и његова молитва је била њен израз. Приликом великих празника остајао је будан, палио кандилце и молио се стојећи усправно целе ноћи. Старији брат га је спречавао. Арсеније би се ноћу будио да би читао **Псалтир**, али га брат није пуштао. Стављао га је испод ћебета. Међутим, поступак његовог брата не само да није слабио његову ревност, него је чак појачавао његову љубав према Богу.

Кад би га питали шта ће бити кад порасте, Арсеније је са извесношћу одговарао: „Калуђер”. Бог је устројио да је он од малена кренуо добрим путем. Стога није имао колебања при свом избору. Пред Арсенијем се отварао један пут: анђелски монашки живот.

¹⁾ Процеђена вода од кваног пепела. Користили су је раније за прање одела и кућног посуђа.

Он се трудио да примењује оно што је читао у **Житијима**. Једном је прочитао је да треба чешће да иде на место на коме се боји како би истерао страх²⁾. Пошто се плашио када је пролазио поред гробља, одлучио је да га ноћу посети како би га страх напустио. А беше четврти разред основне школе.

Он је причао: „Видео сам у току дана један празан гроб. Чим се смрачило, срце је почело да ми лупа, али сам отишао и ушао у гроб. У почетку је било тешко, али сам се потом навикао. Остао сам дуго времена и свикао се. Окуражио сам се и почео да идем од гроба до гроба, премда сам пазио да ме не виде и помисле да сам привиђење. И ето, ишао сам три вечери, остајао до касно на гробљу и страх је отишао”.

Испричао је он и друго: „Још док сам ишао у школу, читао сам **Житија светих**. Стога сам и сам желео да будем подвижник. Често сам одлазио ван села. Једном, са једанаест година, запазих једну велику стену. Рано ујутро пошао сам да се попнем на њу да бих био стубник. Отишао сам, а стена је била висока. Попео сам се уз потешкоће и почео да се молим. Исцрпео сам све своје снаге и почео да размишљам: »Пустињаци су имали корење и јели га. Имали су по мало воде, понеку урму... А ти, овде горе на стени, немаш ништа. Како ћеш да живиш«. На крају одлучих да сиђем, али се већ беше смркло. Силажење је било теже, будући да нисам видео. Сишао сам уз велике потешкоће. Пресвета Богородица ме је сачувала, те се нисам разбио о стене”.

Његова сестра Христина се сећа да је једанпут, док су родитељи били у пољу, почела да пада киша. Арсеније је мислио како они кисну. Узео је свог млађег брата и сестру, те су отишли пред иконе и клекли. И пошто су се помолили, киша је престала.

Када је грмело, он је обично говорио: „Велико је име Свете Тројице”.

Дрводеља

Сагласно сведочењу његових школских другова, он је у основној школи био пажљиво, савесно и мило дете, посебно обазриво у опхођењу и са великим поштовањем према верској настави. Био је добар ђак, оштроуман, дружељубив. Његово саосећање према другима достигало је до жртве. Имао је живахне и изразите очи. Пошто су биле заиста светле, на фарашком говору су га звали „губисна”, што значи свитац.

Мали Арсеније је завршио основну школу са оценом осам и најпримернијим владањем. Међутим, школовање није желео да

²⁾ Лествица 20, 6: „Немој оклевати да се у глуво доба ноћи појављујеш управо на местима на којима те обично хвата страх... Кад кренеш, наоружај се молитвом. Кад стигнеш, рашири руке”.

настави, будући да у Коници није било гимназије. Желео је да буде дрводеља, заволевши занат Господа нашег.

Радећи са протомајстором по кућама, он није обедовао са њим, већ је под неким изговором одлазио својој кући, јео на брзину и одмах се враћао. Касније је његов мајстор-учитељ схватио да је он речено чинио да не би кршио пост.

Добро научивши занат, направио је леп иконостас за кућу и крст, као онај који је видео на иконама у рукама светих мученика.

Касније је отворио своју столарску радионицу. Правио је шупљине за врата, таване, патосе, иконостасе, чак и мртвачке сандуке, за које, међутим, никада није узимао новац, саучествујући у људском болу.

У свом занату он имађаше „златне руке”. Људи су били задовољни његовим радом. У Коници су сви причали: „Какво дете има гђа-Евлампиа! Добар мајстор, савестан и хитар, са праведном и искреном нарави”. Стога су га и претпостављали другима. И он обезбеђиваше средства за живот, помажући својима и дајући милостињу.

Даровито дете

Међу житељима Конице се прочуо глас да је Езнепидисов син (Арсеније) видео светог Георгија и да је потом много дана постио. Сам старац никада није поменуо нешто слично, нити су други ишта разјаснили. Чак и да се радило о гласини, догађај показује велико поштовање његових земљака према његовој личности. Сматрали су да га је Бог обдарио посебном благодаћу. Нека Туркиња га је сваког првог у месецу доводила својој кући како би јој месец био добар. У школу је ишао заједно са њеном децом, од којих су се нека крстила, поставши Хришћани. Туркиња је своје поштовање изразила и када га је видела као монаха, рекавши му: „Жртвовала бих се за тебе”. Ганута, узимала је прашину са његових ципела и са вером је мазала на своју одузету руку.

Крст путеводитељ

Старац је причао: „Једног дана моја браћа и сестре су радили у пољу. Мајка је спремила храну, али није имала по коме да је пошаље, те се секирала. Поље је било удаљено два сата. Ја јој рекох: »Дај да ја однесем«. »Ма откуд ти знаш пут«. »Питаћу«, рекох.

И пошао сам не питајући никога, држећи крст у руци, сличан ономе који сам виђао на иконама у рукама светих мученика. И нисам ни запазио куда сам прошао. Стигао сам у поље, оставио храну и одмах се вратио, будући да ме је мајка чекала”.

Боговиђење

Старац је испричао: „Од једанаесте године ја сам читао **Житија светих**, постио и бдео. Мој старији брат је узимао и од мене сакривао **Житија**. Међутим, ништа није постигао. Ја сам одлазио у шуму и настављао [са читањем]. Један његов пријатељ, Коста, му рече: »Навешћу га да све остави«.

Он је дошао и изложио ми Дарвинову теорију. Ја сам се поколебао и казао: »Отићи ћу да се помолим. И ако је Христос Бог, показаће ми се да бих поверовао. Неку сенку, неки глас, нешто ће ми показати«. Ето колико сам био паметан. Отишао сам и почео поклоне и вишечасовну молитву, али ништа. На крају сам сав сломљен престао. Најзад ми паде на памет нешто што ми је Коста казао: »Прихватам да је Христос био један значајан човек, праведан, врлински, кога су његови земљаци из зависти због врлине његове замрзели и осудили«. И ја рекох: »Уколико је такав, вреди да га заволим, да га послушам и да се жртвујем за Њега, па макар био само човек. Ја не желим ни рај, нити ишта друго. Због светости и доброте Његове, Њему приличи свака жртва«. (Добра помисао и склоност ка часном надметању).

Бог је чекао мој одзив. Потом се појавио сам Христос у великој светлости. Видео се од половине на горе. Погледао ме је са великом љубављу и рекао: *Ја сам васкрсење и живот; који верује у мене ако и умре, живеће* (Јн.11,25). Исте речи биле су записане и на **Јеванђељу**, које је држао отворено у левој руци”.

Речени догађај је петнаестогодишњем Арсенију развејао помисли сумње, које су растрзале његову детињу душу. Благодаћу Божијом он је познао Христа као истинитог Бога и Спаситеља света. О Богочовеку он се није уверио преко човека или књига, већ од самог Господа, који му се открио у његовим младим годинама. Утврђен у вери, он је причао сам са собом: „Дођи сада, Коста, уколико хоћеш да разговарамо”.

Припрема за монашки живот

Од наведеног догађаја он је почео са већом ревношћу да се подвизава и да упорније размишља о свом посвећењу Богу. Отишао је у Митрополију Јањине и упитао протосинђела да ли у његовим годинама може да постане монах. Он му одговори: „Сада не можеш, већ касније, кад порастеш”. Имађаше он тада петнаест година.

О монаштву је имао високо мишљење и за њега се припремао најбоље што је могао. Живео је и подвизавао се као монах. Онима који су му нудили провадацилук, одговарао је једном за свагда: „Ја ћу бити калуђер”. На једној свадби отац му је пожеleo: „И ти да се ожениш”. Од тада му више никад није пољубио руку, не стога што га није поштовао, већ у знак тихог неслагања,

показујући да није желео да се оствари његова жеља, већ проштво преподобног Арсенија.

Његови су реченога били свесни. Уосталом, није било потребе да их он речима убеди. Његов живот и подвизи били су потврда његових искања, показујући шта ће даровити младић бити.

Он је често у слободно време одлазио до **Црквице свете Варваре** и дружио се са другим побожним младима. Међу њима је био потоњи игуман **Манастира Велике Лавре** на Светој Гори, отац Павле Зисакис и отац Кирило Мантос, старац **Буразерске келије** на Светој Гори. Сваког дана су читали службу. После подне су читали вечерње, повечерје и акатист, а потом су проучавали **Свето Писмо** и **Житија светих**.

Пошто у његовом крају није било живих манастира, Арсеније је далеко трагао за врлинским старцима. Једном је ишао са потоњим оцем Павлом Зисакисом да упозна оца Јакова Балодима. Старац је говорио да он беше свет човек и изврстан духовник. Причао је многе дивне ствари о њему.

Арсеније се трудио да се навикне на услове монашког живота. Радије је узимао неукусну храну. Није стављао со у јело да не би пио много воде. Сам је прао своје одело. Није допуштао својој мајци и сестрама да га перу.

Постио је строго од раног детињства. Затезао је кајш да не би могао много да једе. Једном је од силног поста исцрпљен пао у постељу. Старац је касније причао: „Руке су ми биле танке као код деце из Африке. Мој телесни склоп је, наиме, када сам био мали, био лишен основне хране. Врат ми је био као петелка од трешње. Деца су ми говорила: »Отпашће ти глава«”.

У једном периоду је ишао са браћом и сестрама да ради у пољу. Једном приликом их је пустио да га претекну, док је он остао позади. Из радозналости су га кришом посматрали. И шта су имали да виде! Изуо је ципеле и бос трчао по ливади преко покошене детелине, што је било као да трчи по танким чавлима. Покошена детелина му је бола ноге и забадала се у месо. Табани на ногама су му крварили. Међутим, он је са радошћу трпео бол поддражавајући мученике, о којима је читао у **Житијима светих**. Трудио се да и сам буде судеоник и сапричесник њихових страдања. И заиста, његова детиња душа беше ужарена мученичким размишљањем и божанственом љубављу.

Имао је обичај да се једном недељно пење на планину, где је проводио време у тишини уз пост, молитву, поучавање и поклоне. Привлачило га је безметежје и желео је да се удостоји живота испосника и пустињака. Уз себе је имао крст. „Тада сам имао велику веру. Са крстом сам се пео на планину и ничега се нисам бојао”.

Видећи да се предаје великим подвизима, његов најстарији

брат, Рафаило, покушаваше да га спречи. Он је до своје петнаесте године ћутке прихватао његово старање. Међутим, потом се „усправио и успротивио”. И он се више није усудио да га спречава. Касније, сусревши га као монаха, он му је затражио опроштај. Родитељи су се, међутим, радовали и били поносни на Арсенија. Пошто су били побожни, разумели су његове подвиге и нису се узнемиравали.

Арсеније се није подвизавао само са младалачким одушевљењем, него и са старачком разумношћу. Његов подвиг је био праћен великом пажњом и самоиспитивањем. Сваког дана је испитивао себе о својим поступцима и речима, тј. да ли је некога повредио својим понашањем.

Брига о другима

Арсеније је својим пажљивим животом и саветима духовно помогао и другим младима. Дружио се углавном са млађом децом. Скупљао их је у Црквици свете Варваре, читао им Житија светих и подстицао их да чине поклоне и да посте. Неке мајке се узнемирише и одвраћаше децу од дружења са њим. Један дечак је са њим радио код истог мајстора и са њим се заједно молио. Његови родитељи се уплашише да не постане калуђер и брањаху да има везе са Арсенијем и да се подвизава. Касније је дечко отишао да ради у Немачку и погинуо. Родитеље је гризла савест, те су говорили: „Боље би било да је постао калуђер”. Арсеније је желео да са собом у манастир поведе једног дечака, родом из Фара са. Стога је покушавао да убеди његову мајку. Другог дечака је подстакао да постане свештеник. Један клирик родом из Конице исповеда да му је још као световњак Арсеније потпомогао у његовом монашком призиву.

Арсеније је имао велико занимање и жељу да људи познају Бога. Он се био приближио неком старом чобанину, који је живео сам у планини, а у Цркву отишао два - три пута у целом свом животу, те се постарао да га приведе Христу.

У Коници је неки муслиман по имену Бајрам имао болесну мајку. Мали Арсеније је одлазио ноћу и помагао болесници. Бајрам је изразио жељу да постане Хришћанин.

Мало пара што је зарађивао као столарски ученик, он је делио као милостињу сиромашној деци из сиротишта. Доводио је сиромашну децу и својој кући на ручак.

У свом писму под насловом **Моја сећања на једног „светитеља”**, г. Хаџирубис Апостолос из Конице наводи: „Са Арсенијем смо живели у разним суседствима. Када сам га први пут видео, оставила ми је утисак његова покретност. Учећи за столара, он се издвајао по живахности, хитрости и пре свега по човечности. Његов мајстор је касније говорио: »Један беше Арсеније«.

Као деца земљорадника напасали смо коње на заједничким пашњацима, где сам упознао Арсенијеву душевну величину. Из најневажнијих дечијих несугласица било је очигледно да је био једини који је радије волео да се неправда наноси њему, неголи да је сам другоме наноси.

При сваком нашем сусрету све сам више стицао уверење да је његов тајни труд био да исповеда Господа. Увек је у свом цепу имао неку верску књигу, коју је стално читао. Сећам се његове ревности да обезбеди слушалиште од дечијег света по било коју цену. На пример, он је узимао на себе чување наше стоке, ношење воде, и друго, уколико бисмо ми пазили кад би нам читао **Свето Писмо**.

Никада нећу да заборавим његову страст да живо представља оно што је говорио, на пример причајући о Христовој Крсној жртви. Бивао је врло изражајан, те је успевао да привуче пажњу и најнемирније деце. На његовом младом лицу сам потпуно јасно видео задовољство и весеље што је могао да поучава речи Господњој једно чедно слушалиште. Колико се сећам, сличан поступак је наставио још пет - шест година, тј. док није отишао у војску”.

Опасности и испитивања

Арсеније је своје дечачке дане провео безбрижно и уз подвижничке борбе. Потом су дошле тешке године грчкоиталијанског рата, заузећа и разбојничког рата, где је он прошао многе тешкоће и опасности.

У време заузећа [Грчке] многи сиромаси су долазили његовој мајци да би заменили скупочене ствари за две шаке брашна. Она им је давала брашно и хлеб, али није узимала ни новац, ни породичне драгоцености. Стално је месила. Хлеб је брзо нестајао, будући да је много раздавала гладнима. Његов брат Рафаило је давао кукуруз не узимајући новац, или га мењајући за уље, које је давао у цркву. Старац је касније туговао што због својих година и поред своје жеље није могао да више помогне људима у тешким годинама глади под заузећем.

У одметничком рату ухапсили су га комунисти и затворили га. Намучио се за време боравка у затвору, патећи због вашки и сабијености. У малу собу су стављали много људи. Када су легали, последњи је упадао као клин између њих.

Био је искушан и наравствено с обзиром су га затворили самог у једну собу, а потом послали две одметнице скоро наге. Он се снажно помолио, призивајући Пресвету Богородицу и одмах осетио „силу одозго”, која га је укрепила те их је гледао бестрасно, као своје сестре, као Адам Еву у рају. Обратио им се на леп начин. Оне дођоше свести, постидеше се и одоше плачући.

На саслушању саслушалац га упита: „Зашто су те ухвати-

ли". Он одговори: „Стога што ми је брат код Зерве”³⁾, одговорио је. „А зашто је код Зерве”. „Ко је старији? Мој брат или ја? Могу ли ја да наређујем свом брату”.

Уваживши његову искреност и смелост, пустили су га на слободу.

Другом приликом је дао хлеб гладним и напаћеним одметницима, знајући да су јурили његовог брата да би га убили. Они су га сматрали сумњивим, не могући да појме његову некористолубиву љубав, те беше у опасности да буде осуђен. Он их је чак штитио од освете оних који су изгубили сроднике у рату.

Неке околности показују непрестана искушења и опасности које је прошао. У њихову породичну кућу на неколико месеци су се сместили осморица одметника, а Арсеније се два месеца скривао у турској кући. Другом приликом, у време зиме крио се напољу по снегу. Једном су га одметници узели на принудни рад у Македонију. Друга два месеца боравио је са својом сестром Христином у Јањини, где их је посетио неки пријатељ који је постао евангелиста [тј. секташ]. Он је оставио једну торбу са јеретичким књигама. Видевши их, Арсеније је рекао сестри да их спали стога што имају много отрова.

У борби код Конице помагао је као добровољац при збрињавању рањеника и укопавању мртвих.

Ослонац породице

Арсеније је често виђао своју мајку како плаче и брине се за његову браћу, који беху у рату. Он је био њена утеха и ослонац. У тешком периоду он није гледао да се сам среди, тј. да постане монах, с обзиром да им је његово присуство било неопходно. „Странствовање није да се ја средим, а за друге - баш ме брига”, рећи ће касније старац. Наравно, наставио је да се подвизава, али је „привремено” одложио „испуњење својих завета Господу” (уп. Пс.115,5; 9).

Он је преузео све пољске послове домаћинства, којих је било много. Примили су једног радника, који је био мало дрзак. Он се пео на коња и јахао, а Арсеније је ишао пешице. Изгледало је да је он газда, а Арсеније радник. Никада му није говорио да ради, већ је сам много радио. Радник је, пак, радио само када је био расположен. Ишавши да напасе стоку, он је скидао самаре са ње и ишао пешке. Више је волео да сам страда и да се мучи, неголи да умара стоку. Када би га питали зашто их скида, он је одговарао: „Да не би закачињали гране”. У време жетве, док су се други у

3) Поручник грчке војске. Под заузећем је окупио групу добровољаца, развијајући изузетну народну делатност. Прво је ратовао против Немаца, а у наставку против комуниста. После ослобођења делатно се умешао у политику.

подне одмарали, он је ишао и скупљао сламу да би им нахранио коња. Уместо да једе смокве, давао их је стоци. Мислио је више о стоци, неголи о себи.

* * *

Рат је учинио да Арсеније одложи свој одлазак. Међутим, његова ревност се није хладила. Борби и подвизима је придодвао нове борбе и узвишеније подвижништво. Он је видео да су народне ствари у лошем стању. Ускоро је требало да га зову да служи отаџбини.

У Црквици свете Варваре помолио се Пресветој Богородици: „Нека се намучим, нека будем у опасности, само човека да не убијем. И нека се удостојим да будем монах”.

И још је дао завет да ће, уколико га Пресвета Богородица сачува у рату, три године послужити у њеном манастиру који су спалили Немци, тј. да ће да помогне да се поново сагради Манастир Стомио.

III ВОЈНИ РОК

Везиста пун часног надметања

Године 1945. позван је да послужи отаџбини. Јавио се у Навплио и добио род везе. Потом је добио премештај за Агринио. Питали су га: „Какву везу имаш те си добио добар род”. „Немам везу”. „Пусти то”. „Е, имам Бога”, одговарао је.

И заиста, *Господ беше са њим и беше сретне руке* (Пост.39,2).

Његова љубав према другима достигала је до жртве. Вршио је обавезе других и много радио. Уколико би неко тражио излазак, Арсеније би га радо мењао. Многи су искориштавали његову доброту и сматрали га наивним. Међутим, он је осећао радост због жртве, истовремено налазећи прилику да остаје сам и да се моли. Његов претпостављени је говорио: „Шта ће бити са овим човеком (Арсенијем)? Никако да се одмори”.

Једном приликом је имао врућицу 39,5, али није затражио да буде ослобођен службе. На крају није издржао, већ је пао у несвест. Војници су га ставили у носила да би га однели у болницу, подсмешљиво га дозивајући монашким именима: „Еј, Венедикте, Акакије”. Схватили су да ће да буде монах. Међутим, подсмех се постепено претворио у уважавање и дивљење. Преобратио их је начин његовог живота, велика љубав, добра нарав. Више га нису сматрали наивним, већ богатством и благословом за јединицу.

У сваком случају, струка везисте га је ослободила од оружаног учешћа у рату, те је, Божанском благодаћу, сачуван од убис-

тва човека. Она је наговештавала и његову каснију струку као монаха, тј. слање знакова (молитва) Богу.

Злопаћења

Муке кроз које је старац прошао су невероватне, с обзиром да је чета у којој је служио вршила ратне подухвате.

Старац је причао како је у неком тренутку понестало хране, те су јели грудве снега. Другом приликом су остали гладни тринаест дана и преживели хранећи се само дивљим кестењем. Жеђ су чешће подносили. И беху приморани да пију устајалу воду из отисака животињских стопала. Велики непријатељ беше хладноћа. Спавали су у шаторима и ујутро се будили затрпани снегом. Бројали су смрзнуте. Једног јутра је извадио двадесетшесторо смрзнутих разгрђући снег пијуком. Једном је три дана остао у снегу и слао знакове начелству. И сам се смрзавао. Кожа на ногама му се љуштила. Послали су га у болницу, али је Бог помогао да не дође до одстрањења удова. Другом приликом га је ритнула мула. Ударац је био врло снажан. Груды су му помодреле и видели су се трагови од потковица. Онесвестио се, али је дошавши себи наставио пут.

Радовао се када је имао прилику да кисне, смрзава се и ума-ра да се други не би мучили.

Када би направили штету, неки војници су је, да би се оправдали, сваљивали на Арсенија. Поручник га је грдио, али је он, да их не би осрамотио, са смирењем и ћутањем подносио грдње.

Претпостављени га је, међутим, поштовао и имао поверење у њега. На тешке задатке слао је Арсенија, јер је знао да је најспособнији и да је доводио до краја све што му се наложи.

Само је једанпут узео слободно и отишао кући, где се разболео, изгубио много крви и био смештен у Јањинску болницу на петнаест дана. Када се опоравио, вратио се у своју јединицу.

Подвизи и искуства

У сличним мукама обављао је и духовну борбу. Постио је и молио се. Обично је јео пола следовања. Када је даван знак за тишину за спавање, Арсеније се пењао на терасу зграде и отпочињао молитве.

„У једном периоду, - говорио је, - пет месеци нисам ишао на Литургију. Јер, где да нађеш попа и цркву горе у планини. Када ме је после претпостављени послао у Агринио да узем делове за бежични брзојав [телеграф], путем сам прошао сам поред цркве у којој се служио акатист. Прекрстио сам се, поклонио се и сузе су ми удариле на очи. »Пресвета Богородице, како сам постао овакав«, рекох. Где сам могао да помислим да ће касније Бог да уре-

ди да имам црквицу у мојој колиби». И слављаше он Бога из дубине срца.

Поредећи оно што је прошао у војсци са подвигом који је вршио као монах, он је говорио са самоосудом: „За Христа ништа нисам учинио. Да сам подвиг (тј. муку у војсци) чинио као калуђер, посветио бих се”.

Као војник имао је божанствена искуства. Једном приликом се молио на пустом месту и био обузет умозрењем. Испричао је и следеће: „Ишавши једном на стрељачко поље код Триполиса, видео сам неку другачију светлост. Она је излазила из једне увале и изливала се на читаво стрељачко поље, иако беше дан. Зачудио сам се светлости коју други нису видели! Касније сам схватио. На том месту је вршено стрељање осуђеника и вероватно су неправедно стрељани и невини. Стога се видела светлост. Бог ме је сачувао, те ме нису послали у извршни одред. Наравно, не бих могао (да убијем)”...

Жртва за друге

Већина војника је било жртвеног духа, али је Арсеније био неустрашив пред опасностима и смрћу. Много пута је био у опасности да буде заробљен и из близине се сусретао са смрћу.

Једном је требало да баце коцку за онога ко ће да иде у село за потрепштине. „Ићи ћу ја”, рече Арсеније. Видели су га одметници, али су мислили да је њихов. Узео је потрепштине и вратио се назад.

Онога кога би стављали да чува опасну стражу или да иде у обилазак, Арсеније би питао: „Кога имаш у породици”. Уколико би му казао: „Ожењен сам. Имам и дете”, он би говорио: „Добро”. Потом би одлазио у безбедносну службу, мењао га и одлазио уместо њега.

Другог везисту није пуштао да носи ни бежични брзојав, ни нагомилавач струје [батерију] како би у случају опасности био слободан да се спасе.

„У једној бици, - причао је, - био сам ископао мали ров. Долази један и каже ми: »Да уђем и ја«. Скупио сам се и једва смо стали. Долази и други. Пустио сам и њега, а ја сам изашао напоље. У једном тренутку пролази метак баш уз моју главу. Нисам имао шлем, већ сам носио само капуљачу. Ухватим се руком за главу, али не видим крв. Поново се ухватим - ништа. Метак је прошао тик уз главу и само ми обријао косу. Направио је црту дебљине шест сантиметра без косе, а ни огреботину ми није оставио. А речено сам срцем био учинио. »Боље, - рекох, - да ја једном погинем, неголи да други погине, па после да ме савест убија целог живота. Како бих издржао после размишљајући да сам могао да га спасем, а нисам га спасао«. Бог, пак, много помаже ономе ко

се жртвује за друге”.

Чини добро и бива оклеветан

Старац је испричао: „Прикупио сам новац од војника и купио кандила и свећњаке за Црквицу светог Јована Крститеља, у чијој близини је логоровала наша чета.

Једном, у зимско време дођоше мештани (сељаци, углавном жене и деца) са стоком и донесоше нам потрепштине. Будући да се време покварило и почео да пада снег, остали су да преноће у на брзину направљеним шаторима од јеловог грања.

Неки поручник је скотски почео да наваљује на неку девојку. Она, јадна, пре је била спремна да умре, неголи да згреши. [Стога] она оде заједно са једном старицом. Ишле су по снегу и нашле се пред црквицом, чија врата су била закључана. И осташе оне напоље, дрхтећи од хладноће испод трема.

Исте ноћи ми је дошла упорна помисао да одем у црквицу и упалим кандила. Снег је нападао до отприлике осамдесет сантиметара. Отишао сам не знајући шта је претходило и пред црквом нашао две жене помодреле од зиме. Дао сам им по рукавицу и отворио врата. Оне су ушле унутра и, пошто су се некако сабрале, испричале ми шта се догодило. »Ја сам,- рече млађа,- учинила што сам могла. А даље, нека Бог учини остало«.

Сажалио сам се на њих, јадне, и непосредно им рекао: »Готове су ваше муке. Сутра ћете да идете својим кућама«. Тако је и било”.

Сазнавши да им је Арсеније помогао и да су се спасле, те вероватно да би прикрио своју кривицу, поручник је разгласио клевету да је Езнепидис ставио у цркву сељаке са мулама. Њега је претпостављени позвао на саслушање. Он је рекао: „Где би ми била савест, господине наредниче, кад бих сељаке са мулама пустио у цркву”. Међутим, он није обелоданио случај кривице поручника. Он се оправдао само стога што су га кривили за скрнављење дома Божијег.

Спасава своју јединицу

Старац је испричао: „Једном приликом наша чета се нађе опкољена од хиљаду шест стотина одметника у природном закло-ну од стене. Сви војници су носили динамит. Наредник је позвао и мене да оставим бежични брзојав, те да га и ја носим. Запретио ми је чак и пиштољем, мислећи да сам се устручавао и да сам намеравао да се кријем.

И ја сам носио [динамит], али сам ишао и до брзојава и покушавао да ступим у везу са начелством. Дакле, после много покушаја ступих у везу и учиних да схвате да се налазимо у тешком положају. Сутрадан су се одметници били веома приближили, те

су се чуле већ и њихове псовке. Међутим, дођоше ваздухоплови и растурише их”.

Речени догађај старац је касније помињао као пример они-ма који су питали: „Чиме доприносе монаси у пустињи. Зашто не излазе у свет да помогну”. „Монаси су,- одговарао је,- брзојави Цркве. И Бог им, уколико успоставе везу са Њим преко молитве, долази и боље помаже. Једна пушка више не би ништа могла да учини, а ваздухоплови су, дошавши, одлучили битку”.

Самопожртвованост

Садашњи монах Арсеније са Крфа, а некадашњи господин Пантелис Дзекос, старчев друг из војске, прича:

„У Навпакту, док сам примао знак из Патре, приђе ми Арсеније и рече ми: »Знаш, ми смо браћа«. »Одакле смо браћа«. Он ми показа два дебела прста¹⁾ и рече: »Ми имамо исте прсте. Они личе једни на друге и стога смо браћа“.

Они су се везали братском љубављу. Једном га је Арсеније спасао, доводећи свој живот у опасност. Једном господин Пантелис казиваше своје [сећање], које је прекидао јецајима и обилним сузама ганутости и захвалности према свом пријатељу и спаситељу:

„У близини Навпакта смо водили борбу. Одметници су имали више снага? На месту повлачења у једном тренутку падох и ударих се, будући да сам имао тежак брзојав на леђима. Када су војници стигли на линију коју су били одредили наши наредници, Арсеније је видео да ме нема. Он скиде свој брзојав и поче да трчи. Наредници и војници су му довикивали: »Остави га. Готов је. Изгубили смо га«. Као што су ми потом други испричали, он је дошао до мене, подигао ме, ставио ме на леђа и донео позади на линију. Када сам се освестио, чуо сам поручника Вудуриса како му говори: »Ти имаш неког свеца који ти поможе, те си и овоме помогао«. Ја сам упитао: »Шта се догодило, људи«. И они ми објаснише. Место где сам пао беше сто метара од линије одметника, а двеста од наше линије”.

Молитва међу мецима

„Једног дана,- наставља господин Пантелис,- „бејасмо на једном узвишењу, које се звало »Фоњас«. Одметници нас беху одсекли, те нисмо могли да одемо с обзиром да не беше излаза. Арсеније је стојао усправно. Меци су летели и свирали. Ја сам га ухватио за блузу и вукао да падне доле. Он ништа. Гледао је високо и држао руке прекрштене. И изгледа да нам се Свесилни са-

¹⁾ Заиста су старчеви палци били особени. Крајевни прстију су били мањи, а нокти скоро упола мањи.

жалио, те у једном тренутку дођоше ваздухоплови и отворише пут. Када смо одлазили, ја му рекох: »Добро, човече Божији, зашто ниси легао доле«. »Молио сам се«. »Молио си се«, питао сам са великим чуђењем”.

Колику силу имађаше његова молитва и колико беше велика његова вера, те ни метке није рачунала. Највероватније је да је молио Бога да сам погине, а други да се спасу. Стога је стојао усправно и незаштићено. Видећи, пак, саможртвеност његову, праведни Бог га је спасао заједно са другима.

Непослушност хулнику

Старац је испричао један случај који се десио нешто пре завршетка војске: „Врађали смо се из Флорине, пошто се рат био завршио. На повратном путу чух заповедника како хули на Бога. Приђох му и рекох: »Од сада одричем да извршим било које ваше наређење стога што хулећи на Бога понижавате и моју веру и заклетву (отаџбина - вера - породица)«. Чувши ме, он би погођен и назва ме дрским. Касније ми је рекао: »Наређујем ти«..., а ја сам одговорио: »Ја сам вам већ изјавио да више нећу извршавати ваша наређења«. Потом ми поручник рече: »Сматрајмо да је ствар завршена«.

Стигавши у касарну, ја не часећи отидох код наредника и изложих му све што се догодило. Он ми рече да се због одбијања извршења наредбе претпостављеног иде на војни суд. Поново сам изјавио да нећу извршавати заповедникове наредбе будући да је под заклетвом, а хули на Бога, коме смо се обојица заклели. И рекох са огорчењем: *Богу се треба покоравати више него људима* (Дап.5,29)”.

* * *

Пошто је око пет година служио отаџбини, Арсеније је марта 1950. године добио отпусницу из војске у Ламијском Макракомију.

На растанку га је његов пријатељ, господин Пантелис позвао да заједно живе на Крфу, да саграде по кућу и да оснују породице. Арсеније је, пак, одбио, говорећи да ће бити калуђер.

Завршивши војни рок, он је сада желео другу војску, тј. сврставање у монашки ред, да би служио небеском Цару.

IV

ТРАГАЊА И ПРИПРЕМА

Прва посета Светој Гори

Арсеније је остао кратко у Коници. Потом је у војничком одељу посетио Свету Гору. Прве вечери је био угошћен у Лавриотској келији светог Јована Богослова испод Кутлумуша. Он тражаше старца кога ће слушати. Посетио је многе колибе, скитове и келије, будући да је нагињао безметежном животу. Чувши да негде постоје врлински старци, он је хрлио да их [сретне] као пчела која стреми миомирисним цветовима.

Он је посетио неку келију у Капсокаливији и у њој остао неко време. Иако је имао послушника, старац келије га је молио: „Арсеније, остани код нас да се бринеш о мени старом и да ми затвориш очи. Због зебње и неуспеха да по унутрашњем осведочењу пронађе старца коме би се покорио, он једне ноћи није спавао. Провео је ноћ уз молитву и поклоне. Ујутро му је послушник рекао: „Целу ноћ си лупао ногом у патос, да би нас дирнуо и да бисмо помислили да чиниш поклоне”. Арсеније није ништа рекао. Ипак, зачудио се што брат има сличне помисли.

Једном је ишао у Свету Ану. Стигавши до „Крста”, пошао је погрешним путем и почео да се пење ка Атону. И сусрео је неког отшелника светлог лика са старом искрпљеном расом, те поразговарао са њим¹⁾.

У Светој Ани је видео милитупољског епископа Јеротеја. Од невоље и бриге био је кост и кожа. Видевши га у сличном стању, врлински јерарх га је примио са љубављу и поставио му сто, насувши му и чашу вина.

„Преосвећени, нећу моћи да га попијем”. „Попиј га. Учиниће ти добро”, рече му он и закрсти га.

Он га је долично посаветовао и дао му благослов.

У Новом скиту је замолио оца Неофита из Келије светог Димитрија да га задржи неко време, да види шта му је чинити, будући да је био у стању неодлучности. Остао је кратко да би се повратио од невоља. Сазнао је за отшелника Серафима²⁾, који је постао монах у истој келији, а касније се попео у пећину на Атону.

Опходио се са простотом и искреношћу. Уколико би га питали за његове помисли и расположења, он би одговарао, али се потом мучио.

Касније је писао: „Много сам се намучио као почетник, све док нисам нашао оно што сам жудео. Наравно, нико ми није био

1) *Оци Светогорци*, стр. 46-47.

2) *Исто*, стр. 44-46.

крив, осим многих мојих грехова (а требало је не неке да потрем). Други узрок моје муке беше моје сељачко порекло, због кога сам се поверавао свакоме кога год бих налазио. Благодарим Богу на свему, с обзиром да ми је све много користило”³⁾.

Такође се намучио и од неких зилота без расуђивања. Мислио је да их зову зилоти стога што имају ревност и много се подвизавају. Они су га помутили и хтели да га поново крсте, иако га је свети Арсеније крстио управо по старом временослову. Касније је говорио: „У почетку, све док ми нису порасла духовна крила, нико ми није помогао и сви су ме гурали. Касније сам срео свете”.

Иако није постигао оно што је тражио, невоља која га је снашла користила му је и научила га много чему. И будући да је био у опасности да изгуби и оно мало памети што је имао, он је донео одлуку да се врати у свет из породичних разлога.

Примио је писмо од оца, који је тражио помоћ. Његов старији брат се венчао и отац је имао потешкоће. Арсеније се одазвао очевом позиву, будући да је имао дубок осећај одговорности и обавеза према породици и углавном према својој млађој браћи и сестрама.

Међутим, имао је и мужевну душу. Посета Светој Гори без исхода није спржила ревност и није угасила његове наде.

Рад и припрема

Он је поново почео да ради као столар у Коници и околним селима. Био је газдинска потпора свог оца и помагао гу у пољским пословима. Својој млађој сестри купио је уређај за шивење и припремио јој мираз (педесет лира) за удају.

Кришом је давао милостињу многим сиромасима. Помагао је породице које су у рату изгубиле своје сроднике. Правио им је бесплатно врата и прозоре. Сви су га волели.

Његов живот у свету је био непрестана борба и припрема за монашки живот.

Дању је напорно радио и постио, а већи део ноћи је бдео уз молитву и псалмопојање, чинећи поклоне. Живео је у неком влажном подруму, а ради већег подвига је спавао доле, на бетону. После оправданог умора многонапорног дана, његово тело је тражило мали предах. Међутим, Арсеније арција је сматрао да би имао право да се одмори једино уколико би му ноге биле одсечене. И он присиљаваше себе и бораше се уз часно надметање.

После војске месо више није окусио. Правдао се пред другом да се гадио, иако га је у ствари избегавао да би се привикавао на услове монашког живота. Живео је у свету, али се подвизавао

³⁾ Посланице, стр. 17-18.

и понашао као да је био монах. И браду је био пустио. Ишао је и безметежовао у некој колиби у ували једне стене. Међутим, пошто су је открили, он ју је напустио. Често је боравио у кући свог пријатеља, који је имао Црквицу светог новомученика Георгија Јањинског. У реченом периоду је једну четрдесетницу провео подвизавајући се у манастиру на Пелопонезу.

У селима где је радио био је веома пажљив. Причао је мало, а уз рад је тихо појао. Не налазећи посну храну, он је дан проводио уз сухоједење.

Сродницима својим је говорио да ће бити монах. Међутим, због осетљивости се правио да још није спреман, како се не би осећали ружно мислећи да су разлог што касни и остаје у свету.

Средио је све људске ствари, не остављајући нерешене случајеве. Он је говорио: „Када сам отишао у калуђере, нико није могао ништа да ми каже”. Он је хтео да каже да је потпуно испунио обавезе и дужности према породици својој.

Марта 1953. године Арсеније је већ био спреман да оствари монашки позив, изражен од детињег узраста. Након топле молитве између три могућности је изабрао да се поново упути ка Светој Гори.

V

ОПШТЕЖИТЕЉНИК У МАНАСТИРУ ЕСФИГМЕНУ

Препреке пре одласка

Док се спремао да крене на Свештени Атон, догодило се следеће: сав новац је поделио сиромашнима, а задржао је само за карту до Свете Горе. И неки сиромашни земљорадник га замоли да га помогне да купи теле, с обзиром да му је његово угинуло. Арсеније се са догађајем суочио са расуђивањем, рекавши земљораднику: „Опрости ми, али сада не могу да ти помогнем”.

Да му је дао новац, он би поново одложио своје одрицање како би поново сакупио новац за карте, што је ђаво и желео. И премда се његово осетљиво срце сажалило на земљорадника, расуђивање му је налагало другачије решење. „Лишавајте се добра, ради највећег добра”¹⁾.

Есфигменски општежитељник

Од прве посете Светој Гори остало му је искуство и знање. Помислио је, дакле, са расуђивањем, да оде на неко време у општежиће, како би му никла духовна крила. Мислио је да иде у Констамонит да буде искушеник, с обзиром да је чуо да се ради о

¹⁾ Лествица, Слово Пастиру, 84.

безметежном и подвижничком манастиру. Међутим, пошто је била бура са јужне стране, ушао је са северне (што је сматрао Божанским промислом) и дошао у Манастир Есфигмен (који још није беше постао зилотски). Примио га је игуман Калиник. Он је начинио поклон и отпочео искушеништво.

Манастир је имао добар поредак и оце подвижнике. Осим многочасовних богослужења, и послушања су била напорна, као и правило у келији. Старац је причао: „Отпостити четрдесетницу у Есфигмену беше права Голгота. Имао си само један тањир куване хране на води за двадесет четири часа. Радило се о најстрожијем општежићу. Прве недеље поста сви оци су готово читав дан проводили у цркви”.

Касније је он причао: „Док сам био у општежићу, стекао сам велику помоћ од једног оца. Он уопште није причао. Осећао је потребу разговора са Христом. Срце му није било за разговор са људима. Било је довољно да га само гледаш. Помогао ми је више од Житија светих. Због неке кривице није се причешћивао три године, премда казна није требало да буде ни на двадесет дана. Монаси не причају у сличном стању, али се и световњаци мењају када их виде. Ето проповеди монаха”.

У манастиру је међу врлинским оцима био и један други побожни подвижник, коме се старац дивио. Без зависти и љубомре молио се он Богу и искао да се добар брат уподоби светитељу, чије име је носио, те да и сам дође до његовог духовног стања. Видео је себе нижим од свих.

Искушеништво и послушања

Млади искушеник је са радошћу напредовао у трудовима општежитељног живота. У почетку су га поставили за помоћника у трпезарији и пекари. Мешење је било врло заморно. Ручно су месили у великој дрвеној посуди велику количину брашна. Требао је да се рука спусти до дна, да би разбила квасац.

Касније су га ставили у столарску радионицу, будући да је знао столарски занат. По читав дан је гладан дељао кестеновину великим ручним рендићем. Био је успешан, способан и брз у сваком послу. Чак је и самаре за манастирску стоку правио „као намештај”.

Арсеније је из часног надметања затражио благослов да помаже у гостопримници када имају доста гостију.

Био је такође и одговоран за две црквике изван манастира. Сваког дана их је сређивао, палио кандила и бринуо се да се, с времена на време, служи Света Литургија.

Почетнички подвизи

Он је за узор имао преподобне оце и трудио се да их подражава. За основу монашког живота је поставио смиреноумље и послушање, и предао се подвигу ради стицања постојаности.

Дању се телесно замарао, а ноћима је остајао будан, молећи се и славећи Бога. Осећао је велики замор, али је био непопустљив у подвигу. Непрестано је додавао нове подвиге, увек са благословом и надзором игумана. Све је чинио са радосним расположењем.

Касније је причао: „Читав дан смо сурово радили на тестери. Увече сам одлазио у гостопримницу и помагао до десет, једнаест сати. Није ми остајало времена ни за духовне ствари. Стога, у наставку, одлазећи у келију, нисам спавао, већ сам само четврт сата подизао ноге у вис, да се мало одморе и да сиђе крв (која се скупљала од многочасовног стајања). Потом сам стојао усправно у лавору са водом (да ме не би савладао сан) и молио се на брожаници. Спавао сам пола сата - сат, а потом одлазио на богослужење да бих прочитао полуноћницу. Пошто сам имао помисао да можда касније нећу успети да вршим обавезе великосхимника, затражио сам благослов од игумана да још као искушеник вршим великосхимничко правило. И он ми је дао. Нисам речено тражио из себичности или из гордости, него из бојазни да можда нећу моћи да одговорим обавезама схиме. »Уколико не могу,- говорио сам,- не треба да изигравам себе«”.

У цркви уопште није седао. Стојао је усправно у стасидији. Долазио је понекад сан да га поткраде, али би се он одмах тргнуо.

Зими није ложио ватру. У келији је била велика влага, услед чега се буђ као вата раширила по зидовима. Пошто би зима постала неподношљива, он је једном животињском кожом, од које је правио самаре, замотавао ноге. На зими је напољу радио само у подраснику, испод кога је стављао неки папир да би се унеколико заштитио.

Пре велике четрдесетнице у манастиру су имали типик да свим оцима дају по кутију млека. Њега Арсеније није пио, него га је давао старцу Никити, који је био јектичав. У посту пасуљ није добро жвакао како би се спорије варио и како би га дуже држао. Подвига ради спавао је доле на плочама, а понекад на циглама, што је било „људскије”.

Оцима је, постепено, почео да бива приметан његов подвиг и благочастивост. Свештеници су најрадије желели да им он поје у црквицама.

„Пржила ме је љубав мојих сродника”

И као да није био довољан подвиг и труд послушања. Уз њега је био и ђаво, који га је секирао разним помислима. Он је нашао осетљиво место, тј. његову љубав према сродницима. Старац је касније причао: „У почетку ме је ђаво пржио сећањем на сроднике. Понекад ми је будио сећање на мајку, а понекад на друге сроднике. Показивао ми их је у сну понекад болесне, понекад умрле. Монах (главни носилац послушања)²⁾ ме виде забринуто и упита ме шта ми је. Одлазио сам и исповедао се код игумана и умиривао се. У почетку постоји велика патња при изласку монаха из његове мале породице и уласка у велику Адамову, Божију породицу”.

Јављања демона

Баволу није био довољна само борба помислима. Наиме, само њима он није могао да прекине борбеност искушеника Арсенија. Стога се појављивао и чулно. Старац га је гледао пред својим очима и разговарао са њим. Искушење је на сваки начин покушавало да га заплаши и да га спречи да се подвизава. Чини се да је из искуства схватило шта би овај почетник могао да постане.

Искушеник Арсеније се није ни узнемиравао, ни плашио од присуства ђавола. Говорио је: „Да, само долази. Ти ми чиниш добро. Помажеш ми да се сетим Бога, када га заборавим, и да се молим”.

Касније је старац тумачио: „Где да остане искушење! Одмах је нестајао. Није луд да буде узрок венаца за монаха”.

Неки монах га је наивно упитао: „Старче, ви под искушењем мислите на помисли”.

„Бре, искушење (ђаво), схваташ? Какве помисли”.

И искушеник Арсеније је оштроумно „лукавство демона побеђивао људском домишљатошћу”³⁾.

Постриг у расу

После утврђене провере, он је 27. марта 1954. године пострижен у монаха. Добио је расу и име Аверкије. Игуман му је предлагао да прими велику схиму. Међутим, он је одбио. Он је навео: „Ја сам могао одмах да постанем великосхимник. Рекли су ми: »Ти си завршио војску и ништа те не спречава«. Ја сам, пак, рекао: »Довољно је да будем расофор«. Он је себе сматрао недостојним, али уједно није хтео ни да се обавезе заветима велике

2) Монах који је одговоран за неко послушање, и који уз себе има још неколико помоћника, млађих монаха.

3) Лествица 4, 21.

схиме, због љубави према безметежном животу, за којим је жудео.

Виђење Јагњета које дрхти

Старац је причао: „Помагао сам и у цркви као црквењак на бдењима. Једном сам био у олтару и пратио свештеника, који је вршио предложене [проскомидију]. И десио ми се један случај. При речима: »Жртвује се Јагње Божије«, видео сам како на светом дискосу дрхти Агнец, као јагње када га кољу. И како да се усудим да поново приђем! Стога, тајна почиње од раније, макар неки говорили... (да почиње касније)”.

Трезвоумни делатељ

У реченом периоду он је почео да вади белешке из онога што је читао. Оно што му је помагало у подвигу преписивао је у свеску и трудио се да га спроведе у дело. Његова унутрашња невидљива борба беше: умерено делатно изучавање подвижничких списа, много молитве, непрестана молитва и упорни труд на очишћењу од страсти и задобијању Божанске благодати.

При раду на свом послушању и на мобама⁴⁾ покушавао је да не прекида молитву. Радио је хитро и ћутке. Старац Герасим из Кутлумуша, његов стари сабрат из општежића, се сећа: „Када смо радили у моби, ми смо причали и смејали се, а он ништа. Радио је издвојено, избегавајући причљивост и осуђивање. Био је веома пажљив калуђер”.

Једном је манастир послао оце (међу њима и оца Аверкија) ван граница Свете Горе, да посаде тополе на једном имању. Недалеко је био пут којим су пролазили разни световњаци. Отац Аверкије је својој помисли и очима наметнуо задатак да никога не види. И заиста, он је остварио подвиг сличан подвигу аве Исидора⁵⁾ из Скита, који је ишао у Александрију и није видео никога, изузев патријарха. Његове очи су биле отворене да виде само добре примере отаца који су напредовали, како би и сам имао користи.

Послушност до крви

Старац је испричао: „У манастиру је био један брат столар, кога су оци примили из нужде. У почетку је манастир имао седам столара, али на крају није имао ни једног, ни за ситне послове. Будући да им је био неопходан, они су му препустили и многа предузетништва. И он се много ослободио. Постао је главни у послу и никога није урачунавао. Онај ко би долазио код њега да

4) Радови у којима учествују сви оци.

5) Види: Старачник, 1970, стр. 50, 8.

научи занат, није могао да остане дуже од недељу дана. Ја сам, благодаћу Божијом, остао две и по године. Не може се описати шта сам поднео. Међутим, имао сам и много користи! Он је псовао и непрестано викао. Он није добро видео. Понекад ми је говорио да урадим нешто што би било очигледно погрешно и што ће се свакако потом исправљати и крпити. И уколико бих се усудио да му нешто кажем, он је викао: »Још ништа ниси научио. Твоје је да говориш само две речи - ‚благослови‘ и ‚нека је благословено‘«. И ја сам ћутао. Испадало је криво. За цркву смо направили прозоре са закрпама. И уколико би оци питали за разлог, ја сам ћутао. Он је био и у сабору. Да је хтео, могао је да исповеди истину. А ја сам на другачији начин стављао по неку драхму на страну (тј. сабирао духовну плату). Ја сам искашљавао крв, а он је викао: »Шта радиш тамо? Ради! Ти ћеш тако да умреш«. Када ми се стање погоршало, лекар је рекао да обавезно останем два месеца у манастирској болници. Он је дошао у болницу вичући: »Брзо да дођеш доле. Није теби ништа«. Послушао сам и пошао у планину да посечемо кестен, да бисмо га учетвртили. Пошао сам споредним путељком. Нисам ишао путем да ме не би видели оци и да се отац И. не би изложио прекору. Успут су ми се отвориле артерије и наступило је крволиптање, услед чега сам био приморан да се вратим. Он је после дошао у болницу и строго ме упитао: »Зашто ниси дошао«.

Ја нисам имао никакву помисао према брату. Помишљао сам да Бог речено допушта из љубави, тј. да бих искупио неки грех. Док сам био у свету, Бог ми је дао дар да будем добар столар. Људи су долазили мени, те сам, и без мог настојања, постајао узрок преузимања послова од других. Сви су трчали код мене, а очеви породица су остајали без посла. Да бих их избегао, говорио сам: »Одоцнићу, имам много порудбина«, и др. Али, они нису одлазили. »Чекаћемо«, говорили су. И ето, сада ја отплаћујем грехе. На крају, пошто сам имао велике користи од брата, о њему се побринуо добри Бог. Више није видео, смирио се пред свима и спасао се. Натерао ме је да пропљујем крв, али је направио човека од мене».

Свети оци су послушање урачунавали у исповедништво. Али, за оца Аверкија послушање беше мученичко, крваво. И чак не према игуману, него према једном старијем монаху. Он је све претрпео са радошћу и стрпљењем.

Док су саборни старци гледали прозоре са грешком и прекоревали га, он се није правдао говорећи да је радио по наредби старца И., него је ћутао и трпео неправедне осуде, као да је био крив. Потом је добри Бог открио истину, те саборни старци схватили шта се догађало и дивљаху се врлини почетника.

У болници му је добар болничар, да би га укрепио, давао да

једе орахе са медом. Међутим, отац Аверкије се жалостио што је у кревету, те није могао да помогне „оце и браћу који се труде“. Болничар му је рекао: „Више вреди што се молиш на бројаници. Бог ће дати снаге оцима и послаће благослове манастиру“. И он се трудио уз часно надметање, молећи се за сву браћу.

Када се унеколико опоравио, игуман му је дао благослов да у својој келији има цезву како би попио понеки врућ напиток и повратио се. Тражећи решо код оцаца, био је ганут, с обзиром да га ни код кога није нашао. Пошто га је уз потешкоће обезбедио и једном - двапут направио врућ напиток у својој келији, искушала га је помисао. И он баци цезву (која у ствари беше нека лименка) са прозора у море и предаде своје здравље и целог себе Богу.

Посета Божанске благодати

Грубост подвига једном приликом дошао је да заслади за њега невиђени догађај, тј. посета Божанске благодати. Он је испричао: „Пошто се нагомилавач струје потпуно истрошио (тј. пошто су се исцрпле снаге), доживео сам један догађај: једне ноћи, док сам се стојећи усправно молио, осетих да нешто силази одозго и да ме целог преплављује. Осетио сам веселост, а очи су постале две чесме из којих су непрестано текле сузе. Чулно сам гледао и доживљавао благодат⁶⁾. Ја сам већ много пута осетио ганутост и слична осећања, али нешто слично ми се први пут догодило. Догађај беше веома снажан духовно. Он ме је утврдио и држао око десет година, све док нисам касније на Синају доживео значајнија стања на другачији начин”.

Одвајање у безметежје

Дошавши у манастир, отац Аверкије је замолио игумана да код њих остане један временски период, а потом да му да благослов за безметежје. Игуман се сложио. Он је, наравно, имао користи од свих отаца, поставивши добар основ у подвижничком општежићу. Међутим, и чежња за безметежним животом бивала је све снажнија. У молитви његов ум се узносио у умозрење. Срце му је било ужарено *као углевље пустињско* (Пс.119,4), и он осећаше зов пустиње.

Он је добио благослов да се одвоји из манастира ради безметежја. У манастиру је оставио трудове и служење, крв и зној, изашавши са надом у Бога и Пресвету Богородицу да га одведу у „земљу пуну“.

⁶⁾ „Божанство, тј. Божанска благодат се сама по себи, тј. усамљена не види уколико не дође у словесну душу. Чулни огањ чулни не виде уколико не нађе вештаство, као што ни умни огањ умни не виде уколико не нађе вештаство заповести Божијих”, Свети Симеон Нови Богослов, Слово 3, стр. 38.

Најпре је отишао и поклонио се икони Портатитиси [Вратарки] у Ивируну. Богородичин лик се променио, поставши веома мио, што му беше знак да је његово одвајање сагласно са вољом Божијом.

VI

У ОСОБЕНОЖИТЕЉНОМ [идиоритамском] МНАСТИРУ ФИЛОТЕЈУ

Послушник код старца

У Кутлумушком скиту светог Пантелејмона, у Келији Увођења [Ваведења], подвизавао се врлински старац отац Кирило. Привучен његовом чувеном врлином, отац Аверкије отиде да га замоли да га задржи као послушника. И он га је задржао. Заједно су се подвизавали и надао се да заувек остане у послушању код њега.

После два - три месеца боравка са оцем Кирилом, затражио је благослов да оде у Коницу и доведе свог брата Луку¹⁾ да постане монах. „Зар не зна пут да сам дође”. „Зна”. „Е, пусти га онда. А ако дође, помози му. Чак му и келију своју дај”.

Отац Аверкије је, дакле, нашао светог старца „по свом срцу” и тихо пристаништанце у коме је био спокојан. Међутим, ђаво није мировао, него му је правио разна искушења. Иако беше отишао са игумановим благословом, есфигменски представник му је рекао да се врати у манастир, с обзиром да је био користан као столар. Уколико се не врати, претио је да ће га протерати са Свете Горе.

Отац Кирило га је упитао да ли има неког познаника или рођака у неком манастиру. У Манастиру Филотеју је био неки његов далеки рођак и земљак, отац Симеон, који је упознао и преподобног Арсенија. Стога га је саветовао да оде код оца Симеона, да би га заштитио, с обзиром да другачије не би имао мира.

Он је послушао и отишао у Филотеј, који још увек беше особеножитељни²⁾. Из њега је, с времена на време, пешице одлазио да види оца Кирила и да се саветује о духовним питањима.

1) По старчевом казивању, његов млађи брат Лука, „беше побожан и чист” и имађаше жељу да се замонаши. Он, међутим, мишљаше да, уколико се замонаши, и сам мора да се натчовечански подвизава и да живи веома строг и подвижнички живот, као што је видео код свог брата (о. Аверкија) још као световњака. Слично самоодрицање за њега није било могуће, с обзиром да је био болешљив, што га је и одвратило од монаштва.

2) У светогорским особеножитељним [идиоритамским] манастирима заједнички је био само богослужбени дух. Игуман није постојао, као ни заједничка трпеза, па чак ни обавезно оскудољубље. Особеножитељници су за своја послушања примали благослов (обично у новцу и храни) и снабдевали се.

Много пута је отац Кирило од Бога био обавештен, те је унапред знао за његову посету и за предмет који га је занимао. Он уопште није причао, него је одговор давао једним делом текста, који је имао забележен у некој књизи.

Касније је записао³⁾ све чудесно што је видео код светог старца, који је имао дар прозорљивости, који је изгонио демоне и коме су, при читању Јеванђеља, текле сузе из очију као из чесама.

Ревносан служител и неприметан подвижник

Тражећи безметежни живот, отац Аверкије се нашао у послушању и у особеножитељном манастиру. Он је примио одговорно послушање складиштара и трпезарца, делећи оцима храну и вино. Потом су га поставили у столарску радионицу, а био је помоћник и при мешењу хлеба. Иако се умарао на послушању, увек је био расположен да се жртвује за друге, и да помаже где је било неопходно.

Један јеромонах Светогорац, стари Филотејац, који је добро упознао старца, износи сећање: „На све филотејске оце је остављала утисак и печат његова кротост, доброта и мирноћа његове нарави. Као трпезарца одликовала га је хитрост покрета при подели хране. За све време служења у трпезарији није се десио ни један неспоразум са оцима. Храну је делио као нафору. Све нас је био умирио. Он је утицао начином свог живота, нарављу и беспрекорним опхођењем према оцима. Био је рад да служи свима. Доносио је воду и дрва старцима. Старац Евдоким га је показивао, говорећи: »Ево доброг монаха«.

Помагао је и болешљивога гостопримца, оца Авксентија. Пошто је старац отишао из Филотеја, гостопримац је говорио: »Изгубили смо благословеног човека Божијег«.

Виђали смо га само на послушању и у цркви, где је читао девети час и полуноћницу. Није се дружио са многима. Седео је у својој келији и молио се. Чули смо да много пости и бди. Био је веома пажљив у говору. Није причао, већ је само говорио: »Благословите«.

Отац Аверкије је неизоставно учествовао у богослужбеном животу манастира. Штавише, у својој келији се кришом много подвизавао и много молио. Поставио је себи духовни циљ да се што боље спреми за пустињу. Имао је могућности да се нечујно подвизава, с обзиром да су му услови особеножића [идиоритмије] ишли на руку.

Старац је причао: „У својој келији сам под главом имао кестенов пањ. За кревет сам имао две даске са празнином између како се кичмени стуб не би ослањао и грејао. Свакодневно сам јео

3) Оци Светогорци, стр. 118-121.

после деветог часа [тј. после три по подне]. Од поврћа које долази у своје време, тј. парадајза, зелене салате, купуса, јео бих једну врсту дуго времена, све док не досади телесном склопу, услед чега га више нисам окушао са жељом. Сваке ноћи сам вршио бдење. Спавао сам мало. У цркви нисам седео у стасидији да ме не би хватало сан”.

Филотеј је на великој надморској висини. Зимски пада доста снега и много је хладно. Међутим, подвига ради отац Аверкије није ложио ватру у својој келији. Грејала га је благодат Божија и чувала од великих болести, премда је стално патио од нечега и никада није био сасвим здрав. Жалостио се када би видео неког старца да закључава своја дрва, мислећи да га поткрадају. Сматрао је да подозривост не пристоји монаху. Говорио му је да их не закључава и да ће му их сам доносити, или да ће свима носити да би имали и да нико не би имао потребе да узме од његових.

Помисао гордости

Старац је говорио: „Од подвига је од мене остала само кост и кожа и бејак као костур. Па ипак, једне вечери сам осетио искушење у виду женског даха близу увета. Одмах сам устао, почео да појем и упалио светло. Када сам се исповедио, духовник ми је рекао: »Свакако постоји нека скривена гордост. Уз велики подвиг слично искушење нема оправдања«. И заиста, пошто сам се испитао уверио сам се да ми је помисао понекад говорила да сам неко и нешто и да, на крају крајева, чиним нешто. Ау... пропала ствар”.

Да би се смирио и очистио од скривене гордости, духовник му је рекао да сваког дана долази да би му давао кувану храну. Он сам није кувао, а отац Симеон је, имајући невоља са сушицом, пазио на своју исхрану. Отац Аверкије му је месец дана давао своју кобању⁴⁾, а узимао кувану храну. И искушење је прошло, те су поново почели постови. Међутим, он се већ подвизавао са већим смирењем и самопознањем.

„Покварена” искушавања

Неко време на почетку ђаво му је убацивао хулне помисли. Оно што је пре много година о светима слушао од војника и на шта није обраћао пажњу, сада му је ђаво убацивао у ум у време молитве, па чак и кад је био у цркви.

Он се исповедао духовнику и одлазио у Црквицу Часног Претече да би се молио. И из иконе би, док би је целивао, излазио миомирис, услед чега је одлазио спокојан. Потом су поново долазиле хулне помисли. И опет би ишао у црквицу да се помоли и

4) Тј. следовање у особеножићу, које се односило на различиту храну.

наново је икона благоухала.

Наравно, ђаво се није смиривао. Неколико пута је чуо лупање и гласове у сну. Будио се и ништа није видео. „Покварена искушавања”, тумачио је касније старац (наиме, долазила су од „покварењака”⁵⁾).

Једног дана, док је тихо припевао „Свети Боже” на Светој Литургији, видео је како на врата припрате улази страшна звер (тј. ђаво). Глава је личила на псећу и испуштала пламен из очију и уста. Мицала је главу горе - доле, говорећи подсмешљиво: „Св... Св... Св”... Окренула се бесна према оцу Аверкију и опсовала га два пута, стога што је појао „Свети Боже”.

Измишљање начина помоћи

Старац је испричао: „Живео је у Филотеју неки монах, старац Спиридон, који је по свом понашању био бунтовник.

Бог нарочито допушта да ђаво уђе у великосхимника како би се смирио и спасао. Слично се и њему десило. Покушавао је да скочи са балкона и друге лудости, те су га одвели код лекара. Лекар су сазвали веће и казали да само Бог може да га излечи.

Једног дана му рекох: »Не осећам се добро. Хајде да одемо заједно код свештеника да ми прочита неку молитву«. И одвео сам га код свештеника да му прочита истеривачке молитве. Замолио сам га, наравно, да чита тихо, да он не би чуо, будући да би одмах отишао. Чим смо дошли, клекнуо сам и рекао му: »Клекни и тик«. Он остаде усправан гледајући ме, и рече ми: »Шта сам ја крив што се ти не осећаш добро«.

Касније је имао невоље: сломио је ногу, пао у постељу, смирио се и најзад га је Бог узео.

Једног дана, за време болести, позвао ме је да му читам молитву. Окретао сам бројаницу крстећи се и изговарајући молитву: »Господе Исусе Христе, помилуј старца Спиридона«. Међутим, он ми рече: »Пусти старца Спиридона. Говори - Спира«. А раније се љутио уколико га неко не би звао »старац Спиридон« (из почасти). Потом се смирио. Нека га Бог збрине”.

У Коници због лечења

Отац Аверкије је патио од већ познатих здравствених тешкоћа, које су се погоршавале. Манастирски старци су се забринули, те су га послали у Коницу ради лечења, у лето 1956. године. Он, међутим, није желео да буде смештен у болницу како не би био повод за осуђивање монаштва, тј. како не би говорили да мо-

5) Назив „покварењак” за ђавола први пут је чуо од неког старца Понтијца и допао му се. Покварењак је онај ко је покварио свој ум и чини луде ствари. И старац је уобичајно да реченим називом именује лукавог.

наси завршавају по санаторијумима. Уз велику доследност се држећи странствовања, коме се као калуђер заветовао, он није ишао да борави у својој кући. Боравио је у Црквици свете Варваре, за коју су га везивале подвижничке детиње борбе и натприродна дешавања. У њој је ноћу палио свећу и бдео молећи се и чинећи поклоне на плочама. Једног дана Бог је уредио да Кети Патера, која је дуго времена радила изван Конице, дошла да упади кандила.

Она прича: „Било је лето. Дошла сам до црквице и видела неког монаха, веома мршаваг, који је личио на неког преподобног. Имао је изглед Христа. У почетку га нисам препознала. Био је дошао у Коницу ради лечења. Није желео да борави у својој кући, будући да монаси, говораше, треба да буду далеко од родбине. Предложила сам му да борави код нас кући, да би моја мајка, која је била сама и стара, имала друштво.

Савио је главу из захвалности и дошао у кућу. У манастиру су му дали једног »петлића« (новчић чија је вредност четвртина лире). Он га је дао нама.

Остао је око три месеца. Лечење је почео стрептомицином. Долазио је лекар из Конице и пратио га. Његова сестра му је дала бризгалице.

Боравио је у соби на горњем спрату и читав дан је читао, молио се и хтео да пости. Ја сам му, за мало дана које сам провела кући на свом одмору, спремила јачу храну. Кувала сам месо и узимала сок. Потом сам стављала доста уља како не би приметио да се ради о соку од меса и правила тањир супе. Његов телесни склоп је био јак и убрзо се повратио. Чим је видео да кајш затеже и да мора да га попусти, престао је да једе супе које сам му спремила, те је сам кувао пшеницу у лончету и био задовољан.

Једне ноћи моја мајка устаде и чу из собе у којој је спавао отац Аверкије лупање у такту, дум - дум... Она ме пробуди и посла да видим шта калуђер ради. Било је дванаест сати, поноћ. Ја покуцам на врата, говорећи: »Молитвама светих отаца наших«... (као што ми је рекао да говорим). Он отвори и рече: »Шта је било, сестро? Немој се узнемиравати. Схватио сам шта је. Нисам хтео да вам кажем. Обично слично радим ноћу. Јер, пре свега, сада живим живот који није калуђерски. Потом, имам и обавезу да се молим за неке који ми помажу«. Иако беше болестан, он се целу ноћ молио на бројаници и правио поклоне».

Промисао Божији

Старац је испричао: „Док сам се враћао на Свету Гору, у Урануполису ми приђе нека девојка и замоли ме да се молим. Одлучила је да буде монахиња, што њени родитељи нису желели. Отишла је кришом не поневши ништа са собом. Била је напаће-

на душа.

Ја сам задржао нешто новца само за карту до Дафнија. »Али где има Бога«, помислих. Дао сам јој сав новац и будилник, који ће јој бити користан у манастиру у који ће отићи.

Чим сам стигао у Дафни, позвао ме је неки саборни старац из Филотеја: „Овде су манастирске животиње. Стави своје ствари, па се и сам попни. Јеси ли чуо? Има да вршиш послушање».

У манастир сам стигао одморан. Исте вечери долази неки монах и каже ми: »Неко ми је донео будилник. Ја имам још један. Можда ти немаш? Задржи га«.

Ја сам био разоружан (осетивши скрушеност) промислом Божијим, веома опипљиво видећи како се брине о мени јадном».

Мала схима

Отац Аверкије је, сагласно монахологији, дошао у манастир 17. марта 1956. године. После годину дана неприметних подвига, пострижен је у малу схиму. Дато му је име Пајсије, у част вредног кесаријског митрополита Пајсија другог, који родом беше из Фараса. Монашење је било 3. марта 1957. године. Привео га је старац Сава. Старца Саву је ценио и поштовао, будући да је био, по старчевом сведочанству, „врлински, учен и благочастив човек». Са њим се дописивао и касније из Стомија и молио се да се удостоји да из његових руку прими и велику и анђелску схиму. Он је искрено волео оца Пајсија и саветовао га је као своје чедо.

Отац Пајсије се после монашења сликао и слику послао мајци, а на позадини је написао следећу песму:

Мајчице моја, здраво буди, ја одох да монах постанем.
Из таштог живота одлазим, прелесника да исмејем.
У самоћи и у пустињи младост своју да проведем.
За љубав Христову, ја све ћу да жртвујем.

Сва добра света овога, као трице да оставим.
Прву заповест да извршим, Бога да заволим.
Са крстом на Голготу, за Исусом поћи ћу,
У горњем Јерусалиму, молим се, тебе сусрешћу.

Од љубави твоје, мајчице, одлазим да бих могао
Исуса да умолим да вечно заједно будемо.
Од малена зажелех да обучем црно,
Христу да се посветим, Богу да се допаднем.

Надаље ћу имати за мајку Богородицу,
Да ме од лукавства непријатељевог сачува неповређеног.
Са умилењем, мајко моја, у пустињи и тишини
Увек ћу се за тебе молити, и за народ свеколики.

м. П. Филотејски, Света Гора 3. 5. 1957.

посвећујем својој поштованој мајци,
Пајсије

Веза са врлинским оцима

Уколико би чуо да негде има врлинских отаца, који подвижнички живе и налазе се на духовној висини, отац Пајсије се старао да их сретне ради [духовне] користи. Њихове савете је сматрао драгоценим и трудио се да их подражава у врлини. Чувао је у себи речи и свети пример њихов као скупочену ризницу, што је касније објавио у књизи „Оци Светогорци”.

Већ другог дана доласка у манастир он је отишао да посети старца Августина, Руса, у његовој келији. Међутим, он беше одсутан. Оставио му је неке благослове. Старац Августин га је видео у духу из Скита пророка Илије, са раздаљине од око четири сата. Касније су се духовно везали. За њега је старац помињао⁶⁾ да се рвао са демонима, да је гледао нетварну светлост, да га је Богородица посећивала у манастирској болници итд.

Са Катунације је долазио и старац Петар, звани „Петракис”⁷⁾, и они су духовно разговарали. Старац му се дивио и поштовао га више од свих подвижника које је упознао. Стога је и желео да буде његов послушник.

Он је задобио поверење двојице Христа ради јуродивих, једног Филотејца, старца Дометија, и једног колибара, старца Е. Други му је поверљиво говорио о јуродивости и подвизима које је чинио.

Наравно, он је одржавао везе са оцем Кирилом, као и са једним значајним Румуном подвижником, оцем Атанасијем из Лако скита. Касније је упознао и друге врлинске оце.

Благослови Богородице

Старац је испричао: „Био је петнаести август (тј. Успење Пресвете Богородице). После Свете Литургије старац ме је послао да нешто обавим. Био сам исцрпљен од поста и претходног бдења. После Свете Литургије нисам ни ручао, будући да ми старац ништа није рекао.

Стигао сам у Ивирон и чекао »мотор« (бродић). Иако је требало да дође у подне, пало је вече а он се још није појавио. Био сам сасвим исцрпљен. Рекох да се помолим Богородици на бројаници да нешто уреди. Но, после рекох себи: »Бре, кукавче, за такве ситнице ћеш да узнемираваш Богородицу«. Нисам ни стигао да завршим мисао, кад дође један брат из манастира. Он ми даде

⁶⁾ Оци Светогорци, стр. 74-81.

⁷⁾ Исто, стр. 64-73.

неки пакет и рече: »Ево, брате, Владичице Богородице ради«.

И ја сам га отворио. У њему је било пола хлеба, смокава и грожђа. Једва сам се уздржао од плача док брат није отишао”.

Речено се догодило код Ивиронског киоска. И другом приликом он је примио непосредно искуство богоматеринског промишљања на пристаништу истог манастира. Оба догађаја имају сличности, али и доста разлике. И у другој прилици је био неиспаван и гладан, чекајући „мотор”.

Старац је испричао: „Од исцрпљености се нисам осећао добро. Уплашио сам се да се не онесвестим и да ме радници не виде. Стога сам се охрабрио и отишао иза гомиле наслаганих дрва.

У тренутку помислих да се помолим Пресветој Богородици и одмах рекох себи: »Јаднице, зар нам Богородица служи за хлеб«.

И чим се изрекох, где Богородица ми даде врућ хлеб и грожђе! Е, од тада, па надаље”...

Чувши причу, човек кога је старац излечио од неизлечиве болести изненађено упита:

„Добро, старче, пошто си појео зрна грожђа, је ли ти петељка остала у руци”.

„И петељка и мрвице”, он наглашено одговори.

Примање откривења

За кратко време боравка у Филотеју, он није престајао да мисли на пустињу. Осећао је још снажнију жељу за безметежјем. Обузимале су га безметежне муке као породилу (Пс.47,7). На разне начине је покушавао да оде у пустињу, али ниједан није успео. Пут ка безметежју је остајао затворен и пун препрека. План Божији беше другачији.

Једном се био договорио са власником барке да га одвезе на пусто острво и остави да се сам подвизава, премда коначно није отишао.

Хтео је да иде и на Катунацију, да буде послушник старцу Петру. Међутим, старци му нису дали благослов. У међувремену се старац Петар преподобно упокојио. Старац је касније говорио: „Шта би ми се десило! Остао бих сам и навалио бих на подвиг без кочнице. Шта би ми ђаво урадио”.

Једном се био договорио и са оцем Ф. Филотејским да оду на Катунацију да се подвизавају. Отац Пајсије би радио рукодеље, а отац Ф. би га давао у манастире и узимао суварке, те би имали за живот. Међутим, једне ноћи, пре клепала за цркву, старац је закуцао на врата келије оца Ф. и рекао му да није воља Божија да оду. И отац Ф. му је испричао сан који је уснио: „Трчали смо по крову од манастира. И када смо већ били спремни да скочимо, нека жена у црном нас је задржала за леђа и казала да је доле про-

валија и да ћемо погинути. Стога сам и ја схватио да Бог не жели да идемо”.

Отац Пајсије је касније причао шта му се догодило и шта је учинило да, уместо у Катунакију, оде у Манастир Стомио: „Молио сам се у својој келији. Наједном сам се потпуно укочио. Нисам никако могао да устанем. Нека невидљива сила ме је држала непокретним. Схватио сам да се нешто дешава. Остао сам као заврнут два до два и по сата. Могао сам да се молим, да размишљам, али уопште нисам могао да се покренем. Док сам се налазио у реченом стању, видео сам, као на далекомзору [телевизору], са једне стране Катунакију, а са друге Манастир Стомио у Коници. Ја сам са чежњом окренуо очи ка Катунакији. Међутим, неки глас (Богородичин глас) ми јасно рече: »Нећеш ићи у Катунакију. Ићи ћеш у Манастир Стомио«. Ја рекох: »Пресвета Богородице, ја сам ти тражио пустињу, а ти ме шаљеш у свет«. Међутим, чуо сам поново исти глас како ми строго говори: »Отићи ћеш да се сретнеш са једном особом⁸⁾, која ће ти много помоћи«. Истовремено, у току тог божанственог догађаја дошли су ми, као на далекомзору, одговори на многе недоумице које сам имао. И одмах бежах разрешен од невидљивих веза, а срце ми се преплави Божанском благодаћу. После сам отишао и све испричао духовнику. »Ето воље Божије«, рекао ми је. »Ипак, немој говорити о догађају. Реци да ће из здравствених разлога бити неопходно да изађеш са Свете Горе, и иди«. И заиста, у речено време је требало да вадим крв. Ја сам желео једно, а Бог је имао свој план. Као што се показало из онога што је следило, главни разлог је био да осамдесет породица, које су постале протестантске, буду помогнуте да се врате у Православље”.

VII

У МАНАСТИРУ СТОМИО У КОНИЦИ

Обнова манастира

Од Господа се управљају кораки човека (Пс.36,23). Откривењем Господ и сада управља кораке човека Божијег, Пајсија у Манастир Стомио, Коницке епархије. Он је био жедан пустињског живота и спремао се за пустињу. Међутим, Богородичином заповешћу он се нашао у манастиру у свету.

Сам старац је говорио: „Ја сам мислио да, будући да сам постао монах, Богородица неће тражити да испуним завет који сам јој дао у рату да ћу, уколико ме њена благодат сачува, ићи и три

8) Тј. са Екатерином Руси, градоначелниковом мајком. По старцу, она беше „света душа”.

године помагати да се изгради њен изгорели манастир. Међутим, увидеда да је ипак хтела”.

И старац се нашао у мирном Манастиру Стомио августа 1958. године. Људи су се обрадовали његовом доласку и многи су га посећивали.

Он је започео обнову спаљеног манастира, немајући неопходан новац и грађу. Помагали су му извесни добри Хришћани. Владика му је рекао да са светим моштима обилази околна села како би сакупио средства. И где би отишао, долазили су сиромашни људи, целивали мошти и давали по тањир пшенице. Пшеницу, пак, коју је сакупљао, по један - два цака, он није задржавао за радове око обнове, него је давао свештенику сваког села како он је поделио најсиромашнијим породицама.

Међутим, доведши га у свој манастирчић, Пресвета Богородица је имала благовољења према његовим напорним трудима. Она је просветила неке људе да приложе новац, грађу и лични рад. Много пута је, наравно, старац осећао и њену непосредну сарадњу и разумевање. Он је причао: „При изливању плоче дошло је седамдесеторо људи да помогну. Пошто је посао унапредовао, мајстори ми рекоше: »Недостаће двадесет цакова цемента«. Шта сад да радим? Нашао сам се у тешком положају. Јер, како кажу, није добро да је оставе на пола, а да донесу још цемента требало је четири и по сата са животињама које се налажаху у пољу. Ја отрчах у цркву, упалих свећу, клекох и замолих Богородицу да помогне. Потом отидох и рекох радницима да наставе посао, стављајући праву размеру. И пошто су завршили, претекло је пет цакова цемента”. У међувремену, жене које спремаху ручак обавестише старца да је мало хлеба и хране у односу на број радника. Он их, пак, умири говорећи да се уопште не секирају. И заиста, сви *једоше, и наситише се, и накупише комада што претече* (Мк. 8,8). Одлазећи, они су понели и хлеб у кеси. Такође, у току рада при облаци прекрише небо, најављујући провалу облака. Међутим, уколико би киша пала, плоча би остала на пола. Ипак, сунце убрзо изгреја и рад би завршен.

Тешко је било и налажење грађе, али и њен пренос путевом који беше сличан „козијој стази”. Он се на одређеним местима много сужавао, услед чега је натоварена животиња једва пролазила. Са друге стране је била провалија.

Један радник је приповедао: „Требало је да излијемо плочу, а отац Пајсије је вукао песак из реке и доносио га у манастир. Нешто у цаковима на леђима, а нешто са животињама које је напазио овде - онде, успео је да излије плочу, премда се много уморио”.

Господин Георгије Маипас је причао: „Дошао је у неко доба предавач древнословља [археологије], господин Дакари. Видео је да

је црква покривена плочом и рекао оцу Пајсију: »Послаћу ти бели мермер«. И заиста, послао га је и оставио код моста. Старац обавести Коничане да га са животињама пренесу. Они дођоше и видеше мермер, који им се учинио велик. Стога рекоше да муле не могу да га пренесу, због страха да се не сурвају у провалију. Старац им рече: »Добро«. И ништа више. Он сиђе и узме два мермера на леђа да би их попео у манастир. Неки га видеше: »Оче, шта радиш«. »Е, пошто је Коничанима жао мула, ја ћу сам да га извучем«. Они отрчаше и казаше: »Зашто седите у кафанама, док отац Пајсије сам на својим леђима вуче мермер«.

И код неких проради жеља за часним надметањем, те дођоше са мулама и одвукоше мермер. И под цркве беше прекривен белим мермером”.

Старац је купио дрво и сам направио врата, прозоре, стасидије, столове и све друго што је требало.

Он је променио и кров на цркви, направио келије за монахе, гостопримницу, сабирницу за воду и друга дела.

Његова сестра Христина се сећа: „Манастир је био рушевина. Одлазила сам и помагала. Пошто смо пошли први пут, натоварили смо на једну мулу мало ствари. Иако је постојала соба и кухиња, и друга соба на капији, он је направио бараку од дасака, таман колико да седне, али не и да легне. Ја му рекох: »Где ћеш овде да боравиш? Појешће те мишеви«. А он ми одговори: »Уколико неко дође треба да има собу за боравак«. Храну ми је враћао. »Узми је, јер ће је мишеви појести«. Остао је у бараци све док нису дошла друга два оца, када је направио три мале келије. Касније је направио келију у углу и у њој боравио”.

Господин Маипас наводи: „Отац Пајсије је био савршен столар. Он је уз много труда васкрсао уништени манастир. Био је болестан, али и испосник. Пост никада није кршио”.

И господин Јањи Хаџирумбис сведочи: „Посетили смо старца у Стомиу и видели газдинство који је направио у манастиру. Његова дела су изазивала дивљење. Рекао нам је да се јаруга, која се налазила ниже, зими тешко прелази. Понудили смо се да му помогнемо. Сам је направио оплату за мостић. Потом је дошло осморо људи да му помогну да баца цемент”.

Достојан поштовања

Старац се није трошио само на грађевине. Он је својим врлинским животом и расудљивим саветима код посетилаца изазивао поштовање према светости манастира.

Он је пред манастирским улазом, на узвишењу са десне стране, отворио један гроб. Поред је поставио крст и сваког дана је палио кандило и кадио. Речено је чинио ради сећања на смрт, али углавном да световњаци не би могли да се проводе у близини.

ни.

Престала су лумповања и играња. Сматрао је да не приличи да се у цркви врши богослужење, а напољу да се весели. Само је за славу снисходио да иду преко пута у шуму да једу, где је постојала и текућа вода. Он је припремио простор. И даске је ставио да би се заштитили од хладноће. Међутим, није им допуштао да пију опојна пића. Па ипак, понеко не би послушао. Једном је неко донео један суд уза [ракије] и продавао га народу. Старац је схватио и упитао: „Шта имаш овде”. „Воду”, одговори он. „Воду има и ова чесма”.

И како је суд са узом био близу провалије, он га гурну ногом, те се скотрља доле до реке Аос.

Испод манастира, пре малог цементног мостића, на месту „Гаврос”, поставио је он две табле. Једна је указивала на манастир са натписом: „За Свети манастир Стомио, пристojно одевени”, а друга је показивала ка реци са натписом: „За реку Аос, непристойно одевене жене. На мала врата олгара ставио је таблу: „Забрањен улаз световњацима”.

Једног петка дошли су световњаци у манастир. Узели су манастирски тигањ, наложили ватру изван капије и почели да прже рибу, коју беху донели. У почетку старац их није приметио, будући да је био заузет. Када их је приметио, његова божанствена ревност се распали. Он изађе, узме тигањ и баца га у провалију заједно са рибом.

Скок у провалију

Једном приликом старац је преносио свете мошти. Ковчежић му је био везан кајшем за рамена. На делу пута који се зове „Велика степеница”, кајш се покидао и ковчежић полете у провалију. Из љубави и поштовања према светим моштима и не мислећи на себе и без имало оклевања, старац одмах скочи у провалију да би их сустигао. Ковчежић се превртао и ударао у стене. Он сам се, благодаћу Божијом, сачувао читав. Ништа му се није догодило, ни огреботина! И ковчежић и свете мошти су остали нетакнути, док су се гвоздене корице, које беху прилагођене кивоту, искривиле од удараца. Провалија је била дубока и стрма, услед чега је било немогуће да се старац поново попне. Да би изашао на стазу, дуго је ходао у потоку.

Пренос моштију преподобног Арсенија

Прве године доласка у Стомио одлучио је да пренесе мошти преподобног Арсенија. Прошло је већ више од тридесет година откако беше сахрањен на гробљу на Крфу. Бригу о манастиру је оставио свом брату Рафаилу, и октобра 1958. године отишао на

Крф, где је потражио свог старог пријатеља и друга из војске, Пантелиса Дзекоса. Нашао га је у радионици у којој је радио. Господин Пантелис га није препознао. Сагнуте главе у свом уреду, он га је упитао: „Оче, шта желите”. Старац није одговорио. „Желите ли да вам у нечему помогнем”, опет га је упитао. „У овоме”, рече му он и показа своја два велика прста. Он га препознаде и пун радости и усхићења загрли и пољуби, будући да је неочекивано видео свог пријатеља и спаситеља.

Он је код куће рекао својој мајци и супрузи да припреме богату трпезу, замоливши старца да му испуни жељу и да остане код њих.

„Пошто ћу ја теби испунити жељу, и ти ћеш мени испунити једну”. „Колико хоћеш”.

Затражио му је да руча само зеље, у које ће стављати три капи уља, и две - три маслине. Ништа више.

Спавали су у истој соби. У току ноћи он је три пута устајао, клечао поред кревета и молио се, пошто би најпре погледао и проверио да ли господин Пантелис спава. Међутим, господин Пантелис се претварао да спава.

Ујутро су по великом плъуску пошли ка гробљу. Каже старац господину Пантелису: „Немој се бојати. Успут ће киша престати”. И заиста, киша је постепено слабила, све док није сасвим престала да пада.

При ископавању старац је кости опрао вином и водом, замотавајући их потом у беле комаде чистог платна и стављајући их у неку црну кутију, сличну сандуку. Нашао је и закачку са кајша преподобног Арсенија. У једном тренутку се оклизнуо и пао преко господина Пантелиса, који се руком ослонио на зид¹⁾.

Гробар се бунио што су дошли по кишном дану. Стога је старац, иако је узео дозволу од владике, из осетљивости рекао господину Пантелису: „Пошто се човек жалости, нека остану два - три дела. Извадићемо их када дођем до године”.

После ископавања, један зрак сунца се пробио кроз кипарисе и обасјао гроб.

Пошто су завршили посао, он је отишао да борави у хотелу, с обзиром да није желео да мошти носи у кућу господина Пантелиса, који тек што се био оженио. Јер, жене су догађај могле погрешно да протумаче. Пошто су се ујутро сусрели, господин Пантелис га је видео измењеног од Божанске благодати. И он му рече: „Данас си много леп! Заиста си много леп”.

1) Поменути део зида је за г. Пантелиса био знак препознавања, кога се, после 37 година, сетио да би блаженом крфском митрополиту Тимотеју показао место гроба преподобног Арсенија. У суботу, 8. августа 1995. године (по новом временослову) збило се друго ископавање и нађен је део десне ноге, заједно са прстима и шест пршљенова.

Старац му је причао: „Да ти кажем шта ми се синоћ догодило. Пошао сам да отворим и целивам мошти, али нека сила ме је притискала да ме удави. И ја у часу рекох: »Свети Арсеније, помози ми«, те се одмах ослободих”²⁾.

У Коницу он се вратио радостан са светим моштима и преноћио у кући Кети Патере, где их је поставио испод иконостаса. Она је упалила кандило, а затим се позабавила кућним пословицама. Међутим, у соби где су биле мошти видела је светлост као да сева и помислила да ће да пада киша. И она пожуре да узме кишобран, будући да је сутрадан ујутро хтела да иде у Доњу Коницу на Свету Литургију. Старац је покушавао да јој објасни да „муње” нису на небу (с обзиром да је напољу било лепо време и да је небо било звездано), него да долазе од светих моштију. По њеном сведочењу, „радило се о чудесној светлости, тј. као да је севало, а не као да је светлело”.

Трудови, подвизи и безметежје

Старац је Стомио називао „Богородичина баштица”, како би се подсећао на Свету Гору. Око њега се налазила дивља, нетакнута лепота. По стручњацима, његова околина је била једно од најлепших места на свету.

Ипак, услови за живот беху веома тешки. Манастир није имао ни једну животињу. Старац је причао: „Имао сам много снаге. Раздаљину од два сата прелазимо сам за три четврти. Вода коју сам пио одмах се претварала у крв. Дешавало се да из Стомија идем у Коницу три - четири пута на дан како бих за изгорели манастир доносио грађу на леђима”. Међутим, и само пешачење би представљало суров и напоран подвиг. Он је, пак, бивао радостан с обзиром да је волео напор.

Понекад је старац изувао ципеле и ходао бос, наспрам старог манастира, једном тешкопроходном стазом. Помолио би се и потом се враћао урвином реке Аоса после два - три сата. Један младић га је упитао за разлог. Он је одговорио: „Требало је да раније постанем калуђер”. Наиме, он је додавао друге подвиге да би допунио оно што је пропустио, с обзиром да је нешто касније постао монах.

И премда се „уплео у Мартине послове” (тј. зидање) и у помагање свету у његовим потребама, он је настављао подвиг и чак га појачавао са већ нарушеним здрављем. Постио је строго и на сваки начин покуравао своје крхко тело, иако је упражњавао лечење и примао бризгалице. Понекад је са чашом воде проводио

2) Запис о преносу моштију потиче од сведочења г. Пантелиса Дзекоса, сада монаха Арсенија. Нарочито о последњем догађају тачније види у старчевој књизи Свети Арсеније, стр. 8-9.

цели дан и ноћ. Иако је у манастирској башти гајио разно поврће, његова уобичајена храна беше чај са сувим хлебом или млевени ораси.

Госпођа Пинелопа Барбути наводи: „У башту је ишао бос, а увече је вадио трње из ногу. Јео је једно парче сувог хлеба ујутро, и једно увече. Понекад је пио само чај. Много је радио. Готово никако није спавао. Трудио се да никоме не поквари расположење и желео је све да успокоји. Никада није говорио не. Кожа на рукама му је била одебљала од много поклона. Ноге су му биле саме кости. Имао је много здравствених тешкоћа”.

Дању је сурово радио, а ноћу бдео. Сам је читао сва богослужења, као што беше научио у Светој Гори. Није прескакао ништа од онога што је монашки устав предвиђао. Са великом тачношћу је извршавао своје монашке обавезе. И на бројаници се молио за живе и упокојене уопште, и за људе који су имали посебне потребе.

Нужно бављење људима и радовима нису угасили његову жеђ за безметежјем. Напротив, они су је појачали, те је измишљао начине да не прекида своје умно делање и општење са Богом. Чезнуо је да прибегава тихим пећинама и да се неометано моли, „жудећи и иштући Бога”, што беше његова духовна радост. Будући сам у безметежју и једино са Богом, он се услађивао и хранио богоопштењем, преко своје омиљене умне молитве.

Иако је манастир био на пустом и мирном месту, старац се понекад повлачио у једну пећину. Одлазио је ноћу и бдео уз бројаницу и небројене поклоне. Пећина је, међутим, била неосунчана и пропуштала воду.

Стога је ископао другу пећину на сунчаном месту, малу као пећ, у коју је могао само савијен да стане. Сакривао ју је гранам да се не би видела. Касније је нашао шупљину у храсту. Била је на још осунчанијем, сувљем месту. Хтео је да је прошири како би могао да стане у њу и како би зими долазио и безметежовао, будући да у зимском периоду сунце уопште не види манастир.

Уколико није имао поклоника, он се на неколико сати затварао у своју келију. Проучавао је [светоотачке текстове], молио се и бавио се духовним делањем на себи. Остављао је мало отшкринута врата келије да би видео капију, будући да би неко могао дође. Потом је настављао послове.

У данима када је било поклоника и када се бавио око њих, он је са расуђивањем налазио време да врши своје духовне обавезе. У случају да их је много долазило, он је остављао неког познатог да пази на цркву, а сам се повлачио да врши своје монашке обавезе. Потом се враћао. Одлазећи да се моли, увек је врата кухиње остављао отворена. Иако би неко пролазио, могао је да нађе нешто да поједе. Беше у њој хлеба, лименки, парадајза и др.

Заштитник сиромаша и сирочади

Поред грађевина, он се бринуо и о потребитима. А њих је било много. У селима Конице је владала велика беда, запуштеност, несрећа. Старац је скупљао одело, новац, храну и лекове, правио пакете и слао људима који су оскудевали. У делу човекољубља као помоћнике је имао побожне жене. Оне које су имале расположења слао је занемоћалим особама, углавном старчићима, који нису имали ни једног рођака уз себе.

Он беше узео дозволу од полиције те је у сваком делу Конице поставио по кутију за скупљање новца, одредивши и по једног одговорног. Испред полицијске станице је била једна више кутија. Саставио је и одбор који је располагао новцем и давао сходно потребама.

Старац се старао да сиромашна и сирота деца наставе учење. Упућивао их је на одговарајуће људе, али их је и сам према моћима помагао. Многи од њих су данас научници и благодарни старцу.

Манастирско имање он је давао сиромашним породицама да би га обрађивали. Закупнину није тражио. Говорио им је да приложе манастиру шта желе, уколико имају добар усев. Уколико, пак, није била добра година, он није тражио ништа.

Његова сестра Христина је много пута доносила одећу или храну, што он никада није примао. Говорио јој је да носи породицама познатим по оскудевању.

На Богојављење је обилазио куће са светом водицом и људи су понешто давали за манастир. Обишао је и неку кућу где су имали непокретно дете. Домаћица куће је хтела да убаци нешто у кутију. Старац јој рече: „Пресвета Богородица не тражи од тебе. Ти имаш нужду”. И одмах је на столу испразнио кутију са свим новцем који беше сакупио.

Кети Патера наводи: „Помагао је много света. Био је много милостив. Једном сам му исплела џемпер. Сусревши на путу неку млада жену, одмах је скинуо џемпер и дао јој га да се јадница не би смрзавала. Давала сам му и друге ствари, али их је он давао првом кога би сретао”.

Господин Тома Тасиос сведочи: „Једноме старцу који живљање сам и напуштен у некој пећини, он је сваке недеље односио неопходну храну и својим рукама га прао. Полазио је у зору из манастира. Ишао је да га обиђе без ичијег знања”.

Господин Лазар Стергиу се сећа да је старац редовно посећивао неку сиромашну старицу, која је живела сама у бараци, и односио јој храну.

Мученичко суочавање са искушењем

Старац се бринуо не само о вештаственим потребама људи, него још више о спасењу њихове бесмртне душе. Сам је причао: „Питао сам за неку своју школску другарицу и сазнао да је пошла лошим путем. Е, дакле, молио сам се да је Бог просвети и те да дође да јој кажем неку реч. Био сам прикупио текстове о покајању. Једном је дошла са још две три [другарице]. Потом је често долазила са својим дететом, са свећама и уљем. Једног дана неко ми је рекао: »Оче, она те изиграва. Другачије се показује овде, а другачије доле са полицајцима«.

Кад је дошла следећи пут, ја сам је строго изгрдио, те је отишла плачући. Убрзо сам осетио да се цело тело моје распалило од снажног плотског жара. Отишао сам, помолио се и - ништа. Чудио сам се како ми се десило искушење. Поново сам се помолио и опет без икаквог исхода. Најзад сам узео секиру и ставио лист леве ноге на дрво. Потом сам наслонио сечиво на њега и чекићем одозго ударао секиру. Одсекао сам седам комадића меса. Надао сам се да ће са болом од сечења унеколико да се смањи плотско жарчење, али - ништа. Ципела се напунила крви, али борба није посустајала. Ја сам устао, оставио отворен манастир и упутио се ка шуми. »Боље да ме поједу медведи«, рекох...

На путу сам се уморио и исцрпљен пао крај путељка. Размишљао сам како ми се десило искушење и покушавао да дам објашњење, тј. да нађем узрок његов. И изненада ми паде на ум жена коју сам изгрдио и помислих: »Боже мој, уколико би она осетила сличну телесну борбу, како би јадница могла да издржи«. Ето шта је било! Покајао сам се због строгог укура жене, затражио опроштај од Бога и одмах осетио освежење, као да сам изашао из свежег купатила. Жар је био нестао».

Закључујући, он је додао: „Није увек тело криво када нас искушава телесно искушење. Јер, телесна борба може да потиче и од помисли осуђивања и гордости. Ми најпре треба да нађемо узрок искушења, а потом да сходно дејствујемо. Не треба, наиме, одмах да почињемо постове, бдења итд”.

Наведени догађај показује његову мученичко размишљање. Показао је да старац пре био спреман да умре и буде храна зверима, неголи да сагреши, макар и помишљу. Заиста, он је дао крв да би примио Духа. И у Житијама светих су познати слични примери. На пример, када се обрео у искушењу, ава Пахон³⁾ је отишао у хијенину јазбину, а потом ставио змију отровницу на своје тело. Међутим, Бог га је сачувао и даровао му бестрашће.

Ожиљци од сечења видели су се на његовој нози све до упокојења. Они који су чули старчеву приповест, сами су их видели,

опипали и посведочили.

Борбе против јеретика

У Коници су се већ били појавили јеретици евангелисти, који су врбовали људе и стално се ширили. Имали су своју салу, где су се скупљали. Били су као опасан осиањак.

Старца Пајсије беше мало учен, али стога беше „пун благодати и силе” и велике православне осетљивости. Стога га је Бог употребио да отера вукове протестантске заблуде.

Он се најпре обавестио о њиховом веровању. Написао је текст о евангелистима и поставио га у манастиру да би га поклоници читали.

На њихове скупове слао је своје људе да би видели ко прати предавања. Потом је посебно позивао слушаоце јеретичких проповеди и поучавао их. И они више нису одлазили на јеретичке скупове. Неке од њих је узимао за раднике у манастиру и убеђивао их да прекину везу са јеретичким устројством. Они су постајали најбољи Хришћани.

Неким момцима је дао „благослов”, те су отишли ноћу и скинули таблу која се налазила напољу на сали. Он је поразговарао и са њиховим вођом, који је долазио из Солуна, и убедио га да више не долази у Коницу. Његовим молитвама и одлучним и расудљивим суочавањем, обратили су се сви који беху заведени од евангелиста, те је Коница опет постала *једно стадо и један пастир* (Јн.10,16).

Потом су се појавили Макракијанци, али ни њих старац није пустио да делују. Обавестио је људе који ништа нису знали, делујући одлучно и благовремено, те су и они отишли не постигавши ништа.

Занимао се и за муслимане из Конице. Обасуо их је љубављу и пажњом. Помагао им је у потребама и сваког их петка сабирао у неку од њихових кућа на разговор. Он се надао да би уз љубав и правилан однос они могли да постану Хришћани. Неки од њих су данас крштени.

„Руковођен Духом”...

Старац је испричао: „Дошла су два оца у Стомио да живе са мном. Имао сам једну велику келију и хтео сам да је поделим на две, али нисам имао новца. Одлучио сам да узајним петсто драхми.

На путу сам наишао на сталак са иконама. Прекрстио сам се, упалио кандило и наставио. Стигао сам до неке куће и нешто ме је вукло да закуцам. Било је јутро. Угледавши ме, домаћин се обрадова и рече: »Ти ми требаш. Ово сам наменио за Богородицу«. Он ми даде петсто драхми, баш колико ми је било потребно.

³⁾ Паладије Еленопољски, Лавсаик, PG 34, 1084.

Имајући у виду речени догађај, другом приликом сам осетио сличан унутрашњи нагон: нешто ме је изнутра терало да одем у један велики град (Јањина). Не могавши да учиним другачије, послушао сам и отишао. Нисам знао шта идем да радим, тј. нисам имао одређени циљ. Хођајући улицама, прошао сам поред неке радње, ушао и купио неколико чаша за кандила у цркви. »Нека се нађу«, помислио сам. Стигавши до неке куће, у једном тренутку ме је унутрашњи нагон повукао да уђем унутра. Послушао сам и закуцао на врата. Изашла је и отворила врата нека жена у црнини са својих 45 година. Чим ме је угледала, одмах је пала пред моје ноге и око петнаест минута је викала: »Исусе мој, хвала ти. Хвала ти, Исусе мој«.

Ушли смо унутра, где су биле и друге две жене. Од 11 ујутро до 5 поподне смо седели и разговарали. Потом смо прочитали молебан Богородици. Она је клечећи плакала и напамет појала молебана.

Речена жена је млада остала удовица. Била је врло богата. Сиротим девојчицама је давала један део свог имања, који су користили њихови рођаци. Чекала је да правилно искористи своју имовину, па да потом оде у манастир. У међувремену је отишла у Јерусалим и постала тајна калуђерица. Носила је црну одећу, готово као монашку. Упорно је молила Бога да јој пошаље неког монаха да је научи монашком животу. Пошто је уредила своју имовину, она је касније отишла у манастир на неком острву⁴⁾.

Она ми је казала да на једном киоску постоји и једна друга тајна монахиња. Ја сам отишао код ње и срео је. Она беше презузела на себе да одгаји сирочада свога брата, која су остала и без мајке. Често се њен ум узносио до умозрења. Људи који долажаху да купују нису схватили њено стање. Мислили су да је од велике жалости била помало изгубљена и одсутна. Сами су узимали ствари са киоска и остављали новац. Обе су биле изузетне душе».

Демонски напади

Старац је чуо да су стари оци из манастира силазили у провалију ради безметежја, те је и он покушао да сиђе. Узео је конопцац и везао се, а други крај је привезао за дрво. Нашао је зараван на једном месту, од прилике један квадратни метар, и застао. Усхтео је да се помоли. Нашао је неколико каменова и ставио их у крај као мали зид. Чим је почео молитву, дође искушење у виду вихора, јаког ветра, који га је насилно гурао ка провалији. И он призва Богородицу: „Пресвета Богородице, спаси ме”. Вихор од-

⁴⁾ У Манастир Фанеромени на Саламини, где се замонашила и упокојила као сестра Ана. У свету се звала Атина Хадзи. За време заузећа је била народно веома заузета.

мах престаде, и он се спасе, пошто је већ био дошао до ивице провалије и ногом се ослонио на камење. А провалија је била страшна: и кад је само погледаш хвата те вртоглавица.

Старац је испричао и о једном другом демонском нападу: „Био сам у цркви и молио се. Око дванаест сати, у поноћ, чујем браву на вратима како се поиграва, крик - крак, без престанка. Дође један сат, а она не престаје. Истовремено су се чули гласови и лупање. У манастиру није било никога другог. Помислих, да не излазим напоље, пошто је ђаво на вратима. И уђох у олтар, где сам и освануо”.

Спасење Божанственим промислом

Старац је причао: „Једном је, док сам поправљао манастир, требало хитно да одем и донесем неку грађу, која је била удаљена два сата. Успут, на незгодном делу пута који зову »Голгота«, средох неког познаника са три животиње натоварене дрвима. Самари су им се били окренули наопако, а једна животиња је била близу провалије и у опасности да падне доле.

Помислио сам да ћу закаснити уколико одем да помогнем. Међутим, савест ме није пустила да будем равнодушан, те сам притекао. »Бог те је послао, оче«, рече ми он.

Помогао сам му да стовари, па да опет натовари [терет], те отидох. Задржао сам се око двадесет минута. На путу сам видео да се десило одрон дужине триста метара. Казали су ми да се он догодио нешто раније. Ја сам израчунао и увидео да бих се, да нисам помогао оном човеку, управо у часу одрона нашао на [опасном] месту и да би било немогуће да се спасем. Све се десило по промислу Божијем. Да би ме спасао, Бог је намучио човека. Спасао сам се од извесне смрти. А човек ми је хиљаду пута рекао »хвала«. Вратих се и ја натраг и повиках му из далека: »Чика - Анастасије, спасао си ме. Бог те је послао“.

Ноћна посета Пресвете Богородице

Две побожне жене из Конице, госпођа Попи Мурелату и госпођа Пинелопа Бурбути, помагаху старцу при обрађивању баште.

Једне вечери, после повечерја, оне отидоше у конак и рано легоше да спавају. Пробудиле су се када су чуле да удара клепало. Изашле су из собе и виделе старца да излази из своје келије. Он им рече: „Благословене, зар вам нисам рекао да ноћу не лупате у клепало”.

Оне са чуђењем одговорише да нису клепале и истовремено угледаше неку жену како нестаје у цркви. Виделе су је са стране, тј. од рамена на доле, руку и вео. Оне су заправо виделе Пресвету Богородицу, чија је ноћна посета била објављена самопокрета-

ним ударцем клепала.

Старац је дотле говорио гласно. Међутим, потом је из побожности и страхопоштовања ћутке дао знак двома женама да оду у своју собу, а сам је ушао у своју келију.

Око дванаест, у поноћ, позвао их је у цркву, те су прочитали молебан. Касније им је рекао: „Бог вас је удостојио да видите Пресвету Богородицу. Немојте ником ништа да причате”.

Право демонско виђење

Старац је испричао: „Једне ноћи сам седео у својој келији на столицичици и изговарао молитву. Наједном чујем напољу у дворешту музику, виолине и бубањ, гласове и играње. Устајем и гледам кроз прозор да видим шта се дешава: није било ничега. Потпуна тишина. И схватих да је све било од ђавола.

Нисам ни стигао да седнем на столицичицу да бих наставио молитву, кад се наједном келија испуни јаком светлошћу. Крва нестале, а светлост сезаше до неба. На врху светлог стуба као да беше неко лице смећег младића, који је личио на Христа. Видело се пола лица. На светлом натпису је писало: »Слава на висини Богу«. Ја устадох и погледах на горе да бих боље видео лице. И чух глас како говори: »Удостојио си се да видиш Христа«.

У наредном тренутку погледах доле да бих видео где ћу да газим с обзиром да сам хтео да променим положај како бих могао да видим цело лице. Истовремено, ја помислих: »Ма ко сам ја, недостојни, да видим Христа«. И одмах нестале светлост и наводни јављени Христос, а таван се нађе на свом месту”.

Ђаво није успео да прелести старца лажним виђењем, али му је из освете направио огреботине по ногама, из којих је текла крв.

Поводом реченог догађаја и у вези са виђењима старац је саветовао: „Ето како почиње прелест. Да ми Господ није помогао да схватим да се радило о демонској ствари, почео би далекозор лукавог. Ево Христа, ево Богородице, ево пророка итд. И човек упада у прелест. Стога не треба лако да прихватимо виђења, па макар била и од Бога. И Бог се на неки начин због неприхватања радује, будући да показујемо смирење и опрезност, коју тражи од нас. Зна Он да нам покаже оно што жели и да нас поучи и на други начин”.

Блискост са дивљим животињама

Велика љубав према Богу и према Његовом образу, човеку, преплављивала је старчево срце, а њено преливање је обујмљивало и бесловесну творевину. Он је нарочито волео дивље животиње. А и оне су осећале његову љубав и прилазиле му.

Једно лане је долазило и јело из његових руку. Он му је бо-

гом нацртао крст на челу. Обавестио је ловце да не лове у близини манастира и да обрате пажњу на лане са крстом на челу, те да га поштеде уколико га негде нађу. Нажалост, неки ловац је, потцењујући његову заповест, једног дана видео лане и убио га. Старац се веома ражалости и изрече једно пророчанство, које се до данас остварило. Пошто је особа још жива, ми га нећемо навести.

У шуми око манастира живљаху медведи. Старац је једног дана сreo на узаном путељку, док се пео у манастир са натовареним магаретом. Медвед се скупио у страну да би старац прошао. Старац му је, опет, руком дао знак да прође први. Старац је весело причао: „Он пружи ногу и ухвати ме за руку да бих ја прошао”. Он му рече: „Да се сутра ниси појавио овде доле, јер очекујем људе. Иначе, ухватићу те за уво и везати у јасле”.

Старац је говорио да медвед има неко самољубље. Када се нађе у опасности, он се претвара да се не боји, али после одлази пречећи.

Један медвед је често долазио. Био се зближио са старцем, који га је хранио. У дане када је народ долазио у манастир, старац га је обавештавао да се не појављује и да не изазива страх код људи. Медвед је понекад кршио старчеву наредбу и неочекивано се појављивао. И све који би га видели ухватио би страх. Видели су га многи, међу којима и Кети Патера. Она је и испричала: „Долазила сам једне ноћи у манастир са лампом да бих стигла на Свету Литургију. Чула сам неку буку, уперила светло и видела неку животињу попут великог пса. Пошла је за мном. Пошто сам стигла, упитала сам оца Пајсија да ли се ради о манастирском псу. Он је одговорио: »Ово ли је пас? Погледај добро. Ово је медвед«”.

Други догађаји из Стомија

Једном су из куће госпође Пинелопе Барбути украли мало новца што је имала, укупно петстотина педесет драхми. Насекирана, она је одмах отишла у манастир да обавести старца.

Он ју је сачекао испред манастира код дуда. Довикнуо јој је из далека: „Немој бринути. Наћи ће се. Петстотина педесет драхми, зар не? Наћи ћеш их за петнаест дана”.

После тринаест дана сретне она старца и рече му да још није нашла новац. Он јој одговори: „Благословена, зар ти нисам рекао за петнаест дана? Зашто си нестрпљива”.

И заиста, петнаестог дана, нека жена врати госпођи Пинелопи новац, који беше украо њен син.

* * *

Када недељом није било Свете Литургије у манастиру, старац је силазио у Коницу да би био на служби и да би се причестио. У суботу, у поноћ, затварао је манастир и за један сат би стигао. Долазио је и чекао у костурници, и по шест - седам сати се молио за живе и упокојене, све док црквењак не би отворио цркву.

Једне ноћи видео је како кости зраче светлошћу. Да ли се радило о знаку којим су душе покојних показивале да осећају његове молитве?

* * *

У манастиру је неко време радио господин Лазар Стергиу. Он прича: „Једне суботе сам правило оплату за зид да бих набацио малтер, док је отац Пајсије чистио цркву. Око једанаест сати хтео је нешто да ми каже и давао ми је знаке. Дошло је подне и отишли смо да ручамо. Он, међутим, није проговарао. Глас му се био изгубио. »Шта ти се десило, оче Пајсије«, упитах га. Он је био миран, као да се ништа није дешавало. »Да идем доле по лекара«. Није ме пустио. Споразумевали смо се покретима. Следеће суботе, док је прао кандила, чуо сам га да поје. Изашао је напоље са Богородичином иконом. Од радости сам га загрлио”.

Ускоро је дошла у манастир и госпођа Пинелопа Барбути. Видела га је да не прича и почела да плаче. Касније, када му се глас повратио, она га је упитала: „Шта ти се било десило, оче”.

Старац је казао да му се нешто слично десило и на Светој Гори. Међутим, добио је знак да му се речено више неће поновити, као што се и није поновило.

* * *

Кети Патера прича: „Да би видео мајку старац је дошао у село Свети Георгије, где сам правила кућу. Неки осмогодишњи дечкић по имену Стефан паде са горњег спрата доле на бетон и удари главом. Главица му се отвори и крв потече у потоцима. Сви који су се нашли поред, баба, његова мајка, почеше да вичу и не знађаху шта да раде.

»Шта радите«, вели им старац.

Он сиђе доле, закристи га крстом који је имао, затражи мало вате и стави је на рану. Потом ни лекар није био потребан, а ни огреботина није остала”.

* * *

Јадном приликом је старац одужио у Коници, поучавајући муслимане. Да не би остао без вечерње, вршио ју је на бројаници идући ка манастиру по ноћи. Међутим, демони му отеше броја-

ницу из руке. Стога он остаде на месту клечећи и молећи се. Потом рече: „Нећу отићи одавде док ми не донесете бројаницу”. И притиснути силом молитве, они је донесоше!

* * *

Неком другом приликом манастир је посетио градоначелник са другим званичницима. Старац се није потрудио да им поласка са намером да помогну манастир, будући да није научио да се „диви”, тј. да ласка људима. Када је, дакле, пошао да их послужи, није започео од градоначелника, него од чика-Ђорђа, једноставног побожног сељака, који беше достојан поштовања више од других. Он је поштовао људе који су носили звања, али је више поштовао врлину. „Човекова част јесте врлина”⁵⁾, а не просто личност која носи звање без врлине.

* * *

Господин Тома Тасиос из Конице приповеда: „Једног дана сам срео старца на аутобуској станици за Јањину. Заједно смо путовали. На путу се десило четвороструки саобраћајни удес: три аутобуса и један камион (су ударили) у бандере за струју. Наш аутобус као да је узела невидљива сила и пренела га пет метара поред пута, услед чега му се ништа није десило. Рекох старцу: „Да није било тебе, оче Пајсије, од нас би остао стуб соли”. А он ми рече: „Јеси ли видео некога да се прекрстио? Када улазиш у аутобус, помоли се да добро путујеш”.

* * *

Госпођа Пинелопа Барбути је испричала: „Уколико би га болела глава, он ју је прислањао на Богородичину икону, и бол је пролазио.

Просфоре је месио без квасца. Закрштавао их је и оне су нарастале.

Једног дана ми је рекао: »Долазе три ловца. Скувај пасуљ«. Заиста су дошли ловци и затражили да једу пасуљ. Они су имали месо у кеси, али су га окачили напоље на дрвету, будући да старац није дозвољавао да га прже у манастиру”.

* * *

У Јањини је старац упознао световну жену са даром прозорливости. Он је хтео да купи стакла за лампе, али није имао довољно новца. Недостајало му је тринаест драхми. Пролазећи пред њене куће, чуо је како неке говори: „Дај оцу тринаест драх-

⁵⁾ Свети Јован Златоусти, Тумачење 48. Псалма, РГ 55, 232.

ми да купи стакла за лампе”.

Одлазак из Стомија

Житељи околине поштоваху „калуђера”, како називаху старца. Искрено су га волели и помагали, иако нису потпуно схватили које је благо он у себи скривао. У његовој личности видели су нешто посебно. Били су поробљени његовом љубављу и добротом. Он је за њих био анђео чувар, утеха, ослонац у тешкоћама. Тадашња деца (која су сада зрели људи) сећају се мршавог калуђера који брзим корацима хода улицама Конице, и који корача „замишљен”, не лутајући погледом лево - десно.

Глас о његовој врлини стигао је и даље од Конице. Долазили су да га виде људи из других крајева. Једно друштво младих, који изучаваху богословље, везало се за њега. Дописивали су се, посећивали га и боравили у манастиру. Духовно су били помогнути и скоро су сви пошли путем монашког живота.

У међувремену, неки посетиоци нису престајали да га жалосте световним хировима, уопште не помишљајући да од њих одустану. Бивали су званични покушаји да се направи пут за возила и ваздушни воз (жичара) до манастира. Многим од њих било је криво што је старац укинуо светске разоноде у манастирској порти на дан славе, те су се противили. Неки су захтевали његово протеривање из манастира како би користили манастирско земљиште и шуму. Било је и других разлога.

Једном је старац у почетку напустио манастир на месец дана. Уочи славе отишао је у цркву да прочита службу. Када је завршио, видео је да су у дворишту наложили ватре и да играју. Узео је своју расу и ожалошћен отишао ноћу за Свету Гору. „Још нису били духовно зрели”, рекао је. Но, после многих молби, опет се вратио.

Он се 1961. године поново вратио на Свету Гору. Да би га убедили да опет дође, Коницани су послали писмо са потписима у **Манастир Филотеј**. Тражили су да им се старац смилује и да се опет врати.

Старац је у писму писао: „Пошто сам отишао из Конице, житељи су се дигли на ноге. Неколико дана након што сам стигао у **Манастир Филотеј**, дошао је допис од господина градоначелника са много потписа и потписом начелника округа, у коме су ме убеђивали да се вратим у **Манастир Стомио**, јер је велика потреба итд. Иако су написали разлоге, у манастиру нису сви били сагласни да ми дају благослов. Како чујем, они ће ићи до патријарха Атинагоре и Аверофа, тј. министра спољних послова, да замоле [за помоћ] политичког управника Свете Горе, који потпада под министарство спољних послова”.

После упорних молби, старац се опет вратио у Стомио, узев-

ши отпуст из **Манастира Филотеја** под датумом 7. 8. 1961. године.

Видећи потешкоће да остане у Стомиу, његов брат Лука и Димитрије Корциноглу су, на своје предузетништво, на крају Конице саградили једну кућицу, која је имала келију, црквицу и рачионицу. Они су се надали да ће старац у њој да борави, будући да нису желели да оде и да буду лишени његовог драгоценог присуства.

Иако је обновио манастир, истерао јеретике (што можда беше његов највећи допринос), многе помагао, он је имао мисао да ништа не ради и стално је осуђивао себе: „Ја сам калуђер. Шта ћу овде у свету”. И са болом је говорио Богородици: „Пресвета Богородице, ја сам тражио пустињу, а ти си ме довела у свет”.

И изгледа да је добио одговор на своју молитву. Јер, када га је касније отац Козма, садашњи игуман Стомија, упитао како је отишао, он је одговорио: „Е, рекао сам Богородици да ми покаже где жели да идем. И рекла ми је [да одем] на Синај”.

Приликом посете једног богослова, који живљаше на Синају (садашњег синајског архиепископа г. Дамјана), старац је предао писмо за тадашњег архиепископа Порфирија. Питао га је, наиме, да ли би га примио на Синај да живи негде ван манастира, без какве обавезе према њему. И добио је потврдан одговор.

Видевши да је његово посланство у пустињи света завршено и да је испунио завет Пресветој Богородици, коначно је оставио Стомио 30. септембра 1962. године и кренуо ка Богопохођеној Гори Синају. Он није навео разлоге свог одласка, будући да би се дигла буна и да би се народ подигао. Рекао је да иде ради лечења. Када је отишао, многи су плакали с обзиром да им је био утеха.

Он не само да је обновио **Манастир Стомио** и написао његов летопис, него је својим подвизима и натприродним догађајима, које је доживео, исписао и своју повест (Житије) на његовим стенама. Коницани са побожним поштовањем чувају у свом сећању „калуђера”, који је данас већ свуда познат као отац **Пајсије**.

VIII

ПУСТИЊАК У БОГОПОХОЂЕНОЈ ГОРИ СИНАЈСКОЈ

Прелазак на Синај

Господин Ставра Балтојанис из Атине наводи: „У јесен 1962. године сам, по позиву, кренуо у **Синајски манастир** да бих радио на заштити икона.

У Каиру, у манастирском имању, једног поднева, у време ручка, упознао сам монаха Пајсија, који је такође требало да се пребаци до Синаја. Био је изузетно мршав, необично мало је јео

и обично није причао. Упоран кашаљ је сведочио о здравственој тешкоћи.

У Каиру смо остали око недељу дана чекајући да се усклади прелазак у манастир нас двојице. И ја сам имао прилику да се уверим да је отац Пајсије редовно избегавао храну коју су нам давали. И када је јео, више се покоравао осећању да треба да послуша. И колико сам га касније у манастиру доживео, схватио сам да је међу монашким врлинама његовим било и истинско и савесно послушање.

Када се све средило у вези са нашим поласком, натоварили смо свој пртљаг у такси и кренули. Сећам се Пајсија како је седео у свом углу у возилу, ћутећи целим путем до Суеза. У њему смо ја и још један наш сапутник купили неке ствари, углавном храну. За време нашег кратког боравка у Суезу, који је послужио и као предак од пута, требало је нешто да поједемо. На наш позив да и Пајсије учествује, нисмо наишли ни на какав одзив. Сам се задовољио једноставним гашењем жеђи влажењем усана са мало сока од малог египатског лимуна, који је носио са собом, и који је представљао једину његову опскрбљеност храном.

Преноћили смо у Фарану и ујутро кренули за Синај. Стигли смо касно, око подне. Пајсија су брзо одвели у келију, а ја сам остао са сарадником Тасом Маргаритовим, који ме је чекао због сарадње на плану заштите икона. Брзо смо сазнали да је Пајсије, ушавши у келију, одмах скинуо душек са кревета, а лампу која је осветљавала простор извадио из струје. Мршавост, подвижничка нарав, безазленост, као и потпуна посвећеност Богу нису одоцнили да се пројаве. Он се ћутке старао да учествује у општежителним обавезама и брзо је постао користан и успешан члан манастира.

Убрзо су постале познате и друге његове способности и знања, нарочито умешност у обради и примени дрвета. На крају, он нам је изазвао помисао да од манастира затражимо да нам помогне у столарским пословима, до којих по правилу долази при заштити икона.

Посебно успешно је радио на састављању другог дрвеног стола, на који је постављена Христова икона¹⁾, која је од ранијег пропадања била подељена на две даске. Он је уметнички и проналазачки саставио једну другу дрвену подлогу са издубљеним простором по првобитним размерама иконе, у који су два дела иконе постављена уметањем. Између њих је оставио празнину која се, по нашем прорачуну, сама направила, и коју би требало, као што се често догађа, да допуњава око посетиоца. Пајсије је

¹⁾ Ради се о драгоцену комниновској икони Христа Пантократора, која је објављена у познатом списку синајских икона од Г. и М. Сотириу, са бројем табле 68.

боравио уз нас, пажљиво и одговорно радећи и суочавајући се са столарским потребама заштитних радова. Све време је ћутке и шодотворно радио, истовремено одишући пристојношћу и свећућу. Његово уздржавање од редовног подневног ручка, запрепанујућа мршавост и упорни кашаљ, чинили су да се забринемо за његово здравље и да често покушавамо да га одвратимо од строга подвига. Никада нећу да заборавим његов просвећени изглед када је једном приликом био приморан да одговори на сличне моје поуке: »Ставро, остави то нама, монасима«.

Остали смо у манастиру око четрдесет дана, а Пајсије је увек био исти. Безазлен, незамисливо духован, замишљен и вероватно молитвен у часовима тихог бављења послом који је требало да пружи. Последњег дана и након часа растанка имао сам утисак да сам иза себе оставио светитеља.

У ретким временским периодима чуо бих о Пајсију да је био још строжији према себи. Ускоро после дана нашег растанка, као што сам и очекивао, сазнао сам да је Пајсије отишао далеко од манастира, на стену Богопохођене Горе. На њој је живео крајње подвижнички, тек неким данима силазећи у манастир».

Разрешавање суше

Када је први пут старац дошао на Синај беше велика суша. У природним условима киша у овој области врло ретко пада. Речене године био је посебно приметан недостатак воде. Припремили су караван да иде и донесе воду из далека. Старац им је рекао: „Чекајте, немојте вечерас да идете”. Увече се помолио и пала је велика киша.

Блажени пустињски живот

Старац је затражио благослов да живи сам у пустињи. Уселио се у испосницу светог Галактиона и Епистиме, која се састоји из црквице и врло мале келије у наставку. Она се налази на лепом месту, на узвишици, баш наспрам Светог врха, на око сат удаљености од манастира.

Двеста метра навише налази се пећина светог Галактиона, а нешто позади је скит где је живела света Епистима са другим подвижницама. Свето и благословено место. Упркос своје безводности, стене надахњују. Старац је, дакле, као орао у висини свио своје гнездо, или боље - направио бункер као орао духа.

Врло близу, „колико се може каменом добацити”, поред испоснице је имао изворчић. За двадесет и четири сата сакупљао је два - три литра воде. Старац је причао: „Ишао сам са неким бокалчићем да узмем воду да бих скувао чај, или да бих мало наквашио чело. Говорио сам акатист са благодарношћу и очи су ми се пуниле сузама. »Боже мој,- говорио сам,- само мало воде да попи-

јем. Не желим ништа друго». Јер, оскудна водица је била врло драгоцене за онога ко је хтео да живи у пустињи. Но, и њу је старац делио са дивљим животињама и жедним пустињским птицама.

„Старче, како сте живели на Синају”, упитао га је неко.

Он је одговорио: „Храна ми је била чај са суварком који сам сам правио. Правио сам петуру (танке листове теста) и сушио их на сунцу. Постајала је веома тврда и ломила се као стакло. Понекад сам кувао и пиринач, сабијен у неку лименку. Она је била и лонче и шерпа и тањир и чаша. Лименка и једна кашика, мало мања од супене, беху читаво моје домаћинство.

Имао сам још и једну блузу, коју сам облачио ноћу да бих савладао зиму. Пио сам и црни чај, да би ми помагао у бдењу. Стављао сам кашуку шећера више, која је одговарала другој блузи²⁾. Имао сам и нешто дебеле одеће, с обзиром да је ноћу било веома хладно. Нисам имао ни фењер, ни лампу, сем један упаљач, да бих понешто видео у мраку док бих ходао неком каменом стазом са степеницама. Он ми је такође неопходан да понекад запалим ватру од сувог грања, како бих направио нешто вруће. Имао сам и нешто кременкамена и врло малу бочицу петролеја за упаљач. И ништа више.

Једном сам посадио струк парадајза, али ме је потом искушала помисао, те сам га ишчупао. Наиме, нисам хтео да изазивам бедуине. Чинило ми се неприлично да сиромашни бедуини немају парадајз, а ја, калуђер, да имам, па макар се радило и о једном струку.

Дању сам изговарао молитву и радио рукодеље. Молитва и рукодеље беху моје правило. Ноћу сам неколико сати чинио поклоне, уопште их не бројећи. Службу нисам читао, већ сам је вршио на бројаници.

Да ме знатижељни људи не би узнемиравали, зеленом уљаном бојом сам исцртао мртвачке главе (као знак опасности) по стенама. Једном приликом је неки Немац туриста хтео да се попе на горе. Он је помислио да се ради о минском пољу. Међутим, изгледа да се разумео у сличне ствари. Пазио је где гази и успео да дође до горе. Ја сам га пратио са висине. Пустио сам га да се приближи, а потом сам ушао у пећину светог Галактиона и навукао сплет трња на улаз. Тражио ме је, али није могао да ме нађе, те се вратио назад”.

Старац је веома поједноставио свој живот и предао се подвигу свим својим силама, без расејавања. „Пустиња пустоши страсти. Уколико је испоштујеш и прилагодиш јој се, пустиња ти

2) Тј. додатни шећер му је давао топлотне јединице које би одговарале облачењу још једне блузе.

даје да осетиш њену утеху”, говорио је касније старац са крајо-чежњом, изражавајући са мало речи своје искуство из Синајске пустиње.

Старац је волео да посећује места где су живели подвижници. Дивио се малим подвижничким пећинама. У некима је било очувано удубљење за воду, у другима се видела поцрнела стена од ватре коју су понекад палили да би припремили ручак. Надахњивале су га и потресале старе испоснице. Посетио је и Испосницу светог Георгија Арселаита. Радило се о крајњој пустињи, погодној за отшелнике. Велику четрдесетницу је провео у Испосници светог Стефана, коју помиње и Лествица³⁾, испод Светог врха, уз велики пост, скоро не узимајући храну. Имао је само један бокалчић како би вадио воду из бунара, који се налазио нешто ниже, код Пророка Илије.

Старац је имао правило да не носи ципеле. Пете су му биле расцепане и текла му је крв. Ципеле је држао у торби и обувао их само када је силазио у манастир или се сретао са неким на путу. Онај ко познаје услове пустиње свестан је да је врло болно ходати бос по стенама или песку. По дану они су преврући, те бедуини стављају јаја у песак да се ровито испеку. Ноћу су, пак, стене веома хладне, те изгледа као да ходаш по леду.

У манастир је он силазио сваке недеље, или сваких петнаест дана. Помагао је на богослужењу и причешћивао се. Имао је једну издвојену келију на пиргу, где су некада затварали прогнанике на Синај. Учествовао је у заједничким манастирским радовима, у столарским пословима и у обрезивању маслина. Он није био на терету манастиру. Храну коју су делили свим оцима, он није узимао. Чак ни неки незнатни благослов (новчану суму), на коју сви Синаити имају право, он није примао.

Неки оци су се саветовали с њим и добијали духовну корист од његовог искуства и расуђивања. Имао је и једног послушника, искушеника Евтимија Склириса, потоњег оца Атанасија Ставро-никитског. Он је боравио у манастиру, али га је старац духовно руководио.

Тадашњи синајски архиепископ Порфирије, добар и смирен јерарх, поштоваше старца и узимаше у обзир оно што му је предлагао за обнову синајског братства.

„Осетио сам Свето Причешће”...

На почетку, по доласку на Синај, одлучио је да се попне у испосницу и да остане две недеље, не силазећи у манастир. Обавестио је и оце да се не би узнемиравали. Отац Софроније му рече:

3) Лествица 7, 50.

„Да ли ћеш да издржиш горе, старче”.

„Покушаћу. Помолићу се Богу да издржим”.

Касније је старац причао: „Оно што сам горе пропатио са искушењем петнаест дана не може да се опише. Не можеш да замислиш! Осећао сам се као прикован на крсту. Након друге недеље сам сишао у манастир на Литургију. Када сам се причестио, Свето Причешће сам осетио као слатко месо. Оно заиста беше Тело и Крв Христова”.

Оснажен знамењем и видећи испосницу из манастира, он је рекао ђаволу:

„Хајде сада, ако хоћеш, да се боримо”.

Рукодеље и милостиње

Старчево рукодеље беше дуборез. Он сам је причао: „Радио сам у дрвету дуборезне иконе пророка Мојсија, који узима Декалог [Десетослов]. Дрво сам сам секао. У потоку према Светим бесребреницима налазила се нека врста тополице, неко дрво које је личило на тополу. Од њега сам, пошто бих га исекао и осушио, правио плочице и радио иконице. Често бих и ноћу мало отшкринуо врата од келије и на месечини изговарао молитву и шмирглао и припремао дрво. За оруђе сам имао само два ножића од маказа сингер, које бејаш донео из Грчке. Раздвојио сам их на два дела, наоштрио и обојио у зелену уљану боју како не би одбијале сунчеве зраке и ударале ме у очи. У почетку ми је требало три дана да завршим једну иконицу. Потом сам је завршавао за једнаест сати.

Рукодеље сам давао у манастир, а они су га продавали. Посетиоци би га разграбили. Новац који сам узимао давао сам познатим таксистима из Каира. Говорио сам им да купе одећу, капе, колаче, храну и др. Потом сам благословима пунио џак и распитивао се где има бедуинских шатора. И одлазио сам до њихових шатора, звао напоље малу децу и делио им благослове.

Једном приликом је неки дечачић, Сулејман, пошто сам отишао у њихов шатор, из захвалности ухватио певца и припремао се да га закоље како би ми спремили ручак. Хтео је да ми се захвали за благослове које сам им донео. »Пусти га, Сулејмане. Други пут«, рекох му. Јер, како да му објасним [шта ја једем]”?

Из велике љубави према створењима Божијим, старац је себе ставио у страну. Он се умарао да би им помагао. Он није отишао у Јерусалим да се поклони, иако је много желео, како бедуинчићи не би били лишени његових благослова. И они су били свесни његове велике љубави, која није имала посебну намеру и користољубивост. Стога су га много волели. Било је право славље од радости сваки пут када их је посећивао њихов вољени „Абуна

Паизи”⁴⁾.

Бедуинчићи су долазили у његову испосницу испуцалих ногу, будући да су ходали боси. Он им је стављао восак у пукотине и давао им по пар сандала. Другима је давао капе да их не удари сунце, и све друго што је имао. Међутим, њих се много сакупљало и новац од рукодеља није био довољан.

И он се нашао у недоумици: „Јесам ли овде дошао да помажем бедуине или да се молим за свет”. Стога је одлучио да смањи рукодеље са надом да ће Бог све да уреди.

И истог дана посетио га је један Грк, лекар, који је живео у иностранству. Старац је причао са њим као да га је годинама познавао. „Дођи, очекивао сам те”, рекао му је. Сатима је седео са њим разговарајући са љубављу, дао му савете и открио му неке личне ствари.

Задивљен старчевом даром, он му даде сто лира говорећи: „Узми да би помагао бедуине без ремећења свог правила и остављања молитве”.

Касније је старац објашњавао: „Нисам могао да издржим. Оставио сам га напољу и ушао у келију будући да нисам могао да задржим сузе због брзог Божијег одговора. Поразио ме Његов промисао и љубав”.

На крају га је старац испратио и повео краћом стазом с обзиром да је падао мрак.

Новцем од рукодеља он је још помагао једно сироче, које је изучавало богословље у Грчкој.

„У пустињи беше искушаван”...

Једног дана он је радио рукодеље изговарајући молитву и седећи на стени, док испод њега беше дубока провалија. И појави се ђаво и рече му: „Скочи доле, Пајсије. Обећавам ти, ништа ти се неће догодити”.

Старац је неузнемирено наставио своју молитву и рукодеље, не дајући значаја ђаволу. Испушење је наставило да га нагони да скочи у провалију, понављајући своје обећање, што трајаше око сат и по.

На крају старац узима камен и баца га у провалију, говорећи ђаволу: „Ајде да ти успокојим помисао”.

Не успевши да га баци у провалију, ђаво му, наводно са дивљењем, одговори. „Сличан одговор ми ни Христос није дао. Ти си боље одговорио”. „Христос је Бог, а није шарлатан као ја. *Иди од мене, сатано* (Мт.16,23)”.

Ето како је, обитавајућом у њему благодаћу, избегао прво искушење - да скочи у провалију и да се разбије о стене. Он је из-

⁴⁾ На бедуинском - отац Пајсије.

бегао и још дубљу провалију гордости, тј. да прихвати похвалу од ђавола, те да се сматра вишим од Христа.

У својој испосници старац је имао стари будилник, који је морао да тресе да би почео да ради. Једанпут, када га је љуљао тамо - овамо, да би се покренуо, нечастиви му подметну једну помисао: „Да си се оженио, данас би слично љуљао дете”. Сличну ствар ни као световњак није помислио. Стога се муњевито и без кашњења успротивио. Држећи будилник, он га је свом снагом бацио ка супротној стени удаљеној три метра. Иако је требало да се разбије, сат се, достигавши на десет сантиметра од стене, наједном зауставио и полако спустио. Потом је стао усправно и почео исправно да ради. Готово му се ништа није десило. Старац је чуо: „Тик - так, тик - так”. „Бре, ђаволе”, рече он, видећи кушајуће дејство. Потом је узео један камен и разбио га.

Највреднији тренутак догађаја је непосредност одговора пустињака. Он уопште није закаснио у односу на напад помисли. Није расправљао, нити је покушао да одговори, већ је муњевито поступио.

Старац је причао: „Једне ноћи сам силазио путем са степеницама. И док сам покушавао да упалим покварени упалач да бих видео где ћу да нагазим, изненада се појавила преда мном рука која је држала светлост, осветљавајући пут и читаву област. Одмах сам затворио очи, окренуо главу натраг и рекао ђаволу: »Не треба ми твоје светло«” (с обзиром да је препознао ко му је показао лажно светло).

Пустинско друштво

Старац је причао: „Када сам био на Синају, имао сам две препелице. У реченом периоду преживљавао сам неке жалости, те су долазиле птице да ми праве друштво и да ме утеше. Ма где да сам ишао, оне би долазиле код мене чим би ме чуле. Када сам дуборезао иконе, пеле су ми се на рамена. Једном сам се разболео недељу дана. Када сам оздравио, отишао сам на врх брда, где сам често долазио, и позвао птице да их нахраним. Нису се појавиле. Оставио сам храну и отишао. Сутрадан сам отишао, а птице су ме сусреле на путу, лепршајући крилима око мене. Нису појеле своју храну. Међутим, појеле су је чим су ме виделе.

Дивље животиње су широкогруде. Више сам широкогрудости срео код дивљих животиња, неголи код многих људи. Боље да смо пријатељи са њима, неголи са световним људима. Уколико желиш истинског пријатеља после Бога, спријатељи се са свети-

ма, или барем са дивљим животињама”.

Старац је такође причао: „Једном сам направио чорбу са пиринчем, а сутрадан сам очистио лименку у којој сам га кувао и остатке бацио мишевима. Потом, сваки пут када сам дуборезао иконе и када су комадићи дрвета падали, они су, чувши лупање и видећи дрво, мислили да је пиринач, те су се скупљали. Чак се и дивље животиње припитомљавају уз нас, када живимо исправан живот”.

Бестрашће Богородитеља

Старац је на Синају у Духу Светоме увидео један натприродан догађај, тј. здравоумни и преподобни однос светих Богородитеља, од кога се зачала и родила Пресвета Богородица. Он се осведочио да су „свети Јоаким и Ана били сасвим духовни, без имало плотског размишљања. Они беху најбестраснији пар који је икад постојао. Најпре су се, свако посебно, са сузама помолили Богу да им подари дете, па су се потом састали из послушања према Њему, а не из телесне пожуде. Пошто се зачеће десило без уживања, Пресвета Богородица је била Пречиста. Наравно, она није била ослобођена прародитељског греха, као што у заблуди мисле паписти, будући да је била зачета на природан начин (тј. не бесемено), премда потпуно бестрасно, као што Бог и жељаше да се људи рађају”.

Једном је у неком разговору наглашавао речене истине. Видећи неку суздржаност код свог саговорника, он устаде и жустро рече: „Ја сам доживео тај догађај”. Хтео је јасно да предочи да оно што говораше не беху једноставно његове побожне мисли, већ Божанско откривење.

Код светих четрдесет мученика

Једном је старац у периоду педесетнице пошао са другим оцима да одслужи Литургију код Светих четрдесет мученика. Понели су са собом и доста црвених јаја. После Свете Литургије су дошли бедуини, те су им поделили јаја. Беше четрдесет јаја, и беше дошло тачно четрдесет бедуина, код Четрдесет мученика.

Упокојење старчеве мајке

Једног дана старац је осећао посебну и неопisivу утеху и велику љубав према Богородици. Он се зачудио, питајући се о чему се ради. Забележио је датум⁵⁾ и касније сазнао да му је у ствари умрла мајка. Он ју је много волео, али је ради љубави Христо-

⁵⁾ Беше 6. октобар 1963. године.

ве и Пресвете Богородице напустио. И као да је Богородица хтела да му каже: „Немој се жалостити. Ја сам твоја мајка”. Она га је на неки начин усвојила од тренутка када је постао монах. Он се касније удостојио да види Пресвету Богородицу више пута, да разговара са њом и да прими храну из њених пречистих руку.

Казандзакисово име

Једном се старац са двојицом синајских отаца попео на врх свете Екатерине, да би служили Свету Литургију. Када су завршили, њих двојица су кренули да силазе. Пошто је са собом донео будак, старац је отишао до стене на којој је Казандзакис био уписао своје име, и избрисао име изјашњеног безбожника. Сматрао је неприличним да на светом месту поклоници гледају име једног богохулника, тј. да *на месту светоме* (Мт.24,15) постоји гнусоба безбожности [тј. опустоштења].

Један од отаца, Крићанин, док силажаше, чу оца Пајсија како удара будаком. Мислећи да поправља камену стазу, он му довикну: „Хајде, оче Пајсије. Остави сад стазу. Идемо”.

А старац му је одговорио смешећи се: „Колико могу, старче”...

Старац се гнушао Казандзакиса, због његовог безбоштва и хула, и није хтео ни да види, ни да чује име његово.

Утеха и без Причешћа

Једне недеље ујутро старац је видео поклонице како се пењу на Свети врх. Схватио је да ће имати Свету Литургију. Пошао је и он за њима. Затражио је благослов да се причести. Свештенику је исповедио да је претходног дана имао разрешење, тј. да је ставио кашику уља у јело, будући да је била субота и да није знао да ће се служити Света Литургија, иако је целу седмицу провео без уља, шта више, на сухоједењу. Међутим, он му није дозволио. Старац је смирено послушао и није се причестио. Међутим, ипак је осетио утеху и благодат као и када се причешћивао.

Невидљива борба и неизрецива стања

Старац у својој посланици под датумом 1. 3. 1964, наводи: „Много пута ме узнемирава демон, иако сам разбио тело. Благодарим Пресветој Богородици што ме се не гнуша, него ми увек помаже. Сведобри Бог допушта (искушења) да бисмо се борили и да бисмо после борбе примили неувенљиви венац победе. Пре неколико дана много ме је био узнемиравао у испосници, скоро читаву седмицу, док сам се припремао да се причестим на Светом врху, где је требало да се служи Света Литургија. Благодарим Добром Богу што ме је сачувао, будући да је борба била веома јака... После борбе, у којој ме је сачувао, Добри Бог ме је удо-

стојио да се причестим на Светом врху. Целога дана сам осећао радост која се не може описати. Био сам расточен од велике љубави Божије и осећао Његово присуство поред мене. Непријатељ ђаво ме је и нападао снажно да би ме лишио духовне радости, која ме је опскрбила за дуго време”...

Синајски подвижник је већ живео бестелесни живот. „Сам, без икога, у тишини разговарајући са Богом... непрестаним молитвама и са блискошћу Богу”⁶⁾. Он беше заробљен Божанском љубављу. Молитва му је била непрестана, као дисање, и није се прекидала ни у сну. „Усисавао је благодат”. Снажно је доживљавао присуство Божије, као и велике догађаје који су се десили у доба пророка Мојсија. Једном је описивао своју пећину: „Читава гора и стена је постала мека као тесто *пошто је на њу Бог сишао у огњу* (Изд.19,18). Стога су се у пећини одсликали трагови леђа пророка Мојсија”.

Објашњавајући догађај који је раније доживео у Есфигмену, старац је рекао: „На Синају сам доживео узвишенија стања, на другачији начин”.

Међутим, шта је тачно доживео на Гори боговиђења, он није желео да опише. Остао је само при загонечи. Свакако да је било нешто слично старијем догађају, али веће снаге. Стога је, уосталом, и упоредио два догађаја.

Највероватније се није радило о виђењу или чуду, већ о често доживљаваним благодатним стањима. У њима је он примао додатну благодат, са последицом да се његово духовно стање преобрази у духовну целовитост. „Осећам да у мени освађава нешто друго”, писао је.

Свим оним што је старац доживљавао и оним што нам није познато, Божанска благодат га је тајно припремала за потоње његово дело.

Одлазак из слатке пустиње

Он је најзад живео животом за којим је годинама трагао и радовао се. Међутим, његово здравље се погоршавало. Патио је од главобоље захваљујући недостатку кисеоника услед надморске висине. Бог га је, међутим, хранио небеском маном, и тешио га благодаћу својом. У почетку није давао значаја сличним знацима, али је потом због природе ствари био приморан да се забрине. У свом писму у вези са реченим он пише (1. 3. 1964. године): „Све у свему, видим да ме Бог спушта све ниже. Сада се налазим у манастиру већ недељу дана, будући да ми се појавила астма. Испосница ми је била на висини од 2000 метра и патио сам много. Иако сам приморавао себе, било је немогуће да останем у њој, бу-

⁶⁾ Житије светог Саве Освећеног, Е.П.Е. Филокалија, том. 5, стр. 236 (погл. 16).

дући да ми је понестајао дах. Манастир је око 400 метра ниже. У случају да и у њему патим, доћи ћу у Грчку... У сваком случају, ја препуштам ствари Богу. Будући добар по природи, нека учини оно што је корисно за моју душу. За сада ништа није извесно”.

Конечно, видећи да му се здравствено стање погоршава, он је са тугом донео одлуку да напусти слатку Синајску пустињу. Јер, он је желео заувек да остане и да служи *Богу на тој гори* (Изл. 3,12). Он је заволео Синај, с обзиром да је на њему живео прави пустињски живот. До краја свога живота је чезнуо за њим и занимао се за обнову братства и његово духовно зрачење.

Враћајући се на Свету Гору, у једној цркви у Атини он се сусрео са предавачем Богословског училишта, Панајотијем Брациотисом. Он се задивио подвижнику, који је, премда болестан, стајао усправно током читавог богослужења. Пришао му је и рекао: „Зар ни сада нећеш мало да седнеш”.

По псаламским речима, он виде *безакоње и свађу у граду* (Пс. 54,10) Атини. Ђаво је предузео да га искуша преко свог оруђа, а не видљиво, као на Синају. Тражећи место становања свог познаника, он је некога упитао [за помоћ]. И он га је одвео у неку кућу, отворио врата и увео унутра. А рађаше се о кући безакоња [јавној кући]! Старац се у почетку изненадио. Потом је призвао Бога у помоћ, развалио врата и отишао *као кошута из клопке и као птица из замке* (Прич.6,5).

IX

У ИВИРОНСКОМ СКИТУ

Безметежје или братство?

Враћајући се поново на Свету Гору, старац се упутио у осветљену пустињу Капсале, безметежно и подвижничко место близу Кареје. Међутим, не нашавши у њој место починка, из послушања неком старцу отишао је у **Ивиронски скит**, где је нашао **Колибу светог арханђела** (на омологу^{*)} је датум 12. 5. 1964. године). У свом писму (24. 7. 1964. године) он пише: „Благодаћу Божијом узео сам једну колибу у опустелом **Ивиронском скиту**, која има све претпоставке за безметежни живот. Од петнаест колиба настањене су само седам. Суботом и недељом служимо у **Саборном храму** само Литургију, а богослужења вршимо по колибама. Моја колиба има **Црквицу светих арханђела**. Околина јој се састоји од нешто маслинових стабала, мале баште са водом итд. Кућа је, наравно, стара и ја вршим неке оправке. Видим да се ствари крећу у правцу

*) Папир којим неки од двадесет светогорских манастира неком монаху даје благослов да живи у келији или колиби на његовом земљишту,- прим. прев.

малог братства, што ме заиста много жалости, будући да сам живео сам и да бих сам могао боље да напредујем. Молио сам Господа много, али видим да је Његова воља нешто друго. Ишао сам код свог духовника оца Тихона, Руса пустињака, који ми је рекао да треба да примам оне који желе да живе са мном. »Најзад,- рекао ми је,- направи колибицу нешто даље, да би имао и нешто гишине«.

Почео сам да оправљам колибу, с обзиром да ће можда ускоро доћи наши пријатељи, које је требало да збринем према силама. Све ми недостаје. Кућу треба да оправим, друге ствари да узмем итд. све док не започнемо неко рукодеље. Три месеца сам сурово радио. Слава Богу, доста сам средιο. Трeбало би у току једне године све да дође на своје, како би почело главно дело, тј. молитва и поучавање, а потом као успутни посао неко рукоделце. Треба обезбедити безбрижност, која ће браћу повући на горе. Уље се обезбеђује од маслина, а има га и за цркву. Из баште ће долазити све баштенско поврће, као и кромпир и пасуљ за зиму. Биће и купуса за зиму итд. Има неколико других разних стабала. Лозе, такође, има доста. Уколико раде неко мало рукоделце као разоноду, а не да би били прогутани, браћа могу да пронађу себе, а потом и Бога. Помажући и добре и лоше, Добри Бог ће, као добар Отац, помоћи. Ја заиста верујем. Утолико пре, уколико је Његова воља да се збуди нешто у Његову славу.

Касније намеравам да за браћу направим колибице на сваким сто метара, како би били и сви заједно и сви посебно. Јер, ја сам проживео све животе¹⁾ и видео да у безметежју долази до уснеха”.

Видови скитског живота

Између малобројних отаца у скиту издвајао се отац Пахомије²⁾, из братства оца Нила. Он је рукама хватао змије и шкорпије. Старац је много испричао о његовој простоти, врлини и савршеном послушању према његовом старцу. Стога је отац Пахомије био драг старцу, који му је често слао благослове.

Код старца је дошло да живи неколико [монаха], међу којима беху и јеромонаси Василије и Григорије, који су касније обновили Манастир **Ставроникиту**. Отац Василије је чак постао игуман. Старац им је на неко време уступио своју колибу, док се не среде у својој, а сам је живео у некој врло малој „колибици”, коју је направио нешто даље од кестенових даски.

Он је сваке ноћи бдео уз безбројне поклоне и многе молитве

1) Подразумева начине монашког живота.

2) Оци Светогорци, стр. 11-13.

на бројаницама. Главно његово дело беше молитва. Трудио се да се његово умно општење са Богом не прекида, тј. да буде непрестано.

Упркос нарушеном здрављу, присиљавао је себе, постећи до исцрпљености. И кад се „нагомилавач струје празнио”, и кад је долазио до „амин”, сасвим необично он је налазио снаге и настављао подвиге.

Силазећи до пристаништа, он је ходао бос, као и на Синају. Ципеле су му биле у торби, а обувао их је када би из далека видео човека.

Као самоук дуборезац, дуборезао је прелепе крстове за прса и за освећење водице. Рукодељем које је продавао сам се издржавао, а помагао је и где је било неопходно.

У скиту је радо помагао оце. Трчао је са радошћу где би тражили помоћ од њега и свакога би успокојио.

Примио је и задужење дикеоса³⁾ у скиту. Пошто би завршио своје обавезе у Саборној цркви, он је, да не би губио безметежје, остављао поруку за посетиоце да позвоне чим стигну. Чувши звон из своје колибице, у којој је безметежовао, он је силазио, подмиривао посетиоце и успокојавао их телесно и духовно.

У реченом периоду десио се његов сусрет са једним дивним поклоником, радником у пирејској луци, чијег је богохулног таста молитвом покренуо на покајање.

Старац је испричао: „Једном приликом у скит је дошао неки свештеник. На први поглед није ми било „откривено” [да је свештеник]. Из приче сам схватио да је био римокатолик. Стога сам му строго рекао: »Стави капицу (тј. капу коју носе латински монаси) и тек потом да идеш по манастирима«.

Он беше католички свештеник, са именом Бонифације. Како сам касније сазнао, где год би ишао облачио се пригодно да би варао, тј. са православним грчким клирицима као православни грчки клирик, са руским клирицима као руски клирик итд”.

Иако је видео косу, браду и расу, старац није био преварен. Божанска благодат је сведочила у њему да свештеник по изгледу није имао свештенство. *И не требаше да му ко сведочи за човека; јер сам знадијаше шта беше у човеку* (Јн.2,25).

Помоћ души упокојеног

Старац је испричао: „Ја тек што бејаш дошао у скит, а чика-Танасис, шумар из Филотеја, дознаде и дође да ме види. Он беше мој познаник, те ми је донео неке благослове, с обзиром да на почетку нисам имао ништа.

³⁾ Монах који на годину дана прима кључеве Саборног храма и управља оним што је заједничко у скиту.

Ја сам му захвалио и рекао да напише имена својих упокојених сродника како би их помињао. Међутим, будући под утицајем неког Јеховиног сведока, он рече: »Пошто човек умре, не постоји ништа. После смрти се све губи«.

Није прошло много времена, те умре и он. Сазнавши, отишао сам до Филотеја и видео његов гроб. Сваког дана сам се срдечно молио да Бог упокоји његову душу.

Након двадесет дана (од упокојења чика-Танасиса) чуо сам да ме је тражила нека особа из Филотеја. Наиме, епитроп у свом манастиру је дошао узбуђен и рекао ми: »Оче, дошао је покојни чика-Танасис и пожалио ми се да сам га заборавио и ништа нисам учинио за њега. Рекао ми је да му само ти помажеш својом молитвом. Ја га заиста не помињем у својим молитвама. Постао сам саборни старац и сређујем уред. Имам много посла. Шта да радим. Оставио сам и своје правило«.

»Е, сада се мало више потруди«.

Речени догађај је укрепио старца, те је наставио још више да се моли за душе свих упокојених.

Заштита Часног Претече

Старац је причао: „Гледао сам провалију и осећао чежњу, Божанствену љубав. Срце ми је треперило да у њој живим ради већег безметежја и молитве. Отишао сам код неког саборног старца **Манастира Ивилона** да бих узео благослов да направим колибицу. Он је почео да виче: »Шта радите ви, наводни подвижници«, итд. Увече, међутим, јави се саборном старцу Часни Претеча (као заштитник **Ивилона** скита) и поче да га бије⁴⁾. Он се пробуди престрављен и отиде у цркву. Упорно је од отаца тражио да прекину службу и да сазову сабор да би им испричао шта му се догодило, будући да није могао да се смири. Рекли су му: »Не можемо да прекинемо службу. Стрпи се и сачекај док завршимо«. Касније су се сакупили и он им је испричао шта му се догодило. Потом ми је исти саборни старац не само дао благослов да саградим колибицу, него је и грађу на мулама послао. На изабраном месту, пак, беше велика влага, услед чега је капала вода са чавала. Стога су оци и напустили речено место. Седео сам и пљувао крв. Место беше узрок да у болници оставим два ребра. Био сам се уморио од довлачења грађе и грађења колибице⁵⁾. Међутим, ја сам се одлично осећао. Радило се о духовној радости, премда не о потпуно духовној радости. Небеска радост је нешто друго, тј. дејство Божанске благодати”.

⁴⁾ С обзиром да је показао презир према старцу.

⁵⁾ Она се сачувала све до данас поред старог Саборног храма, неколико метара од свете воде ктитора скита, преподобномученика Јакова.

Ђаволско каменовање

Једном је кроз скит прошао неки сиромаш са „пандахусом”⁶⁾, тражећи милостињу. Старац је сав свој новац дао сиромашу. Сума коју му беше дао у оно време беше позамашна. Чак му ни у манастирима нису више давали. Не подносећи да гледа „телесног као бестелесног” и разјарен његовим крајњим оскудољубљем, ђаво баци велики камен који се заби у таван, изнад старчеве главе.

Великосхимник

Старац беше упознао оца Тихона за време свог боравка у Есфигмену. Потом га је узео за свог старца. Редовно је ишао у његову келију да га види и да се саветује. Отац Тихон га је често питао: „Када ћеш да узмеш схиму [образ]”.

„Када буде благословено, старче. Ствар ме не занима”.

Иако је годинама био монах, отац Пајсије још не беше великосхимник. Њега је углавном занимало да живи као монах, тј. не да просто реда ради узме велику схиму, него да има благодат схиме. Он је већи значај придавао њеном унутрашњем ношењу, тј. да постане монах по унутрашњем човеку. Стога је говорио: „Мене уопште није занимало када ћу да постанем великосхимник. Чак ни да ме нису замонашили, не би ми сметало. Мене је занимало да живим као монах. Уколико се не обради, душа неће имати унутрашње оружје. Наиме, иако представља оружје, схима неће помоћи [без решености душе]. Јер, и најмање непослушање носи највећу одговорност после схиме. Неопходна је велика тачност. Треба да се боримо да одржимо завете. Добро је да се боримо да држимо завете и пре схиме”. Он сам ништа није предузимао да би примио велику схиму, будући да је из смирења сматрао себе недостојним и будући да је желео да у свему буде доследан својим заветима.

Међутим, након предлога свог старца, он је прихватио постриг. Велику и анђелску схиму [образ] је примио из часних руку оца Тихона 11. јануара 1966. године, у ставроникитској Колиби Часног Крста.

Храна од анђела

Старац је испричао: „Беше Богородичин пост (за Успење Пресвете Богородице) и данима нисам окусио храну. У међувремену су ми рекли да спустим једног болесног оца (монаха) до обале. Спустио сам га и затим осетио страшну слабост. Нешто пре него што сам стигао у своју келију, појавио се неко преда мнош

6) Писмена дозвола коју Свештена општина даје сиромашнима да траже новчану помоћ од манастира, скитова и келија.

(тј. анђео) и дао ми корпу са воћем, грожђем и смоквама. Потом је одмах нестао”.

Захват на плућима

Још као млад монах старац је имао тегобе са плућима. Већ је у Есфигмену имао крвави кашаљ и унутрашње крварење, када беше смештен у манастирску болницу. И надаље ће се он целог свог живота мучити са реченом болешћу.

Из Филотеја је био приморан да изађе у свет ради лечења. Осетљивост његових плућа, која се појачала због недостатка кисеоника, беше разлог који га је приморао да напусти Синај.

Ни сам није знао од чега тачно пати. Лекари су погрешно утврдили сушицу. Показујући послушање, он је узалуд примио стотине бризгалица стрептомицина. Месо му се било стврдло као камен, те се игла једанпут искривила. Међутим, старац је остао непокретан и неосетљив на бол.

Благочастиви лекар Дајкос први је утврдио праву болест, тј. да се ради о проширењу душница [бронхија]. „Бог да прости Дајка”, говорио је старац.

Његова болест се, међутим, стално погоршавала. Стога је био приморан да оде на испитивања, која су показала да обавезно мора да му се изврши захват. Захват је извршен у Средишту за плућне болести Северне Грчке. Одстранили су му готово читаво лево плућно крило, као и два ребра. У свом писму из Захватне лежачнице болнице, под датумом 10. 12. 1966. године (нови временослов), старац описује захват: „Захват је био врло озбиљан. Одстранили су ми једно крило са леве стране, као и нешто од другог. Плућно крило је било пуно кесица (бронхектасија). Захват је трајао око десет сати. Крв се није заустављала при захвату, што је отежавало околности. Било је неопходно четири литре крви... Гуме (дрен) су ми скинули после девет дана, услед чега сам доживео велико погоршање. Стога су ме опет одвели у захватну салу на два сата и опет ми их поставили. Потом су их оставили више од двадесет дана. Захват ми је унеколико онеспособио и очи. Десно види врло живо, док је друго, на страни захвата, затвореније и мање види. Речено ме се не дотиче, с обзиром да су други рођени потпуно слепи.

Истина, много патим, али вреди да платиш, иако ништа немаш, да настрадаш и прођеш једно мало мучеништво. Имао сам много [духовне] користи.

Раније сам читао о страдањима Господњим у Светом Писму и доживљавао их као обичну причу, као уосталом и Житија святих. Сада ћу да их осећам, с обзиром да сам осетио мало бола. Има двадесет и пет дана како нисам починуо”.

У отпусној листи стоји да се „лечио у Центру за плућне бо-

лести Северне Грчке. Боравио је од 4. 8. 1966. године до 15. 12. 1966. године, болестан од бронхектације доњег левог плућног крила. Пошто је извршен захват изашао је здрав". За време боравка у болници Азвестохорија из послушања према лекарима јео је месо.

Негде око поменутог времена упокојио се и његов отац по телу (10. августа 1966. године). Чим је био обавештен, узео је **Часослов** и прочитао „Непорочне” (118. Псалам). Пошто је завршио, неко од болесника му рече да је управо примио поруку да се неки његов рођак упокојио. Стога је старац поново прочитао исти **Псалам**.

Оснивање Безметежнице

У болници старац се духовно повезао са неким благочастивим и монахољубивим девојкама. Оне су га посећивале и дале му крв која је била неопходна за захват. Старац их је касније из обавезе на сваки начин духовно помогао. Осећао је велику обавезу према њима. Како је говорио, он као да ношаше длакаву блузу уз тело и хоћаше да је скине, тј. да одговори на добро које су му учиниле. Стога им је помогао да нађу место да се замонаше. И основана је позната **Безметежница светог Јована Богослова** у Суротију. Надаље их је, све до свог упокојења, духовно руководио. У њој је оставио и многонапаћене кости своје. Он је примио крв од сестара, а дао им духа, тј. духовну помоћ.

* * *

Вративши се из болнице у скит, он је наставио свој подвиг пун чежње за часним надметањем. Скитски живот је имао доста заједничких [ствари] и метежа, с обзиром да се повећао број отаца. Стога се у њему распалила жеља за већим безметежјем. Највише, пак, због извршеног захвата беше неопходно да промени климу и да живи на сувом месту. Његов старац, отац Тихон, саветоваше му да иде у Катунацију. „Требало је да имам послушање према старцу”, рекао је он. Отпуст је узео 11. 7. 1967. године и кренуо за Катунацију.

Х

У ПУСТИЊСКОЈ КАТУНАКИЈИ

У сувој Ипатијевој колиби

Захваљујући, дакле, свом љубљеном безметежју, а поводом нарушеног здравља, старац Пајсије долази у Катунацију и узима **Ипатијеву колибу**, у такозваним Влахицама, изнад Данилеја.

У свом писму (18. 9. 1967. године) он пише: „Слава Богу, врло

сам добро. Не омета ме тешко дисање, с обзиром да могу да отворам прозор и дању и ноћу. Уопште нема влаге. Немам ни суседа”.

Колибица беше сиромашна и без цркве, са једним изворчићем и два - три зида у околини. Неколико метара даље беше и друга колиба са плеханим [кровом], која имађаше посебан благослов, с обзиром да је у њој живео старац Јефрем Талас¹⁾. Старац је често ишао до ње, молио се и осећао благодат места. Сто метра навише беше пећина, раније прибежиште разбојника, у којој је такође живео старац Јефрем.

Живот у Катунацији је био миран, нерасејан и врло сиромашан. Као рукодеље је радио приказ Распећа са Пресветом Богородицом и Богословом, тј. дуборезну икону у дрвету кипариса. Мали број њих је продавао да би се издржавао, а већину је делио као „благослов”. Радио је, такође, и гњечене иконице, које је такође давао као „благослов”.

Ускоро је извршио ископавање свог претходника у келији, старца Ипатија Румуна.

Старац је помагао на Данилејској слави. Међу послужитељима беше и један капсокаливијски монах, на кога је снажан утисак оставио један непознат монах (тј. отац Пајсије), који је на слави послуживао хитро (као два - три послужитеља заједно), ћутке и молећи се, уопште се не одмарајући.

Једном приликом је узео брод редовне линије да би из Дафнија отишао у Катунацију. Пришао је неком монаху кога је први пут видео, начинио смирени поклон пред њим и позвао га по имену. Радило се о старцу Гаврилу, великом подвижнику са Каруље. И он се обрадовао што је упознао оца Пајсија, с обзиром да је био чуо за подвижника који живи у Влахицама. Са искреном љубављу и блискошћу сели су са стране и духовно поразговарали. Касније је старац рекао: „Заиста је био подвижник старац Гаврил. Међутим, старац Петар („Петракис”) је имао нешто посебно. Имао је неку духовну мекоту”.

У Катунацији је упознао и друге оце узвишеног духовног живота.

Мајице за подвижника

Старац је болесним оцима и остарелим старчићима носио „благослове”, одећу и храну. Неки старац у годинама је на вратима своје келије имао поруку: „Немојте ме узнемиравати. Стар сам и болестан”. Он није хтео ништа ни од кога да прими. Оцу Пајсију је полазило за руком да га приволи да прими од њега оно што је доносио. Он је говорио: „Задржи све, старче. Ти си болестан и стар”.

¹⁾ Оци Светогорици, стр 89-90.

Једног дана он је посетио старца Саву Катунскијског и дао му неке „благовести“. Одлазећи, упитао га је да ли му још шта треба. Он рече да су му потребне мајице. Враћајући се ка келији, старац је на путу сусрео неког посетиоца који је дошао да га види. Он држаше пакет за њега. Старац га отвори и задиви се Божијем промислу. У пакету су биле мајице. Одмах се вратио и дао их старцу Сави.

Ђавоимани

Старац је испричао: „Пео сам се ка колиби, натоварен великим теретом. Срео ме је неки световњак из Трикале, који се понуди да ми помогне. Међутим, он је био ђавоиман, јадник, и на путу га демон сломи, те је пао. Ја га закрстих крстом на бројаници. Ђавоимани ме ухвати за десну руку и умало је не сломи. Ја узех бројаницу левом руком и закрстих га, говорећи: »У име Господа нашега Исуса Христа, изађи нечисти душе«. И он се одмах умири и затражи опроштај”. Старац је додао са дивљењем: „О, бројаница има велику силу”...

Старчево сиромаштво

Једног дана, док је седео у дворишту своје сиромашне суве колибе, он је приметио неког човека како се крије у шуми и како га прати. Одавао је утисак човека који је чекао прилику да украде.

Старац је помислио и рекао у себи: „Јадан човек. Мора да је у невољи”. И он одмах отиде, остављајући отворена врата од своје колибе. И лопов неометано уђе унутра. Међутим, на његову жалост, он не пронађе ништа вредно да се узме. Он виде само једну сламарицу и неке стварчице ништавне вредности. Старац говораше: „Иако је био лопов и један дивљи човек, он се потресао. Чак ми је и храну после донео”. Покајавши се, он је затражио опроштај. Незлобиви старац му га је радо и из свег срца дао.

„Ја само једем”...

Једанпут га је посетио отац Данило од Данилеја. Покуцао је на врата, говорећи: „Молитвама светих отаца наших”... Дуго времена није добијао одговор. На крају, старац отвори. Гушио се у сузама. У рукама је држао лук и суви хлеб и јео. Отац Данило га упита: „Шта радиш, оче Пајсије”. „Шта да радим, мој оче? Ето, зар не видиш? Једем. Ја само једем”...

И док говораше, он је јео лук и суварак, а сузе су му непрестано текле.

Како се чињаше, он беше у стању великог умилења, не могући да заустави сузе. Чувши глас оца Данила, он је покушао да се обузда, с обзиром да је требало да отвори. Не могавши, међу-

тим, да суздржи сузе, он је извео трик са луком. Но, отац Данило (који је испричао случај) разумеде о чему се ради и даде право објашњење.

Светлост најслађа

На Катунскији он је имао божанствена искуства. Он причаше: „Једном приликом, док сам увече изговарао молитву, дође у мене велика радост. Наставио сам да говорим молитву и наједном се келија испуни светлошћу. Била је беле боје са благим преливима ка светло плавој. Срце ми је слатко куцало. Наставио сам да вртим бројаницу све док сунце није изгрејало. Светлост је била врло јака. Јача од светлости сунца. Сунце је пред њом губило сјај. Гледао сам сунце и његова светлост ми се чинила бледа, као месечева светлост у време пуног месеца. Дуго сам гледао светлост. Потом, када је светлост нестала и благодат се смањила, никакву утеху и радост нисам налазио. Пошто сам прешао из једног стања у друго - ниже, себе сам посматрао као неку животињу. Ишао сам да једем, да пијем воду, да радим рукодеље и осећао се као животиња. Описани догађај сам био сасвим заборавио и сетио сам га се прекјуче (тј. дана 23. 6. 1984. године). Подсетио ме је један благочастиви судија, који се бавио умном молитвом и који је доживео слично стање”...

Светлост коју је видео, старац није изричито назвао **нество-реном**, иако нема сумње да се ради о њој. Он је више није описивао, већ је само додао: „Видиш је и затворених и отворених очију, и ноћу у мраку и дању на сунчевој светлости.

Сличним је духовним утехама Божанска благодат тешила подвижника Пајсија, који беше добровољно осиромашео и који се са самоодрицањем подвизавао у неутешној пустињи Катунскије.

ХИ

У КОЛИБИ ЧАСНОГ КРСТА

У Свештеном манастиру Ставреникити

Свештена општина је позвала јеромонахе Василија и Григорија из Ивиронског скита да обнове особеножителни Манастир Ставреникиту, који је патио од безљудице. Они су питали старца и он им је рекао да прихвате позив Општине, додавши: „Доћи ћу и ја да помогнем према силама”.

И старац је, после годину дана боравка и подвизавања у пустињи Катунскије, дошао у Манастир Ставреникиту, 12. августа 1968. године.

Старац пише у свом писму (11. 10. 1968. године): „Чули сте о промени места и живота, тј. о преласку из пустиње у манастир, и

из потпуне безбрижности у бриге и одговорности. Верујем да ћете се молити да моја служба буде кратка, како бих поново нашао растурено биће своје. Нисам могао, наравно, да избегнем ујармљивање. Надам се да ће се до пролећа ствари средити и да ћу се ослободити, како бих се непрестано молио за вас. Јер, сада, са бригама око манастира, не вршим ни своје неопходне обавезе”.

Пошто су постојале велике потребе, он је помагао у свим послушањима. Он је први почињао, а други су га следили. Због недостатка људи примио се и дужности саборног старца.

Из **Манастира Велике лавре**, којој је припадала његова келија на Катунацији, 6. новембра 1968. године примио је закаснили отпуст [за прелаз у други манастир].

Упокојење оца Тихона

У међувремену је његов старац, руски подвижник отац Тихон, живео своје последње дане. После живота испуњеног борбама и подвизима, он се већ спремао за бесконачни живот.

Последњих десет дана он је позвао код себе свог послушника (оца Пајсија), који пише: „Десет последњих дана, које сам провео крај њега, били су највећи Божији благослов за мене. Ја сам, наиме, добио помоћ више неголи било који други пут. Дата ми је прилика да га доживим из близине и да га боље упознам... Последње вече је три сата непрестано држао своје руке на мојој глави, благосиљао ме и загрлио последњи пут”¹⁾.

Он се упокојио 10. септембра 1968. године, пошто је предосетио своју смрт и својим рукама припремио гроб за себе.

Свом добром послушнику, „милом Пајсију” (како га зваше), оставио је свој благослов и обећање да ће га посећивати сваке године. Још му је рекао: „Ми ћемо, чедо моје, да имамо савршену љубав у векове векова”. Желео је да га отац Пајсије наследи у колиби, те му је рекао: „Уколико останеш у овој келији, ја ћу бити радостан. Ипак, нека буде како Бог хоће, чедо моје”²⁾.

И заиста, пошто је помогао да се доведе ред у новоосновано братство, старац се ради безметежја настанио у **Колиби Часног Крста** (омолого носи датум 2. 3. 1969. године). Сматрао је великим благословом да живи и да се подвизава на месту где се подвизавао његов свети старац. Потресало га је и надањивало место, с обзиром да је имало посебну благодат од натчовечанских подвига оца Тихона и божанствених догађаја који су се у њему догодили.

Ослобођен од општежитељних брига и имајући као попутнину благослов и пример свог старца, он је уживао у „слатком

свом безметежју” и општењу са Богом, молећи се за своју „неприметност” и спасење света. У свом писму (10. 4. 1969. године) је писао: „Благодаћу Божијом ослободивши се од манастира, ја се налазим у мом слатком безметежју (које је и само по себи тајинствена молитва), те ћу вас се више сећати и из велике даљине налазити врло близу вас. Молите се више да сам неприметан, неголи да сам приметан, што ће ми једино помоћи да испуним своје назначење. Истина је да осећам да се налазим ближе напаћеном свету уколико сам неприметнији”.

Иако је био неприметан и закопан у „јами оца Тихона”, он је постао магнет за многе младе који су долазили да живе у општежићу **Манастира Ставрониките**. Они су имали могућност да гледају и да се саветују са старцем. Убрзо се увећао број отаца, који су се складно уклопили у уређено општежиће. Он се из своје испоснице занимао за напредовање манастира и безгласно се трудио да га управи на светоотачке трагове.

Живот у Колиби Часног Крста

На путу од Ставрониките ка Кареји, нешто после сталка са иконама са леве стране пута, почиње једна стаза. Она пролази кроз ниску шуму планике и вреска, пење се и силази неравним тлом и завршава код једне колибе, ограђене бодљикавом жицом. Поред врата је постојала кутија са отвором, као сандуче за писма и порука која је отприлике казивала: „Напишите на папиру о чему желите да разговарамо и ставите га у кутију. Више ћете користити имати од молитве, неголи од разговора”.

Жица везана за ограду служила је да удари звоно да би старац био обавештен. Широко двориште су покривале маслине и неколико лоза. На стази је била хрпа дрва. Он је беше поставио да се не би видео када је ишао од келије до радионице. На доле према келији удесно, испод једне маслине, налазио се сточић и два - три склепана места за седење, тј. његова летња гостопримница. Лево је био гроб оца Тихона, на коме је старац био посадио рузмарин како се не би газио.

Три - четири степенице водиле су у ходник, који је био пре улаза, између куће и малог зида. Крајеви ходника били су затворени вратима, како би се пресекло струјање ваздуха. Лево је била прастара кухиња, тј. једно место на зидићу колико да стане шерпа и са доње стране простор да се заложу ватра. Испред улаза у келију налазила се омања настрешница. Посетилац би се, пролазећи кроз улазна врата, нашао у предсобљу ширине једног и три дужине корака, које је било осветљено једним прозорчетом. Прво испред је била старчева келија, а лево **Црквица Часног Крста** са три - четири иконе на иконостасу, једном стасидијом, једном певницом и ничим више. [Све је одисало] задивљујућом једностав-

1) *Оци Светогорци*, стр. 35-36.

2) *Оци Светогорци*, стр. 36.

ношћу.

Друга спољна врата, неколико метара западније од улаза, водила су у радионицу и гостопримницу, тј. једну малу, сиромашну келијицу са ниским таваном од трске и блата, са два врло уска кревета, који беху врло мало одаљени један од другог, таман колико да стане један човек.

Мала Колиба Часног Крста није имала много могућности за гостопримство и старац је по свом безметежном правилу са расуђивањем примао у госте, наиме, једино уколико би расудио да постоји потреба. Он пише у свом писму (21. 12. 1971. године): „Имам сво добро произвољење да вас примим у госте у своју колибу са свим својим циганским гостољубљем, те да будем ваш, тј. целокупан Пајсије, а не напола. Изволите када год желите и не снебивајте се. (Јер, уколико будем схватио да се снебивате, насекираћу се). Једино, сада у зиму, колиба може да прими само једног. На жалост, моја колиба се не слаже са мојим срцем”.

Источно од келије био је вододрж са кишницом, која се скупљала олуцима са крова. Од ње је пио и послуживао госте. Нешто даље се налазио други већи отворени вододрж за поливање, који никада није употребио с обзиром да башту није обрађивао.

Споља гледано, живот старчев у Колиби Часног Крста беше отприлике следећи: увече је спавао два - три сата и будио се близу поноћи. Бдео је, и ујутро, пре свитања, унеколико се одмарао. Током дана се, уколико није имао посетиоце, бавио рукодељем: правио је утиснуте иконице и крстове на гњечилици. Остало време се поучавао, молио и одговарао на многа писма, која је примао од мноштва људи, који су искали молитву или тражили одговор на озбиљне тешкоће. Сатима је писао током дана, а пошто би се смркло настављао би уз свећу. Број писама је, међутим, све више растао. Стога је 1977. године решио да не одговара, осим у хитним и озбиљним случајевима, што је објавио некима, од којих су и други сазнали. У вези са реченим је објашњавао: „Ја сам, претпоставимо, пошао за монаха. Видим да ме речено скреће са мог циља”. Међутим, он није престао да се моли за оне који су му слали писма. Напротив, ограничио је дописивање да би му остало више времена за молитву, коју је и сматрао најглавнијим приносом монаха свету.

Уосталом, његов живот, поједностављен до незамисливог ступња, давао му је могућности да скоро све време посвети духовним стварима и људима који су имали духовне потребе.

Са проласком година, број посетилаца се у великој мери повећао. Они су га доста времена опседали својим тешкоћама. Старац је писао: „Био сам прехлађен и имао сам врућицу. Посетиоци су ми са једне стране дизали врућицу, а са друге ме нису пушта-

ли да умрем, с обзиром да нисам имао времена”.

Он се нашао у недоумици: да остане, или да опет оде на Синај, или негде другде ради безметежја. Међутим, није брзао. Помолио се, да не би урадио „по својој памети”, те је видео да је Божија воља да остане. „Како се ствари одвијају, овде ћу решавати потешкоће... За неколико дана ограђујем и околину бодљикавом жицом” (део писма од 9. 5. 1975. године).

Једно време, два дана у недељу (средом и петком), он је остајао затворен. Никоје није отварао. Постио је, молио се и вршио танан духовни рад на себи. Имао је и једну врло малу колибу у шуми, према потоку, на брзину направљену, покривену лимом, близу једног изворчића. Понекад се повлачио у њу ради већег безметежја. Након затварања или одсуства узимао је забелешке посетилаца и молио се за њих срдачном молитвом.

Он је обично ишао на Литургију и Причест у манастир. Понекад је, пак, и у његовој црквици служена Божанствена Литургија, или је ишао на Литургију у познате му келије.

Скупљао је маслине и понекад цедио мало уља за кандила у цркви у неком праисторијском, изворном жрвњу, који је сам изумео и склопио. Маслине је давао сиромашним подвижницима и старим оцима из Капсале. Посећивао их је ради своје [духовне] користи и да би им помагао у понечему.

У спремање хране се није упуштао, осим ако би, врло ретко, имао неког у гостима. Једном приликом је имао у гостима младог познаника. Почео је да спрема храну. Излупао је мало сочива, ставио мало пиринча и нешто воде у шерпу, те запалио ватру сувим грањем од вреска, кога беше доста у околини. Сели су недалеко од ватре и разговарали. Младић је мислио да је старца понекад прича и да је заборавио на спремање. Убрзо је, међутим, ручак био спреман. Није било потребно ни мешање. Јер, његово кување беше врло једноставно.

Вечерњу су одслужили на бројаници, младић у црквици, а старац у својој келији, где је прочитао и канон Богородици. Потом је поставио сто, не престајући да са очинском љубављу саветује и поучава младића. Јело беше без уља, али врло укусно. Утисак је оставила његова мирна скрушеност, док је изговарао молитву за трпезом. Сабрао се у себе и као да се одвојио од земаљских ствари и првенео пред Христа. После вечере је изашао да нахрани дивље животиње, које је позивао по имену.

При заласку сунца су се помолили један сат на бројаници у дворишту, одвојено. Потом се старац, пошто је сместио посетиоца у гостињску собу, повукао у своју келију.

Старац се, дакле, подвизавао у сиромашној капсалској колибици, „у јами најдубљој” са узвишеним живљењем, са молитвом непрестаном, сам са Богом јединим, хранећи се благодаћу Њего-

вом, сасвим сиромашан у вештаственим стварима и угодности, али богат у врлини и Божанској благодати. Исцрпљивао је он себе подвигом и духовно је успокојавао сваког човека. Саучествовао је у болу и гресима људи и истовремено им преносио радост и утеху. Борио се он са демонима, разговарао са светима, дружио се са дивљим животињама и духовно помагао људима, као што ће се показати из примерних случајева и сведочанстава.

„Светлост стазама мојим”

Старац је испричао: „Налазио сам се у једном манастиру (у Ставреникити). Било је вече. Одлазећи, нађем пред манастирским вратима неког световњака који је хтео да разговара са мном. Почео је идући да ми прича своје тешкоће. Време је пролазило, а ја бејех болестан. А болест чињаше да нисам могао ни да седнем да се одморим, нити да стојим усправно. Док ми је, дакле, он причао, време је прошло и вече се спустило. Помислих у једном тренутку на своју болест и хтедох да прекинем разговор, али рекох: »Овај човек има толико тешкоћа. Зар ћу на себе да гледам«. И он је наставио да ми прича све док се није потпуно смркло. Световњак је требало да спава у некој познатој му келији. Врата манастира беху затворена.

Пошто смо завршили, кренуо сам путем ка својој колиби. Ушао сам у стазу и требало је да прођем делом пута који је тесан и стрм. Дошао сам до реченог места. Пошто нисам могао да видим, будући да нисам имао лампу са собом, ја упаднем у грање и жбуње и уплетем се у гране. Уопште нисам могао да видим, а и торба ми беше на глави. У положају у ком сам се нашао помислих: »Шта да радим? Да одслужим повечерје«. Почео сам: »Свети Боже... итд. У једном тренутку упали се јака светлост, тј. глава ми постаде као сијалица. Око мене настаде дан. Ја сам могао да видим где се налазим. Расплео сам се и изашао. Светлост је наставила да светли око мене. Срце ми је било испуњено небеском радошћу. Стигох у колибу, узех кључ са места на ком сам га држао, отворих, уђох у цркву, упалих кандила и светлост се повуче”.

Јављање преподобног Арсенија

Старац је 21. фебруара 1971. године седео у дворишту колибе и из рукописа читао **Житије преподобног Арсенија**, које беше написао, како би означио могуће грешке.

Он пише: „Два сата пре заласка сунца, док сам читао, посети ме отац Арсеније. Наставник милује ученика који је добро написао писмени задатак. И мени је он слично урадио. Истовремено ме је оставио са неизрецивом сладошћу и небеском радошћу у срцу, коју нисам могао да издржим. Трчао сам потом напољу, као

луд, по околини колибе и дозивао, будући да сам мислио да ћу га наћи”³⁾.

Светитељево јављање је потресло старца. Сам је оловком нацртао цртеж, а сестре из Суротија су насликале икону. Међутим, старац је говорио: „Прва икона није много личила на преподобног. Касније сам им стајао над главом све време и говорио им како да ураде”. И настала је позната икона преподобног Арсенија, која потпуно изражава његове црте.

Старац је непоколебиво веровао у светост преподобног Арсенија. Па ипак, он је рекао да не ставе светловенац на икону. Он је није поставио на целивајуће место заједно са иконама светих, него испод њих. Кад су га питали зашто је не стави горе, он је одговорио: „Ако хоће, нека се сам попне”, тј. нека учини да дође до његовог проглашења. Он је и челичан образац, којим је радио гњечене иконице преподобног, направио без светловенца. И на његовом житију је ставио наслов: „Отац (а не свети) Арсеније Кападокијски”. Чекао је да га најпре Црква призна за светог. И потом је ставио светловенац на икону и образац, и написао „Свети Арсеније”.

Пре званичног признавања, у свом личном **Минеју** за октобар, под 28. датумом, старац је забележио на фарашком наречју:

„Данас, 10. 11. 1924. године, по новом временослову, а 28. октобра по старом, упокојио се добри човек Божији, јеромонах Арсеније (Хациефендија) из Фараса Кесаријских. Његову молитву нека бисмо имали. Пајсије монах”.

Отац Тихон и искушење

Отац Пајсије пише: „После полуноћнице 10. септембра 1971. године, увече, док сам изговарао молитву, ја изненада угледах старца (оца Тихона) како улази у келију. Ја скочих, ухватих му ноге и побожно их целивах. Нисам осетио, међутим, како се искобељао из мојих руку. Док је одлазио, ја видех да улази у храм и потом га нестане”⁴⁾.

Једном приликом старац је размишљао да оде у манастир (Ставреникиту) да се причести. Пошто је у току дана било много посетилаца који су хтели да га виде, он није имао времена да изврши своје духовно [правило] и да се припреми како је хтео. Стога се двоумио да ли треба да се причести.

Истог тренутка испред степеница угледа некога попут оца Тихона, који мршћаше нос и одречно махаше главом, говорећи му: „Немој да се причестиш”.

³⁾ Свети Арсеније, стр. 27.

⁴⁾ Оци Светогорци, стр. 37.

Иако је имао у виду обећање оца Тихона да ће га посећивати, старац је одмах схватио да је онај ко му се јавио у његовом виду и ко га је одвраћао од Светог Причешћа у ствари био ђаво. Стога му је одговорио: „Одлази. Ти ниси мој старац”. Потом се спустио до манастира и причестио се.

На Тиносу

Једне године, уочи Велике Госпојине, старац је узео брод за Тинос, како би отишао и поклатио се Пресветој Богородици. На палуби је видео испружене жене како се полуголе сунчају и ражалостио се. Он је размишљао: „Како је образ Божији дубоко пао”. Искључио се из околине и усредредио у себи. Са болом је вршио срдачну молитву говорећи: „Боже мој, пошаљи кишу да се покупе одавде”.

Облаци се убрзо натуштише и поче да пада киша, која примора жене да се обуку и уђу унутра.

Старац се поклатио Благовештенској икони и одмах се вратио, не задржавајући се. Касније је некоме говорио: „Рећи ћу ти нешто да би схватио. Богородичина икона је жива”.

На броду се срео са архиепископом Јеронимом, те су разговарали о стању у Цркви.

Прелешћени

Једном је старца посетио неки прелешћени монах, који је себи поставио услов да никад не пије воде. Прелест је страшна ствар и човек се од ње тешко лечи. Старац је, међутим, својим расуђивањем нашао начина да му помогне. Он је причао: „Послужио сам га ратлуком и водом. А он каже: »Ја не пијем воду«. Ја разумедох његову прелест и рекох му: »Не кажем ти да попијеш целу чашу. Ако хоћеш, попиј само један гутљај».

Знао сам шта ће се десити. Стога сам у близини имао и кофу пуну воде.

И ето. Он је узео чашу да попије само један гутљај, а попио је све на искап. Потом је тражио још једну, па још једну, са суманутошћу, као да је горео, док на крају није попио скоро целу кофу.

Услов који прелешћени беше поставио себи долазио је од гордости. Природно, он је имао и демонску помоћ за своје самољубиво постигнуће. Међутим, чим је послушао и смирио се, престала је демонска подршка и више није имао снаге да одржи услов који беше поставио.

Састрадавање са болесником

Отац Атанасије из Ставрониките, у свету Евтимије Склирис, од оца Николаја и мајке Евтимије, родио се у Коринту 1930. године. Изучавао је права и са старцем се срео на Синају, где је оно дошао да буде монах. За њим је пошао и на Свету Гору и коначно дошао у Манастир Ставроникиту (2. 12. 1968. године). Он беше великосхимник, саборни старац и општински представник манастира. Старац га је особито волео, будући да је био послушан. Једном се разболео и био смештен у Атинску народну болницу. Налази су показали проширено преселење тумора на плућима, за чије одстрањење се раније био подвргао вађењу једног ока. Око плућа му се скупљала течност, често су му стављали дренажу, имао је отежано дисање и, с времена на време, упоран осећај гушења. Када је био обавештен о стању болесника, старац је одлучио да оде у Атину да би га подржао.

Господин Панајоти Дроситис, почасни председник Вишеградског суда, имађаше благослов да у својој кући месец дана угости старца. Он наводи: „Старац је код мене кући стигао касно увече. Ја сам га сместио у један независтан део мог стана, како он могао слободније да се креће и како не би имао осећај да смеће. Моју спаваћу собу су од собе коју сам дао старцу делила клизена врата са стаклом, што он није приметио. И не желећи, све док нисам заспао, ја сам поделио са њим велики део свеноћне усрдне молитве Христу и Пресветој Богородици за болесног оца Атанасија, којом је искао његово излечење. Речене вечери он треба да је имао виђење, будући да је следећег дана говорио о одласку оца Атанасија, тј. као да му је био дат јасан одговор на упорну прозбу молитву претходне ноћи. Следећег дана ујутро старац се изненадио и очигледно смутио када сам му рекао да сам спавао у соби поред његове. Као да није желео да се објави оно што се десило и што се чуло претходне ноћи. Истог јутра смо отишли у болницу, где се старац срео са оцем Атанасијем и отпочео духовни рад са свим болесницима и са људима који су пролазили кроз лечилиште. Видео је лекаре и обавестио се о здравственом стању оца Атанасија. Он је лецицима указао да болеснику детаљно и искрено предоче озбиљност околности. У почетку, сазнавши о [стању] свог здравља, отац Атанасије беше замишљен и жалостан. У додиру са старцем и духовном потпором коју му је он пружао, међутим, он није закаснио да се окуражи и да се од самртника преобрази у проповедника живота, упркос непрестаном погоршавању здравственог стања.

У међувремену, свакодневно присуство оца Пајсија у болници преобразио је ходнике, степеништа и собе у права лечилишта душа, у која су притицали лекари, болничари, болесници и многи телесно здрави људи, сваког узраста. Они су налазили бла-

гослов, подршку и разрешење својих тешкоћа. Старчева љубав се богато пружала свима који су му притицали, премда је и сам тражио случајеве где би је пружио.

Сећам се како је старац сиромашним болесницима давао шта год је имао, или како се потреса и моли због неке младе девојке која је чинила ненаравствене ствари, да би се потом успокојио откривењем да ће створење Божије на крају поћи добрим путем.

Касно увече он се враћао кући, после целодневног умора и муке, често настављајући да прима људе, који нису могли да га виде у болници. Не сећам се да је и једног дана показао свој умор и муку. Напротив, био је радостан уз његову познату шаљивост. Сачувао сам једну од веселих порука, које ми је свакодневно остављао како би ме орасположио и одржавао у расположењу радости.

Пошто се уверио да се болесник учврстио и унапредовао у вери и да се, упркос својој телесној болести, преобразио у светлог проповедника живота, који је снажио и радовао друге болеснике из своје и других соба, али и своје посетиоце, старац је кренуо из Атине, не престајући, међутим, да општи са њим најтоплијим писмима, која му је преко мене слао. Ја сам сачувао последње писмо, које га није затекло живог. У писму је био и светлопис [фотографија] оца Тихона. Престављење оца Атанасија беше свето.

Отац Пајсије ми је причао да је лице оца Атанасија било веома радосно и спокојно када је ковчег са његовим телом долазио на пристаниште **Манастира Ставрениките**. И да се није стидео од присутних, (отац Пајсије) би клицао од радости и славословља **Добром Богу**".

Отац Атанасије се упокојио у Господу 6. 5. 1972. године. У вези са његовим упокојењем старац је испричао: „Отац Атанасије се одавно разболео од рака. Био се напунио, али је годинама живео. На крају се он преселио на плућа и опет су га одвели у болницу. Месец дана сам боравио у кући једног познаника и два пута на дан ишао и виђао га. Убрзо пошто сам отишао, он је умро. Ја сам знао за његову смрт. Имао сам виђење. На дан његовог упокојења сам рекао да ће умрети. Потом су нам га донели у манастир. Када сам га видео, било ми је врло жао. Жалост се односила на оно што је прошло, на године које смо проживели заједно и на године које ћемо бити раздвојени, док не одем и ја. И када сам га последњи пут целивао, он ми се насмешио. Да, ради утехе. Бог је речено допустио”.

Маслина и раса

У оно време, 1972. године, расправљало се о промени одеће клирика и неки су хтели да узму благослов од старца да скину расу. Један од сличних је посетио старца и тврдио: „Попа не чини раса. Пожељније је да клирици иду без расе с обзиром да би лакше приступали народу”, износећи и друге бесмислице. Старцу није пошло за руком да га убеди. На крају му рече: „Дођи сутра и даћу ти одговор”.

И увече се он помолио. Ујутро је клирик дошао. Он му показа стабло маслине, које намерно беше огулио. На врху је оставио неколико поткресаних гранчица, услед чега је на неки начин личила на клирике без раса, који имаћаху само мало браде. Он га је упитао: „Да ли ти се свиђа огуљено дрво? Ето клирика без раса”. И свештеник се убеди и оде благодарећи старцу, који је једним простим примером учинио да одбаци своја световна убеђења.

На стаблу огуљене маслине он ножем беше урезао: „Дрвеће је одбацило своју одећу. Видећемо његов напредак”... и: „Поп без расе, поп раскалашан”^{*)}.

Природно, дрво се касније осушило. Међутим, оно је постало повод духовне користи многих. Старац је, дакле, на сликовит начин допринео да противпредањске тежње остану неостварене.

Добронамеран приправник за клирика га је после много година упитао: „Из ког разлога клирици треба да носе расе”. Старац је одговорио: „Постоје многи разлози. Али, довољна је и сама чињеница што све благочастиве људе успокојава да свог свештеника виде у раси”.

У Фарасима

Пишући **Житије преподобног Арсенија**, старцу „је горело срце” да посети Кападокијске Фарасе. И Бог га је удостојио да 29. октобра 1972. године са тадашњим игуманом **Манастира Ставрениките**, оцем Василијем, посети село у коме је рођен.

Осим свега важног са путовања (што је записао у **Житију преподобног Арсенија**), старац је наводио и друге занимљиве ситуације.

Они су успут стали у селу, и у гостионици наручили нешто да поједу. Скупило се готово цело село. Гледали су их са прозора. Пре него што су почели ручак, старац је казао игуману да стојећи продуже молитву. Стално су се крстили и говорили молитве. Старац је причао, смејући се: „Прочитали смо читав канон, сматрајући да су можда неки од њих тајни Хришћани, те да ће се, јадни, мало обрадовати”.

^{*)} Игра речи: без расе на грчком се каже - ἀράσματος, а блудни - ἄσματος, - прим. прев.

Турцима, који питаху за сврху њиховог боравка, он је искрено одговарао да је родом из Фараса. Неком полицајцу је био сумњив, те га је ухапсио. Ставио га је у затворени простор, овлаш затворио врата и отишао. Сати су пролазили, и нико није долазио да га саслуша. Потом је рекао игуману да нађе такси, те су отишли. У Фарасима га је душа заболела, када је видео да су цркву, у којој је служио преподобни Арсеније, претворили у џамију. Видео је веома другачију слику села од слике коју су му описивали његови родитељи. Некадашње домаћинско село беше запуштено, пуно рушевина, прљавштине. Турци су га свугде пратили, ни на тренутак га не остављајући самог. Гледали су га са немиром и подозрењем, што је, наравно, потврђивало да крајеви нису њихови.

Преко Анкире су се вратили у Цариград. Старац се ганут поклонио у Светој Софији. Повукао се у угао и умно се молио са болом у срцу. Спазио га је Турчин чувар и почео да виче и прети. Јер, „Кемал је рекао да се овде ни ви, ни ми не молимо”. А старац се, не рачунајући на опасност, испуни божанственом ревношћу и поче Турчину чувару да говори гласно, повишеним тоном. Он га одведе иза једног стуба, где беше видео мокраћу, те је показа Турчину и са огорчењем га наружи: „Шта је ово овде? Је ли вам Кемал рекао ово да радите”.

Када је старац причао о реченоме, додавао је са извесношћу: „Доћи ће гнев Божији и довести их у ред”...

Посетили су и Манастир Хору, где се задивио изузетним мозаицима. Он рече: „Тамо може свако да види изливену благодат”. У Патријаршији су му указали почаст и поштовање, обрадовавши се посети светогорског подвижника. На њега су, из једног догађаја, оставили утисак смирење и стрпљење патријарха Димитрија.

Света Ефимија

Старац је био у дворишту своје колибе, када га је посетило неко његово духовно чедо. Непрестано је из срца понављао: „Слава теби Боже”, опет и много пута. У једном тренутку старац му рече: „Неко постаје неупотребљив у потврдном смислу”. „Ко, старче”. „Седео сам мирно у келији, кад дође и запрепасти ме. Лепо се проводе горе”. „Шта се десило, старче”. „Рећи ћу ти, али немој никоме да кажеш”.

И он ми исприча: „Био сам се вратио из света, у коме сам био ради неког црквеног питања. У уторак (тј. 27. 2. 1974. године), око десет сати ујутро, бејаш у келији и читаш часове. Чујем куцање на вратима и женски глас како говори: »Молитвама светих отаца наших«... Ја помислих: »Како се нашла жена на Светој Гори«. Потом осетих божанствену сладост у себи и упитах: »Ко је«. »Ефимија«, одговара.

Размишљао сам: »Која Ефимија? Да није нека жена учини-

ла лудост и ушла у мушкој одећи на Свету Гору? Шта сад да радим«. Поново се чу куцање. Ја питам: »Ко је«. »Ефимија«, опет одговара. Ја размишљам и не отварам. Када је трећи пут покуцала, врата се сама отворише, премда су имала заклопац изнутра. Чуо сам кораке у ходнику. Истрчао сам из келије и угледао жену са марамом. Пратио ју је неко ко је личио на јеванђелисту Луку. Он, међутим, нестале. Иако сам био убеђен да се не ради о искушењу (с обзиром да је блистала), ја је упитах ко је. »Мученица Ефимија«, одговара она. »Ако си мученица Ефимија, дођи да се поклонимо Светој Тројици. Што чиним ја, чини и ти«.

Ушао сам у цркву и направио поклон, говорећи: »У име Оца«. Она понови речи уз поклон. »И Сина«. »И Сина«, рече она танким гласом. »Јаче, да бих чуо«, рекох, а она понови јаче.

Налазећи се још у ходнику, она је чинила поклоне према мојој келији, а не према цркви. У почетку сам се зачудио, али сам се потом сетио да сам имао папирну иконицу Свете Тројице, налепљену на дрво, изнад врата келије. Пошто смо се и трећи пут поклонили, говорећи: »И Светога Духа«, ја рекох: »Сада да се поклоним теби«. Поклонио сам се и целивао јој ноге и крај носа. Сматрао сам да је бестидно да је целивам у лице.

Ја сам сео на корпу, а света на столичицу. Она ми је разрешила недоумицу коју сам имао (у вези са црквеном темом).

Потом ми је испричала свој живот. Знао сам да постоји света Ефимија, али њено житије нисам знао. Причала ми је о својим страдањима. Ја не само да сам просто слушао, него као да сам их гледао, заправо - доживљавао сам их. Ужаснуо сам се! Уф, уф.

»Како си издржала слична страдања«, упитах.

»Да сам знала какву славу имају свети, све бих учинила да прођем кроз још већа страдања«.

После наведеног догађаја ја три дана ништа нисам могао да радим. Ликовао сам и непрестано славио Бога. Нисам могао ни да једем, ни било шта друго... Непрестано славословље”.

У свом писму старац наводи: „Целог свог живота нећу моћи да одужим свој велики дуг према светој Ефимији, која ми је, иако ми је била непозната и није имала никакве обавезе према мени, учинила велику част”...

Причајући о догађају, она је са смирењем додао: „Света Ефимија се није појавила стога што сам био достојан, него стога што ме је заокупљало питање које је имало везе са општим стањем у Цркви, и из друга два разлога”.

На старца је оставила утисак околност „да је, иако ситна и слаба, поднела велика мучења? Да је бар била нека... (тј. велика телом и јака). Она беше једна пахуљица”.

У рајском стању он је у част светитељке саставио једну подобну стихиру: „Којим благохвалним песмама да похвалимо

Ефимију^{*)}, која сиђе одозго и посети убогог монаха, житеља Капсале. Трипут му на врата закуца, а четврти пут се врата сама чудом отворише. Ушавши у небеској слави, Христова мученица се заједно са њим поклони Светој Троици”.

Саставио јој је и један светилан, подобан са „Дошавши са ученицима”..., који почиње речима: „Великомученице Христова, славна Ефимијо, после Богородице љубав највећу према теби имамо”... (Наравно, њих није користио у богослужењу, нити их је јавно појао).

Упркос свом обичају, он је опет изашао у Суроти и учинио монахиње учесницама небесне радости. Уз његову помоћ и упутства, оне су иконописале светитељку као што му се јавила.

Старац је направио обрнути лик иконе у челичном изливку и правио гњечене иконице, те их делио за благослов посетиоцима у част свете Ефимије. У току резбарења помучио се да уради прсте леве руке. Старац је рекао: „Помучио сам се да урадим њену руку. Потом ми дође једна добра помисао: »Можда стога што сам и ја њу јадну намучио«”.

У Минеју, на синаксару за 27. фебруар, старац је додао: „Света Ефимија”.

Демонска искушења

Старац је причао: „Ђаво најмање хоће да се молимо. Видећи некога да се моли, и не могући да га спречи, он покушава да му барем ум заведе у машту или у помисли. Уколико опет не успе, он се и сам појављује, искључиво да би човека узнемирио и макар делимично одвојио од молитве. Ето, био сам једном приликом напољу, поред гроба оца Тихона. Говорио сам славословље уз поклоне. Дошавши до стиха: »У твојој светлости видећемо светлост«, одједном се нека јака светлост разлила иза мене и осветлила целу област. Засветлело је доле до Каљагре. Разумео сам да је светлост била демонска и нисам јој придао значаја. Наставио сам своју молитву без смућења.

Пошто је видео да се нисам смутио од светлости, (ђаво) учини нешто друго. Недалеко са леве стране појавише се два ђаволчића, око метар и по висине, који се играху и удараху међусобно рукама и ногама, смејући се. Прави покретопис [биоскоп]. Е, нисам могао да се уздржим и почех да се смејем. Видиш шта је искушење урадило? Нисам обратио пажњу на њега преко светлости, а после је послао ђаволчиће”.

*) Игра речи: Ефимија - Εὐφροσύνη на грчком значи благохвална, - прим. прев.

Једне ноћи, док је спавао, он осети да га неко гура, говорићи: „Буди се да обавиш своје правило. Прошло је време”. „Ма, ко је у ово доба”, помисли у сну. Он се пробуди и виде ђавола поред себе, те рече: „А, ти си”.

Потом се мирно окрену на другу страну, презирући га. Искушење се не смири, него настави: „Да, али прошло је време. Треба да обавиш своје правило”. „Знам ја кад ћу да обавим своје правило. Нећеш ти да ми наређујеш о молитви”.

Виђење душе

У ноћи 1. јуна, 1975. док се молио, он виде како душа старца Филарета Румуна⁵⁾ из ставроникитске Келије светог Андреја у Капсали усходи на небо као мало дете од, отприлике, дванаест година, светлог лица и у небесној светлости.

Сутрадан се уверио да се у наведеном часу упокојио врлински старац, „пријатељ врлине”^{*)}.

„Олет”

Старац је имао обичај да излази изнад своје келије у жбуње, да би се молио на бројаници. На исто место је долазио један црвендаћ, са којим се спријатељио и дао му име „Олет”, што на бедуинском значи дете. Када би га звао по имену, одмах је долазио, седао му на раме, и затим јео са длана. Одлазећи, старац му је остављао храну на некој плочи. Испод ње је имао складиштенце са храном: једну вазу са пиринчом и једну са пшеницом.

Старац је испричао: „Олет и ја смо пријатељи пет година. Једанпут, када сам се разболео, није јео храну коју сам му оставио, него је дошао да види шта се са мном дешава. Гануо ме је, јадан. Оне разумеју настројења људи и у складу са њима приступају. Њихов бог је човек. Човек треба да их воли, будући да не очекују други рај”.

Замало погођен

Према причи самог старца, другом приликом му се десио следећи догађај: „Из велике дубине сам чуо пуцње из тешког наоружања. Узео сам бројаницу и попео се на жбун како бих боље схватио да ли се заратило. Ослањао сам се на камен и изговарао молитву. У једном тренутку видех неки одсјај и одмах се бацих доле”. И шта се догодило? Неки ловац је из даљине видео старца и помислио да је дивља свиња. Окренуо је пушку и пуцао у њега. Старац је видео како се пушка заблистала на сунцу, муњевито се

5) Оци Светогорци, стр. 85-8.

*) Филарет значи - пријатељ врлине, - прим. прев.

бацио доле и спасао се. Ђаво (који се радује ратовима и биткама) изгледа није желео да се старац моли за мир у отаџбини. И другом приликом је, док се молио у шуми, ловац пуцао на њега, но Бог га је опет сачувао.

Душа у паклу

Старац је испричао: „Једна старица, моја познаница, беше велика шкртица. Њена ћерка беше веома добра и оно што је хтела да да као милостињу, бацаше кроз прозор напоље, а потом излажаше празних руку, с обзиром да је мајка проверавала да можда нешто није узела. И она би напољу узимала ствар и давала. Међутим, када би јој казала да се ради о калуђеру (тј. мени) који тражи неку ствар, она би давала.

Након њене смрти, ја сам видео неког младића (требало би да је њен анђеоло чувар), који ми је рекао: »Дођи, зове те«... Нисам могао да схватим шта ми се дешава, а ми се већ нађосмо у Коници, пред неким гробом. Он показа руком и гроб се отвори. И ја унутра видим смесу од смрдљиве масти и моју познаницу старицу, која беше почела да се топи. Она викаше: »Калуђеру, спаси ме«.

Мени би тешко и сажалих се. Не гнушајући се, ја сиђох доле, загрлих је и упитах: »Шта је с тобом«. Она ми рече: »Реци ми, нисам ли ти радо давала све што си ми тражио«. »Да, заиста«, рекох. »У реду«, умири је младић (њен анђеоло чувар).

Он поново показа руком и поново повуче гроб, као завесу, те се ја нађох у келији.

Сестре из Суротија ме упиташе: »Шта ти се десило на дан светог Андреја (тј. 30. 11. 1973. или 1974. године)«. Ја одговорих: »Молите се за њену душу«.

После два месеца (тј. 30. 1. 1974. или 1975. године) видех је опет. Беше неки неред, а горе на једној заравни беху палате, пуно кућа и много људи. Горе је старица била врло радосна. Њено лице беше као лице малог детета. Имала је само један ожиљак и један анђелчић га трљаше како би и њега очистио.

Дубоко у нереду ја видех неке како се ударају, муче и покушавају да се попну горе.

Ја је загрлих од радости. Повео сам је још даље, да нас не би видели и да се не би рањавали. Она ми рече: »Дођи да ти покажем где ме је Господ поставио«.

Молитва за демоне

Старчево срце се преливаше од љубави према Богу. Он је горео [љубављу] „према људима и птицама и животињама и демонима и према свакој твари⁶⁾. Речено је он читао код аве Исаака, премда је и сам доживљавао слична стања.

Он је причао: „Једном приликом сам се молио за демоне клечећи и главом додирујући земљу. Говорио сам: »Ти си Бог и, ако хоћеш, можеш да нађеш неки начин да се спасу и јадни демони«...

Док сам се са болом молио, ја видех једну псећу главу поред себе како ми плази језик и задева ме. Можда је Бог допустио да је видим како би ми показао да жели да их спасе, али да се они не кају⁷⁾.

Јоргакис са Тибета

Јоргакис [Ђокица], дечко од 16 - 17 година, дође на Свету Гору да обилази манастире. Када је имао три године, родитељи су га дали у будистички манастир на Тибету. Доста је напредовао у јоги и постао одличан врач. Могао је да призове било ког демона. Имао је црни појас и савршено је знао карате. Сатанском силом је чинио представе, које су одушевљавале. Руком је ударао велико камење, које се као орах ломило. Могао је да чита затворене књиге. Ломио је лешнике на длану, при чему је љуска падала доле, а плодови остајали залепљени за његову руку.

Неки монаси су довели Јоргакиса код старца како би му помогао. Он упита старца о силама које поседује и о садржини онога што може да учини. Он одговори да нема никакву силу и да је сва сила Божија.

Желећи да прикаже своју силу, Јоргакис усредреди поглед на један велики камен, који беше далеко и који се претвори у прах и пепео. Старац закрсти један мали камен и рече му да и њега разбије. Он се усредреди, учини своје врачање, али не успе да га разбије. Он поче да дрхти. Не могавши да сломе камен, сатанске силе (над којима сматраше да има надзор), окренуше се против њега и одбацише на другу обалу потока. Старац га покупи у јадном стању.

Старац је испричао: „Други пут, док смо разговарали, он изненада устаде, ухвати ме за руке и заврну их позади. И рече ми: »Ако може, нека дође хациефендија да те ослободи«, што ја доживех као хулу. Стога мало померих руке, а он се одбаци далеко. Одговарајући, он скочи високо и крену ногом да ме шутне, али

⁶⁾ Ава Исаак, Слово 81, стр. 306.

⁷⁾ Види: Посланице, стр. 84. Старац говори о неком монаху, премда је реч о њему самом.

му нога застаде близу мог лица, као да је наишла на невидљиву препреку. Бог ме је сачувао.

Увече га задржах да би преспавао у мојој келији. Демони га одвукоше доле до јаме и тукоше га због његовог неуспеха. Ујутро је, у лошем стању, рањен, пун трња и земље, исповедио: »Сатана ме је тукао стога што нисам могао да те победим«.

Старац је убедио Јоргакиса да му донесе своје врачарске књиге, те их је спалио.

Старац га је задржао на краће време код себе и помогао му, по мери његове послушности. Хтео је да сазна да ли је крштен, те је сазнао и у којој цркви је крштен. Погођен силом и благодаћу старчевом, Јоргакис је зажелио да буде монах, премда не имађаше снаге.

Старац је користио Јоргакисов случај да би доказао колико је велика заблуда оних који мисле да су све вере једнаке, да све верују у истог Бога, и да се тибетски монаси не разликују од православних.

У Аустралији

По позиву Помесне Цркве старац је 1977. године заједно са игуманом Манастира Ставрониките, оцем Василијем, посетио Аустралију како би духовно помогао сународнике у Православној Цркви.

Старац је причао: „Летећи ваздухопловом у једном тренутку осетих нешто у себи. Упитах која се земља види доле. Под нама беше Сирија. Она има много благодати због подвижника који су живели у њеним пустињама. Слично сам осетио и за Света Места.

Касније сам осетио неку хладноћу и демонско зрачење. Чуо сам преко звучника у ваздухоплову како обавештавају да летимо изнад Пакистана.

У Аустралији сам осећао да се место још није освештало мученичком крвљу и знојем преподобних, али ће се освештати“.

У Мелбурну је старац био примљен у госте код блаженог оца Јована Лимојаниса. Он је у току дана припремао народ за свету тајну исповести. Ђерка оца Јована, Деспина, прича: „Он беше мудар човек. Знао је туђе тешкоће пре него што му се кажу. Сав је миомирисао, као и соба где је боравио. Моја болешљива мајка је говорила: »Имамо светитеља у дому. Стога је наш дом благословен. При ходу његови кораци се не чују. Он је анђеол без крила. Божанска благодат му је на лицу. Од дана када је дошао у нашу кућу осећам се сасвим добро. Стављам му чисте пешкире, али их он не употребљава. Он има свој пешкирић којим брише лице и који миомирише«.

Он нас је саветовао да будемо смирени, да се молимо и да

иштемо од Доброг Бога да разрешава наше тешкоће. Ми не треба да покушавамо да их сами решавамо, с обзиром да ћемо их још више замрсити. Моја мајка је као благослов задржала ћебе којим се старац покривао. Када је бивала болесна, умотавала би се у њега и осећала на себи богат угодат Божију“.

Отац Спиридон Вандорос, старешина Цркве светог Нектарија у Мелбурну, који је старца возио својим колима, наводи чудо: „Једном мом ожењеном земљаку, Дионисију Спилеотису, из Аргостолија са Кефалоније, који имађаше тридесет година и двоје деце, деси се тежак мождани удар. Лекари су казали да неће живети дуго, а уколико и преживи - остаће као биљка. Са старцем смо отишли у Краљевску мелбурнску болницу, где је болесник био смештен. Старац му је више пута, молећи се, закрстио главу шкољком, у којој беху мошти светог Арсенија Кападокијског. Болесник се, на изненађење лекара, за неколико дана вратио потпуно здрав кући и до данас живи у мелбурнском крају Дромана“.

Тадашњи протосинђел архиепископије, садашњи игуман Манастира Богородице Панданасе (Свечарице), високопреподобни архимандрит Стефан, наводи: „Пролазак вечноспомињаног старца кроз Аустралију беше нечујан, с обзиром да већини беше непознат. Оно што је посебно изазвало моју пажњу беше један догађај. Једног поподнева заједно са старцем посетисмо један мали храм. Оставио сам га у храму и отишао послом у салу, која беше поред храма. После само пар минута вратих се у храм, где бех оставио старца. Њега не беше. Позвах га по имену. Никакав одговор. Понових исто два - три пута и опет мук. Узнемирих се. Поново повиках, сада скоро колико год сам јаче могао. Нешто касније, видим га како излази иза задњих столица у храму, као да је долазио из неког другог света... Закључак. У кратком временском периоду он се духовно предао молитви. Црте његовог лица беху измењене. Као да је излазио из вансветског простора, који је добро познавао и у који имађаше способности да се, у најкраћем времену, молитвом пренесе. Природно, догађај је и са моје и његове стране остао потпуно без објашњења. Ја сам схватио његову духовну вредност, тј. кога сам имао поред себе. Схватио сам величину његовог духовног узраста. Нека бисмо имали његове молитве. Он нас је волео. Осећамо да је уз нас. У свом правилу читам молитву у његово име“.

Грк из Аустралије је испричао како је нека жена, док је старац излазио из олтара једне цркве, пришла да узме благослов. Он јој је дао знак руком да иде, тј. терао је. Она зачуђено упита: „Зар мене, старче“. „Да“. „Зашто? Шта сам урадила“. „Најпре иди да се помириш са посестром, па потом дођи“.

Заиста беше дошло до неспоразума и њих две међу собом нису причале.

Старац је нагласио неопходност оснивања манастира како би се духовно помогло људима, пре него што јогини и пентикосталци стигну да их заведу својом лажном светлошћу.

Његов пролазак кроз далеко сувоземље оставио је код Православних Грка неизбледиве трагове до данас. Свештеник из Аустралије је говорио: „Осећамо као да је благословио четири стране обзорја. Хришћани који су га упознали оправдано поштују његов спомен и призивају благодат и помоћ његову”.

Ноћни посетилац

Нешто после повратка из Аустралије старцу се, по његовом причању, догодило следеће: „Једне ноћи зачух куцање на вратима. Пошто упитих: »Ко је«, чух неки глас: »Тај и тај (тј. име једног познаника)”. Он упита: »Колико има сати«, те сам одговори: „А, знам. Три сата«. Ја погледам на сат. Заиста беше три сата⁸⁾. Отворих врата и - шта видех! Ђавола, ћелавог и веома ружног. Лице му беше црвено, као бакар. Он ми љутито рече: »Због зла које ми чиниш отераћу те одавде«. Потом нестаде, а простор се испуни неподносивим смрадом”.

Старца је веома болело због стања у које је ђаво доспео. Дуго времена потом он је, причајући о догађају, дубоко уздисао и тужно говорио, климајући главом: „Какав постаје неко уколико се удаљи од Бога! Где је доспело најбоље створење Божије! Када би народ знао колико је ђаво смрдљив, сви би га презрели и не би чинили грехе”. Лице ђавола беше веома одвратно. Старац је говорио да би било [добро] кад би било могуће да они који иду у пакао барем не гледају лице његово.

Јављање Христа

Старац је испричао јеромонаху Г.: „Осећао сам неку тешкоћу у молитви Христу. Богородица ми је као мајка. Света Ефимија такође. Ја је зовем: „Света моја Ефимијице”. Према Христу сам се осећао тешко. Његову икону сам са страхом целивао. И док сам изговарао молитву, мој ум је понекад одлазио од Христа, а ја се нисам жалостио. Размишљао сам: »Ко сам ја, да би ум мој био стално код Христа«. И деси се следеће:

Беше вече на светог Јована, а ујутру беше свети Карп (тј. 26. 5. 1977. године). Осећам се лако, као перо. Нема никакве жеље за сном. Ја размишљам: »Сешћу да напишем нешто о оцу Тихону да бих послао сестрама«. До 8'30 по светогорском написао сам тридесет страница. Иако ми се није спавало, рекох да се испружим, с обзиром да сам осећао мали умор у ногама.

8) На зиду ходника старац је забележио речени детаљ: „3 сата”. Поред је нацртао стрелицу која је вероватно показивала место где је ђаво стајао.

Почело је да свиће. У 9 сати (по световном 6 ујутро) нисам спавао. У једном тренутку као да зид келије (поред кревета ка радионици) нестаде. Ја угледах Христа у светлости, на даљини од око шест метара. Гледао сам га са стране. Коса му беше плава и очи небо плаве. Није ми ништа рекао. Гледао је унеколико у страну, не баш у мене.

Нисам видео телесним очима, будући да није било разлике да ли су отворене или затворене. Гледале су очи душе.

Видећи га, ја сам помислио: »Како су могли да поплују сличан лик? Како су небогобојажљивци могли да дотакну слични лик? Како су могли да закуцају чавле у слично тело? Ау«.

Ја сам занемео! Какву сам само сладост осетио! Какву радост! Својим речима ја не могу да искажем сву лепоту. Било је по речи (Псалма): *Красан си лепотом већма од синова људских* (Пс.44, 3). Ето како је било. Никада нисам видео сличну Његову икону. Само је једна, коју сам некада негде видео (не сећам се где), донекле сличила.

Вредело би да се човек хиљаду година подвизава да би видео сличну лепоту само на тренутак. Какве велике и неизрециве ствари човеку могу да буду дароване, а ми се бавимо ништавним стварима!

Ја верујем да се радило о дару оца Тихона. Немој никоме ништа да кажеш. Много сам се размишљао да ли и теби да нешто испричам. Видиш колико времена ти нисам причао, него тек сада кад одлазиш” (испричано 28. маја 1977. године).

После два дана, пошто су се поново срели, старац рече: „Целе ноћи сам плакао што сам ти испричао. Не плашим се да ћеш да испричаш, него сам себи нанео штету”.

Речени догађај је осетила и једна сестра из Суротија и написала старцу: „Онога дана, у онај час... Остало ћете нам ви испричати”. И заиста, када је изашао са Свете Горе, он им је испричао догађај и описао Христа, те су га насликале на икони управо као што га је видео.

Богослана риба

Старац је испричао: „Беше недеља слепог. Осећао сам истрпљеност и дође ми помисао да би ми било добро када бих имао нешто рибе за јело. И [њу нисам усхтео] из жеље, него као лек. Имао сам тешкоћа и са стомаком. Изашао сам напоље. Враћајући се, видех једну велику птицу, као орла, да се спушта, те се савих да ме не би ударила. Уплаших се да се не ради о искушењу, услед чега догађају не дадох значаја и брзо уђох у келију.

Убрзо је било потребно да поново изађем напоље. На месту где сам се био савио, спазих велику рибу како се копрца. Најпре сам се прекрстио, заблагодарио Богу и потом узео рибу. Међу-

тим, да ли срце после [сличног догађаја] хоће да је поједеш”.

Да би се сећао догађаја и да би свагда помињао промисао Божији, он је веома лепо на правом дрвету на кревету насликао орла како у својим канцама држи велику рибу. И у Пентикостару је, у недељу слепог, на ивицама странице записао догађај, премда га је накнадно исцепао (из смирења, тј. да се не би сазнало). Међутим, по неопходности је остао један део (иначе би се поцепали тропари са друге стране листа), са ког је прецртао понеку реч (да би се побркао смисао). Преостали део [текста] је са муком био прочитан:

„Слава Богу и благодарност њима који се моле и знају милостињу неприметно преко птица Божијих створењима Божијим”.

Путеви и возила

На Светој Гори је 1977. године питање возила било у жижи збивања. Међу оцима је постојало неслагање. Једни су подржавали постојање и употребу возила, с обзиром да служе и наводно штеде време за молитву, а други су веровали да због добра Свете Горе, тј. да се не би изгубило безметежје и изменио њен духовни лик, треба да престане отварање путева и да се возила избаце са полуострва.

Старац се слагао са другима. Он је заузео став и говорио смело и јасно. Говорио је: „Уколико хоће олакшице, нека иду у неки манастир у свету, а не да уништавају Свету Гору. Мање је зло да они изгубе девственост, неголи да униште овај девствени простор. Желе да направе пут по средишњој врховној линији који ће пресећи читаву Свету Гору. Чујеш! Ма, они не схватају. Речено би значило, да претпоставимо, као да секиром удариш Атос у кичмени стуб. Шта ће бити уколико се настави слично стање? Многи ће возилима да круже по целој Светој Гори ради туризма, а неки ће да продају и освежавајућа пића. И Света Гора, коју су свети оци осветили својим подвизима, постаће права лудница”... А после кратког ћутања додавао је: „Али, Пресвета Богородица неће допустити да се њена башта уништи”...

Многи општински представници су стизали до његове колибе да се посаветују са њим. Старац је и осим својих појединачних одлучних и болних упутстава, покренуо замисао и да се састави текст забране против путева и возила. Он га је и потписао заједно са другим часним и истакнутим Светогорцима. Коначно, **Свештена општина** је одлучила да сваки манастир ограничи кретање својих возила унутар својих граница. Али, нажалост, околности се нису промениле, већ су се, шта више, погоршале. На крају, када га више нису слушали, он говораше са тугом: „Одговорни ће дати одговор Богу. Довољно је да се човек не слаже са

њима и да не буде узрок”.

У речено време он се једном враћао из света у зимско доба. Аутобус због великог снега није сишао у Дафни. Возило једног манастира је узело путнике, од којих већина беху оци. Сви су се попели у возило и покушавали да убеде и старца да се попне. Узалуд. Он је кренуо пешице, а за њим је пошао и један младић. На рамену је имао торбу приличне тежине. Био је исцрпљен и прехлађен, а снег није престајао да пада. Није успео да стигне до своје келије, него је касно послеподне стигао у Кареју и преноћио. Он је целу муку претрпео да не би делом погазио оно што је речима подржавао.

Свој став он је задржао до краја. Вреди да се забележи да се последњег дана, пре свог коначног одласка са Свете Горе, нашао на слави **Келије преподобног Христула**, 21. 10. 1993. године, заједно са познатим му оцима. На послужењу, пошто је био дат повод, он је окренуо разговор и неуобичајено жустро се изразио против путева и возила на подвижничком Атону. Као да је на неки начин желео да снажно остави своје последње завете и да запечати своје **верујем**.

Блистајућа икона

Беше вече, уочи светог Артемија (19. октобра 1978. године). Старац се молио клечећи. На свом јастуку је имао једну папирну икону у најлону, тј. отисак Христовог лика при јављању њему. У једном тренутку он виде неку светлост на свом јастуку, како иде тамо - амо, из једног краја у други, као покретна лампа. Он се уверио да је светлост зрачила из иконе. Испуњен небеском радошћу, он ју је дуго времена побожно грлио и љубио, а она поново светљаше. Чудесна појава је трајала још подоста дана. Неки Светогорац ју је после осам дана целивао и био очевидац натприродне светлости. Коначно, блистајућу икону је старац некоме даровао ради духовне утехе.

„Веома онеправдован” светитељ

Седећи на клупи испред Ставрониките, старац је разговарао са посетиоцима. Неки богослов је тврдио да је ава Исаак Сирин био несторијанац, понављајући, нажалост, позната западна схватања.

Отац Пајсије се трудио да га убеди да је не само православан, него и свет, те да његове **Подвижничке беседе** имају велику благодат и силу. Узалуд. Богослов је са инатом бранио своја гледишта. И старац тужан пође ка својој келији молећи се.

Он је прошао део пута и стигао до места где се налази велики платан, када се „нешто десило”. Ипак, он није хтео да тачно објасни шта у ствари беше. Сагласно сведочанству, у виђењу он

беше видео сабор преподобних отаца како пролази испред њега. Неко од њих је стао и рекао му: „Ја сам Исаак Сирин. Најправославнији сам. Заиста, у мојој области постојаше Несторијева јерес. Међутим, ја сам се против ње борио”. Нисмо у могућности да потврдимо или одбацимо веродостојност сведочанства. У сваком случају, непобитно је да је „нешто што се десило” старцу у ствари био натприродни догађај, који га је јасно обавештавао о православности и светости аве Исаака.

Његове **Подвижничке беседе** старац је имао код свог узглавља и увек их проучавао. У једном периоду од шест година оне су биле једино његово духовно штиво. Он узимаше један стих и читав дан га стално враћаше у ум, проучавајући га дубоко и делатно, „као што животиње преживају своју храну”. Он је на благослов делио избор из његових беседа како би побудио на њихово проучавање. Веровао је да „много помаже проучавање **Подвижничких дела** аве Исаака, с обзиром да дају да човек схвати дубљи смисао живота. Она помажу да човек који верује у Бога избаци сваку врсту малог или великог комплекса, уколико га има. И незнатно проучавање аве Исаака мења душу својим многим витаминима⁹⁾”.

Старац је и световњацима препоручивао да га читају, премда по мало, како би се привикли. Говорио је да књига аве Исаака вреди колико цела светоотачка библиотека.

У књизи коју је читао, испод иконе светог (који у руци држи перо и пише), он је забележио: „Аво мој, дај ми своје перо да подвучем целу твоју књигу” (тј. вреди сав текст да се подвуче).

Старац не само да га је проучавао, него га је и много поштовао и посебно га славио као светог. Изнад мале Свете Трпезе у **Панагуди**, једна од пет - шест икона које је имао, беше икона преподобног Исаака. Из љубави и поштовања према њему, он је његово име дао некоме, пошто га је замонашио у велику схиму. Спомен светог је славио 28. септембра заједничким свеноћним бдењем, које беше установио. На једном од бдења он беше виђен у таворској светлости, уздигнут и преображен. Раније, док се преподобни Исаак славио са преподобним Јефремом Сирином, старац у **Минеј** за 28. јануар беше додао:

„28. овог месеца, спомен преподобног Оца нашег Јефрема Сирина и Исаака, великог безметежника и веома онеправдованог”.

Мноштво демона

Старац је причао: „Седео сам у својој келији и чуо да звони звонце. Погледах кроз прозор и шта сам имао да видим! Учитељ (гуру) црне магије, кога је пратила гомила демона. Ау! Човек, образ Божији, па ајде да има једног, али да има читаву војску демона? Нисам отворио. Зашто да му отворим? Да губим своје време”.

Пошто је касније сишао у манастир, оци му испричаше о неком чудном посетиоцу. Међутим, он ништа не рече.

Потврђивање змије

Старца су посетили неки духовници из света и питали га за начин односа према онима који се исповедају. Они су хтели да примењују тачност и строгост без расуђивања, дословно се држећи правила и не узимајући у обзир њихово покајање. Старац је говорио да према људима треба да се опходимо са снисхођењем и љубављу. Они су, пак, настојали [на своје]. А он им најзад рече да чак и змије треба да обасипамо љубављу, а камоли људе.

У реченом тренутку дође једна велика змија поред њега и усправи се, као да је, на неки начин, хтела да потврди старчеве речи.

Наравно, духовници не само да су остали запрепашћени, него су, шта више, били убеђени чудесним потврђивањем.

„Помолио се и небо даде кишу”

Старца је посетио млад монах из светогорског манастира. Пошто су разговарали, старац му на разјанку рече:

„Вечерас се помолимо да падне киша, будући да је велика штета напољу у свету и усеви се уништавају од суше”.

Монах се, међутим, није помолио, било стога што није озбиљно узео у обзир старчеве речи, било што је заборавио и пренебрегао. Међутим, увече је видео да пада киша, иако је било лепо време, задививши се старчевој смелости и благодати коју му је дао Бог. Она беше слична благодати пророка Илије, који је својом молитвом отварао небо и „низводио кишу”.

„Срећа,- рекао је монах,- да се нисам молио, јер би ми помио можда говорила да је киша пала стога што ме је Бог услышио”.

Анђео чувар

Старац је испричао: „Беше [дан] светог Исидора Пилусиота (тј. 4. 2. 1979. године). Пролазио сам један период са многим тескобама, од којих сам имао јаке главобоље. Од притиска ми је куцало у оку и био сам у опасности да доживим мождани удар. Осећао сам као да га неко чекићем удара изнутра и хтело је да искочи ван. Око 9 сати увече (по световном времену), пошто сам легао у

⁹⁾ Посланице, стр. 65.

кревет, видех веома лепог анђела у обличју дванаестогодишњег детета, који као да изађе из мене. Косица му беше сасвим плава, [падајући] до рамена. Он ми се насмеши и руком нежно пређе преко мојих очију. Одмах ме сва тескоба напусти и болови престадоше. Осећао сам велику сладост, услед чега сам желео да ме опет заболи како бих поново видео свог анђела чувара”.

Сведочанства посетилаца

Сведочанство старчевог духовника

Отац Павле Зисакис, проигуман Манастира Велике лавре на Светој Гори, сведочи: „Оца Пајсија сам упознао још као дете, у основној школи у Коници. Он се од малена са много жара и ревности подвизавао у Хришћанској вери. Прво сам ја отишао на Свету Гору, а отац Пајсије је дошао касније. Одлазио сам код њега у његову келију. Разговарали смо на духовне теме, али се он и исповедао код мене. Много је волео Бога и људе. Волео је пустињу и подвиг. Много се подвизавао. Живео је веома добар духовни живот уз крајњи пост и молитву. Био је веома благочастив и добар у свему”.

Утврђује младог монаха

Светогорац, старац Николај Тригонас наводи: „Старца Пајсија сам затекао у Ставроникити. Ја сам дошао октобра 1968. године, и он беше на [Светој Гори]. У манастиру је појао и у свему помагао. Потом је отишао у колибу оца Тихона.

Имајући искушења у Ставроникити, ја сам ишао да се видим са њим. Говорио ми је: »Помолићу се«. Он имађаше велику смелост у молитви. И за три - четири дана ја бих био миран. Понекад су искушења одлазила чим бих пошао ка његовој келији и стигао до потока.

Он ме је уз себе задржао месец дана, све док није дошао мој духовник, отац Павле Зисакис. Када је сваке ноћи устајао у поноћ, навијао је сат да звони за три сата. Изговарао је молитву, заборављао на себе и његов ум се узносио. Потом, пошто би сат зазвонио, будио је и мене и звао ме у цркву на богослужење. Читао је шестопсалмије, а остатак службе је вршио на бројаници. Чинио је многе поклоне. Ујутро смо пили топли напиток. Старац је радио на гњечилици. Ја сам кувао. У ондашње време није било много посетилаца. Једног дана дођоше три католичка монаха и упиташе га о молитви. Рекао ми је да им направим макароне. Пошто их је угостио, они су поразговарали.

И ја сам га питао о умној молитви. Говорио ми је: »Труди се да изговараш молитву и она ће те научити«.

Једном ме је послао у неку келију неким послом. Каснио сам у повратку и он крену да ме тражи. Беше се узнемирио и успут се молио. Чим сам га из далека видео, ја се сакрих у кумарије. Пошто се приближио, видео сам како му лице јако светли. Касније се повратио у природно стање.

Једног дана је отишао у Ставроникиту на Литургију и причестио се. Када се вратио, отворио сам му врата и у мраку видео његове веома светле очи.

Другом приликом сам учинио неки преступ. Иако му ништа нисам казао, он ми рече:

»Иди да начиниш поклон на старчевом гробу« (тј. на [гробу] оца Тихона).

»Шта сам учинио«.

»Ти знаш«.

После доста година, на сахрани ђакона Дионисија Фирфириса, видео сам да његово лице светли. Он беше преподобни лик”.

Незаборавна посета

Сведочанство неименоване личности из Волоса: „Недељу дана пре упада Турака на Кипар, 1974. године пошли смо (група од шесторо људи) на Свету Гору да сретнемо и упознамо оца Пајсија. Старац још није био много познат. Пратили смо уску стазу пуну жбуња и обрели се пред једном колибом. Видели смо неког старчића са поцепаном расом како копа. Један из нашег друштва упита:

»Где је старац Пајсије«.

»Ту је«, одговори он.

Он нам отвори врата, те уђосмо и поклонисмо се [у црквици]. Када смо изашли, видели смо да се монах средио. Онај ко је први пут питао, поново упита:

»Где је отац Пајсије«.

»Дошли сте да видите велику лубеницу, а нашли сте тикву«.

Сви схватисмо да се налазимо пред оцем Пајсијем.

Сели смо испод једне маслине, неки на камење, а неки на траву. Оно што је уследило не може се описати. Разговор је био духовна гозба. Он је имао одговарајуће, просвећене и духовне одговоре на наша питања и недоумице.

После једночасовног разговора, из жбуња се појави огромна змија. Треба да је била дендрогалиа. »Змија«, повика неко из друштва и скочи на ноге, узимајући камен у руке. Старац нас умири говорећи: »Немојте је дирати. Она долази и прави ми друштво«.

Старац је устао, узео неку кофицу, напунио је водом и ста-

вио нешто даље. Пошто је змија попила воду, старац јој рече: »Сад иди, имам друштво«. Послушавши одмах, змија се изгуби у трави, како је и дошла. Остали смо без речи. Не може се описати шта смо осећали. Догађај и разговор су се дубоко урезали у наше душе. Старац нам је још пророчки предочио догађаје који су уследили са упадом Турака на наш Кипар».

Ђутање птица

Јеромонах Христодулос Капетас, старац Ивиронске келије светих Петра и Онуфрија, исприча: „Чули смо да отац Пајсије прича са животињама и птицама и да рукама хвата змије, али ја лично нисам веровао у приче. Сматрао сам да народ прича како би старац стекао име. Када сам завршио Атонијаду почетком јула 1971. године, заједно са духовним братом Константином Литра из Катерине посетих старца у његовој Келији Часног Крста. Стигли смо ујутро, око 9.30 и старац нас је примио у гостопримницу под ведрим небом, код маслине. Пошто нас је послужио са по једном сувом смоквом, два - три лешника и водом, почео је да нам прича о разним духовним питањима.

У околини је било доста птица, углавном славуја, који су цвркултали, што беше напорно. Отежавали су разговор. У једном тренутку чусмо старца да говори: »Прекините (није рекао ућути-те) благословене, кад видите да разговарам. Кад завршим, ви наставите«. Птице су одједном »прекинуле«, не померајући се са својих места.

Утисак од догађаја беше веома снажан и ми у наставку нисмо могли да пратимо разговор.

Догађај беше тајни одговор мени лично, будући да сам имао сумњу према старцу. Нека ми опрости што речено износим после његовог упокојења и молим његов благослов».

Један другачији празник

Сведочанство митрополита лемесоског г. Атанасија: „Отишао сам код старца септембра 1977. године, у понедељак, уочи Крстовдана. Закуцао сам на врата врло рано и старац ми је отворио. Беше веома радостан и расположен. »О, срећа што си дошао, ђаконе, - рече ми, - сутра ми је слава. Доћи ће појци, наручио сам рофо (рибу). Само је ђакон недостајао. Дошао си ти и слава је у реду«. Говорио је и друге сличне шале. Затим ми је рекао: »Вечерас ћеш овде да останеш«.

Знао сам да старац ноћу никога није примао код себе. На његове речи ја сам полетео од радости.

Отишли смо у цркву. Ставио ме је да уредим Свети Престо. Обрисао сам прашину, побрисао ходник и радио разне послове. У себи сам осећао велику радост. У подне смо узели да ручамо. Ску-

вао је чај, донео суварке и изнео дивље поврће из своје баште.

На мене је оставило утисак читање молитве. Старац је рекао Оче наш... Подигао је руке и речи изговарао са великом љубављу и побожношћу као да је заиста разговарао са Богом.

Потом ме је одвео у келију, те сам се неколико сати одморио. После смо вршили мало вечерње на бројаници.

Када смо завршили, старац ми рече: „Види, ђаконе, сада ћемо да служимо бдење на бројаници, а ујутро ће нам доћи свештеник да одслужи Литургију. Знаш ли да се молиш на бројаници? Рећи ћу ти шта ћеш да радиш“. И он ми даде правило. Радило се о мудрој правилу да ми се ноћу не би приспавало. Рекао ми је да окренем једном бројаницу од триста говорећи: »Господе Исусе Христе, помилуј ме«, затим једну бројаницу од сто Пресветој Богородици, једну од триста Христу за живе, једну од сто Богородици за живе, једну од триста Христу за упокојене, једну од сто Богородици за упокојене, једну од триста Часном Крсту и потом једну од триста са речима: »Слава теби, Боже наш, слава теби«. Први пут сам чуо нешто слично. Он ми је објаснио: »Речена бројаница је славословље. Завршаваћеш и почињати из почетка«.

Рекао ми је: »Уколико чујеш неку буку, немој да се уплашиш. Овде пролазе дивље свиње, шакали и др.«. Ставио ме је у своју малу гостопримницу и рекао да ће ме око поноћи позвати да одемо у цркву и прочитамо молитве за Причешће.

С времена на време чуо сам старца како дубоко уздише. Кад - кад је лупао у зид и питао: »Еј, ђаконе, спаваш ли? Јеси ли добро«.

Нешто пре један, по поноћи, отишли смо у цркву. Ставио ме је у једину стасидију коју је имао и дао ми свећу да читам молитве за Причешће. Он је стојао поред мене са леве стране и почео да говори стихове: »Слава теби, Боже наш, слава теби«. Сваки пут када је говорио стих крстио се и клањао до земље.

Стигли смо до тропара: »Маријо, Мајко Божија«... Сећам се да сам га прочитао, а потом је старац рекао: »Пресвета Богородице, спаси нас«. Ја сам нешто осетио... не знам, не могу да изразим, и престао сам да читам. Богородичино кандило је почело да се љуља, не нагло, већ трајно правећи покрет ширином иконе, а цела црквица се испунила светлошћу. Видео сам без свеће и помислих, у тренутку, да је угасим.

Окренуо сам се ка старцу. Видео сам да су му руке прекрштене на грудима, а беше савијен до земље. Схватио је да сам хтео да га запитам, те ми даде знак да не причам. Остао сам у стасидији, а старац беше савијен поред мене. Осећао сам велику љубав и поштовање према старцу, замишљајући да се налазим у рају.

Остали смо у наведеном стању пола сат - сат, нисам могао тачно да схватим. Нисам знао шта да радим. Наставио сам сам

расејано да читам молитве за Причешће. Пошто сам стигао до молитве: „Од прљавих усана“..., постепено се најпре светлост угасила, а потом је и кандило престало да се клати. Завршили смо молитве за Причешће и изашли у ходник. Старац ме је ставио да седнем на једну столочицу, а сам је сео на сандук ћутећи. Након дуго времена, ја га упитам:

»Старче, шта се десило«.

»Шта се десило«.

»Кандило. Како се кандило дуго љуљало«.

»Шта си видео«.

»Богородичино кандило се љуљало лево - десно«.

»Само си кандило видео«.

»И светлост«.

»Шта још«.

»Ништа друго нисам видео«. (Чим ме је упитао шта сам још видео, вероватно је сам видео још нешто).

»Добро, ништа није било«.

»Како није било ништа, Старче? Кандило се љуљало и било је светлости«.

»Е, зар ниси чуо да пишу књиге да Пресвета Богородица обилази све монашке келије и да гледа шта монаси раде? Е, прошла је и овуда и видела двојицу откачених, па је заљуљала своје кандило да би нас поздравила«.

Потом је старац почео да ми прича о разним својим искуствима. Испричао ми је како је видео свету Ефимију и многе друге ствари. Било се променило читаво његово расположење. До зоре ми је причао о духовним стварима. Нагласио ми је: »Ја ти, ђаконе, причам из љубави, да бих ти помогао, а не да би ти помислио да сам ја неко и нешто«.

Свештеник је дошао у 5'30. Старац је желео да и ја служим, али нисам имао ђаконске одежде. Он ми донесе неки стари стихар, донесе и епитрахил и од њега направи орар те ми га прикачи шпенадлом, нађе и неке наруквице и веза ми их на руке. Био сам као пајак, али сам доживео најлепшу Литургију у свом животу. Бејасмо само нас тројица.

Старац ме је код себе задржао до суботе. Послао ме је једном у Буразерску келију, да видим своје земљаке и да останем до поднева да бих ручао. Другом приликом ме је послао у Ставроники, опет да бих јео, с обзиром да је у својој келији имао само чај и суварке».

Одговори на другачији начин

Господин Теодор Хаџипатерас, пиљар из Ксантија, сведочи: „За оца Пајсија сам чуо од неког изучаваоца и посетио га у његовој келији.

Одлазећи, испричао сам му тешкоћу коју сам имао у продавници: »Старче, Imam много мишева. Секирам се и не могу ништа да учиним. Молим те, помоли се Богу да оду«. Молио сам га са душевним болом, с обзиром да су ходали по радњи, правили ми штету и стално се чули на тавану. Чак су и током дана истрчавали испред муштерија. Имао сам један велики пријемник [радио], који бејаш донео из Немачке. Мишеви су ушли унутра, направили гнездо, окотили се, појели жице и уништили га. Он ми, међутим, одговори: »Човече Божији, зар ћемо због мишева Бога да узнемиравамо«, показујући као да не даје значаја [тешкоћи].

Вратио сам се кући. Душа ми је лепршала од радости, али сам имао и велики бол, искушење, стога што старац није имао разумевања за моју тешкоћу са мишевима.

Међутим, вративши се у своју продавницу, видео сам да се нешто променило. За два дана уверио сам се да су мишеви нестали. Није остао ни један. Схватио сам да их је старчева молитва избацила.

Једном сам почео да осећам велики умор, снага ме је напуштала и много сам смршао. Вршио сам испитивања. Три лекара су одлучила да ми одреде лечење, с обзиром да је нека бактерија узнемиривала мој телесни склоп. Био сам у кревету, неспособан за рад.

Одлучио сам да пишем старцу Пајсију о свом стању. Молио сам га да ми напише да ли да одем из Ксантија, или да се препустим промислу Божијем и месним лекарима.

Други дан лечења имао сам велики бол у стомаку. Лекар је рекао: »Доћи ће до крварења у стомаку. Престани да пијеш лекове«. Отишао сам у болницу. Устао сам у поноћ и пао у несвест на патос. Јешност сам сасвим изгубио. Топио сам се као свећа. Лекари су ме гледали, не говорећи ништа. У четвртак по подне сам ушао у болницу и до суботе увече моје стање се погоршавало.

У недељу ујутро сам се пробудио и осетио неку неописиву снагу у телу и души. Устао сам из кревета и далекозборио са својом женом, поручивши јој да дође са нашим познаником лекаром да ме изведу са болнице, да не бих отишао сам као лопов.

Лекар ми је рекао: »Ма, јуче ти је било лоше. Ипак, нешто се заиста променило. Ништа не разумем, ништа не могу да објасним«. Ја му рекох: »Десило се чудо. Бог је учинио чудо«. У себи сам се питао ко је посредовао да дође до чуда. Са јешношћу сам појео јело, помешано са сузама. Моја ганутост беше неописива. Сутрадан сам отишао на посао, нимало не осећајући умор. За неколико дана повратио сам и килажу коју сам изгубио.

Почетком децембра посетио сам старца Пајсија на Светој Гори, заједно са једним пријатељем предавачем и једним изучаваоцем. Отворио нам је [врата у дворишту] и прво је ушао предавач,

затим изучавалац. Они су кренули низбрдо ка његовој колиби, а позади смо остали нас двојица - старац и ја. Он ми рече: »Шта радиш, Теодоре. Јеси ли сада добро«. Ја помислих да ме пита за моје здравље, с обзиром да сам му писао у вези са својом болешћу, и да ме сад види здрава. »Да, старче, слава Богу, веома добро«, одговорих. Кренули смо ка келији. Он ми опет рече: »Добио си моје писмо, зар не«. Ја застадох, размишљајући како нисам добио никакво писмо од њега. Пре него што сам, међутим, успео да одговорим, он ми рече: »Нисам ти написао писмо, него сам ти одговорио на свој начин«. У мени се догоди земљотрес. Ја схватих да ме је старац својом молитвом исцелио. Он ме поново упита: »Примио си моје писмо, зар не«. »Да старче,- одговорих му,- примио сам твоје писмо«. Моја ганутост је била велика. Пошто сам се поклонио у црквици, изашао сам напоље и много плакао».

Света Литургија у Келији Часног Крста

Два оца Светогорца су 27. октобра 1978. године посетили старца у његовој колиби. Један је описао њихову посету: „Стигли смо сат - два пре мрака. Стали смо испред врата његове оградe од жице још не звонећи. Видели смо како се уздиже дим испред келије и чули смо неки жив разговор. Убрзо смо видели лице оца Пајсија како провирује иза гомиле дрвета. Погледао нас је и ми се благо поклонисмо. Пошто нам је рукама показао неколико веселих покрета, полако је дошао и отворио [врата], чинећи поклон и покушавајући да нам пољуби руку.

Силазећи, ми смо видели неког младог монаха из **Манастира Ставрониките** како припрема храну испред келије на ватри која га је била заслепила димом. Представио нам га је смејући се: „Отац... је кувар славе“. А њему он рече: „Пази, благословени, да ми не изгориш јело“. Он се насмејао. Схватили смо да су о нечем веселом разговарали.

Ми смо се поклонили у црквици, те нас је одвео у гостопримницу и донео нам послужење. Објаснио нам је да је сутра дан престављења оца Арсенија Кападокијског и да ће имати Свету Литургију. Стога су и били посебно расположени.

После минут - два ћутања он нам рече: »Када би долазили посетиоци у расама, отац Тихон би их питао јесу ли свештеници и да ли служе. И када би му потврдно одговарали, он је славио Бога. А уколико би неки свештеник одговарао да не служи, он се веома жалостио да не можете ни да замислите«.

Речено је учинило да се обојица зачудимо. Јер, заиста, мој пријатељ јеромонах дуго времена није служио, премда није имао забрану. Погледали смо се...

Доста времена смо разговарали о духовним стварима и предложио нам је да увече останемо у његовој келији. Касније је

послужитељ за нас донео јело које беше спремио, а сами су појели мало сувих плодова. Отац Пајсије је у малом ајвану разбио неколико бадема. Сав његов оброк биле су две - три кашике стуцањих бадема.

Ујутро је дошао свештеник из манастира и служио Литургију заједно са мојим пријатељем јеромонахом. Ја сам на Литургији појао са оцем Пајсијем. Он је појао са очигледном радошћу.

Пре него што је почела Света Литургија, пришао ми је и на уво ми рекао како ће ме други пут ставити да служим. На неки начин ми је објашњавао из ког разлога је изабрао мог пријатеља, а не мене, иако сам био старији по годинама и по рукоположењу. »Схватио сам,- рече ми,- да дуго не служи. Стога сам вам јуче, чим сте дошли рекао шта је отац Тихон говорио свештеницима«.

После Свете Литургије свештеник и послужитељ су отишли у манастир, а нас је задржао прилично дуго. Пошто смо умали да идемо, осећали смо да природа око нас задобија другачији вид. Све смо духовно осећали. Човек да помисли да ће и зелено дрвеће да проговори”...

„Бог је обавезан да помаже”

Господин Тамиолаки Елевтериу са Крита сведочи: „Нађох се једном приликом у тешком положају због својих многих обавеза, те отидох да видим старца како би ме охрабрио. По снегу и лошем времену стигох и закуцах на врата. Старац ми одмах отвори и брзо ме уведе унутра, говорећи ми: »Очекивао сам те«. Ја га, наравно, нисам био обавестио. Он ме постави да седнем покрај пећи и поче стрпљиво да ми кува чај. Ставио је воду у лонче и прекрстио се говорећи: »Слава ти, Боже«. Ставио је чај у лонче, поново се прекрстио и поново рекао: »Слава ти, Боже«. На крају је ставио лонче на ватру и поново се прекрстио и поновио: »Слава ти, Боже«.

И он ми не рече ни реч осим: »Очекивао сам те«. Ја сам га пратио и почео да се раздражујем због његове немарности, будући да сам горео због својих тешкоћа. Пошто је скувао чај, он ми даде шољу, погледа ме невиним и састрадавајућим погледом и мирно ме упита шта ми је и зашто изгледам немирно. Раздражен, ја са набојем почех да му просипам своје тешкоће, наглашавајући да свет напоље има много главобоља. Он се насмеши напола, попи гутљај свога чаја и рече најбестрасније: »Е, зашто се узнемираваш? Помоћи ће Бог«. Ја се још више раздражих и са смелошћу коју сам имао према њему (с обзиром да сам га много волео) рекох: »Е, добро сад старче, Бог помаже једном, помаже двапут. Зар је обавезан да увек помаже«.

Он ме погледа озбиљно и рече ми нешто што ме је буквално ударило као гром: »Да, обавезан је«. Поузданост његова беше ве-

лика. Беше очигледно да је речено он знао из прве руке. Стога ми се одједном све преокренуло. Раздраженост ме напусти, смирих се, осетих бескрајно спокојство и имадох само једну недоумицу, коју му и рекох: »Добро, а зашто је Бог обавезан да нам помаже«. Одговор који ми је дао, могао је да пружи само човек који се заиста осећа као чедо Божије и има слободу према свом оцу. Он ми рече: »Ти си направио децу и сада осећаш обавезу да им помогнеш. Ти полазиш из Солуна и долазиш овамо по рђавом времену с обзиром да се бринеш. И Бог, који нас је створио и има нас за своју децу, занима се за нас и осећа потребу да нам помогне. Да, Он је обавезан«.

Непосредност његовог одговора учини да ме је сва тежина одједном напустила и убудуће сам коначно престао да се узнемиравам због будућности».

Прорицање

Сведочанство господина Апостола Папахристу, богослова и појца из Агриња: „Старца сам први пут посетио 12. септембра 1977. године у Келији Часног Крста. Чим ме је угледао, он ми, иако ме наравно није познавао, рече: »Добро дошао, Апостоле«.

Поново сам га посетио јануара 1979. године, у време када се моја сестра од тетке верила са једним младићем. Упитао сам га да ли ће он одговарати за добру породицу.

Старац рече: »Тај човек неће моћи да напредује с обзиром да је нанео неправду једној души. Некој девојци је обећао брак, али је потом напустио, а она је из жалости покушала да изврши самоубиство. На крају она није издахнула, али је остала непокретна. Уколико јој он не затражи опроштај за оно што је учинио, никада неће узнатковати«.

И заиста, до данас, упркос свим својим покушајима, он није успео да устроји породицу и да успе у животу».

Расположено и бистро

Једна особина код старца није довољно наглашена, тј. чињеница да је увек био расположен и живахан. Живахност је врлина, а непосредни смех није порочан.

Он је често причао веселе приче које су изазивале непосредни смех, како би утешио растужене душе. Ведрина је била и својство његове нарави. Много пута се под једном једноставном шалом скривао дубок духовни смисао. Користио је игру речи, сличност у речима, а неке речи је и недокучиво повезивао. Имао је, међутим, и истанчаност да никога не повреди и да не осуђује личности. Од многих прича навешћемо неколико по избору:

* * *

Старца је посетио неки човек са музејским занимањима, тражећи да види старине из његове келије. Шалећи се на рачун испразности његових трагања, он му показа један разрушени зид и весело му рече: „Ове рушевине су из Навуходоносоровог времена”.

* * *

„Старче, одакле вам толико ратлука”, упита га дете.

„Ето, берем их са овог ратлуковог дрвета”, [рече старац] и показа му кумарије.

* * *

„Оче, шта ти радиш овде”, упита га неки равнодушни човек.

„Пазим мраве да се не свађају”.

У сличној околности, када је био упитан како проводи ноћ, он је одговорио: „Ето, имам послушање да свако вече палим ова небеска кандила” (мислећи на звезде).

* * *

Дошао је неки човек и упитао га:

„Оче мој, како да задобијем трезвоумље?”

„Умивај се сваког дана. Мада и ја, који се умивам, вајду још нисам видео”^{*)}.

* * *

Једном приликом његова познаница Кети Патера дође у Суроти заједно са господином Георгијем Лагосом^{**)}, предавачем здравословља [медицине] на свеучилишту у Јањини, да види старца. Старац јој рече: „Сад си дошла са Зецом, а следећи пут ћеш доћи са корњачом”. Заиста, следећи пут је пошла са неком госпођом, са којом је на путу уместо пет изгубила девет - десет сати док је стигла.

* * *

Старац је покушао да целива руку новорукоположеног свештеника. Међутим, свештеник му из смирења није дао. „Уколико си желео да имаш руку за себе, није требало да постанеш свештеник”, рече он, узе му руку и целива је.

*) Игра речи, с обзиром да се трезвоумље и умивање на грчком слично изговарају.- прим. прев.

***) Лагос на грчком значи *зец*,- прим. прев.

* * *

Старац је једног дана у Панагуди садио лук који је држао у кутији од лигњи. Дошао је неки паметњаковић, са рукама позади, и упитао га шта ради:

„Садим лигње”, одговори старац.

„Примају ли се, старче”.

„Како да не? Уколико их ставиш са пипцима на доле, примају се”.

* * *

„У духовном животу не треба да »холујемо«, тј. да не стојимо у холу (у предсобљу). Они који »холују« не улазе у салон Божији” (мислећи на рај).

* * *

Уочи почетка Триода [тј. великог поста] старац рече неком посетиоцу: „Јеси ли прошао наплатну рампу? При пролазу, на њој се плаћа. Јесмо ли ми платили када смо ушли у Триод” (мислећи да ли смо учинили неку жртву).

* * *

У Ивиронском скиту старца посети један младић, који га познаваше. Он носаше одело и врло лепу кравату. Старцу су се свиђале једноставне ствари. Стога он искористи изворан и шалив начин да би младића, без много речи, поучио једноставности. Он му рече весело: „Хоћеш да даш своју кравату да је ставимо овом магарету, да се и он мало обрадује”. Он је даде, и старац је стави на магаре, не могавши да се уздржи од смеха због призора. У сваком случају, младић је схватио поруку и на Свету Гору више није долазио са краватом.

* * *

У неким приликама старац се правио „безуман” (јуродив). [Једном га је] посетио неки духовно равнодушни човек, који је само хтео да убије своје време и да му саопшти нове вести. Схвативши га, старац упита: „Е, шта има ново? Колико се креће лира [тј. златан новчић]”. И оскудољубиви подвижник показиваше наводно занимање за вредност лире.

* * *

Старац је обавестио манастир да га нико не узнемирава на неколико дана. Неко друштво изучавалаца дође до његове келије. Звонили су упорно, али старац не отвори. Они уђоше испод жице, те старац би приморан да отвори и упита их шта желе.

„Стараче, да поразговарамо о духовним стварима”.

„Бре децо, о каквим духовним стварима да разговарамо. Овде нам је неопходна полиција. Шта Христос говори у Јеванђељу? Ко не улази на врата... него прелази на другом месту”... И он није додао наставак стиха, наиме: *Он је лопов и разбојник* (Јн.10,1).

* * *

Другом приликом прешао је преко жице неки архимандрит. Старац му из тананости ништа није рекао. Касније је говорио, шалећи се: „Е, он има благослов (дозволу): он је архи-мандрит” (тј. главни у тору).

* * *

Неки Грк посетилац замоли старца да каже нешто његовим пријатељима Енглезима, који беху са њим. Не знајући, наравно, енглески, старац је пронашао весели начин да зада тешкоћу себичној самоуверености Европејаца. Он је одговорио: „Реци им да ми Грци понекад заменицу »ја« пишемо и малим словом, док они увек великим”.

* * *

Он је на шалив начин осуђивао употребу лажног воска, говорећи: Пошто је парафин, он доноси новац^{*)}.

* * *

Тешећи растужену душу, он је рекао: „На даље се не жалости^{**)}”.

* * *

Неки ђавоимани рече старцу: „Ја сам Онај који јесам. Падни и поклони ми се”. Старац одговори: „Ти си бре магарац, магарац^{***)}”, обраћајући се демону, који је у ствари причао.

* * *

Неки монах га је упитао да ли је дозвољено да се једе соја. Он одговори: „Соје имамо много, али немамо од светоотачког соја”.

*) Игра речи будући да се додавањем само једног слова у реч парафин добија друго значење: пара - афини (тј. оставља паре),- прим. прев.

**) Поново игра речи: Τοῦ λοῦτοῦ μὴ λυτοῦ,- прим. прев.

***) Игра речи: ὁ ὄλυ - Онај који јесте и ὁ ὄνος - магарац,- прим. прев.

* * *

„Ти си, старче, подвижник”, рече му неки Светогорац. Старац са незадовољством упита: „Шта значи подвижник”, и настави: „Подвижник је бескровник, а ја имам келију. Дакле, нити сам бескровник, нити сам подвижник”^{*)}.

XII

У „ПАНАГУДИ” - ДАВАЊЕ НАПАЋЕНИМА

„Настањивање у Панагуду”

Пошто је прошао једанаест година подвига и приношења у Колиби Часног Крста, старац је из неког духовног разлога одлучио да је напусти. Тражећи келију у Капсали, хтео је да живи са старцем Мином Румуном, који беше слеп, тј. да се брине о њему у старости. Међутим, манастир коме је келија припадала није му дао благослов. На путу се молио са сузама: „Пресвета Богородице, ти за све имаш боравиште у свом врту. Зар за мене немаш”.

На дан када му се јавила света Ефимија, 27. фебруара, нашао је, по упутству старца Јоакима, Панагуду, која дотле беше виноградска кућица Манастира Кутлумуша. Он је догађај доживео као благослов светитељке, те јој је ганут заблагодарио због њеног промишљања. Оци из манастира су врло радо и са усхићењем примили старчеву молбу. Пошто им је уручио отпуст, они су виноградску кућицу претворили у келију, дајући му омолога.

Келија Панагуда се налази на крају брдашца, унутар густог растиња, близу стазе која спаја Кареју са Ивионом, а наспрам Скита светог Пантелејмона. Црквица заузима југоисточни угао колибе и слави Рођење Пресвете Богородице (услед чега је позната као Панагуда, дакле Мала Госпојина). Она се налази са десне стране ходника, чим се уђе на улаз, док је лево старчева келија. У наставку он је десну келију преуредио у гостопримницу, а лево је направио радионицу. Једна врата одводе до настрешнице са погледом на Кареју.

Иако је тражио тиху келију на јужној страни Свете Горе, он је учинио жртву ради посетилаца, како би се налазио на за њих приступачнијем месту, у Панагуди. Она је мала скромна келија, недалеко од Кареје, како се посетиоци не би мучили и како би могли да ноће у околним манастирима. Они могу да се распоређују, како тежина гостопримства не би пала само на један манастир.

Он је довео питку воду преко пластичне цеви из једног изворчића. Пошто, међутим, у летњим месецима извор пресуши,

старац је преправио стари подземни вододрж, који је зими пунио. Жицом је оградао предео колибе, остављајући два улаза. Направио је и врло малу башту, где је засадио мало дивљег поврћа, те гајио лук, зелену салату и неколико струкова парадајза - ништа више.

Келија је имала основне недостатке с обзиром да је била стара и напуштена. Недостајала су врата, прозори, тавани. Под је био са рупама, а кров је прокишњавао. Уз много труда почео је неопходне радове. Новац није имао, али га је и тешко примао. Читав дан је радио, а увече је ишао пешице сат времена и боравио код једног свог ученика, где је био и пренео своје малобројне ствари. У радовима су му помагали његов ученик и оци из Кутлумуша, који су и животиње дали за пренос грађе. Најпре се побригнуо да среди црквицу, а потом своју келију, да би могао да ноћи.

Једног дана, идући ка Панагуди и вукући ноге од умора, он размишљао: „Да је макар кревет спреман да бих могао мало да се одморим”. Пошто је стигао, видео је од неких врата направљен подвижнички кревет, који беше направио неки монах.

Осим посведневног напорног рада имао је и народ. Припремао је цемент, али је, пошто би му дошли људи са тешкоћама, седао и слушао их. Када би се враћао на посао, цемент би се већ стегао. Но, он се није узбуђивао. „Људи имају своје муке. »Нека цемент буде« цемент”, говорио је весело, шалећи се на рачун свог труда, али и на рачун жалости других. Пео би се да поправи кров, посетиоци би долазили, а он би опет силазио. Када би одлазили, опет би се пео да би наставио. Речено се често дешавало док се није уселио у келију, али и касније.

Свети Пантелејмон и Лукилијан

Беше 2. јун 1979. године, послеподне. Старац тек што је пренео ствари у Келију Панагуду, не стигавши још да их среди. Припремао се за вечерњу, те упита монаха који му је помагао, који се светитељ сутра слави. Међутим, он се није сећао. Он рече да ће му саопштити сутрадан кад дође, и журно оде, с обзиром да се смркавало.

Наставак је старац испричао: „Минеји су ми били у кутијама. Тражио сам своје наочаре да бих видео који се свети слави, али их нисам налазио. Да не бих губио време, вршио сам вечерње на бројаници, говорећи: »Светитељи дана, молите се за нас«. Уставши после поноћи, опет сам уз лампу пола сата покушавао да нађем који свети беше, али без исхода. Рекох: »Прође полуноћница«. Да не би ноћ прошла у тражењу, опет сам на бројаници говорио: „Светитељи Божији”..., не наводећи имена дневних светитеља.

И у једном тренутку видех светог Пантелејмона како прати

^{*)} Игра речи: ἄσκητής - подвижник и ἀσχετής - бескровник. - прим. прев.

неког светитеља у мојој келији.

»Ко си«, упитах га.

»Свети Лукилијан«, одговори он.

Нисам се сећао да постоји сличан светитељ, те сам поново упитао:

»Лукијан«.

»Не. Лукилијан«.

»Како? Лонгин«, упитах по други пут.

»Лу-ки-ли-јан«, понови светитељ, споро изговарајући по трећи пут своје име.

У наставку, обраћајући се светом Пантелејмону, он рече да ми испита ране од захвата, тј. да види јесу ли добро. И приђе ми свети Пантелејмон, носећи белу кецељу као лекар. Пошто их је испитао стављајући руку на моје груди, на месту где је извршен захват на плућима, он рече светом Лукилијану: »Добро је. Узми у обзир при сведочанству (испиту)«.

Светитељи несташе, а старац, славећи Бога и благодарећи светима, упали свећу и нађе да је реченога дана, 3. јуна, био дан светог Лукилијана.

Сутрадан ујутро, пошто је дошао монах који му је помагао, старац са осмехом упита: »Свети Лукилијан, је ли«, и исприча му јављање светитеља.

Пошто је прочитао житије светог, он се зачудио примећујући „подударност“¹⁾: опширно светитељево житије се налази у **Манастиру Ивируну** и смештено је под датумом 27. фебруар, дакле, под даном када му се јавила света Ефимија. Веза између мученика и светитељке, коју је старац много поштовао, али и блискост времена, а посебно места страдања двоје светих, посебно су га обрадовали.

Потом је отишао у **Кутлумушки скит** и целивао светог Пантелејмона. Рекао је да целивајућа икона веома личи на његов свети лик.

Касније га је сваке године славио, поставивши његову икону у цркву и у своју келију.

Чудесни догађај је утешио старца и одагнао умор и тескобе које је преживљавао у реченом прелазном периоду.

„Тешите народ мој“

Читав ток поклоника променио је правац: уместо ка „Часном Крсту“, кретао се према „Панагуди“. Шта више, он се непрестано повећавао. У прилично мирној околини одједном су се могли видети људи свих нивоа и узраста како иду горе - доле путељ-

¹⁾ Уп. Свети Никодим Светогорац, **Синаксар**, том. 5, стр. 171-2, напомена, издање Православна кошница [на грчком], Солун, 1982.

ком који је пролазио преко кутлумушке ливаде. Највећа гужва била је у време када је аутобус долазио. Већина путника је са зебњом журила настојећи да први стигну код старца. Стога су запиткивали: „Идемо ли добрим путем ка оцу Пајсију“, „Је ли старац доле“, „Има ли их много да чекају“.

Старац их је цели дан примао, послуживао, жртвујући много времена да би чуо њихове тешкоће, да би подигао њихов крст, да би узео њихов бол, да би их посаветовао, укорио, исцелио, да би се нашалио са њима. Он уопште није рачунао да ли је сам ненаспаван, гладан, жедан, уморан, болестан. Оно што му је, међутим, било тешко беше прекидање и смањивање безметежне молитве. Он је буквално горео од чежње за безметежјем и непрекидним општењем са Богом. Међутим, његово осетљиво и љубављу обилно срце му није допуштало да остави неутешене оне који су *уморни и натоварени* (Мт.11,28).

Он је са расуђивањем покушао и успео да споји служење људима и безметежни живот. Његова благодатна прозорљивост, помоћу које је испитивао настројења али и озбиљност тешкоћа оних који су долазили (у већини случајева још пре него што дође у додир са њима), као и поједини изузетни божанствени догађаји, беху непогрешива мерила његовог понашања у сличним околностима.

Сагласно сведочанству, једном је отац Пајсије био веома уморан. Звоно је, међутим, упорно звонило. У тренутку када се спремао да отвори, испред жице је угледао блаженог старца оца Тихона, како му задовољан говори: „Радујем се што примаш народ“. Речени догађај је допринео да се он још више приклони служењу.

Временом је, међутим, број посетилаца превише порастао, превазилазећи границе његове издржљивости. Он је говорио, исповедајући се: „Ја нисам власник самога себе. Владам се по плану људи. Раније се мој ум погружавао у молитву. Сада преживљавам људске тешкоће. Често се предајем сну“.

Са друге стране, старац је схватао велику потребу барем већине посетилаца. Он је рекао: „Немојте мислити да људи долазе да би провели своје време. Напротив, имају велике тешкоће. Оно што ме наводи да наставим садашње стање јесте чињеница да неке душе добијају помоћ. Ја сам, претпоставимо, пошао за монаха, да бих живео у непознатости, међутим, народ ме не пушта. Један старац ми је рекао: »Ти, старче Пајсије, као правило имаш да примаш народ и да га успокојаваш«. Сада, како ће Бог судити - не знам“.

Он је, наравно, чезнуо да живи сам у тишини и да се моли, будући да је осећао да на речени начин више и суштинскије доприноси браћи својој.

Видевши да број посетилаца стално расте, он беше приморан да предузме неке мере: у току лета је нестајао у шуми на неколико сати, а зими се затварао у келију. Углавном је читао Псалтир, молећи се за поједине врсте напаћених људи. Постојали су, свакако, и изузеци, у којима је кршио свој типик, наиме, када му је било „откривано” о неком озбиљном и хитном случају.

Он је размишљао и о још коренитијем решењу, тј. о преласку, у најмању руку на дуже време, на мирно место, макар и ван Свете Горе. Добио је предлоге за мирно и непознато место чак и у иностранству (Америка).

Но, изненада је настала очигледна промена његовог става. Прекинуо је сасвим и заувек своје миле изласке у шуму и ограничио сате свог затворништва. Када су га са недоумицом питали о промени, он је одговорио на загонетан начин, наводећи реченицу пророка Исаије: *Тешите, тешите народ мој, говори Бог* [Ис.41,1], остављајући да буде схваћено да је примио заповест. По једном сведочанству њему се јавила Пресвета Богородица и рекла: „Мој посао је да чувам ваше границе, што и чиним. И ти треба да примах све људе, с обзиром да имају нужду”. Старац је смирено послушао Богородицу и њеном заповешћу примио послушање службења напаћенима.

Иако је све примао, људи га нису променили, нити су га посветовњачили. Напротив, старац је благодаћу Божијом преображавао људе. Он не само да се жртвовао, предајући се људима, него је и сам „напредовао” и духовно се успињао „из силе делања у силу умозрења”²⁾, доживљавајући велике и натприродне догађаје. Својим безметежним искуством за молитву је користио ноћ и време током дана, кад је успевао да буде сам. Док је био сам, у молитви је Богу износио молбе људи, а док је био са људима, проповедао је Христа. Бог и напаћени људи постали су две осовине око којих се вртео читав његов живот.

Јављање светог Власија

Архимандрит, отац Августин Кацабирис више пута мољаше старца да се помоли да му се јави новојављени светитељ Власије из Склавене. Желео је да види његове црте како би га насликали.

Беше 21. јануар 1980. године, Недеља блудног сина, већ према понедељку. Док се молио увече у својој келији на бројанице, старац угледа како се пред њим у светлости појављује неки непознати светитељ, који ношаше калуђерску мандију. Поред њега, на зиду келије, изнад пећи, виделе су се рушевине манастира. Старац осећаше неописиву радост и умилење и помишљаше: „О

2) Лествица 26, 38.

ком се светитељу ради”. И одмах чу глас из цркве: „Ето светог Власија из Склавене”³⁾.

Из благодарности светом за част коју му је указао, старац је отишао у Склавену и поклатио се његовим облагодатеним моштима. Он је на неки начин узвратио посету. Старац је из далека још показао место на коме је раније био саграђен манастир светога, с обзиром да је падао мрак и да није имао времена да оде на лице места.

Господин Апостол Папахристу наводи: „Двадесетог маја 1980. године старац је дошао у моју кућу у Агрињо, са намером да оде у Склавену у Ксиромери, како би се поклатио светим моштима светог Власија Склавенског, после јављања светитеља у његовој келији. Остао је једну ноћ у нашој кући. Чисту белу постељину, коју смо му прострли, старац је оставио потпуно нетакнуту. Дошавши у Склавену, он се великим поклонима поклатио светом и поучио све око себе”.

Потом је старац наручио икону светог Власија у Манастиру Свете Тројице у Коропију на Атици, пошто је монахињи иконописцу описао његове црте. Пошто је добио икону, он се успокојио, будући да је тачно представљала светог. Старац је рекао: „Види се да је сестра била побожна и да је насликала икону уз молитву и пост”.

Сваке године он је, уз велико бдење, сам у својој келији славио спомен светог Власија. Он га није славио 11. фебруара, када се обично слави његов спомен, већ 19. децембра, на дан када је пострадао.

Миомирис из иконе „Достојно”

Старац је испричао: „У понедељак Светле седмице седео сам у гостопримници и изговарао молитву. Одједном осетих необичан миомирис. Ја изађох у ходник да видим одакле долази, те уђох у цркву - и ништа. Потом изађох напоље у двориште, где је миомирис био много јачи. Чуло се да лупа клепало. Погледах и видех литију да иде на доле, те схватих да миомирис долази из Богородичине иконе”.

Реченога дана се врши литија са чудотворном иконом „Достојно”. Она иде до испод Кутлумуша, до Келије светих апостола (Алипија). Келија Панагуда је удаљена око један километар. Са велике удаљености Пресвета Богородица је на неки начин послала свој поздрав старцу.

3) Уп. Архим. Августин Кацабирис, Свети свештеномученик Власије Акарнански, Атина 1990, 2. изд., стр. 52-5. Погрешно се наводи да се јављање светитеља збило 1979. године, уместо 1980. године, а датум се наводи по новом календару (3. фебруар).

Мошти светог Козме Протоса

На почетку Божићног поста 1981. године извршено је ископавање моштију преподобномученика Козме Протоса (прота Свете Горе). Он је пострадао од Латина у XIII веку. Мошти су му нађене у Протату после много векова.

Сутрадан по ископавању старац је ушао на Свету Гору. Стигавши у Кареју, отишао је и са поштовањем се поклонио светим моштима. Осетио је неизрецив миомирис. Говорио је да чак и земља из гроба има благодат, с обзиром да је упила од светих моштију.

У Недељу Православља следеће године у Протату је, у част светог, служено славско бдење на коме је био присутан и старац. У току бдења он је видео како се светлост са крова цркве излива на свету лобању. Сав се био усредредио и обрадовао небесној светлости, која беше невидљива за друге.

„Јаре” на тавану

Једне ноћи старац је у својој колиби задржао неког младог монаха. Ставио га је да преспава на дрвеној клупи у ходнику. Он је простро ћебе преко чупавог прекривача, а за узглавље је поставио неупотребљену стазу, коју је смотао у ролну. И настао је најлепши подвижнички кревет. Монаху је рекао у шали: „Онај ко спава на овом узглављу, има виђења”.

Сутрадан ујутро упитао га уз непосредни осмех:

„Како си спавао? Јеси ли имао виђења”.

„Нисам, старче”.

„Јеси ли видео »јариће« (демоне)”.

„Ни њих нисам видео”.

„Јуче је,- објасни старац са озбиљношћу,- дошао чувар из Кареје, те смо разговарали. Чули смо са тавана како неко »јаре« мекеће”.

Много светлости у старчевој келији

Године 1982. на Васкрс, два оца, тј. старчева духовна чеда, дођоше у келију „Равдуху”, да поздраве старца ђакона Јањија, и кажу му: „Христос васкрсе”.

Он их упита да ли су за Васкрс били на служби у келији код старца Пајсија.

„Нисмо”, рекоше му. „Били смо у Кутлумушу. Старац је био са нама”.

Ђакон Јањи се зачуди и изненађен објасни шта се догодило: он је са другим оцима био на служби у суседној келији. Када су завршили и одлазили, у Панагуди видеше много упаљене светлости. Читава келија је била у светлости, у чудесном блистању!

Под јаким утиском од призора, ђакон Јањи рече другима: „Погледајте како старац Пајсије величанствено слави Васкрс. А ми рано завршисмо”.

Међутим, речене вечери у Панагуди није било никога, ни њега самог. Шта је, дакле, била поменута светлост”.

Старцу су испричали догађај. Он је смирено одговорио: „Бог је слично уредио да би се ђакон Јањи осведочио. Јер, неки посетиоци одлазе и узнемиравају га питајући где је моја келија, те се он можда, као човек, некада пожалио или наљутио. Стога му је Бог речено показао”.

Обећање Пресвете Богородице

Старац је у сну видео како треба иде на далек пут, те како спрема папире. Беху са њим и други људи, и они спремаху своје папире. Потом се појави нека лепа, величанствена жена, одевена у златну одећу. Она му узме папире, стави их на своје груди и рече му да ће их она средити, премда још није време да иде, с обзиром да је рано. Претходно се старац беше помолио: „Пресвета моја Богородице, мој пасош и папири још нису готови”, са осећањем да је неспреман да иде у други живот.

Пошто је после кратког времена отишао у Јерусалим, у Гетсиманију, он је са изненађењем, у што су се уверили његови пратиоци, у лицу Богородичине иконе Јерусалимске препознао „Госпођу”, коју је видео у свом сну. И он је постао свестан да је Она која му се јавила била Богородица, а да велико путовање беше одлазак из овог живота, за који још није био дошао час.

У Светим Местима и на Синају

Године 1982. старац је обишао Света Места и „свето се поклонио светињи”. Радило се о његовој првој и јединој посети. Са дивљењем је причао о великој благодати коју имају Света Места, посебно Голгота и Свесвети Гроб.

Он је отишао да се поклони и на Таворску Гору. И док се молио, „нешто му се десило”⁴⁾. Потом је показао чувару поклоничког места тачно место где се збило Свето Преображење Спаситељво.

У Назарету је видео тајног Хришћанина, Јевреја, који је побожно скинуо своју капу, отишао и попио од свете Богородичине воде, пазећи да не буде примећен од људи. Старац је открио: „Има много тајнохришћана Јевреја, који се боје да се изјасне, будући да бивају гоњени. Касније ће се већина крстити и биће наши најбољи пријатељи”.

На Јелеонској Гори старац је замолио братију Светог Гроба,

⁴⁾ Неко је од старца чуо да је видео светлост.

који су га пратили, да га на кратко оставе самог да се помоли. Потом је пао на колена на камен на коме се Господ са борбом молио пре него што су га ухватили, загрлио га јако (као да је постао једно са њим) и дуго се са јецајима молио. Призор је изазвао јак утисак код чувара римокатолика.

Старац је рекао: „Тројица људи су оставили утисак на мене”. Један је (сада блаженопочивши) назаретски епископ Исидор, други отац... (још је жив)... а име трећег из неког разлога није открио.

Потом је он прешао на Синај да би помогао манастир. Још је желео да и сам остане неко време. Он је рекао: „Хоћу да се присетим старих дана и да се суседство на Светој Гори мало смири од много света”.

Старац је нашао одговарајуће место за боравак - Свети покров, тј. пустињско станиште са црквицом и келијом. „Видео сам, међутим, да немам снаге. Затим, пустиња се била променила, тј. није била онаква какву сам је давно упознао. Бедуини нису били мирољубиви и тихи, као некада. Сада су узели возила и одвијаче и одашиљачке уређаје. Стога и у Синајској пустињи може да се види немирни световни дух. Сада веће безметежје можеш да нађеш у манастиру, неголи изван, у пустињи”.

Из речених разлога он није остао дуго. Помогло је манастир и вратио се на Свету Гору.

Дејства Божанске благодати

Старац је рекао: „У време посете Божанске благодати срце поиграва. Једном сам се молио четрнаест сати непрестано. И уместо да се уморим, имао сам радост и одлично сам се осећао! Једног тренутка сам помислио да бих, с обзиром на године и да ми недостају два ребра, могао да одем и ставим кајш, те да се вежем конопцем за таван. И још кад бих имао два рашљаста дрвета, да се ослоним пазухом, могао бих да наставим и да издржим, па - колико траје. И шта! Чим сам примио помисао, ја се стропоштах и стиже ме сав умор. Четврт сата сам остао непокретан на поду. Као да ми је Бог рекао: »Благодат моја те држи, а не кајш«. И да кажеш да је помисао била грешна или да је поседовала себичност? Ја сам само помислио: »Пошто сам у слабог телесног стања, треба да припазим«. Колико више би једна горда помисао сасвим отерала благодат. Колико је истанчан духовни живот и колико је пажње неопходно”.

* * *

Старац је и у Колиби Часног Крста доживео сличан догађај, који је 27. 10. 1978. године испричао: „Једном сам се дуго времена молио стојећи. И не само да нисам осећао умор, него сам осећао

неописиву радост, уопште не желећи да прекинем молитву. Да бих могао да наставим што дуже, кренуо сам да се опашем дебелим кајшем. Међутим, нисам могао да га узмем и стропоштао сам се доле, као клупче. Бог ме је дуго држао. Међутим, чим сам пошао да додам наводну своју човечанску снагу и бригу, Он је узео своју силу како би ми показао колику вредност има мој труд”.

* * *

Другом приликом старац је испричао: „Био сам на неком бдењу и било ми је много хладно. Помислио сам да ћу, пошто се причестим, тј. после Свете Литургије, отићи у своју келију и умотати се у три - четири ћебета да бих се загрејао.

Међутим, чим сам се причестио, нека топлина поче да се шири по читавом мом телу. Ја сам осетио да се у мени шири Божанска благодат слично струјној грејалици, која полако загрева”.

Виђење детета на молитви

Старац је испричао: „Молио сам једном Бога да ми покаже како треба да се молим. И видех у виђењу мени познато дете како клечи и са сузама се исповеда Богу, а потом подиже руке своје и моли га. Наведена слика ме је погодила и ја рекох: »Боже мој, опрости ми. Још нисам научио да се молим«. Стога је добро да молитва почиње са општим исповедањем нашег живота, а потом да следи прозба, у којој треба да се налази и славословље и благодарење”.

„Христe мој, благослови ме”...

Старцу се 26. марта 1984. године десио један догађај, који је испричао после неколико дана: „Док сам се молио гледајући Христову икону, осетих нешто у себи и падајући на под рекох: »Христe мој, благослови ме«. И одмах осетих миомирис који дуго времена испуњаваше читаву моју келију. Чак је и једна поњавица пуна земље, коју сам имао, миомирисала. Остао сам клечећи и целивајући и прашњава поњавицу”.

„Страшно виђење”

Старац је, 11. 4. 1984. године у уторак Светле седмице у поноћ имао виђење које се односи на страшан злочин побачаја. Он га је испричао многим и чак је објављен, али га ми наводимо с обзиром да је тема од великог значаја, да се тиче многих и да можда може да помогне некој души. Он је испричао: „Упалио сам две свећице, као обично. Оне горе чак и када спавам за оне који душевно и телесно пате, у које се убрајају и упокојени. И ускоро сам имао страшно виђење! [Видело се] поље пшенице, која

још није била класала, већ је тек била пустила трску. Ја сам се налазио ван оградe њиве и лепио свеће за упокојене споља, на зиду. Лево је било неко неправилно, стрмо и пусто место, које је било потресано снажним гласом, хиљадама плачних гласова, који су чинили да се и најсуровије срце потресе. Пошто сам патио од слушања плачних гласова, не могући да објасним виђење, ја чух неки глас како ми говори: »Поље са посејаном пшеницом, које није класало, јесте гробље душа мртвих који ће васкрснути. А место, које се потреса плачним гласовима, јесте пребивалиште душа побачене деце«.

Повративши се од виђења, ја, међутим, нисам могао да се повратим од великог бола који сам осетио. Ја нисам могао да легнем да се мало одморим, иако сам био веома уморан од ходања и стајања протеклог дана”.

„Пресвета Богородица”

Старац је испричао: „Прошле четрдесетнице (тј. 21. 2. 1985. године) јавила се Пресвета Богородица одевена у бело. Рекла ми је да ће се многе ствари у свету десити. Стога треба да се побринем да узмем”... (нешто лично).

Она се појавила близу североисточног угла келије. Пошто ју је угледао, старац је смирено рекао: „Пресвета моја Богородице, и место је нечисто⁵⁾ и ја сам нечист”. Међутим, касније је поштовао и место „на које су згазиле ноге Пречисте Богомајке”. Хтео је да на реченом месту посади цвеће како се не би газило.

У Часослову је под 21. фебруаром тајнописом забележио чудесни догађај:

„Пресвета Богородица, 10’30, пре поноћи. Сва у белом Блист. опрост.”.

О антихристу, 666 и личним картама

Отац Пајсије је саучествовао у људским зебњама и одговарао на њихове недоумице. Тема која је у његовом периоду посебно заокупљала верне, беше ствар личних карти. Старац је и пре појављивања питања према расуђивању говорио о знацима времена и о антихристу. Затим, старац се знатније изразио поводом распростирања линијског кода са бројем 666 на производима, и покушаја државе да изда нове личне карте које би садржале (како је накнадно било откривено) црну траку, 666 и лице ђавола.

У његово време је било опасно да неко говори о реченим темама због страха од заблуде или због противљења. Духовни оци са одличним богословским образовањем избегаваху да дају одговоре вернима на питања у вези са реченим, те су слали људе да

⁵⁾ Вероватно стога што је понекад близу бацао коре.

се распитају за старчеве ставове. У почетку се створила забрка и у простору Цркве (изузев светлих примера), с обзиром да су једни (срећом малобројни) изражавали заблудне ставове, а други - били равнодушни.

Старац је заузео став и сасвим јасно говорио. Он се није ограничио само на одговоре на многа питања верних, већ је 1987. године написао своју познату Посланицу: „Знаци времена - 666”⁶⁾. Она је са олакшањем била примљена и до данас руководи. Многи су преиспитали своје ставове и усагласили их са старчевим. Будући да је предвидео да ће и у будућности бити потребна, он ју је написао својеручно и потписао, како се не би изменили његови ставови, које је држао до свог упокојења.

Све што је рекао и написао беше плод молитве, духовне осетљивости и унутрашњег осведочења. Он је желео да живимо духовни живот, те да будемо добро обавештени и спремни на жртву. Ми не треба да будемо равнодушни, али нити да нас обузима паника и зебња. Нас треба да одликује дух исповедништва по потреби и сходно положају који свако заузима.

Млади су га питали да ли треба да се венчавају, с обзиром да могу да се десе апокалиптички догађаји. Он им је предлагао да оснују породицу и да се запосле, будући да су и у годинама гоњења Хришћани слично радили.

Он је говорио: „Наше време је тешко и биће неопходно да се помучимо, можда и да пострадамо у трајању буре која ће настати. Само ће са духовним животом моћи да се изађе на крај. Ипак, не треба да падамо у очајање. Јер, тешка времена су благослов, с обзиром да нас приморавају да живимо ближе Христу. Она су прилика за већи подвиг. Борба се сада неће одвијати оружјем, већ ће бити духовна, са антихристом. Он ће покушати да превари, *ако буде могуће, и изабране* [Мт.24,24]. Све ће бити проверавано од стране звери, из Брисела. После картица и личних карти, лукаво ће ићи на жиг, тј. присиљаваће људе да се жигошу на руку или на чело. Само они који буду имали жиг моћи ће да купују и продају и да завршавају послове. Верни који се буду одrekli имаће муку. Стога нека од сада науче да живе једноставно. Уколико могу, нека имају неку њиву, мало маслина и неку животињу за потребе своје породице. Притисак ће трајати три - три и по године. Бог неће оставити људе без помоћи”.

Он је одбацивао схватање и начин неких који су говорили: „Шта и ако будем жигосан? Направићу и знак крста на својој гла-

⁶⁾ Упућујемо читаоца на старчеву Посланицу која је штампана у целини, као и на брошуру која садржи делове звукописно снимљеног разговора на речене теме, издање Келије Васкрсења, Капсала 1995. Уп. такође: Старац Пајсије, Слова 2, стр. 175-192.

ви”, или: „Узећу личну карту и урезаћу крст на њој”, или: „У себи се нећу одрећи”.

О реченом он је говорио: „Да су данашњи Хришћани са својим схватањем живели у време гоњења, не бисмо имали ни једног мученика. Први Хришћани разумност нису узимали у обзир, него су непоколебиво исповедали Христа и горели за мучеништвом. [Гонитељи] су им давали чинове, говорећи: »Само реци да ниси Хришћанин, а у себи веруј у свог Бога. Стави мало тамјана и претварај се да приносиш жртву, а после немој да приносиш. Претварај се да једеш идолске жртве, а ти једи чисто месо. Немој да проповедаш на овом месту, иди другде«. Међутим, они се никако Христа нису одрицали, већ су са радошћу хитали да пострадају за Њега. Они су горели од божанствене љубави.

Црква треба да заузме исправан став, да протестује и да тражи од државе да макар не буде обавезна нова лична карта. Она и вернима треба да објасни да ће пасти уколико узму личну карту”.

Закључно, старац је веровао да се „иза ЕЕЗ крије властољубље Сиониста. Сличну мрачну власт могао је само ђаво да измисли. Жигосање је одрицање. Чак је и лична карта одрицање. Уколико на личној карти имају символ ђавола 666 [Отк.13,18], и ја потписујем, значи да примам речену ствар. Ето одрицања, сасвим јасна ствар. Одричеш се светог крштења и стављаш други печат. Одричеш се печата Христовог, а узимаш ђаволов. Друго је што на новчаницама има 666 - *подајте, дакле, кесарево кесару...* [Лк.20, 25], а друго је лична карта, тј. нешто лично.

Чак и онај ко прихвати да буде жигосан из неоправданог незнања или равнодушности, свакако губи Божанску благодат и прима демонско дејство”.

Ето, укратко, старчевог става. Говорио је јасно и трајно до свог упокојења, а сада руководи и поучава својим списима.

Миомирис светих моштију

Старац је испричао: „Ишао сам стазом заједно са оцем Пајсијем и обојица осетисмо јак миомирис. Схватио сам да су у близини сахрањене мошти светог подвижника. Отишао сам другог дана сам и нашао место одакле је излазио миомирис. Циљ ми је био да ископам и пронађем свете мошти, али сам их после из неког разлога оставио сахрањене”.

Захват због киле

Једног дана, док је радио иконице на гњечилици, од стезања и притиска старац је добио килу. Његов унутрашњи стомачни зид се поцепео као што се цепа нека тканина. Од поменутог времена он је носио још један крст. Ипак, он је на заједничким бде-

њима сатима стојао усправно. И када је имао посетиоце, обично је стојао како се не би дуго задржавали. Молбе познатих му лекара и духовних чеда да му се изврши захват остајашу неуслишене. Он је на своје приручне начине покушавао да једноставно одржава стање.

Једном је изашао у Суроти. Дошао је неки лекар да га види и понудио се да му помогне:

„Старче, какву тешкоћу имате? Ако могу да вам помогнем”.

„Имам килу, али не желим да ми се изврши захват. Нека имам нешто. Велика је ствар да имаш нешто, да трпиш и да се не молиш Богу [за своју муку], него да се молиш за друге. У реченом случају Бог веома слуша молитву онога ко пати и иште да други оздраве”.

Његово стање је потрајало неколико година и незамисливо се намучио. Много га је болело, али он ништа није показивао. На десну страну више није могао да легне. Своја духовна [правила] је вршио, али са тешкоћом и боловима.

На крају, опасан неким посебним кајшем, са штапом, болестан и болан, пошао је он на Синај. Међутим, лекар који га је видео у Суротиу никако није хтео да га пусти да иде на путовање. Требало је да му се хитно изврши захват. Стање је било пресудно и није било места одлагању.

И уместо на Синају, он се, против своје воље, нашао у захватној сали. Побожни лекар Георгије Блацас, који је требало да му изврши захват, беше мало забринут због његовог исхода. Старац је схватио и рекао му:

„Немој се бојати, Јорго. Видео сам захват... Све ће бити добро. Само бих желео да те замолим да не упишеш Пајсије монах, него - Арсеније Езнепидис”.

„Зашто, старче”.

„Јер ће доћи народ и имаћете муке”.

Заиста, захват је извршен и све је било у реду, као што је старац видео и прорекао. Лекари и болничарке нису схватили о ком монаху се радило. Они су само говорили: „Чудан је овај калуђер. Овде су многи калуђери прошли, али овај је био другачији”.

Старац је дошао у солунску болницу Теагенио, 12. новембра, 1987. године. Извршен му је захват због бруха и изашао је 18. 11. 1987. године, са побољшаним стањем.

Потом је, не опоравивши се баш најбоље и не вративши се на Свету Гору, отишао на кратко на Синај.

Богохулни филм

Године 1988. дигла се бура код Грка због приказивања богохулног Скорцезеовог филма „Последње искушење”, који је снимљен по истоименом Казандзакисовом делу.

Поред појединачних одговора благочастивог грчког народа, одлучено је од стране Цркве да се одржи усклађени протест, 6-7. новембра исте године. Затражено је и учешће Свете Горе.

Међутим, многи су одречно одговорили, с обзиром да се ни су сматрали довољно духовним да се баве сличним темама и говорећи да би пренебрегавање филма био узрок да се што мање прочује.

Старац је имао сасвим супротан став, говорећи: „У периоду иконоборства десет Хришћана је снажно бранило Христову икону на Златној капији и најзад пострадао ради ње⁷⁾. Сада се хули на Христово Лице и не треба да смо равнодушни. Да смо у њихово време живели ми, »смотрени« и »зналци«, рекли бисмо десеторици мученика: »Ви не поступате духовно. Презирите чувара који се пење да обори икону. Када се промени стање, ми ћемо на њено место ставити другу икону, још византијскију«. Ето шта је страшно! Наш пад, кукавичлук. Оно што нама одговара ми представљамо као нешто узвишеније”.

Протест против богохулног филма он је сматрао за исповедање вере. Стога је похитао да се нађе уз војујућу Цркву. Осим његових посебних упутстава, потписао је са другим оцима заједно изјаву Манастиру Кутлумушу, изражавајући своју жељу да учествује у изласку Светогораца у Солун ради исказивања протеста. Својим ставом он је помогао да Свештена општина донесе одлуку за званично и многобројно учешће Свете Горе. Присуство протоса, већине општинских представника, игумана и стотине Светогораца, побудило је усхићење и ганутоост код сабраног народа. Посебан доживљај је изазвало старчево присуство. Током читавог протеста стојао је усправно, упркос озбиљним здравственим тешкоћама. На крају је био у опасности да буде угушен од изражавања поштовања од стране мноштва.

Учешће су узели и монаси и монахиње из манастира у свету и мноштво света. Усклађено деловање и молитве свих и старца донеле су добар исход. Држава је забранила приказивање богохулног филма. „Последње искушење” је било удаљено. Када би само било последње.

Препознавање благодати свештенства

Једног дана се зачуло звонце (које беше стари врх риљача обешен о жицу, о који су посетиоци ударали неким гвозђем да би старац био обавештен). Старац је погледао кроз прозор и видео како десетак људи чека. Излазећи из келије и идући ка капији да би им отворио, он је говорио: „Војног поручника, који не носи одору и капу, можеш да тучеш, а да ти ништа не ураде”. Један

⁷⁾ Уп. Синаксар за 9. август, Минеј, издање Фотос, стр. 100-1.

од свих је проговорио и рекао: „Старче, за батине смо” (будући да је једино он схватио смисао старчевих речи, с обзиром да су се њега тицале; за друге оне беху неразумљиве). Пошто им је отворио и пошто уђоше, он узео насамом реченог човека. И не питујући ништа, он му рече: „Види, оно што чиниш није исправно, будући да ће свет сада мислити да си нешто учинио. Ти треба да обучеш расу и да пустиш браду. Пошто се исповедиш код свог владике, замоли га да те стави у неки уред. Наравно, немој да служиш, али остани свештеник, да се народ не би саблажњавао”.

Он је био рукоположен у иностранству за свештеника. Међутим, накнадно читајући Пидалион, он је постао свестан да није био достојан да постане свештеник. Стога је сам одлучио да остави свештенство, скидајући расу и шишајући косу и браду. Старац је, пак, препознао неугасиву благодат свештенства, „видео” тешкоћу свештеника и дао свој расудљиви савет.

„Преображење”

Беше 28. септембар 1992. године. У једној келији у Капсали служило се бдење у част преподобног Исаака Сирина. Међу оцима беше и старац Пајсије, који је посебно поштовао светог Исаака. Он је учествовао у бдењу из једне келијице, која беше наставак мале припрате.

Пре уласка [на служби] вечерње сви појци су били за левом певницом и појали славу. У црквици је владало умилно расположење. Сви су пажљиво слушали. Бдење су пратила и два православна Ливанца, један клирик и један младић, који стајаху у стасидијама за левом певницом. У једном тренутку клирик се окренуо да нешто каже младићу и угледа старца усправног, уздигнутог од тла 25 - 30 сантиметра, са бројаницом у левој руци и свог у светлости. Непокривени делови његовог тела, тј. лице и руке, исијаваху светлост, веома јаку светлост! Видећи неуобичајен и надсветски приказ, њему дође да повиче, али глас није излазио. Видећи клириково изненађење и младић се окрену позади, те угледа исти приказ. Старац је држао главу мало повијено, сабрани се у себе. Изгледао је задовољан и био насмејан. У једном тренутку више нису могли да га виде, будући заслепљени светлошћу која се појачала. Пошто су убрзо успели поново да подигну очи и да га погледају, већ су га видели у природном стању.

Исто је из олтара видео и други православни свештеник, странац. Врата од келије, цркве и Царских Двери, беху отворена и у истој линији.

Питање које се непосредно намеће јесте због чега су га, од многих отаца, који беху присутни, видела само тројица. На бдењу је било присутно двадесет петоро људи, али се старац „преобразио пред тројицом”.

Можда су они били достојни. Можда је догађај Бог уредио из разлога који само Он зна. Један од очевидаца је у својој отаџбини градио манастирчић. Донео је са собом планове да их покаже старцу, али му је дошла помисао: „Шта ће ти рећи отац Пајсије? Ко је отац Пајсије? Да није можда пророк”. И Благословни Бог му је показао „ко је отац Пајсије”.

Сведочанства посетилаца

Одговор на помисао

Писмено сведочанство К. Д.: „Видео сам да старац у рукама држи пресавијену бројаницу. Ја помислих да му дам своју, а да узмем његову. И док сам седео са стране, он се окрену и рече ми смешећи се:

»Оно о чему размишљаш не може да се деси. Моја је од триста, а твоја од сто«.

Следећи пут купих једну од триста чворова и показах му је, говорећи:

»Старче, нећеш да ми измакнеш. Сад ћу да ти је узмем«.

»Када би знао шта ми тражиш, уопште ми не би тражио. Па нека, нека је благословено. Узми је«.

»Не«, рекох му.

»Немој бити упоран. Пошто је желиш, узми је«.

И ја је чувам као благослов и заштиту”.

Изненађења

Сведочанство оца Н. Светогорца: „Посетио сам старца у Панагуди, први и једини пут 1987. године, са мојим другом са изучавања, Јањијем. Ударили смо у гвожђе, позвали и чекали. Поново смо ударили. Никакав одговор. Потпуна тишина. Изненада, чудом појање из његове келије. Било је много танких гласова заједно. Издвајало се: »Свети..., Свети«...

»Имају Литургију и стигли су до 'Свети Боже'. Потрајаће док заврше. Стога хајдемо«, рекох.

»Не, причекамо. Само немојмо да звонимо поново«, рече Јањи.

Изненада појање престаде и старац изађе. Сећам се његовог лица. Оно беше јако светло. Слично никад нисам видео! Био је сам. Никог другог није било. Шта беху многобројни танки гласови? Наше чуђење беше на врхунцу.

Он упита колико нас је и поново уђе у келију. Узео је кључ и долазио да отвори. И затим ново изненађење: старац је ходао не газећи по земљи! Пришао нам је спорим корацама и на два - три метра пре него што је стигао изненада осетисмо јак миомирис!

Запрепастили смо се.

»Добро дошли«, поздрави нас он.

Он нам показа да седнемо на пањеве и донесе ратлук. Упитао нас је шта изучавамо. Нашавши повод, он поче да нам прича о користи молитве, посебно када тело пати од неке болести. »У наведеном случају наша је плата цела«, рекао нам је. Док је причао, изненада се пресавио доле и ухватио се за стомак. Схватили смо да пати од киле. Љубазно нам је рекао:

»Опростите... имам и ово... Него, хајде да идете сада«.

Сагнули смо се да узмемо благослов од њега. Он нас је благо ударио по глави и ми смо отишли. До данас нисам објавио чудесне догађаје којих смо се удостојили и доживели благословеног јутра.

„Имаш поломљене ноге”

Писмено сведочанство Константина из А.: „Ја сам први пут ишао код оца Пајсија. Он ме је упитао:

»Коста, како си дошао? Ти имаш сломљене ноге«.

Потом је наставио:

»Коста, чим је Бог узео, значи да ју је више заволео«.

„Кога оче«, упитао сам са недоумицом.

»Твоју вереницу«.

И заиста, 1991. године сам доживео озбиљну саобраћајну несрећу: ја сам сломио ноге, а моја вереница је погинула”.

Исцељења болесника

Господин Е. А., зубар из Солуна, је испричао: „Био сам утучен с обзиром да су оба моја детета била болесна. Стога сам отишао на Свету Гору да видим старца. Пред његовом келијом су многи чекали. Убрзо потом врата се отворише и он се појави. Он рече: »Момци, видећемо се на минут - два, не више«...

Код четвртог он се окрену и рече ми: »Дођи, Евангеле«..., иако ме није познавао, пошто сам први пут дошао. Ја сам дошао, дакле, и рекао му: »Старче, мени два минута нису довољна. Мени треба много времена, будући да сам веома ражалашћен. Дошао сам да вам кажем да ћу да упалим три цркве. Реци Боги да престане да удара моју децу. Шта су му урадила«.

Он ме је пажљиво саслушао и рекао ми:

»Слушај, Евангеле«, други пут ме позвавши по имену, иако га није знао. »Деца ће ти оздравити«.

После ми је дао један свој крст ручне израде, са моштима светог Арсенија. Ето какво је било моје прво упознавање са мојим милим старцем.

Моја ћерка је имала псоријазу. Свака два - три дана њено телашце је постајало, одозго до доле, као змијиње. Беше прошло

петнаест дана од моје прве посете, а знаци њене болести се уопште нису јављали, осим једне бубуљице на колону. Узео сам са собом један пешкир и поново отишао на Свету Гору да заблагодарим и да оперем ноге старцу, што он, наравно, није прихватио. Затекао сам га како копа. И пре него што сам стигао да му било шта кажем, он ми рече: »Евангеле, шта си дошао да ми кажеш? Да твоја ћерка на колону има једну бубуљицу? Бог јој ју је оставио да би се сећала своје болести«.

Син ми је годинама патио од озбиљне болести, чији исход беше сумњив. Лекари нису дали ни једно извесно предвиђање.

Приликом мог трећег доласка код старца повео сам са собом и свог сина. Био је детенце. У манастиру су ме сви монаси који су га видели питали: »Зашто дете спава«, с обзиром на израз његових очију.

Чим нас је видео, старац рече мом сину: »Бре, добро дошао, момче мој«. У близини се налазио један веома тежак камен. Покушао сам да га подигнем, али нисам могао. Старац рече мом сину: »Можеш ли да подигнеш овај камен«. Мали је отишао и подигао га. Да ли је могуће! У истом тренутку старац је клекао наставши се на отприлике на истој висини са дететом и рекао: »Од сада ти није ништа«.

У истом тренутку очи му се отворише. Више није имао успавано лице, које сам као отац гледао две - три године. »Заједно са каменом, који је бацио, отишла је и болест његова«, рекао је старац. И заиста, мој син је до данас, слава Богу, веома добро».

* * *

Сведочанство господина Матеја Гољаса из Јањине: »Беше месец фебруар. Са једним својим пријатељем посетио сам старца због својих тешкоћа. Беше много снега. Мене је болела циста. Мокрио сам крв као на чесми и уплашио се. Знао сам да имам туморе на цисти, али нисам знао да ли су доброћудни или злоћудни. »Боли ме, старче, и мокрим крв«, рекох му ја.

Мој пријатељ није могао ни речи да изустити од страшне главобоље. Он нас је одвео у црквицу и извадио мошти светог Арсенија. Црква се испунила неизрецивог миомириса. У тренутку док је закрштавао мог пријатеља, јака главобоља је престала. Старац је био другачији у цркви. Изашавши из олтара са моштима у руци и без скуфије, он био беше пун светлости и веома миран. Сузе су текле из његових очију. Он ме закрсти и рече: »Немаш рак, од кога стрепиш. Када се вратиш кући иди код лекара да ти спржи туморе«. И заиста, лекар ми је рекао: »Сваких шест месеци ћемо радити спрживање«. Међутим, ја више никад нисам отишао, нити сам опет имао тегобе».

* * *

Један монах је годинама патио од затвора, који му је затим изазвао крварење. Створила му се отворена рана, преко које је губио много крви. Сазнавши, старац се сажалио. Сетио се како је патио од исте болести када је био на Синају.

У почетку је указао монаху на нека приручна решења, која су му незнатно помогла. Међутим, крварење није престало. Потом је брат притекао лекарима, употребио лекове, али опет без исхода. Старац је пратио његово стање, увек се са занимањем распитајући. Сусревши га једном, после тридневља Чисте седмице, он му рече: »Мислио сам како ћеш да издржиш тридневље у стању у коме се налазиш».

Следећи пут, међутим, када га је срео, он му приђе брзим корацима. Не поздрављајући га и ништа друго не говорећи, он га, држећи га за руку и, с нестрпљењем чекајући одговор, упита: »Зар сада ниси добро? Реци ми, зар ти није добро«. Монах се изненади и одговори: »Да, старче. Сада сам, слава Богу, добро«. И заиста је био добро, будући да није само крварење престало, него је и затвор нестао.

Старац је у почетку покушао да му помогне људским средствима. Када је, међутим, видео њихову недовољност, прибегао је Богу кроз молитву. Имао је свакако унутрашњи предосећај да је молитва његова услишена, и једноставно је хтео да га потврди.

* * *

Сведочанство М. С. предавача: »Једне недеље, налазећи се у цркви, осетих неку тежину у грудима. Сутрадан посетих кардиолога и из кардиограма, који сам урадио, беше очигледно да ми срце има неку тешкоћу. На његов предлог урадох тест замора, који беше потврдан. Утврђена је неправилност на срчаним артеријама и преписали су ми да годину дана узимам лекове. Потом сам урадио тест замора, који опет беше потврдан. Лекари видеше да тешкоћа не може да се превазиђе лековима, те ми препоручише да извршим артериоскопију. Ја се ражалостих и, наравно, уплаших. Прибегох Богу молитвом и послах писмо да бих обавестио и старца. Одговорио ми је преко оца И... да ће се помолити и да ће све бити добро. Ја се охрабрих и одлучих да 5. 3. 1992. године извршим опасно испитивање. У часу артериоскопије, док сам лежао у захватној сали, ум ми је био код старца и вртео се око и унутар његове келије. Испитивање је завршено и чинило се да су лекари задовољни, премда су се истовремено и чудили. Лекар који ме је пратио из захватне сале изненађено ме је гледао и чудио се. Када сам се некако повратио, упитах га: »Шта је било, докторе«. Он одговори: »Чудно, твоје срце има неку необичност. Иако смо извесно очекивали да пронађемо тешкоћу на срчаним арте-

ријама, уверили смо се не само да је нема, него и да су твоје срчане артерије добре каквоте, што здравословно [медицински] не може да се објасни, осим као нека необичност твог срца”.

Ја сам му ганут одговорио: »Докторе, моје срце нема необичност, већ је његово здраво стање чудо које се десило благодаћећи молитвама монаха Светогорца«”.

„Узећемо Цариград”

Група ученика из школе Атонијаде договорила се да упита старца да ли ћемо да повратимо Цариград и да ли ће дочекати да [виде велики догађај].

Они отидоше у његову колибу и узеше послужење, али се стиђаху да питају. Један другоме даваху знак и на крају се нико не одважи да постави питање. Најзад им старац рече: „Шта је, бре момци? Шта хоћете да питате? За Цариград? Узећемо га и ви ћете бити живи”.

Један дечко је пренео старчеве речи наставнику Константину Малидису, који беше добар Хришћанин и ватрени родољуб. Он са занимањем дође да би се боље уверио од самог старца, те упита за Цариград. Старац му одговори: „Пусту, Коста. Није то за нас. Ми треба да се спремамо за други Град”.

Речено предсказиваше њихову скорашњу смрт. И заиста, Коста није одоцнио да оде (а за њим и старац) у нашу истинску и небеску отаџбину, у „Нови Град”, Горњи Јерусалим.

„Затражи опроштај”

Сведочанство господина Фотија Пападопулоса, из Дrame: „Пошао сам једном из Кареје ка старцу. Испред Кутлумуша средох неког младића који ме упита како да стигне до оца Пајсија. »Отићи ћемо заједно«, рекох му. Чим смо стигли, старац као да нас је очекивао. Он ми рече: »Понтијцу, зашто си довео овога«. Ја му објасних да није са мном, него да сам га срео на путу. Он ми рече: »Води га одавде. Нека устане и нека иде. Знаш ли шта је урадио«. И младићу рече љутито: »Губи се, да те не гледам. Оно што си учинио је неопростиво. Прво да идеш и са сузама да затражиш опроштај од девојке. И пошто ти опрости, можеш да дођеш«. И он га истера, што беше неуобичајена ствар. Први пут сам видео старца у реченом виду.

Силазећи ка Ивируну, касније, младић ми је исповедио да је, чекајући невесту у цркви да би се венчали, нека његова пријатељица прошла и он отишао са њом, услед чега беше растурено њихово венчање”.

„Треба да имаш духовну господственост”

Клирик из манастира у свету прича: „Августа 1993. године бејаш гост једног општежителног манастира. Игуман и братија из манастира су ми предлагали да останем у њиховом манастиру и ја сам се молио да Бог покаже своју вољу. Једног дана посетих старца у Панагуди да бих једноставно узео благослов. Међутим, доживео сам многа изненађења.

Он ме је повео насамо и упитао: »Одакле си, оче«. Ја му одговорих. А отац Пајсија ми рече: „Оче, остани у свом манастиру«. Ја се запрепастих. Он, међутим, настави: »Проћи ћеш кроз искушења, али потрпи. Јер, треба да их прођеш док не дође онај час”. У себи сам размишљао: »Не разумем шта ми говори«. Сада, међутим, када сам прошао и пролазим искушења разумем његове речи.

Потом ми је казао: »Треба да имаш духовно господство. Разговарајући са младима немој да их принуђујеш. Ето духовног господства. Треба да поштујеш другог и не принуђаваш га«. Потом поче да ме поучава и да ми говори шта сам урадио у свом манастиру. Ја се зачудих како је старац знао да сам разговарао са младима и да сам их нешто више притискао поводом теме исповести. Затим је наставио: »Када би хтео, Бог би могао у једном тренутку да учини да се цео свет покаје. Окренуо би прекидач на 7 рихтера, пустио земљотрес и гледао како се цео свет крсти великим крстовима. Међутим, не би било искреног покајања. Јер, принудно покајање нема вредности. Стога ни ти немој да принуђујеш“.

Љуљање кандила

Сведочанство неименованог човека: „Једне године, пошто се навршавао мој годишњи боравак на Светој Гори, отидох да поздравим старца (оца Пајсија) и рекох: »Излазим у свет са страхом и болом, јер се у мени ништа није променило. Моје тешкоће остају нерешене. Уколико, међутим, желиш и жао ти је мене, помоли се Христу да се Његово кандило мало заљуља, за потврду онога што говориш, с обзиром да су саме речи твоје сиромашне и нејаке и не могу да покрију моју неизвесност«.

И док сам се кидао и час посматрао Христову икону, час оца Пајсија (који се ћутећи молио), у такту се покрену Христово кандило. Својим дрхтавим прстом узех мало уља и прекрстих чело.

Старац ми рече: »Заљуљало би се и Богородичино кандило, али би после мислио да се од промаје заљуљало“.

„Долази”...

Сведочанство монаха Павла Лавриота: „Са блаженопочившим старцем Пајсијем сам се сретао више пута у његовом подвижничком станишту, у Панагуди. Он беше прави подвижник и свет човек. Беше кротак, мирољубив, нелицемеран, оскудољубив, приступачан, молитвен и љубаван, те поседоваше ретке духовне дарове и узвишену разборитост.

Ја сам вечнспомињаног старца посетио ради савета и духовне користи нешто пре његовог упокојења. Пришао сам његовој келији, али никога није било. Обоје врата беху отворена. Старац изађе, начиних му поклон и по обичају седох на приручну дрвену столицу, те почех да причам своја размишљања.

Он је стојећи ишао тамо - амо и с времена на време би прошапутао: »Долази... А, он је... Хм...«, показујући својим покретима да му неко долази у сусрет. Сцена је потрајала око десет минута. Расуђујући да не прати оно што му говорим, ја помислих: »Он ме не прати«. Пре него што сам довршио помисао, он ми рече некако гласније: »Причај ти, слушај те«. Ја наставих, збуњен. У једном тренутку поново помислих: »Он ме не прати«, али он одмах одговори: »Причај ти, слушај те«.

Убрзо се зачуше кораци и дође дикеос из Скита пророка Илије, старац јеромонах Јоаким, са својим послушником, јеромонахом Павлом. После поздрава отац Павле и ја се удаљисмо. Ја га упитах:

»Да ли сте се договорили са старцем«.

»Не, пошто нема далекозбор [телефон]. Први пут долазимо. Зашто питаш«.

Ја сам му испричао догађај.

Отац Павле рече: »Истина је што причају, тј. да старац има дар прозорљивости«.

Хиндуистички вођа

Старац је помагао многим који су се уплели у јогу и источњачке религије. Бивши члан управе хиндуистичког покрета „Харе Кришна” прича:

„Ја сам за старца Пајсија чуо када сам био у Италији. Сакупили смо се ми, вође устројства из свих европских држава и разговарали. У разговору сам чуо за старца Пајсија. Представили су га као неког јогина, који се појавио у Грчкој, и одлучих да га упознам.

Дошао сам у Грчку, упознао старца и почео да увиђам своју грешку. Када рекох да желим да одем, [моји] се много успротивише. Иако сам управљао читавим устројством и ведрио и облачио Европом, бојао сам се да уђем у градски аутобус. Осећао сам неку ужасну тешкоћу, чак и за најмање ствари. Осећао сам да ми је

душа укочена. Бол и страх. Био сам дао многа права ђаволу, али старац ми је помогао да се избавим. Да није било старца да ме покрива својим молитвама, не бих никако могао да се избавим од њихових сатанских дејстава”.

Касније је поменути младић у Атинској цркви извршио јавно исповедање, и поново био примљен под окриље Православне Цркве кроз свету тајну миропомазања.

Махараџин ученик

Код старца је дошао неки богаташ, који са целом својом породицом годинама беше ученик индијског гуруа Махараџе. Чак је примио и посвећење које је гуру давао, тј. „примио је знање”, како кажу њиховим језиком. Трчали су по европским велеградима да би видели свог гуруа, дајући много новца.

Старац му је својим благодатним даром прозорљивости открио разне околности из његовог живота, и саветовао га да се запосли, иако није имао новчане потребе, с обзиром да би му посао чинио добро.

Одушевљен старчевим духовним даровима, он га је упитао за медитацију и разне друге вештине.

„Види, дете моје”, љубазно га је прекинуо старац. „Нису битне вештине. И ви покушавате, међутим на месту где копате нема злата, него ђавола. Христос је злато”.

Старац и млади

Старац је имао посебну духовну везу са младима. Волео их је истински као своју децу, заузимао се да пронађу свој пут и молио се за њих. Помагао им је да превазиђу своје потешкоће и невоље. Састрадавао је и саучествовао у њиховом болу. Осећајући његову велику љубав, они су, пак, према њему имали безгранично поверење, слушали га и буквално га „обожавали”. У његовој келији су се видели наркомани, анархисти, залутали, душевно болесни, помућени, обезнађени до самоубиства... Пошто су се уз старчеве савете кајали и долазили себи, они су га потом посећивали духовно измењени, али и као проповедници покајања међу својим пријатељима, које су доводили са собом код њега. Да би се показао начин помоћи, бележимо као узор неколико случајева:

Старац је многим наркоманима помогао да оставе опијум. У почетку му је полазило за руком да пробуди њихово занимање и да општи са њима, задобијајући њихово поверење. Они су га пажљиво пратили и примали његове савете. Многи су се његовим молитвама и помоћу ослободили од страсти и постали врели Хришћани и добре главе породице. Он је говорио сажаливо:

„Јадни, не могу да се саберу. Омладина се данас сама упропашћује”. Он им је везивао пертле на обући, гонио мушице које су их узнемиравале и сређивао им косу која им је упадала у очи. Саветовао им је да се исповеде, да живе духовним животом, да нађу неки једноставан посао, како би се нечим занимали. Препоручивао им је да једу шаргарепу и давао им и друге приручне савете. Слао их је у одговарајуће окружење ради очишћења од опијума, помагао им да се уклопе у друштво и да оснују породицу.

Неки младић наркоман је покушавао да пресече своју страст, од које је патио, а због њега и његова породица. Иако је у себи имао нејасну и магловиту слику о оцу Пајсију, на њега је положио последњу своју наду. „Имаће он неки лек да бих престао са овим”, размишљао је силазећи ка Панагуди. Чим га старац виде, са осмехом му рече: „Дођи, дођи, имам добре таблете за тебе”. И он му стави у шаку неколико лешника.

Заиста, „таблете” се показаше успешним и деси се чудо. Зависност младића од опијума би пресечена „као ножем”.

Сведочанство неименованог човека: „Једном видех неког изучаваоца, познатог мужеложника, који беше дошао да види оца Пајсија. Кроз разговор он дође до покајања и промени живот. После сам га сретао на бдењима у Солуну. Стајао је иза стуба и проливао многе сузе. Плакао је немо и мирно. Задивио сам се милости Божијој и човековом покајању, али и благодати старца, који је успевао да од недостојног изведе часно [Јер.15,19]. Сусрео сам га поново у Панагуди. Он довођаше и друге слично застранеле младе, да би и они били помогнути”.

Има много случајева да су страсни пушачи остављали цигарете благодарећи старцу. Његове речи нису биле прости савети, него имаћу силу. Оне су доносиле одвратност према цигарама, те се жеља за пушењем пресекала. Међутим, он је више помагао својом молитвом.

Сведочанство неименованог: „Дошао сам да бих постао монах. Нисам почео да носим скуфију стога што нисам могао да оставим цигаре. Пушио сам две паклице на дан. Покушавао сам. Гужвао сам их, бацао, а потом сам, сутрадан ишао, налазио их и пушио. Иако сам се стидео, отишао сам и казао старцу. Одговорио ми је:

»Подићи ћеш се. Не бој се«, утешно ме лупајући по рамену.

Беше десет сати ујутро. До увече уопште нисам ни помислио на цигаре. И потом сам их оставио његовим молитвама и постао монах. За мене је чудо било несумњиво”.

Други посетилац прича: „Посетили смо старца. Док смо седели, ја извадох цигаре да пушим. Запалио сам цигару и не примећујући, будући да сам дневно пушио по три паклице. Старац ми узе цигару из уста и рече: »Нећеш више да пушиш док Немци не направе уређај за чишћење плућа«. У манастиру у коме смо дошли на преноћиште запазио сам после три сата да нисам пушио. И уопште, више нисам ни имао жељу за пушењем. Потом сам сасвим оставио цигаре”.

Долазили су и равнодушни младићи да виде старца. Неки нису хтели да иду у војску, те су изналазили безброј оправдања. Он им је причао своје доживљаје из војске и друге примере. Деца су потом тражила благослов да служе као упадачи [диверзанти]. Он им је говорио: „Бре, децо, служите војни рок и идите где вас пошаљу”.

Старац је говорио да наша Црква упућује на два пута - монаштво и брак. Он је сматрао неприродним да се човек не одлучи ни за један од два пута. „Бик који не иде ни у јарам, ни у плуг, иде код касапина”. Многим младима старац је помагао да пођу за својим призивом и да постану монаси или да оснују породицу. Многе неодлучне, који нису били за монахе, подстицао је да иду у брак. Када би хтели да му пошаљу нешто, он је одбијао говорећи: „Ја хоћу куфете”^{*)}, или: „Пошаљи ми позивницу за венчање”. Некима је, да би им помагао, давао добру „епитимију”, говорећи: „Немојте доћи без бурме”.

Једном дође неки младић дуге косе, тј. са коњским репом. Старац га упита:

„Е, момче, чиме се бавиш”.

„Ја сам изучавалац [студент]”.

„Имаш ли испите за полагање”.

„Имам осам”.

„Уколико хоћеш да их положиш, хајде да те ошишам”, рече му старац, шалећи се.

Он уђе у келију, донесе маказе и ошиша га. Младић је шишање сматрао благословом. На његово причање и други су долазили да узму сличан благослов. „Извршио сам много пострига”, говорио је старац, смејући се. „Старче, шта радите са њиховом

^{*)} Бомбоне које се деле на венчању, - прим. прев.

косом”. „Чувам је, па је садим на ћелаве”, одговарао је смешећи се.

Другом приликом он је смирено говорио: „Уколико се којим случајем спасем, узрок ће бити мајчинске молитве. Знаш ли колико писама добијам у којима ми се гануте мајке захваљују, стога што сам убедио њихову децу да се ошишају и да скину минђуше”. Он није желео да мушкарци гаје дугу косу, јер би били женолики, наводећи речи апостола Павла: *Мужу је срамота ако има дугачку косу* [1. Кор. 11, 14].

Видећи младе са дугом косом, он их је питао: „Косу пуштају посвећени и изгубљени. Шта сте ви од двога”.

* * *

Посетише старца неки младићи из Аустралије. Они су желели духовни живот, али су волели и световне разоноде. Питали су га о игрању [плесу] и покушавали да извуку његову сагласност са мишљењем да је играње добра ствар. Он им је одговорио: „Бре, децо, ви као да желите, претпоставимо, да се попнете на Атос и не можете. Стога бисте ви хтели да спустимо Атос, да бисте причали како сте се попели”.

* * *

Старац је сматрао да је утицај далекозора [тј. телевизора] погубан за све, а посебно за децу и младе. Са болом је наводио случаје деце коју су родитељи, да би имали свој мир, остављали сати-ма да гледају далекозор, са исходом да се упропасте разумски, душевно и телесно. Он је наглашавао и штету коју он наноси телу зрачењем, зрачећи на бебе у утроби и малу децу. Говорио је он још и о демонским утицајима. Стога је у свакој прилици одвраћао од далекозора и саветовао да га избаце из куће. [Родитељи] треба да пружају својој деци нешто друго, духовно (**Житија светих**, бдења и поклоничка путовања) или безазлено (невине игре и излете). Старац је говорио: „Немојте пуштати своју децу да гледају далекозор. Далекозор стиже само до месеца. Духовни далекозор, пак, достиже и до Бога”.

Једном је разговарао са неком дружином младих. На личној удаљености седео је неки млади предавач. Размишљао је о нечему што га је мучило у последње време: „У реду, за друге ствари на далекозору, не правим питање. Можда би, међутим, требало, ради основне обавештености, да пратим одашиљање вести”. Старац се у тренутку изненада окрену ка месту где је он био и рече: „Ни вести”. И опет се окрену деци, настављајући разговор са њима.

Разговарајући са старцем, скоро венчани човек га је замолио да му да последњи савет. Он му рече: „Реци својој жени да не

гледа далекозор, јер ће вам се родити болесно дете”. А после краће паузе, он је нагласио: „Нити да иде у куће сродника да гледа”. Његова супруга је имала обичај да гледа далекозор код своје мајке.

* * *

Сведочанство монаха Пајсија: „Био сам изучавалац права када сам 22. августа 1988. године посетио старца, са својим другом са училишта, Григоријем. Први пут сам ишао на Свету Гору након наговора мојих познаника, с обзиром да сам живео далеко од Цркве. И више сам пошао ради духовног туризма. Међутим, желео сам и да старцу докажем да Бог не постоји и да је најжалост много година утрошио као монах.

Око четири поподне стигли смо у Панагуду. Нашли смо око тридесет и пет људи како чекају. Упорно су лупали у звоно, али старац се није појављивао. Ми смо пошли на задња врата, али их нађосмо затворена. И ја сам, не знам шта ми се догодило, први пут после дванаест година непостојећег светотајинског живота, клекнуо, помолио се и рекао: »Боже мој, ако заиста постојиш и желиш да поверујем, учини да старац изађе да нам прича о теби«.

Није прошло пет минута, а старац, мирног погледа и са веома умилним осмехом, приђе споро, долазећи из шуме.

»Отац Пајсије«, упитах га потресен.

»Шта ће ти отац Пајсије«, одговори ми он.

»Да му дам чарапе и да узмем његов благослов«.

»Савиј се да те благословим«.

Први пут после мог крштења ја узех сличан благослов. Ставио ми је своју руку на главу и око пет минута се молио.

Потом нас је пустио у двориште своје келије, те седосмо на пањеве. Причао је о Богу и о ономе шта се догађа у свету, као да је чуо последње одашиљање вести, често нас служећи ратлуком.

У међувремену дођоше и два младића, који изгледа беху анархисти. Старац настави своју беседу. Причао нам је такође о будизму, искорењујући трње из мене, с обзиром да сам последњих година радио вежбе јоге, сат времена дневно.

После једног сата беседе окрену се и рече ми: »Хоћеш ли да будеш мој послушник«. Ја му одговорих: »Не, оче. Нисам ја за тако нешто. Волим свет«. Исту реченицу је и касније поновио више пута. Ја сам, најжалост, у поменуто доба био много далеко од духовних [ствари], те уопште нисам могао да спознам величину предлога...

Затим нас старац остави и оде да сложи нека исечена дрва. Ми рекосмо да му помогнемо, али он одби, говорећи да посао ради због подвига и стога што представља његово послушање.

Прошло је петнаест минута отприлике. Нас четворица духовних туриста уопште нисмо причали између себе, будући под утиском старчевих речи. Оним што је рекао, он је развејао моју сумњу у постојање Тројичног Бога. Ја сам, међутим, истовремено примао и нападе помисли од лукавог. Изненада ми дође помисао да из средишта душе упитам старца шта треба да чинимо да бисмо задобили рај. Међутим, својим таштим мозгом рекох да ће отац Пајсије, с обзиром да је духовно узвишен, погодити моје мисли и одговорити ми. Бог се, пак, сажалио на мене и пренебрегао моју себичност. И ја видех старца како оставља дрва и долази спорим корацима, гледајући дубоко у моју душу (не више у очи), те ми одговара: »Љубав и веру у Христа треба да имаш, дете моје«.

Мени почеше да дрхте ноге и срце ми јако куцаше, те сам мислио да ће да се распукне. Једино што сам успео да прошапућем беше: »Григорије, хајде да идемо«, и: »Оче, ваш благослов«. Он ми одговори: »Зашто желиш да одеш? Седи, примићу те за послушника и даћу ти моје име«. Али, моје срце није издржало Божије откривење, које се у њему десило...

Мој живот се потом сасвим променио. Упркос чињеници што старца више нисам видео, увек је постојало унутрашње душевно општење. Његово присуство у мом животу и после његовог упокојења често се на чудесан начин пројављује. Али, највеће чудо беше чињеница да је успео да заувек усади Христа у моју душу, иако бејаш сасвим удаљен од Цркве. За мање од шест година од одрицатеља Цркве обрео сам се као монах са именом Пајсије, као што је старац предвидео.

ХИИ БОЛЕСТ И БЛАЖЕНО УПОКОЈЕЊЕ

Бол и болести

Као што је раније речено, подвиг и бол су пратили старца током целог живота. Он је приносио подвиг добровољне жртве љубави Христу, примајући тегобне болести са благодарењем и славословљем. Био је опробан разним болестима. Бол и болести постали су му скоро трајно стање. Болестан будући подвизавао се и подвизавајући се беше болестан. Имао је способност да занемарује свој бол. „Ти ради свој посао, а ја ћу свој“, говорио је и настављао да се моли, да се бави рукодељем или да прима људе. Сам је био болан, али је тешио болне.

Од почетка свог монашког живота он је много година патио од проширења бронхија, погрешног утврђења болести и лечења, искашљавања крви и на крају - од тешког захвата.

Када му је извршен захват на плућима, прехладио се, те су му дали јак антибиотик, а беше празног стомака, услед чега је добио упалу и ране на дебелом цреву. Изгледало му је „као да су му се црева ољуштила“. Потом је постао веома осетљив. Уз најмању прехладу имао је тегобе и крчање, избацујући пену и крв. Слично се дешавало и од поједине хране.

Он беше веома осетљив на хладноћу. Када би на бдењима врата мало остајала отворена, почињао би јако да кија и кашље. Много пута је на чело стављао салвету или мали мелем. Сам је објашњавао разлог: „Имао сам главобољу, те ме је један монах из Ставрениките посаветовао да испод скуфије ставим салвету да би ме прошло. И стварно беше успешно, с обзиром да се глава загрева“.

Са првим хладним временом, од септембра, он је ложио направљену пећ. Осим што га је грејала, она га је откривала посетиоцима.

Видевши да постоји потреба, он је устајао и отварао ма у ком стању се налазио, ма колико био болестан, било да је хладно, киша или снег. Посетиоце је стављао у гостопримницу, која беше топла, а сам је ишао у цркву, која беше веома хладна, са сваким посебно разговарајући. А разговор је, међутим, могао да потраје сатима.

Своје стање, ма колико било тешко и болно, старац је подносио са славословљем. Он није роптао, нити је тражио од Бога да повуче болести и да му да здравље.

Пет - шест месеци је боловао од обољења пршљенова. Оно га је било ухватило и на Синају, када је хтео да подигне тежак гранитни камен. Много га је болело. Понекад се ослањао на два штапа и имао велике потешкоће да служи људима.

Последњих година је имао чешће крварење у цревима, које се постепено појачавало. Дошло је до неопходности да иде у клозет до деветнаест пута у току ноћи немајући ништа, осим што је избацаивао крв. Лекари нису знали тачно за узрок крварењу, с обзиром да старац није хтео да врши испитивања.

Старац је примао људе и обављао своја духовна правила. Он је доследно држао свој подвижнички типик, али су његове снаге слабиле. Беше исцрпљен од крварења и умора. „Долази ми понекад да се угасим“, говорио је он.

Две године пре свог упокојења он је отишао да прослави Васкрс у неку келију заједно са другим оцима. Рекао је старцу келије, шалећи се: „Бре, оче... ил' је твоја келија, чини се, отишла даље, ил' сам ја остарео. Шта ли је од двога... Биће да сам ја остарео“.

Старац је видео да му понестаје снаге. Болест се погоршавала и незауостављиво крварење се настављало. Међутим, он је све

подносио, не прибегавајући лекарским прегледима или лековима. Једино што је од Бога силовито тражио беше да помаже страдајућој браћи, који нису престајали да притичу и ишту помоћ. И како да се Благ и Бого не сажали и не услиши молитве његове?

„Нешто ми се догодило”

Старац је испричао: „Док сам се налазио у тешком стању, нешто ми се догодило. Док сам лежао у кревету, узех икону светог Арсенија, притиснух је на стомак и осетих неку силу из ње”.

Њему се повратила снага, те је наставио подвиге и своју службу људима за неко време. Имао је све знакове (крварење итд.) болести, али се осећао снажним.

На границама издржљивости

Поменуто стање, међутим, није дуго потрајало. Он се повратио у старо стање и почео је да осећа хватање несвестице. Понекад је падао у несвест у дворишту своје келије. Када би долазио себи, он је благодарио Богу што га нико није видео. Једном је било и снега. Касније је говорио: „Нашли бисте ме »као врећу у слами«”. Друге недеље поста 1993. године, у време Свете Литургије у његовој келији, његова исцрпљеност беше на врхунцу. Почео је тешко да дише, очи су му биле широм отворене, и на кратко му је дисање личило на самртни ропец. Из благочашћа, међутим, он није хтео да седне. Најзад се онесвестио падајући напред, али су оци стигли да га задрже. Пошто се освестио, убеђивали су га да седне, што он није прихватио. На крају Свете Литургије, упркос поновљеним несвестицама и повраћању, трудио се да послужи присутне оце, не обраћајући пажњу на своје тешко стање. На крају није дозволио никоме да остане са њим. Остао је сам, „као човек без помоћи” од стране људи, напаћен, препуштајући се милости Божијој.

Због великог губљења крви његово лице је сасвим побледело. Његови познаници су се трудили да му помогну чиме су могли. Предлагали су да му донесу гвожђе у таблетама. Он је избегавао [да прихвати предлог] и говорио је шалећи се: „Гвожђа имам доста. Челик ми треба”. И није прихватао понуду.

Старац се није узнемиравао. Једино се молио да Бог уреди да крварење престане када се служи Света Литургија да би могао да се причешћује, што и беше у једном периоду. Он је боље од свакога знао и о својој болести и о крају, који је осећао као свеближи, премда није свима говорио.

Читаваог свог живота је мислио на смрт. Направио је свој кревет као гроб. Где год да је ишао, копао је по један гроб. Међутим, сада је у загонеткама почео да прича својој духовној деци,

припремајући их за скорашњи растанак. Он је говорио: „Када се кућа поквари (када се тело разболи) и почне да прокишњава, домаћин (душа) не жели да остане унутра”. Анђелску схиму свога старца, оца Тихона, чувао је годинама као благослов, а сада је поделио. Био је припремио гњечене крстове и иконице и написао да их поделе после његове смрти као благослов ради опроштаја.

Дознавши за његово здравствено стање, васељенски патријарх му је поручио да изврши прегледе. И необично, крварење је на неко време престало. Он је са простотом питао свог ученика: „Наравно, треба да послушам патријарха. Али, зар сада нисам ослобођен, с обзиром да је крварење престало? Шта ти кажеш”. Убрзо потом крварење је опет почело.

Старчево стајалиште је било објашњавано на разне начине. Једни су се „саблазнили”, сматрајући да ради против себе. Други су се дивили постојаности и храбрости, са којом се суочио са испитивањем, и многи имаћу духовне користи, углавном болесни, тешећи се гледајући како је и старац болестан и како трпи.

Многи оци су старца молили да пази на своје здравље, говорећи му: „Потребан си нам”. Једни су му држали поуке шта треба да ради, док су други ћутећи и са патњом у души пратили његово страдање и молили се. И свако је расуђивао и поступао према својој помисли и духовном стању.

Последњи излазак. Развој болести

Старац је, као и сваке године, вршио спомен светог Христула у суседној келији која је славила, код својих духовних чеда. Потом је отишао у Манастир Кутлумуш, да би честитао игуману, архимандриту Христулу, коме беше имендан. Сутрадан, 22. октобра 1993. године, изашао је са Свете Горе, по обичају задњих година, ради бдења светог Арсенија у Суротију. Радило се, међутим, о његовом последњем изласку. Више се није вратио ни као покојни.

У Суротију је био на бдењу и, као обично, остао неколико дана, да би се видео са сестрама и са људима који су имали потребу. Потом је имао намеру да се врати. Међутим, у међувремену су му се замрсила црева. Њему су се затворила црева и крварење је престало на кратко. По природи ствари био је приморан да попусти молбама и подвргне се прегледима.

Болест његова је укратко имала следећи развој:

У болници Теагенио лекари су утврдили постојање поодмаклог рака. Имао га је шест година, премда није изгледало да се преселио [на друге органе].

Побожни лекар, господин Георгије Блацас, који је и раније извршио захват код старца, беше узнемирен због података пре-

гледа. Старац му је рекао:

„Немој. У реду, имам рак. Вршићу послушање у свему што ми кажеш. Готово”.

Следећи упутства лекара, он је ишао на зрачења да би се тумор припремио за захват. Сваки пут кад би ишао на зрачење, чекало га је много људи и причало му своје муке. Он је имао већу тешкоћу, с обзиром је његово црево требало да се празни тридесет пута на дан уз страшне болове. Ипак, његов осмех се није угасио. Он је тешио друге болеснике. При захвату због киле он беше сакрио своје име. Сада је, пак, рекао да га упишу, примајући све који су хтели да га виде, с обзиром да је знао да ће ускоро да оде.

Захват је извршен 4. фебруара 1994. године. Уклоњен је тумор са дебелог црева, али се болест развијала страшно брзо. Она се преселила на јетру и плућа. Привремено су му учинили да столицу врши мимо природе. Стога је старац у шали говорио лекару: „Немој да ме устоличиш. Не желим”. Потом је захват поново извршен и црева су била враћена у дејство. Прихватио је да врши и химографију. Врло се намучио при осовинској томографији. Био је у колицима, болело га је и тресао се од хладноће. Свој ред је уступио другом болеснику, а сам је дуго времена чекао у ходнику болнице. Када је дошао тренутак да изврши преглед, уређај се покварио, те је на крају дошло возило и пребацило га до другог осовинског томографа. Утврђено је брзо ширење рака на јетру и плућа. Цело време старац је био радостан и расположен, говорећи своје лепе шале, као да није био болестан. Он је тешио и успокојавао све који су му прилазили.

Принос са мученичким боловима

У Манастир Суроти пре захвата, у болницу, а потом опет у манастир долажаху многи да га виде, да кажу своје муке и да му затраже опроштај, што боловима од болести додаваше напор и муку, премда беше неизбежно.

„Старче, где остављаш чеда своја”, упитао га је неко.

„Е, дани година наших [достигоше] *седамдесет година* (Пс.89,10). Доста је”...

„Старче, зашто се не помолите да вас Бог излечи, с обзиром да сте нам врло потребни”, упитао га је неко други.

„Шта? Да изигравамо Бога? Па, ја сам му тражио да ми да ову болест”...

„Старче, реците ми ваш последњи савет, да бих га се сећао”, замолило га је духовно чедо.

„Треба да имамо духовно господство, којим постајемо сродни Христу”...

Старац је у манастиру окупљао монахиње које су се жртво-

вале да би га успокојиле, поучавао их и давао им последње савете.

У болници Теагенио беше човек болестан од рака, по имену Ламброс М. из Трикале. Он беше веома слаб, буквално сасушен, у колицима, с обзиром да није могао да стоји на ногама.

Његова жена је после упорног покушавања видела старца. Он јој је рекао да ће Ламбру бити боље, да ће отићи у Трикалу и обрадовати своју породицу. Међутим, убрзо ће поново да падне и умре. Болесниково стање, пак, беше веома тешко и по разуму искључиваше сличан развој. Међутим, све се збило како је предрекао и Ламброс је умро после отприлике шест месеци.

У четвртак Светле седмице 1994. године старца је посетила госпођа Ерифила Цика из Волоса. Она наводи: „Лета 1993. године мојој ћерки Антонији у добу од једанаест година појавише се беле мрље на крајевима руку и на ивици усне. По лекарима, радило се о доста тешкој болести, која има и свој развој. Почели смо са лечењем кортизоном, али без исхода. Наше разочарење је било велико. Отишли смо у Суроти да видимо старца. Примео је мене и моје три девојчице, осмехујући се упркос страшним боловима.

Пошто сам му испричала о болести моје ћерке, он узе руке девојчице у своје руке и упита, гледајући је дубоко у очи: »Зашто си, дете моје, много тужна« (заиста, моја ћерка беше трајно тужна од смрти њеног оца 1991. године).

Затим се окренуо ка мени и рекао: »Ерифила, дете моје, не брини. Није ништа. Није ни наследна болест (као што су нам говорили лекари), већ од велике секирације«.

Изненада ме старац упита: »Шта желиш да се догоди«. Одговорих му: »Да мрље остану где су«.

Пошто је закрстио дете својом светом руком, он ми рече: »Све ће бити добро«.

И заиста, ширења болести није било. Има десет година да нисмо отишле код лекара и да нисмо вршиле никакво лечење. Ја сам старцу рекла да се болест заустави, а не да нестане, како би целог живота [мрља] подсећала дете, али и целу нашу породицу, на старчев дар и благослов, који нам је широкогрудно даровао”.

Преосвећени митрополит Ксантија, г. Пантелејмон (тада још увек архимандрит) посетио је старца месец дана пре старчевог упокојења. Он пише: „Заједно са нама било је и двоје деце. Били су набрали дивље цвеће, које су непосредно пружили стар-

цу чим смо ушли у његову келију, стављајући га на његов јастук. Он је рекао: »Видиш, знају деца шта раде«. Хтео сам да га уверим да нам је потребан жив, да нам је неопходан и да се молимо за њега. Он нам је, међутим, рекао да се сâм молио за друго, изражавајући, са увек веселим расположењем, недоумицу, тј. питање кога ће коначно Бог услишити. Потом ме је својим непромењивим расположењем (које је преносило радост и које је блистало на његовом бледом лицу) упитао да ли сам му донео писма за небо, с обзиром да беше прилика да их понесе без маркица”.

* * *

Отац Тимотеј Цотрас, игуман Манастира светог Јована Руса из Касандре, приповеда: „Дошли смо у Суроти да видимо старца Пајсија, заједно са блаженим митрополитом Касандрије Синесијем и оцем Агатангелом.

Пошто смо се поклонили у Цркви светог Арсенија, кренули смо ка малом салону. Старац је видео да долазимо, те је изашао да нас сусретне. Изненађени, ми га видесмо у натприродној светлости како нам прилази у ваздуху, уопште не ходајући по степеницама.

У салону је после послужења владика кратко остао са старцем, а затим смо отишли. Тридесет метара ниже преосвећени рече нама и игуманији: »Јесте ли видели. Светост се не може сакрити. Летео је и сав блистао«. »Иде за нама«, приметио је тихим гласом отац Агатангел. Иза нас је ишао старац да би испоштовао епископа, иако беше тешко болестан.

Владика се окренуо, угледао старца, насмешио се и замолио га да се врати у своју постељу да се не би умарао”.

Блажено и неприметно упокојење

Старац се смирено покуравао упутствима лекара. Ипак, једног дана је позвао лекара и рекао му:

„Овде ћемо престати са лечењем”.

„Зашто, старче”.

„Сада ћеш ти да слушаш. Даћеш наређење да престану. Сада не могу ништа да радим. Јуче сам хтео да се помолим на коленима и нисам могао. Не могу ни са ким више да се видим. Завршено је моје посланство. Ето, шта беше - беше. Овде ћете да ме оставите”.

Затим је упитао:

„Могу ли да пијем мало воде или цеђене лубенице? Ништа више. И замолићу те да дођеш још једном, а потом више немој да долазиш”.

Старчев брижни лекар, господин Георгије Блаца прича: „Када сам га последњи пут видео, седам дана пре упокојења, из-

гледа да сам био насекиран. Много пута ме је мучило питање да ли је оно што чинимо болесницима исправно. Он ми је рекао:

»Слушај, Јорго. Све је било онако како је требало да буде. Достојна је твоја плата. Немој се секирати. Хтео сам да знаш да ћу бити поред тебе када ти будем затребао».

Ја му рекох: »Старче, ваша јетра се надула и боли вас, будући да је било дошло до страшних пресељења [болести]».

Он се насмешио и рекао ми:

»А, ја се њоме дичим. Немој се секирати. Она ме је одржала до седамдесете. Она ме и сада најбрже шаље онамо где треба да идем. Немој се секирати. Ја сам одлично»”.

У исто време, он је тешко дисао. Имао је уређај за кисеоник, који је употребљавао када му је било много тешко. Болови су постајали јачи, али он није прихватао да му дају бризгалице против бола, не желећи да бол сасвим престане. Само је узимао понеки кортизон, да би могао да се послужи док не преда свој дух.

Старац је имао жељу да се врати на Свету Гору, да се упокоји и да се неприметно сахрани у врту Пресвете Богородице, у својој духовној отаџбини. Био је замолио једно своје духовно дете да уреди одговарајући простор у коме би провео своје последње дане, с обзиром да у Панагуди више није било могуће да живи сам. Припремио се једне среде и срачунао је да у долазећи понедељак уђе на Свету Гору. Међутим, његово стање се изненада погоршало. Политички управитељ Свете Горе се понудио да му стави хеликоптер на располагање, али је лекар утврдио да може да умре на путу. Наравно, ни старац није волео сличан начин путовања.

Чим му се здравствено стање унеколико побољшало, старац је опет испланирао свој повратак на Свету Гору, али је опет био спречен новим погоршањем болести. Иза речених тешкоћа и препрека скривала се воља Божија да буде сахрањен у свету. Наиме, људима, којима је био потребан док је живео, биће још потребнији после упокојења.

Најзад, он је одлучио да остане и да буде сахрањен у Манастиру Суроти, код свог светитеља, о чему је, највероватније, пре своје коначне одлуке добио јасно откривење од Бога.

Он је обавестио те су му донели велику схиму и кукуљ. Одредио је место за гроб и дао заповести и упутства о начину своје сахране.

У последњем периоду је тражио од двојице познатих епископа, који су дошли да га виде, да му прочитају опроштајну молитву. Причешћивао се редовно. Са напором и тешкоћом је сам одлазио у цркву. Предлог да му долази свештеник и да га причешћује у келији, он је одбио говорећи:

„Треба ја да идем Христу, а не Христос мени”.

Болови су му се стално повећавали, постепено достигавши до болова мученика.

„Старче, зар вас не боли”, упитао га је Светогорац, који га је видео мирног и тихог.

„Навикао сам се”, одговорио је.

Заиста, током целог свог живота он се навикавао на бол. Није паничио, није роптао, него је трпео и славословио. Сада се предавао размишљању, умно се преносећи на страдања светих мученика. Говорио је: „Духовну корист коју имам од болести ни сам имао од подвига, који сам као монах вршио много година”.

Понекад је појао, да би се разонодио у неподносивом болу и да би појањем заменио случајне нехотимичне уздахе.

На дан свете Ефимије, 11 јула, у понедељак, старац се последњи пут причестио клечећи на свом кревету, пошто већ више није могао да сиђе у цркву.

Он беше престао да се виђа са људима. Пошто му се ближио крај, он није желео ни сестре да улазе у келију. Када му је нешто требало, куцао је у зид и сестра је долазила. Желео је да буде сам, да се неометано моли и да се боље припреми за свој одлазак. До краја се сам услуживао. Незамисливо се намучио, али је био радостан и смирен.

Старац је последњу ноћ преживео мученички. Призивао је Пресвету Богородицу у својим боловима. „Мила моја Богородице”, говорио је. Изгубио је свест на два сата. Када се освестио, рекао је пригушеним гласом: „Мучеништво, право мучеништво”, и потом се мирно упокојио. Беше 12. јул 1994. године, уторак, 11 сати пре подне, а по старом временослову 29. јун, тј. спомен првоверховних апостола Петра и Павла.

Сахрањен је позади Цркве преподобног Арсенија. Нико није био обавештен нити позиван на његову сахрану. Старчева жеља беше да му сахрана буде неприметна.

Пошто се након три дана сазнало о његовом упокојењу, десило се нешто неописиво. Из свих крајева сливала се река људи да би се поклонили гробу. Свако је могао да види непосредне изразе љубави и поштовања. Једни су га призивали као светог. Други су из побожности узимали земљу са његовог гроба. Они који су имали неку његову личну ствар, сматрали су је за велики благослов.

Његова келија на Светој Гори, Панагуда, претрпела је „побожну пљачку”. Посетиоци су ушли испод жице и улетели до простирке. Узимали су шта год су нашли да би имали као благослов од старца: шоље, ножеве, дрва, блатњаве поњавице, канап, папире, чак и пањеве које је користио као столице. Речено беше непосредни израз, непокрнут ни од кога.

Плач и сузе су гушили многе, посебно оне који су доживели

доброчинство од старца. Они су осећали његово одсуство и своје сиротовање. Међутим, потом је сванула утешна нада, тј. да се сада већ налази крај Свете Тројице и моли се за све.

На скромном гробу његовом, на мермерној плочи, уклесана је песма, коју је сам написао:

Овде се живот оконча,
овде моје дисање престаде,
овде ће ми тело сахранити,
а душа ће се моја радовати.
Мој светитељ овде обитава,
што је почаст моја.
Верујем, он ће се сажалити
на бедну душу моју,
Избавитељу ће се молити
да Богородица буде уз мене.

XIV ЧУДА ПОСЛЕ УПОКОЈЕЊА

„Немој се удаљити од нас”

Старац није престао да помаже људима ни после свог упокојења. „Он није чудотворио међу људима само док је у био телу, већ се и после своје кончине... Он се није удаљио од нас, већ нам још више помаже и брине се о нама”¹⁾. Ослобођен већ свог пропалдљивог и крхког тела, он може брже и лакше да хита „онима који га са вером призивају”, понекад и онима који га не призивају и који о њему ништа чули нису, те онима који су равнодушни према вери. Људи прибегавају старцу и ишту његове молитве, будући да верују у његову светост. Гроб његов је постао свеправославно поклоничко место, које има велики благослов и благодат. Он сабира напаћене и даје утеху растуженима, поставши Силовска бања. Болесни се лече и чуда се многа дешавају. И његова келија на Светој Гори такође је постала поклоничко место. Свакодневно долазе посетиоци који су познавали старца и доживели доброчинство од њега да би му заблагодарили или други - да би видели где је живео.

Чудесне догађаје које чињаху свети, тј. јављања и исцељења, видимо и код старца и после упокојења. Он посебно исцељује болесне од рака и ђавоимане. Он се јавља и спасава многе од саобраћајних удеса. Многи болесници су га видели по болницама. Разне личне ствари његове чудотворе и одишу неизрецивим мио-

¹⁾ Кирило Скитополит, Живот светог Евтимија Великог, погл. 60, стр. 82, изд. Schwartz E., Leipzig 1993.

мирисом.

Неизбројива су посмртна чуда старчева и непрестано се дешавају нова.

„Ради истинитости казивања” у наставку бележимо избор незнатног броја чуда, која су потврђена и посведочена од сведока очевидаца.

Миомирис

Благодатни дар миомирисности није престао и после старчевог упокојења. Многи осећају миомирис када се поклањају његовом гробу, када посећују његову келију на Светој Гори. Понеки осећају и миомирис који излази из његових личних предмета и одеће.

По сведочанству отаца који су старца наследили у келији, „у прво време после његовог упокојења скоро сви који посећиваху келију осећаху посебан миомирис. Посебно је миомирисало место иза задње жичане капије, где беше чесма и где је старац држао ратлук. На реченом месту је мноштво света, уморног и жедног, утолило жеђ водом са чесме, али се још више и духовно освежило старчевим речима.

Потом се миомирис смањило, али није сасвим престао. Један побожни посетилац се поклонио у црквици. Чим је изашао у ходник, био је окупан јаким таласом миомириса. Можда се радило о доказу старчевог присуства и поздрава њему”.

Отац А. К. сведочи: „У години када се старац упокојио служена је Литургија на дан келијске славе. У току Литургије осетих јак миомирис, који ме је потом пратио до Кутлумуша, а затим се изгубио”.

Господин Цолакис Василије, полицајац из Ликостома код Пеле, сведочи: „Моја супруга Елени је 2001. године ишла у Солун да би одвела на лекарска испитивања мог сина Николу, који је патио од бубрежне калциурије. Са собом је имала и књигу старца Пајсија. У једном тренутку из отворене књига у току десет минута излажаше необјашњив миомирис, који је осетио и мој син. Извршена су испитивања и показало се да мој син нема никакву тешкоћу, те је до данас веома добро. Моја супруга се од наведеног догађаја не одваја од књиге”.

Изгоњење демона

Сведочанство Евангела К. из Солуна: „Од своје дванаесте године страдао сам од демона. Мој живот је постао мучење. После егзорцизама^{*)} које би ми читали, осећао сам се као да сам добијао батине.

^{*)} Молитве за истеривање ђавола из човека,- прим. прев.

Прве суботе великог поста 1995. године, мој духовник је испланирао да будемо на бдењу у Манастиру Суроти. Пре него што мо кренули, осетио сам дивљу борбу. Током читавог бдења уопште нисам осећао да ми се спава. Био сам на средини цркве, седео, а око мене су биле монахиње. Бдење се завршило и почеше да врше освећење водице. Много сам био подивљао. Одвели су ме да целивам мошти светог Арсенија. Беше први пут, говорим и ежим се, да сам осетио и телесно пржење. На крају се окретох и екох: »Пај..., Пај«... Игуманија ме упита: »Пајсије«. И ја потврдио климнух главом. Потом још више подивљах, почех да вршиш им, те ме одведоше на гроб и повиках три пута: »Светац«. Док сам хтео и покушавао да одем, ухватише ме на силу и оборише на леђа на старчев гроб. И ја угледах старца Пајсија како устаје од појаса навише, као да се буди из сна, а не као да је мртав. Беше он сам, са брадом и расом. Све се десило у секунди. Руком је потакао моје чело и у истом трену видех како црни дим излази из мојих уста. Сасвим сам се умирио, премда телесни бол није одмах минуо. Заспао сам и од бола се пробудио говорећи: »Много ме боли«.

Четрдесет дана сам, међутим, осећао велику радост, те сам од среће плакао. Можда је преслободно оно што кажем: »Боже мој, пристао бих да се целог живота мучим као раније само да опет осетим, макар на минут, поменути радост“.

Спасење детета

Отац Христо Цанталис из солунске Нове Михањоне, парохијски свештеник Керасије, са деветоро деце, износи: „Неколико моје деце се играло на кућној тераси и у неком тренутку су почели да прескачу светларник. Мој синчић од шест година, који још не прича добро, хтеде такође да га прескочи. Он се нашао у ваздуху и полетео на доле као метак. Пао је са трећег спрата. Уплашена деца дођоше и рекоше ми. Отрчао сам са лупањем срца до дна светларника да покупим малог, али сам остао запрепашћен када сам га видео да пребледео од страха иде ка мени. Одвео сам га у болницу. Лекари су га испитали и казали да му није ништа и да нема ни најмању озледу.

Схватили смо да се радило о чуду. Ја сам помислио да је дете спасла чудотворна икона Богородице из Нове Михањоне. Ја га одведох код њене иконе и упитах: »Да ли те је она сачувала«. Он ми одговори: »Не«. Потом ме одведе ме до светлописа [фотографије] оца Пајсија и показа прстом (назначујући да га је он задржао)”.

Појављивање у сну

Сведочанство Кети Патере: „Дали су ми неки лек за костобољу, те сам изгубила десет килограма за неколико дана. Нисам се осећала добро. Била сам веома исцрпљена. Једне вечери пре него што сам легла да спавам, погледах старчев светлопис и рекох: „Оче, није ми добро”. И он ми дође и у сан и рече: »Дођох, јер си ме тражила. Прочитај добро упутство од лека који узимаш«, и одмах га нестане. Ја скочих из кревета и читајући упутство видех да лек беше против гојазности. Да сам наставила да га узимам, умрла бих. Старац је уз нас, а ми га не видимо”.

Чудесно јављање и помоћ

Сведочанство господина Николе Ксинариса, житеља Пафоса на Кипру: „Ја сам по занимању водопостављач. Једног јулског дана 1997. године завршио сам посао и скупљао оруђе да бих га ставио у возило. Био је сумрак и нисам добро видео. На месту је била и нека жица за простирање веша, а на њој друга жица са удицом од два сантиметра на крају. Пошто сам скупио оруђе и устао да пођем у возило, удица ми се заби у око и остадох непокретан - упецао сам се као риба.

Ја повиках из све снаге: „У помоћ”. Господин у чијој кући [сам радио] дотрча, виде ме и хтеде да ми извади удицу. Ја се не сагласих, с обзиром да сам се бојио да ме не ослепи вадећи је. Рекох му да оде до мог возила, да донесе клешта, пресече жицу и одведе ме у хитну помоћ где ће ми је извадити.

У времену између његовог одласка и доласка, ја сам плакао и жалио, јер сам имао троје деце и нисам желео да имају слепог оца.

У реченом тренутку преда мном се појави неки мршави човек у црној раси. Чим га спазих и прекрстих се, ја осетих језу. Потом осетих његову руку испод свог образа. Он ми гураше главу на горе и удица изађе из мог ока.

Пошто дође човек, који беше отишао по клешта, ми отидосмо у хитну помоћ. Лекари су ме прегледали. Ја им испричах шта се десило, али они не вероваху. У зеници ока био је један рез. Дали су ми неку маст и око је требало да ми буде затворено газом три - четири дана.

Сутрадан, улазећи у једну продавницу, ја високо на зиду на светлопису угледах човека који се беше појавио преда мном. Упитах госпођу која је држала продавницу о коме се ради. Она ми рече да се ради о веома познатом монаху, који се зове Пајсије. Хтео сам да узмем његов светлопис с обзиром да је за мене постао непроцењив. Замолио сам је да ми прода икону за било коју цену. Она ми, пак, даде једну књигу о оцу Пајсију. Прочитао сам је истог дана и од реченог времена је држим у возилу ради заш-

тите”.

Невидљиво осетљиво присуство

Ганути посетилац је (2000. године) приложио следеће сведочанство: „Дошао сам на Свету Гору још док је старац Пајсије био жив. Пошло је више нас у друштву да га посетимо, пошто смо добили упутства у Манастиру Ивируну. Али, на жалост, побркасмо пут, те нисмо могли да се сретнемо с њим.

Свету Гору сам поново посетио 1998. године и отишао макар да се поклоним у његовој келији, с обзиром да се већ био упокојио. Радост и спокојство које сам осетио беху велики. Одлазећи, међутим, почела је да ме мучи подједнако велика туга: »Зашто се нисам удостојио да упознам старца при ранијем свом доласку, док је још био жив? Кад ме само келија његова испуњује великом радошћу, колико би тек непојмљив благослов било његово присуство. Зар сам због своје грешности био лишен његовог присуства«.

Притискивала ме је неподношљива туга. Устезао сам се да не бих заплакао. Док сам са наведеним мислима силазио стазом да бих изашао на ивирунску калдрму, изненада осетих једну руку како ме чврсто грли, а потом ме с љубављу лупа по леђима. Исто-времено сам чуо тешећи глас како ми говори: „Хајде, у добру пошао, момче”²⁾.

Истог тренутка јак миомирис преплави околину и неописиво умилење испуни моју душу, сасвим потискујући претходну тескобу. Иако ми се није појавило његово лице, осећао сам се као да сам упознао старца”.

Помоћ у саобраћајним несрећама

Господин Ст. из Каламате, житељ Атине, путоваше својим возилом ка Јањини. На путу је постао жртва јаког управног судара, приликом кога је његово возило буквално било уништено, а сам је био озбиљно повређен у главу. Одмах је пребачен у болницу и смештен у напрегнуту негу.

Налазећи се у сличном стању, он угледа светли облак и усред њега неког старог монаха. Он није имао посебне везе са Црквом. Међутим, претходних дана од неког свог познаника беше чуо о неком благодатном старцу Пајсију, те у свом изненађењу непосредно упита непознатог монаха:

„Јеси ли ти старац Пајсије”.

Старац не одговори, већ се насмеши, лако га помилова по глави и рече:

„Немој се бојати. Биће ти добро”.

²⁾ Вреди приметити да су и покрет руком и реченица били веома уобичајени на старца, што онај ко речено сведочи није знао.

Господин Ст. се освестио. Иако збуњен од необичности догађаја, и премда није знао свог чудесног посетиоца, он је поверовао у његово убеђивање. Он га је, свакако, на изразит начин, испричао и лекарима. Изненађени и утврђујући људски необјашњиво његово побољшање, они исповедише:

„Заиста се ради о чуду”.

Пошто је изашао из болнице, на улици, пролазећи крај једне књижаре, он изненађен угледа у излогу свог спаситеља. Препознао је његов лик на насловној страници једне књиге. Откривши свог добротвора, он је пун благодарности купио књигу и прочитао је.

Ганут, он је дошао да се поклони у **Панагуду** (јануара 1998. године), где је испричао наведено. Осим што га је спасло од извесне телесне смрти, старчево предузетништво је из корена променило његов живот. Он је потражио духовника и исповедио се. Престао је да води светован живот, упркос јаким притисцима сродника. „Немогуће ми је да наставим исте ствари. У ум ми стално долази старчев насмејан светли лик”, говораше он са сузама у очима.

* * *

Сведочанство монаха Светогорца: „Два световњака су посетили **Панагуду**. Пошто су се поклонили, затражили су да чују нешто о старцу. Између осталог рекао сам им да од посетилаца који долазе имамо многа сведочанства о чудесним знамењима и после његове смрти (јављања, исцељења, помоћ у саобраћајним несрећама итд.). Чувши о „у саобраћајним несрећама”, једном заузеше очи и рече некако снажно свом другу:

»Видиш. У саобраћајним несрећама«.

На крају ме замолише да им испричам макар једно чудо и по избору једно избављење од саобраћајне несреће. Испричао сам им скорији случај. Дошавши до речи: »У светлом облаку јави ми се неки монах«, исти посетилац, који ме и раније беше прекинуо, није могао да се суздржи, те повиче:

»И мени [се јавио] у светлом облаку«.

И он ми укратко исприча своје чудесно избављење, од узбуђења не могавши нешто више да дода:

»Јурио сам на мотору сто четрдесет километара... Закуцао сам се у једно возило... Преда мном се отвори светли облак и јави се неки монах... Ништа ми се није десило. Моја жена ме је подстицала: ‚Потражи по књигама, погледај светлописе да видиш о коме се радило‘. Први пут сам га пронашао у неком временослову [зидном календару] из Атонијаде, на једном светлопису међу ученицима школе... Спасео ми је живот«”.

* * *

Излагање побожног ожењеног свештеника, који је изучавао у Солуну: „Пре неког времена дође ми неки младић и рече: »Оче, јуче је требало да умрем, али Бог ме је спасао. Како сам јурио великом брзином, ударих својим мотором у једно возило и одбацих се далеко. У наведеном тренутку ја видех како ме један старац чврсто хвата за десну руку, те ми се ништа није десило«.

Ја му показах неке иконе светих и светлописе савремених старца. Угледавши старца Пајсија, он узбуђено узвикну: »Он је био«.

После неколико дана поново дође и исприча ми да је накнадно у цепу од своје јакне, на десној руци (баш где га је старац ухватио), пронашао две иконице, једну Христову и једну старца Пајсија, које је кришом ставила његова мајка”.

Духовна васкрсења из мртвих

Многобројнија и већа старчева чуда јесу наравствена чуда. Многи људи, верски равнодушни, безбожници [атеисти] по убеђењу, без наравствених кочница, доживљаваху духовно васкрсење после неког посмртног јављања његовог, или још чешће преко читања неке његове књиге. Они су потом са ревношћу ступали у Цркву, а неки и на монашко бојно поље.

Један младић живљаше у незнању и греху. Наравно, у његове руке нису случајно доспеле **Посланице** старца, којима је он дословно био ганут. Он је изменио живот и пожелео монаштво.

Један од многих младића исповеда: „Ја сам пре шест година био анархиста. Носио сам минђуше и користио опијум. Неко из мог друштва је имао књигу старца Пајсија и дао ми је. Из радозналости сам је прелистао. Она је привукла моју пажњу и ја је прочитах у току једне ноћи. И мој живот се потпуно променио”.

Господин Георгије Николау, из атинских Амбелокипа, наводи: „Једне недеље у октобру 1996. године био сам на Литургији са својим пријатељем у **Манастиру светог Јована Кареа**. Желео сам да буде поменута моја мајка, од чијег упокојења се навршавала година. Радило се о мом првом одласку на Свету Литургију после дуго година.

По завршетку Свете Литургије, отишли смо у манастирску продавницу где видех једну књигу старца Пајсија. Истог тренутка срце ми је заиграло и одмах купих књигу. По доласку кући моја прва брига беше њено читање. У тренутку када сам читао песму која беше на полеђини светлописа који је послао својој мајци када је био млад монах, нешто се у мени променило. Почео сам да плачем грцајући - моје срце омекша и почех да говорим кроз сузе: »Боже мој, помози и мени, молитвама светог старца Пајсија, да постанем монах«. Речено ја нисам био смислио, већ је

изашло само од себе (чудесно је што се ја данас, шест година после догађаја, припремам да постанем монах).

Док сам читао књигу, ја изненада, на неколико тренутака, изгубих осећај простора и времена и угледах светог старца Пајсија како држи за руку моју покојну мајку. Узбудио сам се с обзиром да је оно што сам видео било потпуно живо. Испричао сам догађај расудљивом старцу, који ми је рекао да све беше истинито, а не демонска варка. Већ сам почео да одлазим у Цркву сваке недеље и на празнике. Убрзо, нешто пре Божића 1996. године, по први пут у свом животу сам се исповедио и осетио велику радост у души. Никада се нисам слично осећао. Само Христос доноси спокојство у души.

Маја месеца 2002. године, удостојио сам се да се поклоним у Панагуди. У току свог боравка с времена на време осећао сам неизрецив миомирис, чак и напољу у дворишту”.

Старчев шал уклања тумор

Сведочанство Филице... из Волоса: „Нашла сам се у тешком положају, не могући да помогнем, нити да умирим своју очајну сестру, после откривања тумора на снимку њене дојке.

Са поштовањем сам затражила од своје драге пријатељице њено многоцено наслеђе, тј. шал цењеног старца Пајсија. Држећи га чврсто у загрљају, дрхтавим рукама, са јаким лупањем срца, отрчала сам и ставила га у наручје болеснице. Она са сузама у очима отиде пред иконе и помоли се. Пожелела сам јој оздрављење и одмах вратила шал пријатељици.

После 4 - 5 дана болесница је поновила снимак дојке. Догодило се чудо. Снимак је био сасвим чист. Тумор је нестао. Велика је благодат старца Пајсија”.

Излечење ђавоимане

Једног децембарског јутра 1996. године, у продавници Манастира Суроти налазила се одговорна сестра, један брачни пар са својом ћеркицом и оцем, две средовечне жене и један млађи мушкарац. Изненада се зачу снажан крик. Једна од две средовечне жене, прилично крупна, стропшта се на под и поче да се удара и дивље да урла. Клатила је главу брзо тамо - амо. Призор је био веома ружан. Жена са дететом изађе ван, док су други пришли да јој помогну. Жена је мумлала, тешко дисала и говорила дивљим, претећим, мушким гласом: „Средићу вас ја, бре, што не верујете. Показаћу вам ја... ево, сад још мало и свима ћу да вам ставим на руку 666... Сви ћете да ми се клањате... изгубљени, идиоти”... и друге псовке.

Затим је почела да вршти, изгледајући уплашено. „Пајсије, гориш ме, гориш ме, хоћеш да ме пошаљеш назад у тартар... А

ова изгубљена, све ме у манастире доводи... зашто јој помажеш? Гориш ме, гориш ме”. И заурла још јаче. Ударала се веома јако те је постојао страх да не сломи главу. Беше очигледно да је ђаво мучи.

„А... аааа”, поново је викала... „Ево, и Марија сад дође... Гориш ме Пајсије”, рече јаким гласом и остаде непокретна као да се онесвестила.

Присутни оклевајући приђоше да би јој помогли, док се жене побринуше да је покрију њеном одећом. Пошто је средише, подигоше је са пода. Она отвори очи и плакаше смирено и немо. Благодаренење се излило из дубине њеног срца.

„Хвала ти, старче... хвала ти. Боже мој”, говорила је и понављала са великом благодарношћу. Устала је, отишла пред икону Христову и Богородичину и препустила се снажним јецајима: „Боже мој... Боже мој. Како си примио мене недостојну... Хвала ти, Боже мој. Хвала ти, старче... Нисам била достојна, Боже мој, сличне помоћи”.

Читава сцена је била веома потресна. Потом са захвалношћу поздравеше сестру и одоше.

Жена је имала демона. Казала је да је претходне вечери видела у сну старца Пајсија, који јој је рекао: „Дођи на мој гроб и учинићу те здравом”. Дошла је у манастир и упитала где је старчев гроб. Поклонила се гробу, а затим је дошла у продавницу, где се догодило наведено.

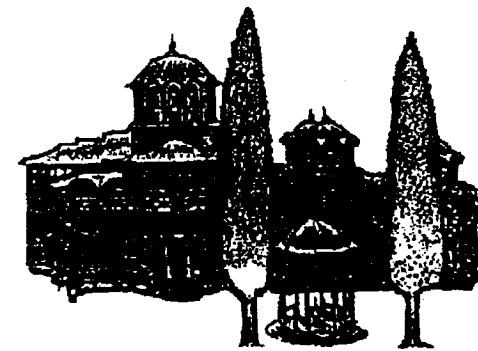
Пружање прогледања

Сведочанство Рускиње, госпође Ларисе Николајевне Мослове, лекара из Москве: „Преживела сам удес са последицом да моје лево око потпуно изгуби вид. Одвели су ме у прву Општу болницу Москве. Собе су биле пуне, те су ме ставили у ходник. Током ноћи уопште нисам спавала. Молила сам се и много се секирала. Пред зору, док сам била у стању између јаве и сна, дође баћушка Пајсије. Видех га пред собом сасвим јасно и препознадох га, с обзиром да сам читала једну књигу о његовом животу. Покрио ми је главу неким пешкирићем и потом нестао. Истог трена сам схватила да је моје слепо око види. Није било потребно да лекари било шта учине. Била сам смештена у наведеној лежаоници од 4. до 11. фебруара 2002. године. Број историјата моје болести јесте 31171.

Благодарим Богу на Његовој милости према мени, и баћушки Пајсију на његовој помоћи”.

ДРУГИ ДЕО
ЖИВОТОПИС ПО
ТЕМАТСКИМ ЦЕЛИНАМА

I ВРЛИНЕ

1. Крајње странствовање

Одлазећи из света на Свету Гору, старац је прекинуо општење са својим сродницима, како би задобио странствовање, које представља прву степену на лествици монашких врлина.

Није било лако и безболно да се одвоји од своје породице, с обзиром да је био веома везан за своје родитеље, браћу и сестре. Његова љубав је достигала до жртве. Он је говорио: „У почетку је врло болно да неко изађе из своје мале породице и уђе у велику Адамову, Божију породицу”.

Из наведеног разлога он је подносио, или боље - „пржио се”, на почетку свог одрицања од љубави према својим сродницима. Међутим, мушки се борио. Благодаћу Божијом су се одлепили његово срце и ум од блиских му људи, те је успео да постигне савршено странствовање.

Када је по први пут као калуђер посетио своју отаџбину из здравствених разлога, он није боравио у својој кући, него је у почетку ноћио у црквицама, како би одржао завет који је као монах дао и како би сачувао туђиновање. И касније, када је боравио у кући госпође Патера и ишао на лечење, он понекад није узимао разну храну, схвативши да је била од његове мајке. Премда ју је веома волео, он је више није звао „мајко”. Напротив, госпођу Елени, која му је указивала гостопримство, волео као духовну мајку и називао је „мајком”. Вунене чарапе које је исплела његова сестра Христина није хтео да обуче кад су му рекли одакле потичу.

У Стомију, премда монаховаше близу својих, никада није спавао у својој породичној кући, нити код својих сестара, изузев једанпут, када је срео оца Герасима Стоја, старог Светогорца, Хацигеоргијевог духовног потомка. Требало је да отац Герасим остане увече код њих кући, па је њему за љубав остао и старац, после његових упорних молби.

Неки познаник га је са чуђењем упитао зашто не одлази својој кући. Старац је одговорио: „Пошто сам своје родитеље оставио љубави ради Христове и дао завет, не могу више да боравим у породичној кући. Родитељи моји, браћа и сестре и родбина, сада су сви људи”.

Ето најузвишенијег циља његовог странствовања. На свој начин је говорио: „Ништа нисам урадио, а Благ и Бог ми је, премда имадох седморо браће и сестара, дао да цели свет осећам као

своју браћу”.

У Ивиронском скиту га је посетио његов млађи брат Лука са неким својим познаником. На кратко су попричали, те су га замолили да заједно оду да се поклоне у Манастир Ивирон. Старац им показа пут говорећи: „Ено где је Ивирон. Ако хоћете, идите”. И они одоше плачући. „Иако благочастиви, нису схватили монаштво”, рекао је, објашњавајући догађај.

У Панагуду је дошао његов старији брат са још неким. Иако су били уморни, примио их је код чесме на разговор. Он их није увео у келију, нити их је угостио, нити је примио благослове које су му донели. Они су, пак, били научили његово правило и нису се насекирали. Неког свог братанца он је угостио, с обзиром да је имао потребе за духовном помоћи, као што би учинио неком непознатом уколико би постојао озбиљан разлог. Када су га питали ко је младић, старац је смешећи се одговорио: „Мој братанац”. А затим је тихо додао, да га не би чули: „Шта, мој братанац. Ако морепловац има њиву, нека и ја имам родбину”.

У Суроти је дошла његова млађа сестра да га види. Оставио ју је да сатима чека. На крају је видео стојећи, на минут, последњу од свих. Још ју је и изгрдио што је дошла да га види. Али и пред своје упокојење, када су га болесног посетили браћа и сестре, он је рекао: „Зашто сте дошли? Овде је манастир”. Он је до краја остао изнад родбинских веза и осећајности. Посебно у манастиру није хтео да да ни најмањи повод за саблазан монахиња.

Душевни људи [1. Кор. 2, 14], који не разумеју и не прихватају „оно што је од духа”, можда се саблазне старчевим ставом, не знајући да Бог и захтеви монашке схиме желе монаха који је странац према својим телесним сродницима. Не ради се о мржњи и гнушању, него о подражавању „нас ради странствујућег Господа” и о подједнакој љубави према свим људима.

Када је постао монах, старац је склопио тајни споразум са Богом, који ће се убудуће старати о његовима. И уколико би сам показивао пристрасност и занимање, он би прекршио споразум. Једном за свагда он их је поверио Богу и више се није њима бавио. Потпуно поверење да их је оставио у поуздане руке беше непрестана тајна молитва за његове блиске. Стога се за њих није ни молио. „Као монах ја се нисам никада молио за своје сроднике по телу”, писао је у својој посланици. Он је једино њихова имена имао записана у диптиху како би били помињани на предложењу [проскомидији].

Једном је старац рекао о својим сродницима: „Ништа нисам учинио и нисам им помогао. Могао сам да прикупим и своје земљаке из села, који беху растурени по разним местима, и да им кажем неке ствари као калуђер”... Није се више бавио са „нашима и туђима”. Имао је велико странствовање, услед чега је једанпут

рекао: „Сада не знам ко је жив, а ко је умро од мојих седморо браће и сестара”.

Старац је испричао: „Јуче ујутро дође неко и рече ми да се моја сестра Марија упокојила. »Добро,- рекох,- поменућу је«¹⁾. Читав дан сам имао народ. Увече, помињући имена упокојених, заборавих име своје сестре и рекох: »Неко име сам заборавио. Ко је«. Затим сам га се сетио”.

Странствовање је старцу као монаху почетнику помагало, а касније већ није постојао страх да се поквари од општења са својим сродницима, с обзиром да је све људе гледао подједнако бестрасно. Он је стекао извесно свечовештво, поставши „отац целог света”. Па ипак, он је са расуђивањем наставио слично понашање како не би дао повода младим и духовно slabим монасима.

Коницу није посећивао од 1971. године, када је сакупљао податке о животу светог Арсенија. Иако га је домаћи архијереј позивао, као и други клирици, он није ишао. Веома је ретко писао писма својима, тј. само ради неког духовног разлога. У једином писму мајци говорио је да је напушта и да ће већ надаље имати Богородицу за мајку.

Иако нису потпуно схватили његово понашање, његови сродници су имали поверења. Прихватили су оно што им је говорио и нису се жалили. Знали су колико их је волео пре свог одрицања и колико је био учинио за њих. Веровали су да је из духовних разлога, као монах, поступао на речени начин. Бог им је откривао и нису се секирали. Уосталом, још су и у овом животу донекле примили своју плату. Осим божанствене помоћи, они уживају поштовање, част и услуге од људи, као сродници оца Пајсија.

Монасима који су га питали за везу са својим сродницима, он је говорио: „Не треба да будемо привезани. Сродничка веза је човечанска утеха, док монаси треба да ишту утеху од Бога. Монах који много воли своје родитеље остаје духовно неразвијен и Бог му не даје благодат да све људе осећа као сроднике и да их подједнако воли. Уосталом, заветовали смо се на удаљавање од сродника ради љубави Христове”.

Међутим, он није наметао да и други поступају као он. Снажио је њихово часно надметање и свакоме остављао слободу да поступа сагласно свом духовном стању. Радовао се када би видео монахе који су имали странствовање, а жалостио се због супротног. Лице му је заблистало од радости када је сазнао да Светогорац није посетио своју кућу, пошто је изашао у свет из озбиљног разлога.

1) Старац се уопште није молио за своје сроднике. Када би био обавештен о њиховом упокојењу, он би читао „Непорочни” једанпут, окретао једну бројаницу и пребацивао име у диптиху из живих у покојне.

Старац је поставио странствовање као јак темељ свог монашког живота, држећи доследно и ревносно завете схиме до краја. Он је постигао да свом душом заволи Бога и да сваког човека доживи као свог брата, постајући дивљења достојан пример монашког савршенства.

„Узрочних наведених постигнућа јесте крајње странствовање”²⁾.

2. Послушност

Старац није живео много година као послушник у општежићу. Веома добро је, међутим, од почетка савладао најважнију поуку из послушности, положивши је са одличном оценом. Првенствено је чинио савршено послушање са радосним расположењем према свом игуману и старцу. Без размишљања је имао послушање и према саборним старцима. Пошто би их питао како да уради неку ствар, они су одговарали: „Чини како те Бог просвети”. Њега је, међутим, секирао сличан одговор. Желео је да му кажу нешто одређено како би сасвим одсекао своју вољу. Најтеже испите је дао вршећи слепо послушање према старцу И., који му је, као што је напред речено, налагао сурове послове и строго га проверавао, чак без знања игумана. Дobar послушник је ћутке подносио, осуђујући себе самог. Старца И. никада није осуђивао, чак ни помишљу. Веровао је да се све догађа ради његових грехова. На крају се појавило крволиптање, те је завршио у манастирској болници, где је благодарио и молио се за старца И., од кога је имао духовне користи. „Ударао ме је као октопод, али ми је истерао мастило”^{*)}, говораше он.

Он се дубоко уживео у тајну послушности. Из искуства је спознао њена добра. Стога ју је и искао. Говорио је: „Знајте, сав смисао и тајна монашког живота налази се у послушности, у одсецању своје воље. И пред млађим треба одсецати вољу, уколико не постоји страх да му нанесеш зло. Речено привлачи благодат Божију. Пошто сам отишао из општежића, осећао сам јаку потребу да слушам. Потом сам прешао у Стомио. И пошто је отац Серафим био девет сати хода далеко, ја сам узео код себе неко ванбрачно дете од дванаест година, кога су сви презирали, и учинио га својим старцем. Питао сам га: »Шта кажеш, дете моје, да урадим нешто«. И радио сам шта ми је говорио.

»Шта кажеш, да идем да сечем дрва«.

»Јеси ли читав. Где ћеш да идеш за дрва«, говорио ми је. И

²⁾ Лествица, 25, 42.

^{*)} Пошто се улови, октопод мора да се 40 пута излупа о камен како би смекшао и испустио црнито које поседује, иначе ће због тврдоће и окорелости бити неупотребљив за јело,- прим. прев.

ја сам одсецао своју вољу и радио нешто друго. Кад бисте знали колико сам духовне користи имао од реченога! Наравно, пошто су ме људи ценили, чудили су се. »Чуј, да слуша једно дете«. Дете се оснажило и стекло самосталност, добивши помоћ да постане исправан човек. Више сам, међутим, ја био помогнут одсецањем своје воље. Одсецање воље помаже у духовном животу”.

Старац од једног тренутка па надаље, природно, није имао потребе за послушањем у почетном његовом виду (тј. за слепим послушањем старцу), с обзиром да је већ био достигао мислено покораване. „Онај ко је тело покорио духу, нема потребе за покораване људима. Он се покорава Божијем слову и закону, као благодарни послушник”¹⁾.

Руковођен Духом Светим, старац беше достигао једно више стање, покоривши своје размишљање благодати Божијој. „Када се благодат Духа зацари у нама, ми ништа своје немамо и све што се дешава јесте воља Божија, услед чега [почињемо] да тумачимо”²⁾.

Он више није имао своју вољу, план, распоред. У својој посланици (3. 11. 1972. године), он је писао: „Мој план одређује Бог, а не ја. Ја више на одређујем време (када би требало да излазим у свет). Уколико постоји потреба, ја (чак и да пожелим да не изађем напоље) не могу да се одупрем, будући да ме Бог покреће љубављу својом и љубављу мојом према ближњем”.

Иако имађаше просвећен ум и расуђивање, за озбиљне теме он је добијао осведочење од Бога након искања или ванредно. Па ипак, када се радило о чисто личним темама, из великог смирења он није волео да следи сопствену вољу, него је питао и слушао друге старце, духовнике, епископе, па чак и своју духовну децу.

Старац је још говорио: „Ма колико моја мисао била исправна у вези са неким мојим питањем, ја не могу да имам поверења у њу с обзиром да је моја. Када се разболи, лекар не успоставља сам утврђење своје болести. Он иде код другог лекара, па макар и лошијег од себе”.

Старац је у прво време по доласку у Панагуду слушао горке прекоре од појединаца, које су ометали многобројни посетиоци. Он је чак помислио да промени келију. Стога је отишао и упитао духовника, оца Никодима, који му је одговорио: „Немој ићи, осим уколико ти каже Свештена општина”. И он је послушао и остао.

Једном су га позивали у Канаду. Он је питао своју духовну децу (као што је свети Антоније питао свог ученика, да ли треба да иде у Цариград). И, послушавши њихово мишљење, он није

¹⁾ Преподобни Теогност, „О делању и зрењу” (О пракси и теорији), Добротољубље, том 2, стр 257.

²⁾ Преподобни Петар Дамаскин, Увод, Добротољубље, том 3, стр. 13.

отишао. Једном је помислио да засади неколико чокота у дворишту Панагуде како би посетиоци седели у хладу. Када се, међутим, неко од отаца није сложио, он је послушао и није их засадио.

Када би се служила Света Литургија у његовој келији, он би питао свештеника шта жели да чита док врши предложење, тј. часове, канон, молитве за Причешће, или да изговара молитву. „Навикао сам се да послушам оно што жели свештеник”, говорио је.

Уколико је послушност одсецање воље и „одстрањење сопствених склоности”³⁾, старац је до краја био истински послушник. Понајпре са занемаривањем телесног одмора. „Задатак је одсећи вољу у келији и презрети телесни одмор у свему”⁴⁾. Потом, са људима који су га опседали, достижући до тренутка да не може да „одреди себе”. Чак и кад му је било хладно, или кад је био гладан или болестан или кад је, најгоре, крварио, и кад је хтео да иде ради своје телесне потребе, он је постојано трпео и одсецао на само своје природне прохтеве, већ и своје неопходне потребе. Он је измишљао начине и путеве да одсеца своју вољу, дајући пример послушности.

Па ипак, неки су смислили и рекли: „Према коме старац Пајсије има послушање? Не знамо ко му је старац”. За старца је била олакшица, радост и спокојство да живи у послушању. Али, Бог му беше поверио друго дело.

Он је говорио: „Ја могу да вршим слепо послушање. Међутим, када имам неку одговорност (тј. духовну одговорност као старац), ја треба да преузmem одлучност”.

Као послушник, он је прошао период послушности и успокојио своје старце. Послушање је делатно научио, а не из књига. Стога је разумео и помагао послушнике. Као послушник, он је био строг и непопустив према себи. Када је, пак, касније као старац друге саветовао, он беше снисходљив. Био је веома осетљив, истанчан и расудљив.

Он је желео да послушност извире из слободе и да се врши са радосним расположењем. Она не треба да буде површна, спољашња и војничка, већ да представља покоравање старчевом размишљању. Сматрао ју је леком сваке душевне болести, а пре свега гордости. Стога је наглашавао: „Послушност је најкраћи и најлакши пут. Она је кључ од раја. Њоме се одсеца воља, себичност, страсти и долази благодат Божија, те живот постаје рај”.

Старац је говорио: „Уколико слуша лекара, болесник ће оздравити. Уколико је неко помало сулуд али и послушан, поста-

3) Лествица 4, 107.

4) Ава Варсануфије, Одговор 124, стр. 90.

ће философ. Уколико је, пак, оштроуман али не слуша - пропашће”. Он је сматрао да је најгоре да неко не слуша савете старца и да чини оно што му каже помисао. Говорио је: „Онај ко слуша своју помисао, себи наноси штету, тј. изгубљен је и тражи своју пропаст”. Када га неко не би питао ради духовне користи и да би послушао, већ да би изнудио благослов да чини своју вољу, он је прекидао бесплодан разговор, говорећи: „Начини поклон пред својом помишљу и ради како хоћеш”. Сам се ослобађао одговорности. Стога је наглашавао: „Старци ће дати одговор пред Богом у складу са послушношћу коју имају њихови послушници”.

Старац је саветовао: „Послушници треба да буду послушни свом старцу. Уколико је строг и наноси им неправду, они ће добити изобилну благодат. Међутим, не треба да га осуђују. Уколико имају потешкоће, нека говоре своју помисао, а потом нека чине оно што им каже. Послушник сав треба да буде готовост и самоодрицање, а старац само треба да га обуздава. Старац треба да обрезаје са расуђивањем, а не да сакати. Старац треба да је најпре сам прошао кроз послушање, а не да врши опите на свом послушнику. Старци који захтевају слепу послушност, треба да виде веома добро”.

Старчеви савети су делатни и изнутра осведочују, с обзиром да их је најпре сам применио. Као онај ко је „извршио и научио” послушање, он се показао облагодатнији послушник, а потом и расудљиви старац. Због његове послушности, отац Тихон га је звао: „Мили мој Пајсије”.

3. „Богатство смирења”

Со се ставља у сва јела и чини их укусним. И у старчевом животу, у свим иступањима, у речима, списима, односима са другима, сусрећемо смиреноумље. Душа његова се оденула у смирење као у одећу, „одећу Божанства”¹⁾.

Уместо да му доносе горде помисли, чуда и добротина Божија су били повод смирења и већег подвига. Ето посебности његовог смирења: господствено смирење, „богато смирење”²⁾.

Старац је видео себе нижег од све творевине, горег и од животиња. У свом писму (25. 12. 1965. године) он наводи: „Упоређујемо себе са животињама и осуђујемо јадне животиње. Ми постајемо гори од њих. Једног дана размишљао сам како бих нашао нешто са чиме бих се упоредио, и на крају сам дошао до зунзаре. После добре провере видех да јој јадној наносим неправду, с обзиром да

1) Ава Исаак, Слово 20, стр. 76.

2) „Једна је ствар сетно смирење плачућих; друго је грижа савести оних који још греше; а друго је, опет, блажено и богато смирење, које по дејству Божијем улази у савршене”, Лествица 5, 9.

и она врши своје назначење комадајући измет на ситне делиће, правећи куглице и уклањајући га. Ја, пак, словесан човек, створење Божије по образу и подобију, сакупљам измет у храм Божији путем греха. Лоше је што ја не прихватам да ме назову зунзаром, па чак ни магаретом, иако су свима познате многе и тешке услуге које пружа човеку са великим трпљењем и трошењем”.

Он је дубоко проживљавао тајну смирења и његов ум је рађао смирене мисли и речи. Себе је називао „недовршеним”, „слинавим”, „сељаком”, „изгубљеним”, „страшилом”, „неписменим”, „малоумним” итд.

Он је себе ограђивао смирењем, знајући да је „у гордости пропаст и велики неред” (Тов.4,13). Напротив, смирење је божанствени магнет, који човеку привлачи све дарове и благослове Божије. Стога га је из срца заволео. Свиђало му се да користи изразе: „смири сијалицу”, „смирена столица”, „ово дрво треба да се смири” (тј. ореже), итд.

Уколико је при суду грешио, он је имао смирења да исповеди [грешку], и ако је осуђивао - да затражи опроштај. Знао је своју меру и није веровао да на све може да одговори. Кад би га питали о стручним, црквеним, канонским или научним темама, он је упућивао на одговарајуће личности са којим би се посаветовали.

Он се гнушао и избегавао почаст, уважавања, чиновна, истицања, као пчела дим. Имао је дубоко и истинско смиреноумље, као што се види из његових непосредних одговора.

Када је био војник доделили су му орден храбрости. Међутим, уместо њега изашао је и узео га други војник. Он му је рекао: „Добро си урадио. Шта бих ја са њим”.

На Крфу се старац срео са својим пријатељем и другом из војске, Пантелисом Дзекосом. Он га је представио својој мајци: „Ево онога који ме је спасао”. Старац поскочи и жустро рече: „Не, нисам ја, него Господ”. Старац је предузео мере да би прикрио своје монашко име. Пантелисов син је доста касније дошао на Свету Гору. Старац је схватио о коме се ради, али се није открио. Послао је и благослове његовом оцу Пантелису. Филип је причао о доброту оца Пајсија, али господин Пантелис је желео да нађе Арсенија Езнепидиса. Тражио га је тридесет и пет година. Тек после старчевог упокојења је сазнао да је Арсеније Езнепидис био старац Пајсије. Он је казао: „Разгласио бих целом свету да је он мој спаситељ и отишао бих да живим са њим”.

Преко неких спољашњих пројава издавало се старчево смирено размишљање.

На бдењима је радије бирао последње стасидије. Избегавао

је да чита „герондика”³⁾, иако су други оци били његови ученици, а по годинама - деца и унуци. Обично се на Причешћу други по реду причешћивао. Прво је стављао неког млађег, или дете, а затим се сам причешћивао. Осећао се последњим од последњих.

Да не би заборављао ко је, написао је оловком на зиду у својој Келији Часног Крста: *Господ... подиже са земље сиромаша, и са ђубришта уздиже убогога* (Пс.112,7).

Старац је једанпут посетио неки женски манастир. Радосна игуманија је скупила цело сестринство и ударила у звона, како би му учиниле почасни дочек. Међутим, старац се осетио непријатно и некако одсечно рече игуманији: „Какве су ово ствари, игуманијо? У канте треба да ми лупате, а не у звона”. (Раније су лупали у канте када су хтели да обрукају неког).

Старац беше строг и грдио је оне који су хтели да га светлопишу [фотографишу], да му сниме глас или који су причали о њему. Кад би му показивали његов светлопис, он је тражио наводно да га види и цепао га. Касете на којима су га кришом снимали спаљивао је у пећи. Некоме, ко је тражио благослов да напише чланак о њему, он је одговорио: „Какве ли смешне ствари? Са мном немој да се бавиш, нити да пишеш нешто, уколико желиш да говоримо »добар дан« један другоме”. Једном монаху, кога је често примао и који му је помагао, дао је епитимију да га три године не посећује кад је сазнао да прича о њему. У Суротију га је неко назвао светим, услед чега је бризнуо у плач. Шта друго да ради? Колико год да се трудио, више није могао да постигне да живи непознато. Бог је желео да га прослави и у овом животу. Ради се о духовном закону. Сенка (слава) човекова бежи, ма колико је јурио, а уколико је избегава - она га прати. Слично се дешавало и са старцем.

Патријарх Димитрије је јеном приликом посетио Свету Гору. Дошао је и старац да узме његов благослов. Неко је рекао: „Ваша светости, отац Пајсије”. Смирени Патријарх је устао из трона да би га поздравио. Старац је начинио земни поклон и остао да клечи са главом прислоњеном на под све док га неки епископ није подигао.

У Протату се реченом приликом налазио председник државе. Полицијски начелник председниковог обезбеђења, господин Константин Папуцис сведочи: „Чуо сам за старца Пајсија. Замишљао сам га високим, достојанственим и очекивао сам да ће бити на истакнутом месту. Показали су ми га. Стајао је позади, сакривен и повијен у једном углу. Радило се о старом декици, ситног тела, који је на себи, међутим, имао нешто божанствено,

³⁾ Псалми, молитве и тропари, које по типуку чита предстојатељ, старац - геронда.

што је човека привлачило.

Неки редар га је препознао и рекао другима: »Отац Пајсије«. На мах су сви људи из обезбеђења потрчали ка старцу. Остао сам сам са председником. Избезумио сам се. Покушао сам да их позовем да се врате натраг, али узалуд. Потом сам и ја, следећи жељу срца, а не смисленост, без размишљања потрчао старцу. Бог је учинио, те се ништа није догодило.

Не могавши да избегне »напад« полицијских снага, старац нас је благо ударао по глави, говорећи: „Хајде, назад на свој посао“. У нама је дошло до преображаја. Преплвила нас је непозната радост”.

На питање да ли се горди после свих почести, он је одговарао: „Зашто да се гордим, кад знам ко сам? И када помислим колико је литара крви Христос пролио за мене, ум хоће да оде”.

За мноштво људи који су долазили да га виде, он је веровао: „Иако сам ја једна тиква, људи који су много ожеднели жудно долазе да се освеже, очекујући да нађу лубеницу”.

Старац се секирао будући да је свуда постао познат. Некоме је у поверењу рекао: „Мој највећи непријатељ је моје име. Највеће зло учинили су ми моји познаници и пријатељи, а не непријатељи. Да сам од почетка знао свој развој, ишао бих у Јерусалим, постао тајни монах, носио неки црни капут и капу, имао косу и браду. Нико не би знао да сам монах и кретао бих се нечујно”.

Старац похвалама није веровао, нити се наслађивао лажном људском славом, услед чега и није претрпео штету. Он је говорио: „Моја дела хуле име Божије. Међутим, речено ја не чиним равнодушно, те верујем да ће ме Христос помиловати”.

Он се радовао гледајући друге како напредују, како постају свештеници, духовници, игумани, епископи. Помагао им је и подстицао их када је видео да су достојни. У његовом срцу није постојао траг зависти, или љубоморе, или осећаја запостављености. Све је хтео да види изнад себе и помагао је младе монахе да напредују. Он се молио: „Нека ја будем земљано тло на коме ће да се развије и донесе плод један нови монах”.

Старац је први поздрављао и целивао руку свештеника, чинећи поклон, иако су били млађи од њега. Игуманима и епископима је обично чинио велики поклон. Сам је избегавао да даје своју руку да би је целивали. „Моја велика мука је што ме није пуштао да му целивам руку. Он ме је целивао више пута”, говорио је лекар који му је извршио захват.

У општењу са њим човек није осећао разлику, с обзиром да није допуштао да се други осећа нижим. Он за себе није осећао да стоји изнад других, већ је друге гледао изнад себе.

Истинскост смиреноумља проверавају бешчашћа, ружења, клеветања и неправде. Старац је много претрпео од монаха који

је одапео против њега осуде без основа. Он се није правдао, нити се бранио, већ се само молио са болом у души за братово покајање. Сазнавши да је осуде против њега објавио у некој хулној књизи, старац је рекао: „Ето књиге, а не као она друга” (тј. књига која га је хвалила). Неки игуман је прочитао наведене осуде и рекао да представљају почасно ордење за старца.

Старац је писао: „Блажени су они који се радују када их неправедно осуђују, а не када их хвале за њихов врлински живот. У реченом се налазе знаци светости”⁴⁾. Стога се он радовао када је слушао осуде против себе. Једним поводом је некоме рекао: „Брукај ме. Можеш ли да ме брукаш”.

Сусрећући посетиоце на путу, неки други монах је говорио: „Зашто идете код тог Пајсија”. И почињао би да ређа осуде. Старац је дознао, али се није секирао и није тражио објашњења. Речено му се више свиђало од похвала. „Савршенство смирења је са радошћу подносити лажне осуде”⁵⁾. Он је чак слао и благослове свом судији. Клеветања је старац прихватао бестрасно, али лицемерје није подносио. И Господ је ишибао лицемерје фарисеја говорећи: „Тешко вама”, што другим грешницима није рекао. Једном се на путу срео са оним који га је осуђивао и који је хтео да му начини поклон, глумећи лажно поштовање и обраћајући му се речима: „Старче мој свети”. А старац му рече: „Други пут буди искренији”.

Старац је говорио о смирењу: „Није довољно да само избацамо горде помисли, него да мислимо на жртве и добротинства Божија, и на нашу неблагодарност. И наше срце ће се потрести, макар било и од гранита. Пошто се упозна, човек долази у стање смирења. Бог долази и настањује се у човека и молитва се сама изговара. Самопознање одводи у смирење и представља »темељ, корен и начело сваке добротек«⁶⁾”.

Он је веровао да „смирен човек вреди више од целог света. Он је најјачи од свих. Да би имао снагу у молитви и подвигу, монах треба да има смирење, које у себи скрива божанствену силу. Уколико је, пак, горд, обеснажује се и душом и телом. Уколико се смирено подвизава он има снаге, макар и не чинио много”.

Желећи да покаже последице смирења, он је испричао: „Једном је неко маче било болесно. Ишло је, јадно, да повраћа и премда се много мучило - није могло. Ја се сажалих стога што је патило. Закрстих га - и ништа. »Бре, изгубљени«, рекох самом себи. »Једном мачету не можеш да помогнеш«. И чим сам се сми-

4) Посланице, стр. 214-5.

5) Ава Исаак, Слово 56, стр. 223.

6) Ава Исаак, Слово 21, стр. 82.

рио, њему је одмах било боље”.

Старац се уверавао да „данас нико не купује смирење”. Људи не знају његову вредност и силу и не труде се да га стекну. Међутим, оно је неопходно⁷⁾. Оно нас узводи на небо, услед чега се и назива узвиситељ. „На небо нико не може да узиђе светским уздизањем, већ духовним силажењем (смирењем). Спашће се онај ко се смирава и пази. Монах треба да пребива у стању смирења, што је нарочито неопходно у последњем тренутку његовог живота”.

Старац је желео да га смирење прати и после његовог упокојења. Некоме је исповедио пре свог упокојења: „Када умрем, баците ме у корито свете Параскеве да ме поједу пси”. Раније је рекао: „Молио бих се да моје кости буду црне како би свет рекао: „Ето какав је био Пајсије”⁸⁾. И људи нас неће поштовати”.

Да би избегао указивање почаста на својој сахрани, али и на даље, он је желео да се упокоји и да се неприметно сахрани на Светој Гори. Када се, међутим, осведочио да је воља Божија била другачија, он је смирено послушао и одсекао и последњу своју жељу. Једино је затражио да нико не буде позван на његову сахрану.

* * *

Међу монасима постоје неки благословени старци, који се налазе на висини врлине, ни сами не знајући. Из велике своје простоте они не претпостављају какво духовно богатство поседују. Неко од њих је видео нестворену светлост и није знао о чему се ради. Он је мислио да сви монаси ноћу бивају осветљени неком (нествореном) светлошћу, која се сама пали и гаси.

Старац Пајсије није припадао реченој врсти. Он је имао блажену простоту, имао је светост живота, видео је нестворену светлост и доживљавао узвишена стања, али је имао и духовно познање. Старац је врло добро знао да његови доживљаји беху божанствени догађаји, ретка благодатна стања. Међутим, он је веома добро знао да све беше Божије, а његови - само греси. Он је имао пуну свест да све беше милосрђе Божије према њему. Стога је говорио: „Ја сам једна лименка, која се сјаји на сунцу и

7) „Бог, који по природи спасава, није спасао [људе] све док се [добро]вољно није смирио [унизно, сам поставши човек]. Како ће човек, који по природи бива спасаван [Богом], да се спасе и да спасе [тј. да помогне другима] уколико се не смири”. Свети Маским Исповедник, PG 90, 160 с.

8) На Светој Гори се живот монаха препознаје по боји костију које оставе иза себе. Након пар година по упокојењу кости се ваде из земље, перу вином и смештају у посебне костурнице испод гробљанске цркве. Већина костију су беле боје (умерени врлински живот), а мањи број жутих (светитељске) и црних (тј. монаха за које Црква треба да умножи молитве),- прим. прев.

изгледа као злато, премда је празна. Уколико ме напусти благодат Божија, бићу највећа скитница и ходаћу Омонијом⁹⁾, где ни као световњак никада нисам крочио у кафану”.

Свој велики подвиг он уопште није узимао у обзир, будући да га је вршио из љубави према Христу, а не „ради добијања плате”. Осећао се помилованим и дужним Богу. Уздисао је и патио, [мислећи] да ништа није урадио. „Упознао сам свете и требало је да урадим много”, говорио је он. Осећао је да се није одазвао и да није успео да пружи Богу оно што је требало.

Многи су старца поштовали као светог. Други, незнатан број, осуђивали су га као врача. Он је одговарао са **самосвешћу**: „Нисам ни свет, ни врач. Ја сам грешан човек, који покушава да се бори. У васиони видим себе као једну честицу прашине. Кад би макар била чиста”.

Ето какав беше старац. Велик, погружен у бездан свог „богатог смирења”, са пуном спознајом Божанствених благодатних дарова, али и своје недостојности.

4. Делатељ и проповедник покајања

Враћајући се са једног свог изласка у свет, старац је рекао: „Грех је данас постао мода. Ни десет посто људи од оних које сам видео нису били исповеђени. Ја имам потребу и сваког дана да се исповедам, а они не налазе грех”.

Старац се кретао у другом духовном простору, другачије вреднујући своја дела. За друге ја увек налазио олакшице, а себе је строго судио. Он је говорио: „Потврда истинскости нечијег духовног живота је велика строгост према себи и обиље снисходљивости према другима, тј. да човек не користи каноне ради палбе¹⁰⁾ на друге”. Он је обављао танан духовни рад, кајао се, исповедао се и вршио произвољне подвиге и правила уз часно надметање, подражавајући свете. Старац је причао: „Говорећи да су грешни, свети су веровали у речено. Њихове духовне очи су постале као микроскопи, те су и сасвим ситне своје преступе видели као велике”.

Онај ко би чуо старца како говори о себи, стекао би утисак да је велики грешник. Он је снажно доживљавао покајање, али је у себи имао утеху и радост, која се преливала.

Његово покајање беше пламено, услед чега је осећао потребу да се стално исповеда. Неко време је, осим других подвига, чинио и седамдесет седам бројаница од триста са чињењем крсног знака. Символично је искао од Бога опроштај седамдесет седам пута. Он је веровао да је велики грешник и ватрено је искао од

9) Центар Атине,- прим. прев.

10) Игра речи: *κατόνες* - правила и *κατόνια* - палба,- прим. прев.

Бога милост и опроштај својих грехова.

Узгајајући покајање, он је често читао **Велики канон**, који је научио напамет. Такође му се допадала и помагала у покајању Манасијина молитва. Када ју је говорио скрушеним духом и смиреном душом, он је клечао, лепо се за под, падајући ничице.

[Понекад] је служена Литургија у његовој келији. Пре Причести, он је клечао и тражио од свештеника да му прочита опроштајну молитву. Чекао је са главом наслоњеном на поду, док су му се отимали дубоки срдачни уздаси. За причестан је понекад појао: „Свих заштитница блага”... Глас му је дрхтао од умилења, излазећи је из дубине његовог бића. Човек би помислио да му се срце чупа. Дошавши до речи: „Другу, пак, немамо ми грешни к Богу”..., он није издржао. Праснуо је у јецаје. Узалудно је покушавао да сакрије своје умилење, излазећи из цркве и претварајући се да брише нос.

Клирик посетилац нашао се на бдењу у **Манастиру Ставро-никита**. Утисак му је оставио неки монах који је стојао у стасидији поред њега и током целог бдења непрестано плакао, трудећи се да га не приметите, што му није му пошло за руком. Упитао је и дознао да монах беше отац Пајсије.

За сузе он је говорио: „Постоји много врста суза. Сузе покајања су поуздане, будући да чисте грехе и имају духовну плату, премда исцрпљују телесни склоп. Постоје и тихе сузе, које се не виде. И један уздах је много пута вреднији од чаше или од кофе суза”.

Другом приликом њега је посетио монах у годинама из пустиње. Дошао је да се увери да ли гласине које се чују о старцу имају основа. Помоћу разних питања је покушавао да се обавести у ком се он духовном стању налази. Старац је испричао: „Три сата ми је причао теорију. Читао је о умној молитви. Читао је да је постојала. Говорио је: »У једном стању се дешава једно, а у другом стању долази друго. У ком се ти стању налазиш«.

»У ком стању? Ни у једном стању«.

»И шта радиш овде«.

»Шта радим овде? Тражим од Бога да упознам себе. Уколико упознам себе, имаћу покајање. Уколико дође покајање, доћи ће смирење, а затим благодат. Стога тражим покајање, покајање, покајање. Потом Бог шаље своју благодат«”.

Његов свети живот је без речи прстом показивао Господа, а речима је свима проповедао покајање: „Нико од Бога не треба да тражи ни светлост, ни дарове, нити ишта друго, осим покајања, покајања, покајања”. Незнатни пример његовог великог покајања беше „врећа”, цак, који је пребацивао преко леђа, када се молио у келији „у врећи и пепелу”, као и пророци и преподобни Арсеније Кападокијски.

Њему је притицало мноштво људи, отварајући му срце и тражећи помоћ. Старац им је објашњавао да он није духовник: „Идите код неког духовника да се исповедите”. Неко му је одговорио: „Старче, гладном немој показивати пут. Он зна пут. Гладан хоће храну да би се наситио”.

Старац их је примао, али им је објашњавао да је једно разговор и савет, а друго света тајна исповести. Наглашавао је да је неопходно да оду код духовника, да се исповеде и да им прочита опроштајну молитву не само ради спасења душа њихових, него и као претпоставка за разговор са њим. „Пре исповести ум је замагљен,- говорио је,- и нећемо моћи да се споразумемо”.

Један човек је имао озбиљну тешкоћу и дошао код старца да га замоли да се помоли. Старац му је препоручио исповест. Скоро разочаран, он је узвратио да је дошао код светог човека да му помогне, а он му прича о исповести. Старац му одговори: „Ја могу да помогнем [подстицањем на] исповест”.

Он се жалостио због оних који се нису кајали, и молио се. Равнодушне је покушавао да доведе у осећање, тј. да осете потребу да се исповеде. Једном човеку који му је први пут дошао, он није отворио. Причао је са њим изнутра, назвао га по имену, и рекао му да се исповеди, те да потом дође. Наиме, он је провидео да је био неисповеђен. Када је поново дошао, отворио је и осмехујући се рекао: „Сада си добро (беше се исповедио). Дођи да разговарамо о твом питању”, навевши му предмет који га је занимао.

Када би приметио да се неко каје и мења начин живота, старац је имао изразиту радост. Састрадавао је са покајницима и бодрио их. Био је „мелем” за покајнике. Чудио се и секирао због оних који су падали у малодушност и очајање због својих падова у грех. Он је говорио: „Али, постоји покајање. Зар су твоји греси већи од милости Божије”. Такође је додавао: „Не занима ме колико је неко грешан. Брине ме да ли је познао себе. Бог ће судити сходно делању који је свако уложио на свом старом човеку. Када одсече своје недостатке, душа ће се показати лепа пред Христом”.

Монах кога је старац познавао беше скинуо своју монашку схиму и вратио се у свет. Старац му је поручио да дође да би га задржао за послушника, иако, као што је познато, никога није задржавао. Са радошћу би он учинио речену жртву, да би се једна душа спасла. Сам је отишао и посетио га у касарни и причао му о покајању.

Једном је старца посетио неки посетилац и упитао га „о духовним и наднебеским” [стварима]. Старац му је, пак, наглашавао значај покајања и смирења. Његов саговорник је опет покушао да га наведе да говори о благодатним даровима и духовним стањи-

ма. Међутим, старац је поново причао о покајању. Саговорник се скоро разочарао, будући да је био много слушао о старчевој свестости и благодатним даровима, док му је он причао само о покајању.

Уколико би му болесник тражио да се помоли за његово здравље, старац му је препоручивао да се исповеди и да се причести. Слично је говорио и изучаваоцима [студентима] да би имали успехе на испитима. Брачним паровима са тешкоћама препоручивао је да имају духовника, да се исповедају, да се причешћују и да живе духовно. Он је, дакле, указивао на покајање као на општи и јаки лек за све случајеве. Оно је представљало срж његове проповеди.

Он се жалостио што се „код људи изгубио осећај покајања. Греше и савест их не изобличава. Наша унутрашњост има непрестаног посла. Покајање се никада не завршава, као што један дуборез неко може да ради читавог живота под лупом. Уколико човек не започне рад на себи, ђаво ће му наћи посао, тј. да се бави другима. Ми треба да задобијемо духовну осетљивост. Хришћанин треба да види страсти које има у себи и да се каје због њих, а не да их заборавља. Европејци заташкавају своју савест, па потом живе у стању у коме им се нити шта [рђаво] догађа, нити им је добро. Када се нешто деси на треба да се секирамо, него да се доводимо у ред. Када бих видео неки свој грех, ја сам се радовао с обзиром да се открила моја рана да бих је излечио. Неко сломи чашу и смеје се. И није значајно што је сломио чашу, него што не схвата оно што је урадио. Пошто се смеје, он не признаје грешку и сломиће и другу чашу. Свако треба да се ражалости у складу са својом грешком, иначе ће упасти у исто”.

Он је поучавао из свог искуства: „У духовном животу дејствују духовни закони. Уколико се искрено покајемо за неку своју грешку, нема потребе да је платимо неком болешћу. Бог допушта болести или неправде због наших грехова учињених у незнању”.

Старац је свима препоручивао „покајање да би се избегао рат. Јер, ми сами гресима својим изазивамо ратове. Овај свет се покварио. Утолико ће и бити уништен (уколико се не покаје). Он личи на пробушени цаk који не прима закрпу. Можда ће Бог моћи од пробушеног цака да направи неку малу торбицу”. Неком монаху је говорио: „Ми смо одговорни за све што се догађа. Схваташ ли? Онај ко хоће да буде бољи, утиче и на људе око себе и на цели свет. Да сам свѣт, ја бих својом молитвом много помагао”. Особито је говорио да монаси треба да се одену у покајање. Читав живот монаха јесте покајање.

Сам старац се оденуо у спасавајуће покајање, показавши се као велики делатељ и проповедник покајања.

5. Оскудољубље

Са чудесном доследношћу старац се држао оскудољубља, на које се заветовао Господу на дан свог пострига.

У Есфигмену је имао три подрасника окачена у својој келији. Помислио је да му један буде за цркву, један за послушање и један за келију. Потом је осудио себе, говорећи: „Е, лепо си оправдање нашао”. Два је дао, а задржао онај који је носио. Одлазећи из манастира, он није узео ништа. Ни торбу није имао. Опрао је поњавицу на којој је вршио поклоне, скројио је, направио торбу и ставио у њу своју расу.

У Манастиру Стомио је имао само један подрасник, који му беше једина одећа. Када га је прао и сушио, носио је расу. Говорио је: „Да не би било другог подрасника”.

На Синају је његово оскудољубље достигло врхунац. У својој испосници није имао „ништа од овога века”.

У Келији Часног Крста, сва његова „остава” беше један сандук. Држао га је на крају ходника који је спајао келију са црквом и користио га као столицу, сто и да би склањао мало неопходне хране: суварке, мало пиринча, маслине, теглицу меда. Међутим, његово сиромаштво беше велико, али му је гостопримство, када је постављао сто, било богато и господско, с обзиром да је имао богато и гостољубиво душевно расположење.

Једном му се јавио преподобни Арсеније и рекао: „Највише те волим што не примаш чекове. Ја ти у пошту пратим”. Старац беше дао наредбу да чекове враћају. Задржавао је само имена да би их помињао, а понекад и место становања, да би им послао понеки благослов. Упозоравао је људе да ће, уколико поново пошаљу чек или пакет, престати да их помиње. Више пута је молио да врате и пакете. Међутим, увидевши потешкоће службеника, он их је узимао, да се не би секирали. Упркос дневном умору, он је остајао да одвоји ствари са расуђивањем, тј. сходно потребама одређених монаха, и преносио их у својој торби или би замолио друге оце. И он је остајао оскудољубитељ и сиромашан, *а многе богатећи* (2.Кор.6,10).

Оно што по његовим строгим мерилима није било потпуно неопходно, он је сматрао за терет, који га је секирао. И он се трудио да га се реши. Он је говорио: „Када имам ствари, осећам се као да носим уску мајицу”.

Оно што му је стварало потешкоће у држању оскудољубља беху дарови посетилаца којима је учињено добро. За осетљивог старца настајао је двоструки напоран подвиг: са једне стране, да се одрекне свега што су му даровали, а да не насекира и не повреди људе, а са друге, да одговарајуће раздели оно што је био приморан да задржи да се не би повредили дародавци. Нека мај-

ка болесног детета послала му је 1000 драхми. Старац је насекиран писао њиховом заједничком пријатељу (4. 3. 1971. године): „Да бисте ме боље разумели, наводим вам пример. Док молитвом ударам јако на врата Христова, новац који ми други шаљу је камен који ме удара у главу и ошамућује ме, те престајем и са молитвом док не решим где ћу их, што има своју духовну штету. Искрено вам говорим, од јуче поподне до данашњег поподневног часа, нисам се сабрао, јер је требало да решим шта ћу са њима. Јадни људи су из велике љубави дали [новац] и захвалићу им се, но пишем вам да бисте ми други пут помогли. Почео сам од грчких сиротишта, једно по једно, и стигао сам до Кеније, до јадних православних црквића, а на крају сам опет завршио код јадне деце која ишту помоћ у Грчкој”...

Понекад је старцу понеко неприметно остављао новац. Он га је стављао у књиге и давао га сиромашној деци из Атонијаде [Богословија у Кареји]. Уколико је, пак, схватао ко га је оставио, слао би му благослове, иконице и друге ствари које су вределе много више. Имао је начело да даје више од онога што је примио.

Једном га је неко посетио у Катунацији. Старац је спремио ручак и угостио га. Човек је затражио да купи иконице. „Не могу да их радим”, одговорио је старац. Човек му је кришом оставио двеста драхми и своје место становања. И убрзо је примио педесет иконица, много веће вредности од двеста драхми.

Рукодеље је он врло ретко продавао. Обично га је давао на благослов. Имао је савршено поверење у промисао Божији и није се бринуо за себе, нити је задржавао новац за своје потребе. Бог му је обезбеђивао што је било неопходно.

Ни од оних које је помињао старац није примао новац. Он је писао: „Уколико ми затреба новац и деси се да ми пишете да се помолим за неки ваш озбиљан разлог, знајте да ћу радије узајмити од других и постепено им вратити својим малим рукодељем, неголи што ћу вам писати да ми пошаљете”.

Ма колико новца да је имао, старац се трудио да га раздели. Једанпут је имао петсто драхми и дао их је изучаваоцу. Он се снебивао да их прими, знајући старчево сиромаштво и правдајући се да има новац. „Колико милиона имаш”, рече му старац шаљећи се, те га убеди да их прими.

Отишавши из келије оца Тихона, он је све своје ствари наговарио на две животиње. Међу њима је била гњечилица, на којој је радио рукодеље, и Минеји. Личне ствари су му биле малобројне. Мogle су да стану у једну торбу и да их понесе на леђима, као луталица. Речено беше сва његова имовина.

При пресељавању он је имао само двеста педесет драхми, које је дао за капару када је наручио гвоздени прозорчић за црквицу у Панагуди.

Неколико пута он је хтео да изађе у свет и није имао новца за карте. Често се налазио у околностима да позајми. Задњих година је имао потешкоће да обезбеди новац за дрва за зиму, када није био у прилици да их сам насече. Када су му познаници предлагали да плате за њега, што је он одбијао, говорећи да помогну старце који су имали потребе.

Расе су му биле похабане и старе, али чисте. Једанпут је изашао у свет и неки његов познаник му је сашии нову расу, мислећи да носи похабану због недостатка новца. Старац је, међутим, није задржао. Ипак, сашии је једну нову да би био миран.

Премда је живео у колиби и општио са многима, старац се држао оскудољубља као отшелник. Имао је неке стварчице ради људи, „као онај који има, али не поседује”.

Једног дана старца је посетио један стари монах, старац Викентије. Он скриваше тајну. Носио је калуђерску скуфију и полудуги капут. Изгледао је као нешто између монаха и световњака. На леђима је носио џак и обилазио конаке и келије у Кареји. Што год би му давали, он је стављао у џак. Потом је кришом одлазио и помагао сиромашне и болесне људе.

Тајанствени старац Викентије стиже једног дана у Панагуду, леже на земљу у дворишту и поче да испитује старца: „Имаш ли дотичну ствар”. Старац је одговарао потврдно и давао. Богопослани старац Викентије напуни џак благословима и отиде, пошто је на неки начин измерио и испробао старчеву љубав, наставши је истинском и чистом.

Старац је говорио: „Веома сам се зачудио. Све што ми је тражио беху ствари које ми беху неопходне. Затражио ми је петсто драхми (а ја му дадох хиљаду и триста), лупу са дршком, кабануцу, храну, петролеј итд. Или је у великој нужди, или га Бог просвећује да бисмо видели себе, тј. да ли је наше срце везано за нешто вештаствено, па макар и неопходно”.

Старац је говорио: „Уколико нам затраже неку ствар и нама буде жао да је дамо, или се растужимо када останемо без ње, очигледно је да је више волимо од Христа. Дobar је знак када се човек радује када даје, и када се жалости када узима. Уколико неко уђе у моју келију и узме ми све, неће ми сметати. Али, уколико видим да неко хули на Христа и Пресвету Богородицу или да руши поклоничко место, ја ћу дати себе бранећи светињу”.

Када је последњи пут изашао са Свете Горе, старац је у својој торбици имао само расу и неке благослове. Пошто је потом видео да се више неће вратити, поручио је да му донесу анђелску схиму и кукуљ. Вештаствена добра, новац, вредне предмете није имао, нити га је икада занимало да их стекне.

Световни људи не могу да схвате врлину оскудољубља. Оскудољубље и девственост нису заповести Божије за све, већ мо-

нашке врлине. Монаси их из свог часног надметања приносе као жртву Господу.

Старац је својим животом учио да се утеха и радост монаха не налазе у вештаственим стварима, него у Богу. Да би достигао до Њега, човек бива веома помогнут оскудољубљем, које је „истинско имање”. Стога је говорио: „Колико бацаш (милостињу), онолико летиш (уздижеш се духовно)”. Стицање новца и вештаствених добара сматрао је несрећом и опасном препреком за монаха. Желео је да „монах не живи од благослова (милостиње), него да сам даје благослове”.

Слободан од сваке вештаствене пристрасности, старац је ступио на монашко поље борбе, као што је и сиромашан отишао из овог живота, имајући као благо своје оскудољубље. „За безбројна богатства беше сиромаш, и ништа немајући показа се као да много поседује”¹⁾.

6. „Незаситост подвигом”

Старца су и монаси и световњаци називали „подвижником”. Назив му је наденут због његових подвижничких постигнућа. Он сам није прихватао слично одређивање.

Међутим, његова дела га показују великим подвижником. Ми ћемо навести мали број подвига који су били примећени и које је сам старац открио ради духовног назиђивања. Многи његови подвизи су остали скривени и непознати људима, али познати Богу, који ће му узвратити по његовом труду. А неки неће бити ни поменути, с обзиром да превазилазе уобичајене мере и да не би били схваћени.

Старац се од детињства подвизавао исцрпљујућим постовима. Као војник наставио је строго да пости у невољама, снегу и опасностима.

У општежићу се његов телесни склоп у почетку унеколико намучио од поста, напорних послушања и недовољног спавања, али се убрзо навикао.

У Стомију он је сурово радио и незнатно се хранио. Стомак му је, по његовим речима, био као у птице. Један чај и парче двопека били су довољни за ноћ и дан.

На Синају он је живео анђелски живот, као бестелесан. Слободан од сваког овоземаљског труда, он је тело покорио духу. Тело му се стањило, постало лагано и задобило подвижничку благодат, али је истовремено било мужевно, чврсто и веома савитљиво. У Синајској пустињи је провео свету четрдесетницу на

^{*)} Игра речи услед двозначности глагола *πετώ* - бацати и летети, - прим. прев.

¹⁾ Свети Симеон Нови Богослов, Химне III, Sources Chretiennes 156, 188.

Светом Причешћу, пијући помало воде и једући понешто сваке недеље.

Видевши да у **Ивиронском скиту** у дворишту постоји једна смоква и једна трешња, он је рекао: „Слава Богу, оне су довољне да бих живео овде. Човеку је мало потребно да би се одржао”. Три месеца он се у скиту хранио само са шишаркицама. Две - три кашике мрвица за сваки дан било је довољно да би се прехранио један прави подвижник, какав беше старац.

И док се старац радовао подвизавајући се и кушајући „храну уздржања”, подвиг му је прекинуо одлазак у болницу и захват на плућима. Из послушности он је јео све што су му давали, чак и месо.

Међутим, вративши се на Свету Гору, он се поново предао исцрпљујућим подвизима. Ради [духовне] користи рекао је неком свом ученику: „Трудио сам се да применим оно што пише у књигама. Данима сам остајао гладан, услед чега нисам могао ноге да подигнем. Нисам имао смелости да изађем напоље на стазу. Бојао сам се да ме неко не пронађе палог. Молио сам Пресвету Богородицу да ми да снаге. Хватао сам се за гране и вукао се да бих могао да идем даље”.

Старац се непрестано држао неузимања хране до деветог часа [тј. три поподне], а када је хтео неким да помогне држао је тридневље [тј. три дана без хране]. Он је, дакле, своју молитву за њих пратио жртвом поста. За Успење Пресвете Богородице трудио се да све дане поста проведе не једући ништа, у њену част. Осим утврђених постова држао је још и друге ради неког великог искања, које се тицало неког питања или неке личности.

Његова храна је обично била „без ватре”, тј. јео је некувану храну, која није била спремана на ватри. „Срећа је што немам куваче у свом плану”, рекао је он. Када му је последњих година неко од отаца доносио кувану храну, старац ју је из љубави јео по мало и говорио: „Стомак понекад хоће и кувану храну”.

Упитали су га: „Старче, како вам се стомак није покварио од постова”.

„Стомак се не квари од постова. Када се, међутим, човек секира, треба и да једе, с обзиром да се киселина непрестано лучи. Она, пак, треба да се лучи само при варењу, иначе се повређују желудачни зидови, што боли. Свако треба да једе сходно стању у коме се налази. Уколико може да се уздржи и да једе мање, нека једе мање. Онај ко унапредује једе мало хране и одржава се као да једе уобичајено, с обзиром да се храни духовно и да му је мало хране довољно за одржање”. Сам старац је јео из малог тањира, у који је стајало мало хране.

Старац је настојао да сакрије свој пост. Када је ишао негде, није се држао неузимања хране пре деветог часа, него је јео оно

шта би му понудили, уколико му није шкодило. Док је био у **Келији Часног Крста**, позвао га неки његов познаник, општински представник у свој конак у Кареји ради неког питања. На крају га је позвао за трпезу. Старац је појео сву храну и тањир обрисао хлебом. Бог зна колико је потом у својој келији постио.

Он није желео да да ни најмањи повод да посумњају како строго пости. Међутим, није успевао да сакрије своје мршаво и кошчато тело, које је издавало његове велике постове. Демони су га не лажући називали „кошчати”. У селу Коници, где је носио свете мошти, неки деда му је рекао: „Видим кости овде (свете мошти) и кости овде (старчево лице)”. Као млађи, био је попут сенке, као бестелесан, мршав, као да није имао стомак. Своје тело је, као што сам пише о Хаџигеоргију, из часног надметања жртвовао ради љубави Христове.

Добра навика сталног поста помогла му је да достигне до подвига великих размера, да постане велики испосник. Он је говорио: „Навика веома помаже у подвигу. Уколико се од младости навикне, човек потом нема потешкоћа”. Међутим, више му је помагала власт над самим собом и самопринуђивање. Пошто би се после продуженог поста његово тело жалило и тражило утешење, он му је говорио: „Шта желиш? Ево, попиј један чај. Доста ти је”. И попио би чај без двопека и било чега другог. Када му се вртело у глави од поста, он није узимао јело, него је водом варао глад и настављао да пости.

Старац је строго постио, сваке ноћи бдијући и молећи се. „Постом, бдењем, молитвом, небеске дарове прими”...

У Есфигмену је од двадесет четири часа око пола сата спавао на патосу, на плочама или циглама. Касније је, спавајући на кревету од дасака, испод простирке стављао камење како не би имао лагодности ни у сну. У Стомију је неко, видећи даску на којој је спавао, рекао: „Оче, изабрао си веома тежак пут”. Он је одговорио: „Ствар која се много жели (као што ја желим подвижнички живот), постаје пријатна”.

Старац се осећао веома угодно лежећи у својој подвижничкој „постели”, имајући за јастук пањ, а за простирку даске. Леђа су му црнела, али се он радовао, читајући код аве Исаака: „Претеча свих страсти јесте самољубље, претеча свих врлина јесте презирање покоја”¹⁾. Јер, „покој храни и развија страсти”²⁾.

У подне се старац никада није одмарао. Касније, када га је народ заокупљао читав дан и када се умарао, правило му беше одмор до три сата. Око поноћи је устајао и отпочињао молитву на

1) Ава Исаак, Слово 71, стр. 278.

2) Ава Исаак, Слово 27, стр. 119.

бројаници. Међутим, много пута је спавао три сата за три дана и ноћи. Док је постом смиравао тело, бдењем је очишћавао и истанчавао ум.

У ноћној молитви је давао целог себе и своје снаге. Исцрпљивао се „свеноћним стајањима” и неизбројивим поклонима. У старости је користио стасидију и ослоњач³⁾ и „тајну вешалицу”. Дакле, привезивао се канапом за таван своје келије, да би се усправно молио, као други пророк Мојсије. Када се умарао, настављао је да се моли клечећи, дајући мало олакшања свом намученом телу.

О бдењу је старац говорио: „Поспаност чини монаха бескорисним и не допушта му да општи са Богом. Неопходна је непрестана борба и насиље над самим собом. У првом тренутку неопходно је да унеколико приморамо себе. И уколико се супротставимо, пролази први одред (демона) и одлази. Ми не треба да бдијемо да бисмо били задовољни. Можемо да вршимо бдење ради неког болесника и да говоримо: „Боже мој, исцели га, да би могао да те славослови”, вршећи славословље. Или: „Боже мој, дај сан људима који не могу да заспу, било због болова, било због затегнутих живаца, иако узимају лекове за спавање”.

Ма колико тајно да се старац подвизавао, одређене ствари су људи схватили. Уочи бдења, готово читав дан су га људи заокупљали својим тешкоћама. При заласку сунца оци су пролазили поред његове келије и заједно ишли на бдење. Скоро целу ноћ он је стајао усправно у стасидији и у зору се враћао у своју келију. Када да се одмори? Са освитом пристизало је мноштво напаћених, са захтевом да га виде. Како је издржавао? Где је налазио снаге? Стар и болестан...

Па ипак, он није кршио своје правило и није смањивао свој подвиг: труд, пост, бдење, тешење напаћених, молитва и доследно испуњавање својих монашких обавеза. [Он упражњаваше] „непрестано насиље над природом” са мученичким размишљањем и расположењем.

Он је био милостив према читавој творевини, живој и бездушној, имајући сажалења чак и према ђаволу. Међутим, према себи је био немилосрдан и немилостив, као и сви свети. Свом „земљаном сасуду” (телу) није самољубиво снисходио, пружајући му мање од његових потреба. Другима је препоручивао: „Извршавајмо само оно што је неопходно у телесним стварима, с обзиром да углавном жеља изгони Христа из срца и заузима Његово место, услед чега остаје празнина и пустош”.

На почетку је старац био строг и истрајан у подвигу. Касни-

3) Тј. дрво у облику слова Т, које монаси користе да би се ослонили и молили. Неки га називају „лењо дрво”, што се старцу уопште није допадало.

је већ није имао велику потребу за строгошћу, будући да је сазрео његов духовни плод. Подвиг је већ био постао његов начин живота: када је било неопходно могао је да попусти. Он је саветовао: „Подвизавајте се док сте млади, јер касније нећете моћи. Раније сам вршио велике подвиге, а сада се гнушам себе самог. Прехладим се и кроз кључаоницу”.

Старац је препоручивао и поклоне, будући да се „поклонима смирено клањамо Богу, те одлази поспаност и уређај се покреће. Такође, одлазе и неприродни стомаци и телу се омогућује стаситост”.

Он је говорио: „Пошто прођу три - четири сата после јела, ми можемо да чинимо поклоне. Када чинимо поклоне, колена треба да дотичу рамена и глава да долази близу колена”. Он је желео да руке не додирују под длановима, већ спољним делом песнице. Ипак, никако није хтео да се на рукама виде трагови од поклона. Стога је препоручивао да се врше на некој мекој поњавици. Ето како је он вршио поклоне. Он би исправљао уколико би их неко вршио на длановима. Остављала је утисак његова брзина, савитљивост и издржљивост.

Монах који је преноћио у старчевој келији слушао је тактичне ударе о патос коленапреклоних поклона и непосредна изливања срца упућена Христу и Богородици. Потом се старац удубљивао у молитву. Затим би се поново [враћао на] поклоне. Понекад је чинећи поклоне он изговарао тропаре и Псалме. Лети је ноћу излазио у двориште своје келије. На површини од око 1,20 x 0,5 метра, од две приковане даске, он је правио поклоне и молио се клечећи.

Старац је придавао велику важност благословеном труду. Без труда и подвига нико се није посветио. Труд чини да Бог буде ганут. Међутим, он се уверио да „данашње поколење поседује тромост, која се преноси и на монашки живот. Хоћемо да се посветимо без труда”⁴⁾.

Старац је говорио шалећи се: „Зар није боље да бдијемо лежећи у кревету, те да узмемо и звуконос [касетофон] и пустимо какво хоћете појање, да направимо и једног сламеног подвижника који ће да се креће на уређај како би нам радио поклоне и окретао бројаницу”, желећи да изобличи савремено расположење ума које тражи оно што је лако и избегава телесни труд. Он је саветовао: „Ми треба да пазимо да не стекнемо дух који постоји у свету”⁵⁾. Световни људи би хтели мало или никако да раде, а да

4) „Ни једно телесно и духовно делање без труда и напора никада не доноси плод”, Преподобни Григорије Синаит, Добротољубље, том. 4, стр. 78.

5) „Дело које се остварује без напора предсватља правду световњака”, Ава Исаак, Слово 16, стр. 57.

узимају много новца, да ученици не уче, а да добијају добре оцене. Трудите се да се подвизавате. Наш живот је труд (напор)”.

Старац припада поколењу људи за које је труд представљао покој, а мука - разоноду. Он се радо трудио. Имао је „трудољубиву навику”⁶⁾, тј. расположење да се труди до своје кончине. Он сам је вршио неопходне радове: поправљао је колибу, косио траву, секиром секао дрва за зиму, преносио их на леђима и цепао, изузев последњих година, када му посетиоци нису дозвољавали.

Када је требало да иде негде по Светој Гори, он је обично ишао пешице, а раније је ходао бос, ради већег подвига.

Он је имао снаге, али није био крупан. Велико самоодрицање, часно надметање, ревност за духовне ствари, крепили су тело, те је вршио већи подвиг од других који беху снажнији. Тело му се топило у подвигу. Исцрпљивао је све своје снаге, дајући сву снагу Христу. Насиље које је вршио над собом достигало је до граница његове издржљивости. Он је осећао да их је и превазилазио, те је затим падао исцрпљен. Десна рука се кочила од умора, од безбројног чињења крсног знака уз бројанице. Међутим, он није престајао да би је одморио. Узимао је бројаницу у десну руку, а левом се крстио⁷⁾, из чега се види његова непопустљивост у подвигу.

Реч о старчевом подвигу се углавном тиче две последње деценије његовог живота. Пламен, одушевљење и ревност коју је имао у младости, када су му телесне снаге биле на врхунцу, речима се не може описати.

Он је имао велику ревност и чинио велики подвиг и када се „покварио његов уређај”, тј. када је тело ослабило. Шта ли је тек као млађи радио? Они који су га познавали млађег, исповедају да је и сам неуобичајен изглед његов изазивао изненађење и страхопоштовање. Његова ревност је била „слична ужареном угљевљу. Она га је покретала, чинила ревносим, побуђивала и снажила да презире тело у невољама и страшним искушењима, те да увек предаје на смрт своју душу”⁸⁾. „Увече умире, а ујутро васкрсава”, говорила је за старца монахиња која се познавала са њим, Ана Хадзи.

Покушаје које је као млађи чинио не само да није препоручивао другима, него их је и одвраћао. Међутим, сам се није покајао за опите које је вршио на себи.

6) Лествица 26, 29.

7) Нека се нико не саблазни (што је, када се умарала десна рука, настављао левом). Јер, старац је личио на ратника који се бори свим средствима, оружјем правде десним и левим. Ава Варсануфије Велики, Одговор 437, стр. 220, пише: „Када хоћу да закрстим своју десну руку, ја употребљавам леву”.

8) Ава Исаак, Слово 61, стр. 247-8.

После подвига старац је доспео у стање да живи са мало хране и мало сна. Он се хранио божанственом благодаћу. Говорио је: „Има људи који не спавају од радости, хранећи се и телесно и духовно”. Једном је био упитан: „Како је један светитељ издржао да спава један сат од двадесет четири часа, држећи се за конопац”. Он је одговорио: „Светитељ се одмарао кроз свој умор”. Слично је и сам осећао. Хранила га је и утврђивала благодат Божија. Био је попут уређаја који непрестано ради са мало горива.

Он је желео да се млади монаси подвизавају: „Духовни живот је одважност. Будите одважни. Немојте да будете млитаво поколење. Ступајући у манастир, од почетка треба да се предаш, да се ухватиш за Христа, за небо. Телесни подвиг помаже, уколико се врши из часног надметања. Немојмо лако вршити уступке, одлажући своје духовне дужности. Врши (молитву) колико можеш, макар мало, а потом старцу исповеди (недостатке)”.

„Болесник треба да једе, имао јешност или не, будући да зна да ће му храна помоћи. И ми, уколико немамо расположење за духовне ствари, треба да деламо са радошћу, знајући да ћемо имати [духовне] користи. Неопходно је присиљавање, а не притисак и узнемирење. Духовна присила није притисак, већ помоћ”.

Старац је подстицао на [духовну] борбу, али је наглашавао и опасности од прелесног подвига, који потхрањује гордост и једнострано се бави телесним напорима, запостављајући душевне страсти: „Највећи подвиг је да стекнемо смирење и љубав, што је лако и за малу девојчицу. Уколико човек оснажи телесне подвиге, може да оснажи и гордост и да има погрешан осећај да нешто представља. Уколико, међутим, окрене нишан на гордост и пуца, он уз велику лакоћу може да постигне многе ствари. Најпре треба да остваримо смирење и љубав, а потом бдење и пост”.

Он је говорио: „Монах треба да стекне надмоћ над собом и да влада собом, тј. да зна када треба да говори и када да једе, услед чега неће имати штете ма где пошао и ма где се нашао. Онај ко нема власт над собом личи на вола који нађе плод и не престаје да једе док не пукне. Много је оних који лако бивају заведени и које повлачи низбрдица, будући да немају кочнице”.

Старчев подвиг је био велик, сакривен, покретан часним надметањем. Он не беше штур и површан, објављујући његову велику љубав према Богу. Онај ко воли жедан је да страда за онога кога воли. Он није вршио подвиг који је сам себи сврха, већ средство очишћења и освећења. Он је постао начин и средство помоћи људима и благопријатна жртва Богу. Са расуђивањем је он жртвовао свој подвиг ради нечег узвишенијег. Једанпут је пробао месо, само и једино из љубави, да би подстакао болесног монаха на разрешење ради здравља. И Бог је учинио да не осети укус меса.

Старац се подвигом умртно за свет. Сасушио је тело да страсти не би ницале. Очистио је душу и тело своју и показао се миомирисни сасуд благодати.

7. „Трудбеник и радник”

Старац је од малена заволео рад. Помагао је својим родитељима у земљорадничким пословима. Био је неуморан и плодоносан. Сам је жњео читаве површине. Да би ободрио себе, он је улазио у средину њиве и прво жњео један „ред” како би се видела два мања непожњевена комада.

Као столар радио је много, с обзиром да је волео свој занат. Радио је са осећањем и расположењем, из срца. Столарски рад је спајао са духовним и са човекољубљем. Радећи, он је појао и молио се. Давао је милостињу од новца који је зарађивао или је бесплатно радио за сиромашне.

Као монах, старац је извршавао своја послушања доследно и брижљиво. Из часног надметања је и помагао где је било потребе.

Налазећи времена после радова на обнови, он је у Стомију правио иконе и давао их на благослов. На дрво је лепио папирну икону и стављао шишаркице уместо рама. У Стомију је започео са гњеченим иконицама, а касније их је усавршио. Имао је струг који је покретао ногом, правећи разно рукодеље и дивне дрвене „петохлебнице”.

У монашком рукодељу старац је био способан и недостижан, а у grubим пословима - неуморан и без такмаца. Монаси који су га познавали сведоче да је „секао дрва брже од дрвосеча, тестерисао брзином струјне тестере и радио за десеторо људи”.

Он није желео ситничарење и спору покретљивост у послу, будући да *човек спорог срца бива изигран* (Прич.12,8). Желео је да монах мало ради грубе послове и да се много бави духовним делањем. Много посла чини да монах заборави Бога, као Јевреји у Египту. Али, говорио је: „Кад радиш, ради”.

На Синајској Гори је радио дуборезне иконе, тј. пророка Мојсија како узима Декалог [таблицу закона].

У Ивионском скиту старац је резбарио углавном напрсне крстове и крстове за освећење [тј. ручне]. Један мали ручни шупљи крст имао је шеснаест ликова, на којима су се видели сви детаљи, чак и нокти на прстима.

Он није ишао код учитеља да би се учио дуборезу, већ беше самоук. Сам се помучио и постао изврстан дуборезац. Дела руку његових, осим савршенства вештине, имала су и посебну вредност, с обзиром да су рађена са побожношћу и молитвом.

О дуборезу старац је говорио: „Прикази Распетог [Христа] и других ликова треба да буду као природни, премда истанчанији,

подвижничкији, да би показивали духовност. Христос нема стомак. Шта више, Он је на Крсту био празног стомака”.

Он је саветовао: „Уколико размишљаш како ћеш да обезбедиш дрво за дуборез, молитва није присутна. Уколико, међутим, размишљаш како ће лице Христово да добије добар израз, молитва је присутна”.

У Катунацији он је резбарио иконе са представом Распећа, Распетог Христа, Пресвете Богородице и светог Јована Богослова. Правио је и резаче за папир од ловоровог дрвета. Писао је на њима речи из Светог Писма и давао их на благослов.

У Келији Часног Крста је углавном радио гњечене иконице. Остављао их је испред капије на дворишту и посетиоци су сами узимали, колико су желели. Имао је разне улошке (изливке): Богородицу Слаткољубиву, Распетог [Христа], свету Ефимију, преподобног Арсенија, Свету Гору, Синај, Крст са копљем и сунђером за копче на монашким кајшевима. Најтеже је било да изрезбари обрасце. На челику који је резао овално или четвртасто, урезивао је обрнуту представу ударајући чекићем ножиће сопствене производње. У шуми је тражио златно дрво и острије, секао га и доносио из далека на леђима. Пошто би се осушило, он га је тестером секао на комаде и глачао га. Затим је изливке, загрејавши их у ватри, притискао на припремљено дрво, уз помоћ ручно покретане причвршћене гњечилице. И ликови који су се отискивали на дрвету задобијашу мио изглед. Он је и другим оцима показао рукодеље, дајући им готове улошке.

У Панагуди старац је резбарио иконе Богородице Слаткољубиве мале величине и поклањао их људима који су имали посебне потребе. Оне беху веома успеле, услед чега су се чиниле живима, тј. као да су имале духа.

Он је такође урадио испупчену Свету Гору [рљеф] у дрвету. На гњечилици је урадио и једну лепу и изворну представу. На хартију је притискао изливак са Христовим или Богородичиним ликом заједно са дивљим цвећем.

Гледајући свог ученика како плете бројанице, старац је и сам научио. И потом је плео чак и док је разговарао са људима. Делио их је на благослов. Али, како би биле довољне његове бројанице за мноштво људи? Стога је куповао рукодеље да би помагао сиромашним подвижницима и потом га давао на благослов. И други су му га давали да би делио, али је радије давао од својих трудова. Сматрао је да речено има вредност. Његова мука са киллом, слабљење телесних снага, као и повећање броја посетилаца допринели су да бројаница буде његово главно рукодеље задњих година. Много времена је у току дана посвећивао посетиоцима, којих је бивало све више. Док је био посвећен разговору, његове руке су истовремено, уходано али и хитро, плеле бројаницу.

Рукодеље је узда за мрзовољу и помаже монаху да остане у безметежју. Старац, међутим, није имао потребе за сличим помоћним средствима да би остао у пустињи. Радио је рукодеље, природно, да не би јео „хлеб нерада” и „жито лењости”, премда су његове личне потребе биле незнатне. Он је ретко продавао рукодеље. Оно је било углавном израз његове велике љубави. Хтео је свакоме нешто да пружи. Сам се умарао, делио своје рукодеље „у славу Пресвете Богородице” и пружао радост и утеху људима, који су сматрали великим благословом да имају нешто из руку његових.

Да би рукодеље монаха имало благослов, треба да се ради уз молитву и без журбе. Он је говорио: „Уколико рукодеље радимо у миру и молитви, наше духовно стање се преноси, пресликава, на неки начин, на њега и људи га узимају и бивају благословени. Једном сам радио неку икону. Пошто ми се рука навикла, ја сам стално изговарао молитву, а посао ме није одвлачио. И икона је сама задобијала свој изглед. Ја сам је загрлио и држао два - три сата... Уколико дођемо у добро духовно стање и настане преливање љубави према Христу, и само служење постаје молитва.

Другом приликом наручили су ми три иконице светог Димитрија. Имао сам рок од шест месеци. Стигао је последњи месец, а ја још нисам био урадио ни једну. Е, стога што се умешала брзина и зебња, икона није добила добар изглед. Дао сам је на благослов, с обзиром да се нисам њоме успокојио”.

За старца је било незамисливо да се рукодеље и груби послови раде без молитве. Упитао га је монах: „Старче, шта да радим с обзиром да обнављам келију”. Он је одговорио: „Руке нека раде, а ум у молитви нека буде код Бога”.

Код рукодеља он је наглашавао једноставност, тј. да се не раде сложене представе и да се не прихвата много поруцбина. Уколико је могуће, рукодеље треба да се ограничи на једну представу, која треба да се ради што боље, при чему и ум може нерасејано да се моли.

Старац је такође говорио: „Боље је да се рукодеље продаје јефтино и да се не чини милостиња, неголи да се даје скупо и да се има новац за милостињу”.

Старац је веома наглашавао да иконописци раде добре иконе, сматрајући да је „икона вечна проповед, док проповед проповедника траје кратко. Ми, на пример, видимо Богородичину икону и бивамо утешени. Наравно, уколико није добра, уколико има дивље лице, очи итд. икона врши одбојну проповед. Неко ми је причао: »Дошао сам пред Христову икону, желећи да му отворим своје срце. Међутим, видео сам Христа како ме дивље гледа, као немачки војник, и стегао сам се«.

Икона чини чуда када привлачи благодат светог кога пред-

ставља. На икони се види све што неко воли. Ми обично сликамо себе. Једна сестра је волела своју сестру и насликала је. Благодат задобија оно што чинимо сасвим предано Богу. Унутрашње стање душе се огледа у рукодељу. Уколико си побожан, твоје рукодеље ће бити натопљено побожношћу. Уколико си узнемирен, оно поседује неки демонизам и преноси га”.

Старац је, наравно, наглашавао побожност и домаћинску особину у рукодељу. Међутим, он га је гледао као помоћно средство, а не као циљ по себи. Стога је говорио: „Најзад, ми монаси немамо за циљ да постанемо добри појци или добри рукоделци, него исправни монаси, анђели, услед чега ће се благословити наше дело и људи који га узму биће благословени. Стога они више воле рукодеље из манастира, тј. ради благослова”.

8. Мирис благочашћа

Неки подвижник затворник слушао је много о старцу Пајсију. Он га је посетио, разговарао са њим и уверио се да је старац био човек нарочите побожности. Заиста, он је имао ретку побожност, којој се научио од својих родитеља, углавном од своје мајке.

Он је у општежићу имао [духовне] користи од многих отаца, посебно од неког јеромонаха, за кога је говорио: „Не можемо ми да достигнемо до побожности оца... немогуће је. Служио је Литургију сваког дана и много се подвизавао. Шест месеци се свакодневно хранио само са пола просфорице и парадајзом осушеним на сунцу”. Поменути побожни служитељ и други манастирски свештеници су, када су служили у црквицама, волели да им прислужује млади отац Аверкије (потоњи старац Пајсије).

Старац је имао урођену побожност, али ју је такође и знатно дорадио. Он јој је давао велику важност, говорећи да је „побожност најважнија врлина, будући да привлачи благодат Божију”.

По старцу, побожност је страх Божији, духовна осетљивост. Побожан човек јако осећа присуство Божије и опходи се пажљиво и опрезно.

Он је желео да побожност буде изворна, унутрашња. Њених спољашњих облика се гнушао. Говорећи о братству које је имало поредак и доследно придржавање у богослужбеном животу, он је рекао: „Ако речено извире из њих и ако је нешто унутрашње, ја их поштујем”. Сам старац се опходио са побожношћу, али и са слободом, која је била страна спољашњим и сувим облицима. Оно што није осећао, он није ни чинио. Правио је разлику између побожности [εὐλάβεια] и побожњаштва [εὐσεβεια]¹⁾. Он је из-

¹⁾ У смислу спољашње побожности, а не благочашћа у светоотачком значењу праве вере.

бегаво и да помиње реч побожњаштво. Говорио је да је побожност тамјан, а побожњаштво парфем.

Његова побожност је почињала од малих и небитних, а допевала до најсуштинскијих и духовних ствари. Он је говорио: „Уколико човек презире мале ствари налази се у опасности да му пренебрегавање, и не схватајући, пређе и на веће и светије ствари. Правдајући се да једно није ништа и да друго ништа не мари, он може да достигне, да Бог сачува, до потпуног презира Светиње и да постане непобожан, бестидан и безбожан”.

Његова побожност се примећивала из начина на који се молио, на који је целивао иконе, на који је узимао нафору и свету водицу, на који се причешћивао, на који је држао икону у опходу, на који је појао и украшавао мали храм у својој колиби. Пазио је и на ситнице, што не беше ситничарење, нити цепидлачење, већ један став према Богу, који не предвиђа ни једно црквено правило, него његово лично настројење. Он је осећао светим не само свој храм, већ и читав простор колибе. Келија у којој се молио беше му као црква. Имао је иконостас са много икона, пред којима је горело неугасиво кандило и пред којима је кадио и палио много свећа. Свој кревет је направио у облику гроба, говорећи: „Ето олтара моје келије”. Иконе и свете књиге је стављао једино на узглавље, на коме је имао једну истрошену и избледелу икону. Један брат га је питао за узрок. Премда је старац на почетку покушао да се прикрије, на крају је брат схватио да су узрок били целивања и сузе. „Читаво бдење могу да проведем [у сличном стању]”, скромно је исповедио. Старац је побожно поштовао и друге просторије у колиби: радионицу, где је радио иконице, гостопримницу, у којој су се благодаћу Божијом препорађале душе, место за простирање веша, чак и двориште. Сматрао је недостатком побожности да у келији има нужник. Он му је био доста удаљен, не само подвига ради, него још више из побожности.

У [Келији] Часног Крста оци из манастира су му, покренути љубављу, тј. да се не би мучио, једном приликом док је био одсутан, направили мали нужник, вани, али уз колибу. Старац га никада није употребио.

У последње време, када му се здравствено стање погоршало, те је много пута ноћу излазио, по хладноћи, киши и снегу, његова духовна деца су наваљивала да му направе нужник, ради његовог олакшања, покрај места за простирање веша. Међутим, он није прихватио, говорећи: „Како да ја направим нужник на месту где се јавила Пресвета Богородица”.

Анђели на небу „најблагочастивије” служе Богу дан - ноћ. И старчев живот је био умирисан дубоком и изворном благочастивошћу, што се прозире из многих израза у додиру са светињама и у његовом односу према Богу. Он их је осећао као живе.

Старац је патио од киле када је једном приликом посетио неку келију. Старац келије га је молио да легне да се мало одмори, али он није прихватио. Јер, могао је да легне само на леву страну, што би значило да би му ноге биле окренуте иконама - ствар коју је сматрао непобожном.

Улазећи у свети олтар кроз врата са стране, он је чинио земни поклон са крстом, скидао скуфију, целивао крст. У време причесна, пред Причешће, он је целивао иконе уз велике поклоне. Једно време је имао правило да тридесет три сата пре Светог Причешћа безусловно ништа не једе.

Из превеликог страхопоштовања према светој тајни свештенства, он није прихватио да буде свештеник, премда је, како је сам исповедио, три пута имао откривење да постане јеромонах¹⁾.

Старац је побожност сматрао основном врлином сваког Хришћанина. Мерећи својим строгим мерилима, побожност је сматрао неопходном, али и ретком. За старца је она била већа од много чега другог.

Он је побожност имао као мерило за многе ствари. Када би неко побожан писао или говорио или чинио нешто и био осуђиван, старац је, пре него што уобличи јасно мишљење, давао олакшице, говорећи: „Он је побожан, не верујем да је учинио сличну ствар”. Веровао је да она чува човека од грешака, заблуда и од падова, можда према речима: *Пут благочастивих сачуваће Господ* (Прич.2,8).

У свим иступима и подвизима Хришћанина, а посебно монаха, за старца је побожност била веома значајна. Она је стамен помагач, који улази свуда и подиже духовни степен.

Он је монахе саветовао да обратe пажњу на њено задобијање. Говорио је: „Млад монах посебно треба да сав буде благочастив, у чему ће му помоћи свагда отворени Врлинослов (који често треба да проучава) и дружење са другим побожним људима”. Млад монах је упитао старца на шта посебно да пази. Он му је одговорио: „На побожност и пажње на себе”.

Руски епископ га је упитао кога да рукополаже за свештеника, с обзиром да је било доста приправника. Он је одговорио: „Побожне и чисте (чедне)”. Он није рекао - образоване, са добрим гласом, предузимљиве.

И у појању и у иконопису за старца је већи значај имала побожност, неголи вештина. Њу је он и препознавао код појца или на икони. Он је говорио: „Уколико пазиш на смисао тропара, изменићеш се и појаћеш побожно. Уколико имаш побожност и

1) Вероватно се није радило о заповести, већ о могућности, тј. да може да постане свештеник. Јер, када је био упитан, он је одговорио: „Христос нам даје дарове. Морамо ли све да их примимо”.

грешка (коју ћеш можда направити док појеш) биће слатка. Али, уколико само пазиш на вештину, тј. идеш све ноту за нотом и изговараш без побожности, бићеш као неки световни појац који је појао „Благослови душо моја Господа”, а беше као да ковач удара у наковањ. Слушао сам га у неком возилу. Нисам имао мира. Рекао сам возачу: »Искључи звуконос«. Онај ко не поје из срца као да те јури из Цркве. Један свештени канон каже да неприкладни гласови заслужују казну, јер изгоне народ из цркве”.

За иконописање је саветовао: „Икону треба да радимо са побожношћу, као да желимо да је дамо самом Христу. Зар би се нама допало да нам дају наш светлопис [фотографију] са измењеним ликом? Није исправно да се Пресвета Богородица иконопише као света Ана, да се наводно не би видела њена телесна лепота. Од Пресвете Богородице није постојала лепша жена ни душом ни телом. Она је благодаћу коју је имала преображавала људске душе”.

За филотејску икону [Пресвете Богородице] „Слаткољубиву” старац је говорио: „У односу на вештину она има несавршености, будући да су ноге Христове као клинови. Међутим, она је чудотворна и има велику благодат и сладост, с обзиром да је Бог вероватно наградио побожност иконописца”.

„На побожног долази благодат Божија и човек се душевно пролепшава”. Међутим, старац је са тугом утврђивао да људи данас не воде рачуна о побожности. Он је говорио: „Онога ко нема побожност и који презире Божанство, напушта Божанска благодат, те бива надвладан искушењем и демонизује се. Божанска благодат не приступа непобожном човеку. Она иде онима који је поштују”.

Као пример непобожности он је наводио жртву Каина и синова Илијевих из Старог Завета. Њихов презир расрдио је Бога, те су били кажњени. Старац је сматрао недостатком побожности да се иконе, црквене књиге, нафора и уопште свештене ствари остављају у стасидији, утолико више на столицама или креветима, осим код узглавља.

Старац је препоручивао да иконице које је делио на благослов стављају у џеп на грудима. Испричао је случај посетиоца коме се беше искривила глава. Божанским просвећењем старац је схватио да му се речено десило због демонског дејства, будући да је у задњи џеп на панталонама ставио Крст са честицом Часног Крста, који му беше покљонио. Оне који нису пазили на свој живот одвраћао је од ношења на себи Часног Крста. Испричао је како је неко постао ђавоиман, јер је дана када се причестио пљунуо на нечисто место, као и нека жена која је просула свету водицу у прљаво место. Млади вереник је отишао код неког врача, који му рече да мокри по бурмама. Он је послушао и постао ђавоиман,

с обзиром да су бурме свештена ствар. Наводио је и друге сличне примере да би показао да је неке због недостатка побожности напуштала Божанска благодат, услед чега су постајали ђавоимани.

Он није сматрао исправним да свете оце називају голим именом „Василије, Григорије”, итд. „Овде за (било ког) оца говоримо и зовемо га »отац«. Зар ће свете оце просто називати по имену”.

Старац није желео да Богу приносимо парафинске свеће, уље од семења или лоше каквоте [већ само маслиново], него „да Богу на службу приносимо најбоље. Такође, ми треба да му приносимо своје снаге, чисту молитву, а не зевање”. Сматрао је за велику непобожност да се Литургија служи са просфорама које имају мало бући. „Христос нам даје Тело и Крв своју, а ми да му дајемо убуђалу просфору”. Дешавало се да иде километрима далеко да би нашао просфоре за Свету Литургију. Хватао их је са стране и пазио да не дотакне печат.

Старац се трудио да заблагодари и успокоји Онога кога је волео. Из велике љубави принео је Богу све најбоље, опходећи се танано, са духовном осетљивошћу и са побожношћу. И Бог, коме је благоугодно, даровао му је обилну благодат своју.

9. „Заволео је праведност”

Према Светом Писму, праведан је онај ко држи све заповести и ко угађа Богу, дакле - светитељ. Праведност је заједничка одлика свих светих.

У данашњој употреби израза, праведан је онај ко је беспрекоран у односу према људима. Старац је у реченом смислу користио израз. Он је разликовао праведност човечанску (тј. када човек не наноси неправду своје ближњем), и божанствену (тј. када свесно и са благодарењем подноси неправде). Према старцу „божанствена праведност је да чиниш оно што успокојава другога”, тј. да жртвујеш прохтеве, одмор и своју правду да би успокојио и помогао другога. Он је нарочито говорио: „Духовна правда је да човек туђе терете осећа као своје. Уколико је човек духовно напреднији, утолико мање права даје себи. Рецимо да са неким идемо узбрдо са торбом на рамену. Духован човек узима и торбу од другог да би му олакшао, али по својој осетљивости каже да му речено помаже. Читава ствар је у напору да дођемо у положај другог, да га схватимо, чиме постајемо сродни Христу”.

Старац је препоручивао: „Одбаците човечанску смисленост и човечанску правду. Уђите у божанствену правду. Поједини, па и духовни људи, стварају ново јеванђеље, другачије, желећи да Хришћанин не буде исмејан. Напротив, монах треба да се радује када му наносе неправду. Он нема никакво право, будући да иде трагом онеправдованог Христа. Светован човек има и незнање и

многа права. Уколико га грди онај који је над њим, он ће ићи на суд. Међутим, ма колико му неправде наносили, монах нема никакво право. Чак ни ако га вређају. Бог речено устројава да бисмо искупили неки грех или да бисмо зарадили неку пару. Када нам се наноси неправда, а ми хоћемо да истерамо своју правду, ми ништа не стављамо у трезор”. Међутим, он је веровао да онај ко свесно подноси неправде добија од праведног Бога плату и у овом животу кроз духовне дарове (па чак и кроз вештаствене) сходно свом стању.

Старац је писао у својој посланици (25. 2. 1971. године): „У једном догађају сам видео велику правду Божију, која нема граница. Једној души учињена неправда док је узалудно служила људе грешнике. За месец дана испитивања достигла је до духовног умозрења и доживела тајне Божије”.

Старац је монаха, који се расправљао са својим сабратором на послушању, саветовао: „Реци му да има право. Знаш ли колико их има што су са својим правом отишли у пакао? Правда монаху наноси неправду (тј. наноси му »духовну« штету, када покушава да се оправда)”. Међутим, појединим почетницима је саветовао: „Уколико човек у почетку не доспе до стања да може да прима неправде, у неспоразумима много помажу разјашњавања”.

Он је описно говорио о неправди: „За сирочад, за болесне, за старе - за све постоје установе. За једног онеправдованог, није основана ни једна установа. Свако га узима и набацује на туђа леђа, јер се свакоме чини тежак и ружан. Али, трпљење неправде је слатко, као ништа друго. Најлепши тренуци које сам доживео беху тренуци трпљења неправде. Ко прихвата трпљење неправде, прихвата онеправдованог Христа у своје срце. Кавга се заповеда стога што свако присваја више права него што му припада. Само човек са много љубави, уколико се нађе, скупља неправду, а правду оставља другима. Само је Христос примио сву неправду, подижући Крст за нас”.

Старац је у свом животу применио поменуто божанствену правду: не само да је са задовољством трпео неправде, него је имао и обзира да се на танан начин опходи са намером да не обрука и не повреди оне који су му наносили неправду. Он их је сматрао добротинитељима, молећи се за њих и шаљући им дарове. Он је говорио: „Много пута мислимо да нам други наносе неправду. Неправде су у суштини добротинства. Нико не може да нам нанесе неправду, уколико ми сами себи не наносимо неправду. Себи наносимо неправду уколико не живимо духовно. Духовно, пак, живимо када држимо заповести”.

Старцу није била довољна само божанствена правда, него је брижно пазио и да не „учествује у туђим гресима” (1.Тим.5,22). Није, дакле, прихватао ништа супротно божанственој правди. У

периоду боравка у Стомију нека богата жена је била дала кућу под закуп некој сиромашној породици, која није имала да га плати. Она је хтела да их да на суд и да новац који би узела за станарину да манастиру. Отац Пајсије је, премда су постојале потребе, одбио. Он јој је рекао: „Не желим новац, који ћеш да узмеш из једног манастира (од сиромашне породице), па да га даш другом”.

Он је узимао раднике не договарајући се о плати. И нико се није жалио. Давао им је праведно и још понеки благослов.

Он је потпуно заволео и примењивао божанствену правду, више волећи да њему буде нанесена неправда и да сам буде кажњен, неголи да сам учини неправду човеку.

Он у посланици (4. 4. 1966. године) наводи да му се догодио један натприродни случај: „Једном сам молио Бога да идем у пакао, прво, што нисам био и нисам достојан да видим Његово пресвето лице, и друго, да би удостојио свог Царства све које сам ожалостио, онеправдовао, осудио као човек у целом свом животу. И Добри Бог је допустио да недељу дана унеколико окусим пакао, што заправо нисам могао да издржим. Сећам се речених дана и дрхтим. Стога боље да се није родио човек који ће да иде у пакао”.

И другом приликом он се молио Богу за [његове] могуће неправде учињене у незнању: „Боже мој, помилуј оне које сам осудио и којима сам нанео неправду. И уколико сам учинио неко милосрђе, дај га њима”.

Међутим, и у јеванђелском смислу старац се показао праведним, будући да се од детињства ревностно и доследно предао вршењу заповести.

Праведност коју је примењивао била му је покров и штит у искушењима и опасностима. Она га је чувала више од Часног Крста, нарочито када је био војник и ишао у опасна посланства, јер, „Господ подржава праведнике” (Пс.36,17) и „узвраћа по правди” (Пс.17,21). Она га је чувала неповређеним и неухватљивим пред безбројним демонским нападима и замкама. Неко је видео ђавола како са канапом иде по дворишту старчеве келије и како прича сам са собом: „Зар га нећу једном ухватити”.

Уколико не применимо божанствену правду, неће бити напретка у духовном животу, нити ће наша молитва бити услишена. „Многе молитве се узносе. Већ би требало цео свет да се промени. Међутим, пошто нема праведности, оне не бивају услишене”. Међутим, довољна је само молитва једног праведника да би умилоствила Бога за читав народ (Јер.5,1; Јез.14,14).

10. Часно надметање [ар]

Часно надметање је, према старцу, „благочастиво изливање добротe, бистра љубав смиреног човека. Његово срце је испуњено великом благодарношћу према Богу и ближњима, и из духовне осетљивости (истанчаности) труди се да узврати и најмање добротинство које му други чине”. Часно надметање је оно што бива мимо обавезе и дужности, што се не тражи, већ се врши из некористољубиве љубави.

Сва старчева дела одликују се поменутом врлином: једноставна помоћ некоме, самопожртвованост у рату да други не би били у опасности и погинули, а у монашком животу широкогрудни подвизи, који су превазилазили његову издржљивост. Потресало га је када је и код других видео часно надметање. Он је говорио: „Поступајмо са часним надметањем. Деца која имају часно надметање пазе како да успокоје и заблагодаре родитељима. Ми монаси треба да знамо шта успокојава старца и да сагласно поступамо и пре него што нам каже. Имајте часно надметање и немојте да злоупотребљавате туђу доброту. Човек са часним надметањем бива бомбардован благословима, док роптач рађа несрећу. Срце се не чисти „клином”¹⁾, него часним надметањем. Немојмо допустити да се други умара на свом послушању када ми завршимо своје. Жртвујмо се. Нека жена је говорила: »Христос се ожалостио, а и ја сам га ожалостила. Ни ја не желим да имам радост, него да пати због Христа. Какво часно надметање! И уколико је више говорила, утолико је више радости и умилења имала. Она је изашла из себе”.

Старац је препоручивао: „Немојмо чинити добро користољубиво, нити законски, него из љубави према Богу. И већ нећемо само са лакоћом радити оно што смо обавезни, него ћемо жртвовати и све на шта имамо право”.

Као монаху, њему није му било довољно да врши своје правило и богослужење, успокојавајући своју савест да је испунио своје монашке обавезе. Његово часно надметање га је покретало да се предаје великим подвизима и да за себе не задржава ни снагу, ни време, ни спокојство. Он је више мислио на друге, неголи на себе и жртвовао се да би им помогао.

Часно надметање, врлина која му беше својствена, као световњака га је показала - добротинитељем, као војника - јунаком и као монаха - светитељем.

¹⁾ Назив прашка за прање веша из старијих времена.

11. Поверење у Божији промисао

Старац је имао велику веру у Бога и савршено поверење у Божански промисао. Стога је говорио: „Хиљаду посто сам сигуран да ће ми Бог, уколико сада некоме дам свој џемпер, док дођем до своје колибе, послати други. Али, у почетку, да би нас опробао¹⁾, Он нас оставља да се унеколико прехладимо и да се разболимо. И тада треба пазити. Нека нико не каже: »Христосе мој, ја сам га ради љубави према теби дао, а ти си ме оставио да се разболим«».

Он се никада није узнемиравао, нити губио наду, ма колико се ствари чиниле тешке и злослутне, било да се радило о личним неприликама, о невољама околине, или пак - црквеним, народним и међународним. Он је видео растуће дејство и власт злог и његових оруђа, али је знао и обзнањивао да „Неко други држи узде”. На својствен начин је говорио: „Ђаво оре, али Христос сеје”. Веровао је да „Бог не допушта да се догоди никакво зло, уколико из њега не произлази неко добро или се, у најмању руку, не спречава неко веће зло”.

Нада, која „никада не постићује”, пратила га је читавог живота, а понајвише у тешкоћама. У мраку и магли он је говорио о ведром небу. Очајним душама је говорио: „Све ће бити добро, благодаћу Божијом”. Човеку који се бринуо због непријатељских напада на нашу отаџбину, он је дао одговор који доноси наду: „И када би ми рекли да нема ни једног Грка, ја се не бих секирао. Може Бог да подигне једног Грка. Довољан је и један”. Још је веровао: „И само један Хришћанин да остане, Христос ће извршити свој план”. И док су други причали о будућем непријатном развоју у народу и сејали страх, старац је преносио ведроумље [оптимизам] и наду. Причао је о васкрслој Грчкој и о поновном стицању Свете Софије [у Цариграду]. „Постоји и Бог. Где си Бога ставио”, рекао је једном клирику, који је видео мрачну будућност отаџбине.

Старац је говорио: „Да нисам имао поверење у Бога, не знам шта бих постао. Човек делује до једне тачке, а потом делује Бог. Имајмо потпуно поверење”. И старац није мислио на неку неодређену наду, већ на опипљиву извесност, посведочену безбројним примерима.

У свом животу он је безброј пута искусио предузетништво Божије на разне начине. Као војник имао је једно **Јеванђеље** и поклонио га. Потом је тражио **Јеванђеље**, да би читао Реч Божију. За Божић су послали у његову јединицу двеста пакета, и само у његовом је било **Јеванђеље**.

¹⁾ „Без искушења се промисао Божији не би видео”, Ава Исаак, Слово 44, стр.

У Стомију је старац једанпут дао неком сиромашу своју мајицу и остао само у подраснику. Силазећи у Коницу ради послова, свратио је до поште. Нашао је пакет са мајицама. Старац је веровао: „Ако сам дајеш, и Бог теби даје”.

У Катунацији му је телесни склоп имао потребу за нечим слатким, а није имао ничега. Ускоро је дошао посетилац који му је донео смокве и грожђе, говорећи: „Ево нешто за тебе”. И старац је заблагодарио Богу.

Једном је идући путем нашао неку лепу велику печурку. „Слава Богу, у повратку ћу је убрати да бих је појео за вечеру”. Пошто се вратио, нека живуљка је била појела пола печурке. Не жалостећи се, он је опет заблагодарио Богу, помисливши: „Слава Богу. Ето колико је требало да поједем”. И он је убра. Када је сутрадан изашао из своје келије, читав простор је био пун печурки. И опет је заблагодарио Богу. „Слава Богу” и за једну, и за пола, и за много печурки.

Његово духовно чедо прича: „Отишао сам у **Келију Часног Крста** да видим старца. Видео сам неке папуче, које ми се учинише мало чудне. Одоздо су имале кожу, а одозго као да су биле плетене од вуне. Никада нисам видео сличне. Ја упитих:

»Где си их нашао, старче«.

»Узми их«, рече ми.

»Старче, шта ће ми. Питао сам само из радозналости«.

»Не, узећеш их. А мени ће донети друге, нове«.

Попустио сам пред његовом упорношћу. Узео сам их и не желећи. Пре него што сам отишао, дође један монах из Ставрониките носећи неки пакет. Старац рече: »Хајде да га отворимо, да видимо шта нам доноси пошта«.

И он га отвори: уз друге ствари беше и један пар папуча.

»Ето, видиш«, рече ми он”.

Код старца се једанпут нашао неки посетилац коме беше хладно. „Шта да ти дам, бре дете”, рече му он. Тражио је и није нашао ништа, те му даде џемпер који је носио. Чим је посетилац отишао, у истом часу дође неко и донесе му пакетић у коме беше један џемпер.

* * *

Старац је испричао: „Једне године (можда 1971. године) био сам болестан петнаест дана. Имао сам врућицу, грозницу, без пехи, сам. Нисам могао да скувам ни један чај, нити сам могао да изађем ван. Веровао сам да ћу да умрем, те сам преко себе пребацио образ [схиму] оца Тихона. И одједном осетих велику благодат. Наћох се пред својом келијом у светлости и све гледах другим очима - птице, рибе, планете, васцели свет. И све је причало и говорило да је Бог све створио за човека.

Молио сам се Богу да будем сам кад будем умирао. И само збор поменуте мисли ја био сам преплављиван радошћу и умилењем. Напуштеност од људи и лишавање људске утехе доноси богату Божанску утеху”.

Стога, старац није прибегавао лекару када се разбољевао. Препуштао се промислу Божијем, са поверењем и стрпљењем говорио: „Када сам болестан не желим никога, како би ме Бог утешио”.

* * *

И како да се старац не поверава Богу после великих и многих пројављивања Божијег промисла. Он је о њему бринуо *као дојиља која негује своју децу* (1. Сол. 2, 7). Но, Бог га је збрињавао као достојно и изабрано чедо своје, било на људски, било на натприродан начин, од малих до неопходних ствари, за које се обично није ни молио. Стога је старац говорио: „Колику поузданост осећа дете у мајчином загрљају! Још већу поузданост осећа верујући у загрљају Божијем! Сада осећам радост детета у мајчином загрљају. Загрљај Божији је као рај. Престаје и молитва, престаје све. Живиш у рају”.

Старац је био *благословен човек, који се узда у Господа. Господ беше нада његова* (Јер. 17, 7).

12. Анђео мира

Старац је говорио: „Мир је дух Божији, а супротно (узнемирење, смутња) долази од ђавола”. Заиста, „мир душе потврђује да је Бог увек присутан уз нас и да у нама борави”¹⁾. „Онај ко је лишан мира, лишан је Божанске благодати”²⁾. Мир је плод благодати и обитава у смиреним и чистим срцима.

Поменути мир је старац задобио – унутрашње. Он беше

1) Свети Јован Кронштатски, *Мој живот у Христу*, стр. 100. превод архим. Михаила Константинову, издање „Башта Богородице”, Солун 2003.

2) Свети Нектарије Пентапољски (Егински), *Познај себе*, стр. 207, издање „Свети Никодим”.

благодатно стање, које је сматрао узвишенијим од молитве. Задобио га је првенствено одбацивањем страсти и у главном - својим општењем са Начелником мира³⁾ кроз непрестану молитву. И дух [мира] се разливао на све око њега, примећујући се у говору, покретима, у тихом али искричавом погледу, у рукодељу, у начину на који је примао и испраћао госте, а посебно у молитви. У његовој близини свако би дисао другачији ваздух.

Старац је веома пазио да не потпадне под утицај „немирног светског духа, који је свет учинио лудницом”, подвизавајући се да одржи своје мирно стање. Он је увек свој сат намерно навијао помало унапред. Када је ишао у посету кретао је раније, да се не би кретао ужурбано и узнемирено и да би спречио да стање журбе има утицаја на његову молитву. Пре свега, желео је да се у цркви молимо у миру. Када би у време службе видео неред, који је прравио збрку, деловао би са расуђивањем и повраћао ред.

Људима је причао: „Мир света ће произаћи из унутрашњег мира. Удружења мира не могу да помогну”.

Његово стицање је повезивао са покајањем и „добрим поретком”⁴⁾. Говорио је: „Прави мир долази, уколико се човек унутрашње среди и пази да не даје повод. Јер, искушење покушава да му одузме мир непредвидивим нападима”.

Млади монах га је упитао шта да ради када не стигне да обави духовно правило на време, те се узнемирава и секира. Он је одговорио: „Помили се помало на бројаници за себе, за живе и упокојене, у миру, без журбе, а затим, када буде прилике, допунићеш и остало”.

Како је наглашавао, мир помаже у подвигу: „Када духовни склоп има мир Божији у себи, витамини му нису потребни. А када нема мира не помаже ни много витамина, ни много хране. Стога у подвигу много помаже унутрашње стање. Мир је хранио свете. Стога јадни световњаци једу и месо и не могу да издрже. Њима дрхте ноге и не могу да посте, с обзиром да живе у немиру и зебњи, и жуч се непрестано лучи у њима. Уколико се човек среди изнутра, и мало хране га нахрани”.

Једном су га упитали:

„Зашто се дешава да поједине душе због безначајних догађаја губе свој мир”.

„Недостаје будност. Неопходна је будност, с обзиром да нечастивац изненађује. Али, поменути мир није прави. Човек мисли да губи мир. Међутим, придодато је смућење на смућење. Онај ко има прави мир, све оправдава”.

3) *Он (Христос) је мир наш* (Еф. 2, 14).

4) Ава Исаак, *Слово 73*, стр. 289.

Старац је посебно за монахе говорио: „Они немају оправдања да не буду кротки, с обзиром да немају одговорности. Само треба да пазе на себе. Када саме себе среде, имаће и кротост. Ма шта да им кажу, моћи ће да поднесу. Уколико је наше биће сређено и налази се у трезвоумљу, неће нас ни мало узнемирити ни кад нас псују”.

Иштући многожељени мир, или боље, Бога мира, немирне душе су прибегавале старцу. Он сам беше мирно пристаниште, које нису узнемиравале светске буре. Чак и када је требало да из свог одговорног положаја наружи личности и стања, да се разгневи „гневом најправеднијим”, мир његов није одлазио, с обзиром да није дејствовао острашћено, већ бестрасно, из ревности према Богу и љубави према заблуделом човеку. За њим је старац више патио неголи сам човек за себе. Иако је учествовао у многим питањима, Бог је његово срце чувао, те га никада није напуштао *мир који превазилази сваки ум* [Фил.4,7]. У његовој близини смиривали су се људи, припитомљавале се и дивље животиње.

Дошао је у **Панегуду** неки младић, узнемирен и очајан, са конопцем у руци. Он рече: „Или ћеш ми помоћи, старче, или ћу се пред тобом обесити”. Старац га ухвати за руку и одведе у собу за госте. Они поразговараше и убрзо изађоше ван. И младић отиде радостан, без конопца, пун мира и наде.

Старац није био само миран, него и миротворац. Мирио је децу са родитељима, брачне парове који су били пред разводом, претпостављене са службеницима и сваку душу која му је приступала - са Богом и ближњима, пошто би је најпре измирио са самом собом.

13. Светилник расуђивања

Старчево расуђивање је било дар Божији и велики благослов за њега, за све који су тражили његов савет и за васцелу Цркву.

Још као световњак, старац је имао природно расуђивање. Дејствовао је „саветно и разумно”.

Између осталог, он је најдубље познавао „природу бића”. Његова тумачења и објашњења о животињама и биљкама изазивају дивљење и код стручњака. Чудесно је познавао људски телесни склоп, његова дејства и болести. Он је и без проучавања давао делатне савете - и корисне и спасоносне. Дубље је, међутим, познавао људску душу. Био је њен дубоки рашчлањивач, изврстан душеслов [психолог] и душевни лекар у светоотачком смислу. Препознавао је црте човека, његово духовно стање и тешкоће, и саобразно му помагао.

Старац је располагао богатим и ретким духовним искуством. Он је многима који су преживљавали замршена стања по-

магао да разликују да ли је оно што им се дешава од благодати или од демона. Онај ко је једном пробао вино, може лако да га разликује од сирћета, иако су сличне боје. Старац је говорио: „Из малог искуства које имам ја видим (а друго је када Бог открива) неког почетника и схватам његово стање, те како ће да се развије и какав ће напредак имати”.

У духовном животу постоји знање које произлази из учења. Међутим, искуство је изнад знања, али је још драгоценија благодат, тј. дар расуђивања.

Спојивши искуство са благодатним даром расуђивања, старац се показао „светилником расуђивања”, који је осветљавао све што је мрачно и нејасно. Он је посебно уважавао пророка Данила, поштујући га и дивећи му се ради његовог смирења, али и ради великог расуђивања. Читао је његова пророштва. Где би уочио поменут дар, он га је истицао говорећи: „Један старац је расудљив”, или: „Један расудљиви старац је рекао”.

Код старца су притицали људи свих положаја и година да би затражили његов савет. Многи су долазили из велике даљине да би за своју недоумицу чули једно да, или не. Неки су се налазили у безизлазу или су имали велике тешкоће, те су искали помоћ. Један савет расудљивог старца их је просвећивао, давао одушка и много пута мењао њихов животни правац.

Једном га је посетио побожни и милосрдни творничар. Исплаћујући своје службенике, он им је давао већу плату да би их помогао. Други творничари су ратовали са њим, јер је повећавао дневнице. Старац је одговорио: „Свакоме дај његову плату, а затим му дај благослов колико желиш, говорећи: »Ти имаш дете које изучава... ти треба да удаш своју ћерку« итд.”. И он је отишао радостан и успокојен.

Врлински духовник из света суочио се са једним искушењем: нека жена му је затражила да имају телесан однос. Он му је најавила да ће, уколико је одбије, извршити самоубиство. Не успевши да је убеди речима, најнаравственији и богобојажљиви духовник је рекао да ће да размисли, да би добио на времену и да би отишао на Свету Гору да види старца. Он се бојао да можда, и не желећи, постане виновник самоубиства. Старац му је рекао: „Реци јој да оде да се убије. Она је већ својом помишљу извршила духовно самоубиство”. Старац је расудио да се неће убити. Њене речи беху само принуда. Када јој је духовник пренео старчеве речи, она је отишла понижена и наравно - није се убила.

Старац је заузимао став и одговорно изражавао јасно мишљење не само за личне теме разних људи, него и за општије црквене и народне ствари. Развој догађаја потврђивао је исправност његових виђења.

Благодаћу Божијом он је био посвећен у тајне Божије, сте-

кавши „ум Христов”. Он је разумевао како Бог делује на спасење сваког човека, објашњавајући и рашчлањујући духовни закон.

Старац је имао пет томова Старог Завета, са текстом и тумачењем, које је пажљиво изучавао. Црвеном је подвлачио одређена места у тумачењу. На ивицама је тумачио или давао духовно објашњење појединих догађаја. Истанчане и расудљиве белешке показују божанствено просвећење и богодано расуђивање.

Многима је старац, и пре него што би му изложили своје стање, говорио: „Искушење ти се десило због тога и тога”, или: „Бог те је благословио због тога и тога”.

Један отац га је упитао зашто се његово дете непрестано разбољева. Он му је одговорио: „Немој да радиш недељама и нерадним данима и више се неће разболети”. И било је као што је рекао.

Старац се нашао у познатој кући у Атини и неко га је замолио да се помоли да добије дете. Неко други је рекао том човеку: „Бог ти није дао дете, јер га ниси затражио са вером”. Старац није одговорио. Провидео је, међутим, и рекао у себи: „Ах, његово [тј. човека који му је пребацио] дете ће умрети”. После неког времена добио је писмо са лошим вестима.

Реч Божија каже: *По изгледу ће се познати човек* [Сир.19,29]. Међутим, онај ко има дар расуђивања, као старац, успоставља духовно препознавање, те види иза спољашних облика и ознака, који много пута заведе. Старчев духовни зрачни уређај [рендген] је показивао тачан унутрашњи садржај и нарав сваког човека.

Старац је говорио: „Духовно напредан човек из спољашњег изгледа и очију схвата и добија обавештење о стању у коме се други налази. Он понекад може да промаши највише до двадесет посто из једног искуства, тј. када га види замишљеног, на пример, да помисли да има тешкоће, док се у ствари ради о нечем тренутном. Када се, међутим, ради о озбиљној ствари, када треба да помогне, њему Бог открива, те он унапред познаје његово лице, нарав, године, тешкоћу. Неопходна је, међутим, смирена помисао”.

Неки познати клирик је посећивао Свету Гору. У манастирима у које је ишао братија се скупљала на сабор, пажљиво га слушала и поштовала га као светог. Пошто га је клирик посетио, старац се кроз два постављена питања уверио у оно што је Божанска благодат у њему сведочила. Препознао је код клирика састојке једноставности, побожности, али и прелести и наивности.

Неко је хвалио неког клирика због дара управљања и предузимљивости. Старац је пажљиво слушао ћутећи. На крају је додао: „Он личи на орахово дрво. Орах има добро дрво за намештај. Међутим, уколико се заборави, па заспе у његовом хладу, човек се, авај, буди болестан”. Он је хтео да покаже да у одређеној осо-

би заједно са врлинама постоје и душегубне страсти. За другога, који је исправно говорио без расуђивања, он рече: „Он баца дијаманте. Али, ако те неки погоди у главу, тешко теби”.

Старац је имао дар да по нечем небитном, за многе чак не приметном, расуди о развоју неког стања, не само код појединаца, већ и код братије и манастира. Он је говорио: „Ви више пазите на велику безопасну рану, а не примећујете малу бубуљицу, која ће да створи читаво стање”.

Пре десетак година старац је посетио неку келију. На вратима је видео звонце на нагомилавач струје [батерију], што беше за многе небитан детаљ. Међутим, расудљиви старац са тугом климну главом. Касније је исти монах уредио своју келију као световну кућу. Старац је рекао: „Од тада је он имао црва (световно размишљање) у себи”.

За некога, ко је дошао да се замонаши и донео са собом много ствари, он рекао је: „Е, када буде отишао, понеће их са собом”. И заиста, после неколико месеци он се вратио у свет, носећи и своје ствари.

Помињући неки поступак неког Светогорца, он је рекао: „Е, сада, шта очекујеш? Завршиће у свету и скинуће се”. Речено се и потврдило.

Старац је одлично познавао прилике на Светој Гори и, наравно, провидео њихов будући развој. Бринуо је за Богородичин Врт, молио се, причао и саветовао. Међутим, само незнатно су га слушали. Он је са расуђивањем избегавао замке и уплитања у светске поступке, наводно ради добра Свете Горе. Један општински представник неког манастира је хтео да приступи сличном деловању, сматрајући га добрим. Он је пошао да узме његов благослов, али је старац избегао да се види са њим. Потом је тачно објашњавао шта је тражио општински представник и какве би погубне последице по Свету Гору и Цркву донели његови наизглед добри и невини поступци.

Он је многим откривао вољу Божију. Када је није знао, испитивао је случај без журбе са свих страна. Наиме, тада је он, како је тачно говорио, „мучио своју помисао”.

У случајевима када је хтео да добије осведочење од Бога, он се данима затварао у своју келију. И он би [прилегао] уз пост, поклоне и молитву све док не би добио одговор. Потом је попут пророка могао да каже: „Ево шта говори Господ”. Сазнавао је, наиме, вољу Божију од самог Бога. И оно што је раније било нејасно и тамно, бивало је расветљено и разјашњено.

Старац није желео „да тражимо осведочење од Бога уколико можемо да се посаветујемо са другим. Бог речено жели ради смирења. Иначе, можемо да паднемо у прелест. Само када не можеш да нађеш човека да се посаветујеш, да се осведочиш, сам

Бог постаје старац и просвећује и осведочује. На пример, ти не можеш да нађеш човека да ти протумачи Свето Писмо. Тада Бог просвећује и открива”. Старац је саветовао да у свему имамо расуђивање.

У подвизавању „почетник врши опите на себи, док искусни подвижник личи на искусног продавца који прстом додирне вагу и зна колико треба да дода или да одузме”.

Духовници нарочито треба да имају много расуђивања када примењују Пидалион (тј. каноне). Старац је некога саветовао: „Иако су канони строги, опет их људи преступају. Шта би тек било да су снисходљивији. Људи би живели много распуштеније. Неопходно је расуђивање, с обзиром да неко са канонима може да чини злочинства. Ти их доследно примењуј на себи да би према другима показао домострој [попустљивост]. У домостроју [снисходљивоти] има и благослова”.

Свако милосрђе које чинимо нека буде са расуђивањем, као што је Господ рекао у Јеванђељу: *Свака ће се жртва сољу посолити* [Мк.9,49]. Со је расуђивање. Препоручивао је, међутим, да дајемо нешто ономе ко тражи, чак иако је богат.

У својим судовима „чак и када имамо добре помисли и кад све људе видимо као свете, неопходно је да имамо расуђивање. Јер, уколико онај кога називамо светим, учини нешто што није добро, неко може да каже: »Е, пошто речено чини онај ко је свет, мора да је добро«. Треба разликовати злато од бакра, те опет [значи] колико карата има злато. Јер, злато има од 9 до 24 карата”.

Једанпут су га упитали: „Старче, шта да чиним када у некоме видим неку страст? Да ли да се трудим да је гледам са добром помишљу, као врлину, да га не би осуђивао”. Он је одговорио: „Не, гледај је као што јесте. Реци да је тај и тај, то и то, али му дај олакшице. Реци: »Ја сам гори од њега, јер он није имао помоћи. Да је био помогнут, он би чуда чинио«”.

Старац је истанчаним расуђивањем тачно процењивао и праведно судио, али није падао у осуђивање. Себе је стављао испод најгорег грешника, у шта је дубоко веровао и доказивао, тумачећи причу о талентима.

Старац је из искуства говорио: „Како сам разумео, постоје четири врсте људи. Здравих, болешљивих и болесних са доброћудним и злоћудним тумором. Последњи случај је неизлечив. У два претходна, захват треба да се врши са расуђивањем и тек пошто болесници затраже лек”.

Према свакој души он се односио са расуђивањем, избегавајући крајности и једностраности и дајући одговарајући лек. За исту тешкоћу различитим личностима је давао различита решења. Он није био ваљак. Говорио је некоме: „Шта год ти говорим, говорим за тебе. Уколико [моје речи] кажеш другоме, неће му користи-

ти, већ пре штетити. Стога пази”. Углавном из наведеног разлога није желео звуконос [касетофон]. Знао је расположење, пријемчивост, издржљивост саговорника и сходно је причао. Његове речи, поступци, становишта, беху сасвим јасни и одмерени. Много пута је знао одговор који ће изазвати неки његов поступак. Једном приликом је хтео да говори о неком питању, али је привремено заћутао, с обзиром да је видео да би његове речи злоупотребили, те би се, уместо исправљања, десило веће зло.

Људи су осећали поузданост следећи његове савете. Истакнути духовници, искусни подвижници и епископи препуштали су његовом расуђивању свој духовни ход. Они су „добили осведочење” од старца. Он је био искусни кормилар, који је спасавао душе од таласа и гребена овог живота. Својим богопросвећеним расуђивањем он је многе душе привео спасењу.

14. Заљубљеник безметежја

Читав живот старчев се одликовао непрестаним покушајима одласка у пустињу. Рекао би неко да се он родио са неугасивом чежњом за безметежјем, која никада није утихнула. Од малена он се усамљивао, иштући безметежје. Често се пео на планину и боравио у пећинама или се верао по стенама. Он је подражавао Господа, који *се удаљаваше у пустињу и мољаше се* [Лк.5,16]. Његов првенствени избор беше безметежни живот. Међутим, по домостроју Божијем његова чежња се дуго година није остварила. И уместо да угасе његову чежњу, све препреке које су се појављивале на путу ка безметежју још више је распаљиваху. Годи-не подвига у општежићу, у особеножићу и у Стомију, биле су у ствари припрема за безметежје.

На Синају се старац нарадовао безметежју, окусивши његове плодове и духовно се обогативши. Живео је анђелски живот, као бестелесан. Он је прилагодио свој живот светој пустињи и осећао њену утеху. Доживљавао је тајне и узвишена стања, имајући непрестану молитву.

Он у својој посланици (8. 5. 1966. године) из Ивиронског скита објашњава: „Ја не да сам само прекинуо дописивање, него и сваки сусрет избегавам. Уколико даље будем отишао од светских тешкоћа, утолико ћу више моћи да помогнем свету у тешкоћама. Јер, труд неће бити људски, него ће сам Добри Бог да делује на тешкоће света, не повређујући самовласност [слободу]”.

У Келији Часног Крста стално се повећавао број посетилаца. Старац је предузео одговарајуће мере да би обезбедио безметежје. Оградио је околину и поново прекинуо дописивање. Он (9. 12. 1970. године) пише: „Мој живот, као монаха безметежника, не би имао смисла кад бих се дописивао. Смисао ће имати уколико се непрестано будем сећао и молио за свет. Сада, зими, имам без-

метежје која ми је неопходно. Лети не могу да имам безметежје, нарочито због изучавалаца [студената]”.

Његова велика љубав му није допуштала да доживљава таворске догађаје и да буде равнодушан према страдајућем човеку. Он се веома трудио да изађе из свог стања и разговара са људима. Мали број људи је разумео његову жртву, тј. остављање жељеног безметежја ради бављења људским тешкоћама. Подвиг читавог његовог живота беше да живи безметежно и да помаже људима.

Богоспросвећени старац је са расуђивањем одлично повезивао безметежје и служење. Он беше успешан spoj безметежника и духовног руководиоца. Личио је на древне ратнике који су користили оружје са обе руке, услед чега су називани двоструки дешњаци. Безметежје је користио на најбољи начин. И када су га догађаји и воља Божија доводили међу људе, он је отварао своје духовне житнице и као добар житничар, као други прекрасни Јосиф, хранио гладан народ Божији оним што беше сакупио у пустињи.

Старац је успевао да живи у безметежју иако су га многи посећивали и премда га је понекад свет гушио. Њему је помагало његово безметежно правило, искуство и велико расуђивање, које је све и свакога доводило у ред. Стога је сам имао духовну подршку, а истовремено је и људе успокојавао.

Старац је говорио: „Могу да причам, да се дружим са људима, али после желим да будем сам”. Он је унутра дубоко у бићу био безметежник. Још је додавао: „Онај ко не може да живи у пустињи, нека се потруди да створи безметежне услове на месту где живи. Уколико се побринемо да одсецамо своје страсти, и на месту где живимо биће пустиња. И ја бих сада (последњих година живота) желео да живим на Атону са „нагим подвижницима”¹⁾. Али, могу ли? *Дух је срчан, али је тело слабо* [Мт.26,41]. Ноћу желим да будем сам, а и у току дана - три сата. Заиста осећам потребу да се сасвим осамим”.

Он је дан употребљавао за тешење напаћених, а потом би искао ноћно безметежје. Он је говорио: „Уколико ноћу имам некога у гостима, не могу потпуно да осетим безметежје”.

Лети је он сваког дана нестајао на неколико сати у шуми. Био је очистио одређена места да би се молио, начинивши и склепану колибицу од трске. Читао је Псалтир, молио се на бројанице и враћао се у колибу, где су га многе душе чекале да би га виделе.

1) Сагласно светогорском предању постоје седам, а по некима дванаест, монаха који живе у пећинама Атона и моле се за васцели свет. Када један од њих умре, други заузима његово место, те их је увек исти број. Неумесно их зову „наги”, с обзиром да носе старе расе и не брину се ни о чему.

Можда неко помисли: „Какав је безметежник био старац, кад је читав дан разговарао са људима”. „Постоји човек који од јутра до вечери прича, и уједно држи ћутање, тј. не говори ништа што није корисно”²⁾.

Старац је у безметежју служио Богу. Разговарајући са људима, он их је приводио Богу. Међутим, као пријатељ и заљубљеник безметежја, увек је имао чежњу за пустињом. Стога је задњих година у више наврата покушавао да се на неко време повуче на пусто место. Ипак, наилазио је на препреке. Посетивши Синај, желео је да остане у безметежју. Слично и у Светим Местима. Размишљао је и о Метеорима и другим местима, али је свуда наилазио на препреке. На крају се молио Богу да га удостоји да две - три године поживи у пустињи, пре него што га узме из овог живота. Покушавао је да се са једним или двојцом отаца настани дубље у Светој Гори, али су сви његови покушаји били безуспешни. Воља Божија је била да остане у својој колиби и да помаже људима, као што се двапут јасно осведочио.

Након осведочења одозго да прима људе и после погоршања болести, био је онемогућен да лети као слободна птица по далеким пустињама. Задовољио се самоограниченим животом у својој колиби. Личио је на „усамљеног врапца” или на „пустинољубиву грлицу”.

Старац је живео као у дубокој пустињи, будући да је његово срце искоренило страсти и с обзиром да је стекао умно безметежје. Достигао је у стање у коме је истовремено могао „да буде у мноштву и да буде сам”³⁾. Постигао је да „буде пријатељ свим људима и да остане сам у свом разуму”⁴⁾. Он је остао „непокретан срцем, боравећи са људима споља, а са Богом изнутра”⁵⁾. Већ врло рано могао је да чује када хоће или да не чује, да гледа или да не гледа.

У зиму 1959. године посетио га је неки војник у Стомију. Нашао га је болесног у кревету и рекао му: „Болесни сте, оче. Ни ова деца вас не пуштају да одахнете”.

„Која деца...? А..., сад сам их чуо. Нисам обратио пажњу”.

Војник је схватио да старац, погружен у молитву, није чуо гласове дечије дружине, која су се играла у манастирској порти и својим гласовима потресала свет.

Док је трагао за пустињским местом ван Свете Горе, показали су му лепу пећину на тихом месту, али су му казали да у бли-

2) Ава Пимен, Изреке старца, РГ 65, 329 а.

3) Добротољубље, том 4, стр. 20.

4) Ава Исаак, Слово 58, стр. 239.

5) Лествица 31, 43.

зини пролази пут и да се чује бука од возила. „Та бука ми не смета”, рекао је. „Уколико желим, могу да је чујем или да је не чујем, да видим возила или да их не видим. Друга бука је гора - када покушавају да ме уплету у разне теме”.

Међутим, старац је говорио да у почетку „безметежје (далеко од света) врло брзо доноси и унутрашње безметежје у души уз подвиг и непрестану молитву, услед чега човеку више не смета спољашњи немир”⁶⁾.

Старац је из свог безметежног искуства говорио: „Безметежје је и само по себи молитва”. За једно безметежно станиште [манастир] у свету говорио је да у њему напредују, с обзиром да воле безметежје и да, с времена на време, нерасејано живе у колибицама. Заиста, по ави Исааку, „безметежје је врхунац савршенства”⁷⁾, и „његово часно дело постаје пристаниште тајни”⁸⁾.

Безметежје је добро, али је неопходно да се подвизавамо, тј. да вршимо и дела безметежја. Особено је говорио: „Какву ћу корист имати од безметежја, када са собом имам свој пријемник [радио]? Да би пустињаку пустиња помогла, треба да буде или да постане добар”⁹⁾. Слатко воће на сувим местима је слађе, неголи на влажним, а горко још више горчи. И добар човек у пустињи постаје бољи, док острашћен постаје још острашћенији. Има неких који желе безметежје. Они налазе тиху колибу, а затим га избацују напоље (тј. падају у немар и равнодушност), те понекад прочитају и понеку књигу”.

Старац је исприповедао и следеће: „Раније, док је Ватопед био особеножитељни манастир, договорише се два монаха да пођу у пустињу. Они узеше једну келију. Један је био подвижник. По целу ноћ је бдео. Други је спавао. Њему наравно сметаху подвизи његовог саподвижника, те му говораше: »Шта радиш по целу ноћ, те се не смириш? Читаш и не разумеш оно што Псалтир говори: ‚И у ноћи против тебе’ (тј. против мене, јер ме не пушташ да спавам ноћу)«. Из реченога се види да је један отишао у пустињу ради узвишенијег духовног живота, а други ради вишег телесног живота, ради удобности”.

Старац је још наглашавао: „Да ли они који живе у безметежју употребљавају ћутање (тиховање) или воде разговор са помислима? Уколико разговарају са помислима брбљивији су и од брбљиваца. Јер, брбљивог опомињу, грде, те се помало исправља,

6) Посланице, стр. 110.

7) Ава Исаак, Слово 23, стр. 100.

8) Ава Исаак, Посланица 3, стр. 362.

9) И свети Јован Лествичник (27, 5) острашћенима забрањује да сами живе у безметежју: „Ниједан човек који је подложен гневу и гордости, лицемерју и злопамћењу, не треба да се усуди да види ни трага од безметежја”.

док други има утисак да је и безметежник и себи чини велико зло. Да би човек био безметежник треба да има умну молитву”.

Она је и сврха безметежја. „Садржинско дело безметежја јесте пребивање у молитви”¹⁰⁾.

Старац је сматрао да су неопходни одређени предуслови да би неко пошао у пустињу. Или човек треба да иде као послушник код старца, или да прође кроз послушање у општежићу. Он је говорио: „Уколико млад монах оде да живи сам у безметежју са својом вољом без надзора, чак и да не постане ђавоиман, опет неће имати напретка”. Једног младог калуђера, који је тражио да иде у пустињу, старац је одвратио говорећи: „Сада не можеш да живиш сам у безметежју”.

Једног старца Светогорца, који је живео сам у келији и губио се у бескорисним бригама, не налазећи духовну утеху и спокојство, старац је саветовао: „Узми Добротољубље и своју бројаницу и изађи међу кестенове”.

На питање како човек може да живи у безметежју на Светој Гори, он је одговорио: „Може, уколико живи неприметно и не ствара везе са световњацима”.

Старац је помогао оцима који су имали претпоставке да живе безметежни живот. Захваљујући њему, многе келије су оживеле и настала су безметежна огњишта.

Старац је безметежни дух живео и предавао. Он је имао велика очекивања и много наде у безметежје, верујући је да ће „из њега произићи препород Цркве”.

15. Трезвоумље

О старцу је уопште тешко говорити. Утолико је готово недостижно говорити о његовом унутрашњем делању. *Срце је дубље од свега и човек, и ко ће га познати* [Јер.17,9]. Ми ћемо забележити тек понешто о старчевом трезвоумљу (пажњи, будности).

Још као световњак, он је био делатељ трезвоумља. Пазио је на своје опхођење, помисли и осећања. Сваког дана је вршио самоиспитивање. Себи је био поставио правило да не гледа жене у лице. Нека његова рођака се пожалила његовој мајци да јој се није јавио. Он је, наиме, није ни приметио, пошто су му мисли и очи биле окренуте на другу страну.

Он није имао обичај да одлази у кафане и избегавао је световне разоноде. Старац је испричао: „Једанпут су лумповали у некој кући. Ја сам спавао у сенари. Молио сам се, као у јаслама, и био сам сав радостан”.

Он је причао: „Дошавши у манастир, почео сам много да се молим. Међутим, на себе нисам много пазио. Прошло је неко

10) Ава Исаак, Слово 85, стр. 346.

време и рекох: »Нешто није у реду«. И схватио сам да ми је недостајало трезвоумље, тј. стална провера самога себе. У почетку је пажња неопходнија од молитве. Молитва не користи уколико нема трезвоумља. Наше биће треба непрестано да буде у трезвоумљу, да примећујемо сваки свој покрет. Више од молитве и поучавања помаже праћење себе самог, пажња (трезвоумље)».

Да би неговао трезвоумље, старац је на мобама у општежићу радио ћутке по страни. Када је из Катунакије долазио у Дафни, чекао је сам на стени, док не дође час повратка. Када је из Панагуде веома ретко долазио у Кареју, радије је ишао непознатом стазом и у време у које не би сретао људе.

У путу је држао бројаницу и изговарао молитву или се „поучавао без књиге”, тј. размишљао о нечему што беше прочитао.

Он је имао унутрашње духовно делање, „једино које Бог награђује”. Срце му је било загрејано сећањем на Бога. Ум му је био чист и пажљив. Он се лако узносио и преносио са овосветског у надсветско.

Два монахољубива младића посетише старца у Панагуди при заласку сунца. Старац је био затворио врата и отпочео своја духовна правила. Па ипак, он им је отворио, те седоше у гостопримницу и постављаху му разна духовна питања. Он је одговарао кратко, али је његов ум био негде другде, обузет Богом. Старац као да је био у извансебности. Причао је, али је доживљавао и размишљао о нечем другом.

Од искуства и непрестаног трезвоумног делања његов ум је лако одбацивао страсне помисли и преокретао их у добре и божанствене. У себи је, како се изражавао, начинио „радионицу која производи добре помисли”. Он је о стадијумима помисли говорио: „Онај ко ради на себи, не види погрешке код других. Духовни човек све види чистим, добрим. У почетку се бори да не осуђује. У другом стадијуму се труди да уместо помисли осуде има добру помисао, и у трећем стадијуму све тумачи као добро. И долазе љубав и смирење. Када се ишчисти, душа не да се само труди да има десне помисли, него јој леве чак никако не долазе. Наиме, оно што се чини да је за осуду, она види добрим”.

Старац је говорио: „При нападу помисли, најбољи одговор је презир, тј. да им не дајемо значаја. Разговор са помишљу је опасан. Јер, ни сто правозаступника не могу да изађу на крај са једним малим ђаволчићем”.

Старац је саветовао да избегавамо да негујемо машту. Само када желимо да избацимо неко грешно маштање, ми у свој ум треба да доводимо свештене иконе, [Страшни] суд, Распеће итд. Другачије, искушење ће искористити маштање.

Понекад је старац путовао аутобусом у коме би [обично] била бука. Међутим, он је тихо појао, а бука му је била исон. У Иви-

ронском скиту често га је посећивао старац М., који је желео да разговара. Старац га је слушао ћутке стојећи, и у себи изговарао молитву. Старац М. се умарао од приче и одлазио. И старац није прекидао своје трезвоумно делање, нити је повређивао свог брата.

Гледајући опште стање, он је говорио: „Секирам се што многи млади монаси нису научили да раде како би сами зарађивали свој хлеб”. Хтео је да каже да нису научили основно монашко делање како би се духовно хранили и напредовали. Једно од њих је и трезвоумље, најважније и неопходно за наше спасење. Познавајући, међутим, потешкоће истанчаног трезвоумног делања за младе и посебно осетљиве монахе, говорио је са расуђивањем: „Почетник који на себи врши танано делање, залуђује се као неискусан рачуновођа у огромном предузећу”. Он је препоручивао да се он најпре позабави грубим недостацима и слабостима.

Старац је примерима наглашавао велики значај трезвоумља: „Неопходна је пажња. Видим људе који у почетку нису пазили на свој живот, те су и до старости исти, па макар постали и калуђери. Уколико неко жели да иде негде, рецимо у Кареју, а расејан је, он и не схватајући иде другим путем, који га одводи другде. Слично се дешава и у духовном животу, уколико немамо трезвоумља. На једну страну полазимо, а нажалост, на другу стижемо. Слично Пицосу, који је кренуо да постане произвођач гаса, али је на крају доспео до ковача новца. Уколико нема трезвоумља, најпре се опушта наша помисао, потом тело и најзад читав човек, и више немамо расположења ништа да радимо, нити рукодеље, ни духовно правило. Опуштамо се стога што нам недостаје непрестано трезвоумље”.

Старчева савест се била истанчана, те није подносила да је нешто оптерећује. Била је осетљива и одбојна према греху, али осетљива и пријемчива за благодат. Он је говорио да је „монах углавном истанчана савест. Наша савест треба да постане танана као папир за цигаре”. Уколико није осећао да му је савест чиста и спокојна, није почињао молитву и подвиг.

Старац је младог монаха, који беше расејан служећи посетиоце, који заборављаше молитву и беше нерасположен, саветовао: „У својој келији увек треба да имаш једну отворену књигу, да би, улазећи унутра, бацио поглед на њу. Треба да имаш и једну малу бројаницу да би изговарао молитву да се не би заборављао”. Речено је сам испробао и применио.

Трезвоумље је увек неопходно за монаха. „У почетку да сабере ум, а касније да не падне у прелест”. Без трезвоумља напади помисли се развијају у страсти и „човек се срозава до сваштаре страсти”.

Он је нарочито наглашавао: „Уколико не хватамо (не прати-мо и не осуђујемо) себе, нећемо моћи никада да се исправимо, па макар хиљаду година живели, него ћемо уобличити лажну слику о себи, услед чега ћемо на дан Суда имати безумне захтеве од Бога”.

„За сваки свој поступак треба да питамо себе: »Добро, да ли мене он успокојава? Да ли Бога успокојава«. Уколико заборавимо да радимо речено, и Бога ћемо заборавити”.

„Окренимо цело своје биће Христу и нека свако наше дело, и најнезнатнији покрет, буде онакво какво ће се пред Христом показати, а не како ће се показати пред људима”.

Старац је велики значај и тежину давао трезвоумљу. Њега је оставио и као завет. Монаху који га је пре његовог упокојења упитао на шта највише да обрати пажњу, он је рекао: „На благо-чашће и пажњу на себе”.

16. Молитва - старчево правило

Главни старчев подвиг читавог његовог живота беше стицање молитве. Веровао је да је његово служење молитва. Други подвизи су постојали да би помогли молитви. Она је, према светом Исааку Сирину, делање достојно похвале: „Блажен је онај ко је сва телесна делања претворио у труд молитве”¹⁾.

Старац је испробао све начине и врсте молитве. Још као световњак читао је службу и слушао молитву. Као млад монах је не штедећи се учествовао у саборном богослужењу и добро је научио поредак и правило. У Стомију није пропуштао ништа што предвиђа правило. Служба му је сваког дана трајала пет сати, осим правила.

Касније је он саветовао младог монаха, који је отишао сам у келију и са ревношћу се предао молитви, да мало чита и службу, с обзиром да ће иначе да се тресе када види бројаницу. Речена ствар се, нажалост, дешава, а има и друге непријатне последице. Молитва је јака и сува храна, а неки имају потребу и за млеком.

Велики значај он је давао настројењу ума. Из свог искуства је саветовао како у молитви да користимо слободно време: „Да би духовни живот био лак, ми не треба да силимо себе, него да питамо свој ум: »Хоћеш ли да вршимо службу, да читамо Псалтир, да изађемо у шетњу и да изговарамо молитву или молебн са поклонима«. На тај начин се он не умара, с обзиром да све што чини бива са расположењем”.

„Када нам је душа нерасположена и не можемо да чинимо поклоне, молимо се седећи, читајмо, чинимо оно што нас привлачи. Када дете нема јешност, не можеш да га примораш да једе.

¹⁾ Ава Исаак, Слово 23, стр. 101.

Дајеш му оно што жели. Потом, пошто оздрави, оно једе и лебле-бије. Слично је и са душом. У молитви треба да учествује читаво срце. Духовно [правило] треба да се врши срцем. Духовно узимање даје се само духовним давањем, кроз жртву”.

„Да би се човек молио неопходна је припрема. Молитва је општење са Богом, тј. заједничарење које прима благодат Божију на другачији начин. У Светом Причешћу се прима Бисер, а у реченом општењу постоји Божански огањ”.

Проучавање духовних књига сабира ум, загрева срце и при-према за молитву. Старац је говорио: „Ноћу, пре правила није не-опходно поучавање, будући да је ум чист и одморан”. Нарочито је „проучавање Светог Јеванђеља неопходно ради освећења душе, макар и не схватали потпуно његов смисао. Читајте садржајне књиге, као што је ава Исаак Сирин. Јер, и једна реченица која се прочита способна је да те, духовним витаминима које садржи, храни недељу дана, месец дана. Ја видим да данас многи читају и осећају неко задовољство, али их се не дотиче оно што читају и не остаје ништа. Они оно што читају узимају олако. »Насликана вода не гаси жеђ”, каже ава Исаак. Сећам се, мало сам читао од светих отаца, али сам бележио и поредио се са њима. И видео сам колико се далеко од њих налазим и огледао сам себе”.

Појање је представљало нарочити састојак старчевог живо-та. Волео је појање, иако га је сматрао несавршеном молитвом. Појао је на саборним бдењима и на Литургији у својој колиби.

Музику, иако му се пружила прилика, није желео да научи. Међутим, на делу је веома лепо појао - умилно, побожно и нада-нуто. Имао је музички осећај. Цео би се потресао, сав би постајао обожен, глас би му исходило из срца, преносио би те на небеса. Имао си утисак да стоји пред Богом. Нарочито је волео одређене делове које је знао напамет. Нилово „Сила”, Папаниколајево „До-стојно” осмог гласа, Фокаеосову „Херувик” четвртог гласа, „Ис-поведајте Господа”, „Од младости моје”, дуго „Бог Господ”, „При-чесне” другога гласа, дуге подобне, Богородичине догматике и др. Старац је говорио: „Уколико на неком бдењу отпојемо и понешто дуго, добија се на величанствености”.

Он је препоручивао: „Ми треба да појемо када смо у теско-би. Појање одгони демона, с обзиром да је истовремено и молит-ва и презир искушења. При хулним помислима не треба да изго-варамо молитву, с обзиром да бисмо отворили рат са ђаволом, ко-ји би нас још више нападао. Појмо и ђаво ће се распрснути због презрења”.

Осим појања, старац је вршио и непрестано славословље. „Слава ти Боже, слава ти Боже”, говорио је из свог срца, стално понављајући. Радило се о преливању благодарности према Госпо-ду.

Он је препоручивао: „Боље да избегавамо молитве које сами састављамо, осим уколико се ради о изливању срца”.

Старац се успокојавао када би бдео молећи се сам у својој келији. Учествујући на саборним бдењима, он је појао заједно са другима. Понекад је [службу] пратио ћутећи, а потом је понирао у себе и изговарао молитву, када је можда био присутан, а можда и не. Молитву није мерио сатима, тј. колико ће се речи изговорити, или колико ће се бројаница окренути. Занимало га је углавном да молитва буде чиста, да стиже до Бога и да има плода. Говорио је: „Све друго је да изгурамо ноћ и да причамо да смо много сати били на бдењу”.

Старац је углавном заволео и неговао молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме”, коју је као мали научио од своје мајке. Од Синаја па надаље, молитва је, уз неке изузетке, замењивала све службе. Она му је постала дисање, храна и сладост. Био је достигао до стања да му се „ум погружава у молитву” и да му се молитва наставља и у сну.

Веома је настојао да се његова непрестана молитва не прекида. Изговарао ју је и при рукодељу и на путу и када је био са људима. Свугде и свагда. Радећи грубе послове, он би на кратко остављао рад, клекнуо на неком мирном месту, и погружавао се у молитву, све док га неки посетилац својим гласом не би повратио. Његов уобичајен став у молитви беше клечање са рукама и главом прилепљеним за под. Од многочасовног клечања колена су му се разболела и са тешкоћом су га држала када је силазио низбрдо.

Није могуће говорити о старчевој молитви, с обзиром да су његови духовни путеви несагледиви и неизрециви. Како да буду описани тајанствени узлети његовог ума и његово мислено узношење, када су нам сасвим непознати? Оно мало што је описано, нејасно показује његово духовно делање, али не открива тачно његове размере и духовно стање.

Он је једном рекао младом монаху: „Ја сам у твојим годинама сваке ноћи имао прославу”, подразумевајући своју ноћну молитву, која представља „делање радости”²⁾.

Једном се он молио клечећи у шуми кад га је ујела шкорпија. Међутим, он није прекинуо своју молитву.

Његов ум се лако и веома брзо пребацивао на молитву, губећи додир са околином и постајући као „небиће”. Чак и када је путовао возилом, или се налазио са другима, у себи је изговарао

²⁾ „Изабери себи делање радости, непрестано ноћно бдење, у коме сви оци свукоше старог човека, и бише удостојени обновљења ума. У реченим часовима душа доживљава бесмртни живот, чиме свлачи одећу таме и прима Духа Светог”, Ава Исаак, Посланица 3, стр. 364.

молитву. Очевици сведоче: „Он се сав погружавао у Бога, постајући једно са Њим”.

Познати учени и врлински јеромонах Атанасије Ивиронски, истакнута личност Свете Горе, причаше блаженопочившем оцу Атанасију Ставроникитском: „Када умрем реци оцу Пајсију да се помоли за мене. Нека ухвати Пресвету Богородицу за skut и нека јој виче: »Атанасија, Атанасија«”... А старац тада беше млађи и већини непознат.

Старац је сматрао да је природно да се монах преда молитви: „Господе Исусе Христе, помилуј ме”. Један млади монах је старцу рекао да му се умара грло када сам чита службу. „Имамо и бројаницу”, одговорио је он, како би га подстакло на молитву.

Он је говорио: „Име Христово је свемогуће. Молитва је страшно оружје против ђавола. Пре молитве треба да се исповедамо Богу, пошто најпре све кажемо старцу. Потом долази срдачна молитва. На тај начин сваког дана постављамо добар почетак”.

„Молитва треба да се изговара умно, а не наглас. Стога се и зове умна молитва. Она не треба да се изговара ни много журно (бројаницу од сто не треба окренути за мање од минут и по, иначе молитву нећемо осетити, као што, када журно једемо, не осећамо укус хране), нити много споро”.

На питање: „Шта ће нам помоћи у молитви”, он је одговорио: „Осећање властите грешности и благодарност због дарова Божијих чине да молитву изговарамо пажљиво, а не непажљиво. Она касније постаје и навика. Уколико упознамо себе и помислимо на своју неблагодарност, ми ћемо хтети да изговарамо молитву. Уколико се пробудимо и [схватимо] да смо у сну изговарали молитву, те је настављамо и на јави, за нас почиње духовно свитање”.

Старац је желео да подвизавање прати молитву. Спољашња обележја која наводе свети оци у Добротољубљу он је сматрао само помоћним: столичница, мрак („ја палим свеће и молим се”, говорио је) савијање главе, дисање итд. Уколико се помоћна средства пренагласе, може доћи до душевнотелесних застрањења или прелести. Он је дисање прихватао, уколико се природно, а не вештачки, повеже са молитвом.

Он је назначаво опасности застрањења у делатном упражњавању молитве, али је наглашавао и њен извесни крај, говорећи: „Сада је молитва постала мода. Поједини мисле да је молитва нирвана, те седе и изговарају је да би се смирили, не сећајући се ничег другог. Они покушавају да се моле и боли их глава. Изговарају молитву као навигени. Шта? Зар смо ми сатови? Тик - так, тик - так. Међутим, на тај начин не бива свлачење старог човека. Молитву треба да изговарамо са саосећајем. Признавање власти-

тих грешака је велика ствар за Христа. Он га тражи од нас. Само наду не треба да губимо.

Наш циљ није да стекнемо непрестану молитву, већ да свучемо старог човека. Ми треба да се окренемо унутра, да познамо себе, да се боримо да удаљимо страсти. Видећи страсти ми треба да иштемо помоћ од Бога. Касније остаје и навика непрестане молитве. Не треба да се трудимо да без пажње стекнемо молитву.

Немојмо се лењити да изговарамо молитву. Христос прихвата да непрестано разговара са нама, а ми смо равнодушни. Ма колико пута човек разговарао (молио се) са Христом, никада се не каје”.

* * *

Пошто је на себи извршио многе пробе, трудећи се да примени оно што пише у подвижничким књигама и светујући се са искусним старцима, старац је дошао до једног правила. У складу са снагама, годинама, временом које је имао, месту на коме се подвизавао, он је усаглашавао и свој типик. Он је говорио: „Монах треба да почне да врши један монашки типик. Сваких десет година треба, пак, да изврши преиспитивање својих моћи и да одреди себи одговарајући подвиг. Док је млад, човек има већу потребу за сном, а мању за одмором, а кад остари, неопходан му је већи одмор, и мање сна. Велику моћ има навика. Оно на шта се навикне, телесни склоп ће тражити када дође час и без посебне потребе”.

Његов типик је био отприлике следећи: у три поподне (9 по византијском) вршио је девети час и вечерње, а затим би нешто појео. Потом је свршавао повечерје и неколико сати бројаница. Пре поноћи се будио и почињао правило, и у наставку службу на бројаници. Пошто би завршио, мало би се одморио, и са свитањем опет отпочињао духовно [правило]. Када га људи нису узнемиравали, све часове би читао у своје време, а у међувремену би радио рукодеље и изговарао молитву. Неко време се одмарао одмах по заласку сунца, а читаву ноћ би бдео и затим се мало одмарао ујутро. У подне се није одмарао.

Није могуће да се говори о старчевом типичу док се као млади подвизавао у Синајској пустињи. Јер, „сав пут његов беше непрекидна молитва и неизмерна љубав према Богу”³⁾, и неуморно многочасовно рукодеље. Тада он људе није сретао, будући сасвим безбрижан и неометан.

Док је био у Келији Часног Крста, он је читао само шесто-

³⁾ Лествица, Житије преподобног Јована Синајског, стр. 8.

псалмије, канон из Минеја и по подне Богородичин канон светог Никодима. Остало је вршио на бројаници. У Панагуди је окретао три бројанице (од триста) Христу, једну Богородици, једну Часном Претечи, једну светоме дана и једну свом светитељу [по коме је носио име]. Потом их је понављао за живе и опет трећи пут за упокојене, а молио се и за посебне случајеве.

Последњих година, упркос људи који су га по читав дан окруживали, он је вршио више од четрдесет бројаница од триста, осим свог правила и службе.

Старац је Псалтир делио на три дела и завршавао га за три дана. На сваком Псалму се молио за одговарајућу врсту људи, саслушно случајевима по којима је преподобни Арсеније био поделио Псалме и помињао имена. На тај начин се није умарао да чита чак ни шест - седам катизми^{*)} непрестано.

У Великој седмици старац је сваке године, да би више учествовао у страдањима Христовим, читао Јеванђеља страдања. Од хватања Христа до скидања са Крста, тј. од Великог четвртка ноћу до Великог петка увече, он није седео, ни спавао, нити јео. Он је говорио да више вреди да присиљавамо себе на неузимање хране у речена два дана (на Велики петак и Велику суботу), неголи у тридневље (Чисте седмице). Он је само пио по мало сирћета, да би се присећао Владичиног сирћета. Тих дана никоме није отварао. Остајао је затворен у келији. Срце му није дозвољавало да поје. „Први пут сам доживео слично стање”, рекао је пред крај живота у Панагуди.

Старац није без разлога кршио свој типик, већ га је ревностно држао. Био је доследан монах. „Четворица да ме држе, ја своје правило нећу оставити”, говорио је. И када је био врло болестан (услед чега није могао да стане на ноге) он свој канон није остављао. Старац је сматрао великом духовном штетом да остави обавезе и не изврши своје монашке дужности. „Онога дана сам”... (климао је главом, подразумевајући да није добро учинио).

Последњих година, када се повећао број посетилаца и када му нису дозвољавали да у своје време одслужи вечерње, он је говорио: „Да не бих остао без богослужења, ја вршим вечерње на бројаници ујутро и говорим »Светлости тиха« у време када се сунце рађа”. Истовремено, он је био сасвим слободан. Понекад, када је било неопходно, жртвовао је све ради љубави. Вршио је своје бдење не молећи се, већ састрадавајући и тешећи напаћену душу. Јер, Бог милости хоће, а не жртвоприношење [Мт.9,13].

Из одломка старчеве посланице његовом духовном детету,

^{*)} Цео Псалтир је подељен на двадесет делова - катизми, које се у манастирима ишчитају за недељу дана, а у великом посту два пута недељно, - прим. прев.

који ћемо навести, делимично се види и старчев типик: „Поводом плана о коме ми пишете, уколико имате прилике, покушајте на кратко време следеће: са изласком сунца започните први час. Четврт сата за час, четврт сата поклоне и бројанице за дечицу („за сваког човека који долази на свет“), да се сачувају чисти у свету, и за девственике, у које се и ми убрајамо. Затим седећи треба наставити молитву још пола сата, чиме се довршава један сат после изласка сунца (и окончава) први час. Потом следе два слободна сата духовно искоришћена кроз поучавање, молитву (уколико постоји расположење) или појање. Под слободним подразумевам да се душа лако креће у духовном по својој жељи, или у неком послу који има (рукодељу).

Потом започните трећи час, као и први, намењујући га клиру и народима ради познања истине. Мислим да није грех да неко говори: »Господе, који си Пресветог твог Духа у трећи час«... И после трећег часа треба провести још два слободна духовно искоришћена сата или уз други неопходан рад. И шести час [треба прочитати]. Он је посвећен свету, тј. молби да Благ Бож да покајање. Потом два сата посвећујемо слободном духовном делању или одмору до деветог. Потом вршите девети час на исти начин, посвећујући га упокојенима, а потом вечерње.

О јелу не говорим, с обзиром да ћете га одредити сходно својој издржљивости. Једино не би требало долазити до тренутка несвестице уколико нема борбе, како би се поседовала бистрина ради бољег подвизавања. Јер, борба се одвија помислима и неопходно је да ум, на почетку духовног живота, има помоћ како би се пронашла истина. Уколико, међутим, човек пронађе истину, Христа, смисленост му више није неопходна. Једнако, и када човек унапредује, није му неопходно да постиже бистрину о којој говорим, с обзиром да већ излази из себе и креће се ван земљине теже, просвећујући се Творцем, а не чулним сунцем, творевином.

После вечерње и повечерја после заласка сунца врши молитву три сата. Или, пак, заједно са повечерјем и својим правилом допуни три сата. Поменуто време су најбољи часови за молитву. Потом одспавајте шест сати, па на полуноћницу и јутрење. Можете понешто да прочитате, а затим да изговарате молитву. Да не бисте имали зебњу (или да гледате на сат), или да гледате бројанице, ставите да будилник звони после одређених сати за молитву.

Покушајте да чините макар и једну петину од онога што вам пишем како се у вама не би створио немир, тј. да вам се не би десило оно што се дешава јадним младим биковима. Јер, они, уколико их у почетку намуче у јарму, беже чим га виде и схвате да хоће да их ујарме у пољу”.

Из реченог типика видимо да је дух старчев био за велику духовну заузетост, праћену, међутим, лакоћом и расположењем.

Другом свом ученику, који се такође сам подвизавао, он је дао други типик, у коме се виде и друге појединости о монашком правилу и посебном бдењу:

1. Монашки типик

Када имамо равнодневицу (март, септембар).

У 3 сата поподне: (9 по византијском) девети час и вечерње.

У 4 сата поподне: вечера, осим понедељком, средом и петком.

Повечерје са заласком сунца.

У 3 сата ујутро: устајање.

У 3-4 сата ујутро: правило.

У 4 сата ујутро: служба.

У 11 сати ујутро: оброк (када има једна трпеза).

У 11-3 сата поподне: послушање - рукодеље.

2. Монашко правило

1. Једна бројаница од триста за Господа са чињењем крсног знака и малог поклона, у коме рука дохвата до колена. Не штети уколико се колена мало савију. Јер, колена се не замарају, а стиче се и умилење, с обзиром да коленопреклоњењем показујемо своје служење Богу.

2. Једна бројаница од сто за Богородицу: „Пресвета Богородице, спаси ме”, са малим поклонима и уз чињење крсног знака, као претходно.

3. „Слава и ниње... Алилуја” (3), „Слава теби Боже” (трипут), уз три велика поклона.

4. Педесети Псалам („Помилуј ме, Боже”...) тихим гласом уз велике поклоне, све док се Псалам не заврши.

5. Тропарии Богородици: „Све штитиш, Блага... Сву наду своју”... итд. са великим поклонима.

6. „Теби слава приличи, Господе Боже наш”... Славословље, тихим гласом уз велике поклоне.

7. „Достојно јест”... уз велике поклоне.

8. „Слава и ниње... Алилуја” (3), „Слава теби Боже” (трипут), уз три велика поклона.

Поклони [метаније] могу да буду чести или ретки, сходно сва чијем расположењу.

Речено је први ступањ за нас. Исто понављамо говорећи: „Господе Исусе Христе, помилуј слуге своје” и: „Пресвета Богородице, спаси слуге своје”. Молитва за свет. Можемо да помињемо имена оних у невољи.

И по трећи пут чинимо исто, говорећи: „Упокоји Господе душе слугу твојих” и: „Пресвета Богородице, помози слугама сво-

јим”.

На крају окрећемо једну бројаницу од сто за светитеља манастира. Потом читамо службу, а затим се мало одмарамо.

Пре него што заспи, монах треба да прекрсти своје руке на грудима и да изговара заупокојене тропаре, како би се сећао смрти.

Правило великосхимника је 300 поклона и 12 бројаница (од сто), расофора (малосхимника) 150 поклона и 12 бројаница, и искушеника 60 поклона и 6 бројаница.

3. Типик бдења са бројаницом

1. „Слава теби, Боже”... бројаница од триста (3)⁴⁾,

„Радуј се, Невесто Неневесна”... (1)

2. „Господе Исусе Христе, помилуј ме” (3),

„Пресвета Богородице”... (1)

3. „Господе Исусе Христе”... (за оце) (3),

„Пресвета Богородице”... (за оце) (1)

4. „Крсте Христов”... (3)

5. „Господе Исусе Христе”... (за упокојене) (3),

„Пресвета Богородице”... (за упокојене) (1)

Молебан - Читање.

6. „Господе Исусе Христе”... (за добротворе) (3),

„Пресвета Богородице”... (за добротворе) (1)

7. „Господе Исусе Христе”... (за свет) (3),

„Пресвета Богородице... (за свет) (1)

8. „Господе Исусе Христе”... (за болесне) (3),

„Пресвета Богородице”... (за болесне) (1)

9. „Господе Исусе Христе”... (за братство) (3),

„Пресвета Богородице”... (за братство) (1)

За упокојене, светима које посебно поштујемо.

Из наведеног се види старчева слобода, која није везана типцима и канонима. Он је дао једну меру да би помогао монаху, али питање сна и хране није детаљно одредио. Оставио је да их сам монах одреди, сходно моћима и борбености својој. Свој узвишени живот никоме није наметао. Не стају сви људи у исти образац. Свако може лако да уочи поједине састојке, као покајање, славословље, и молитву за живе и упокојене.

На крају ћемо додати типик бдења, који је старац дао женском манастиру за засебно бдење у келији. Типик је из последњих година старчевог живота. У њему преовладава молитва за свет.

4) Бројеви у заградама означавају бројанице од триста чворова.

4. Поредак бдења

Правило вршимо на почетку, или на крају бдења, како коме одговара.

Почињемо кратким читањем (поучавањем).

Затим се молимо на бројаници, говорећи:

1 бројаницу од триста: „Слава теби, Боже наш, слава теби”.

1 од триста: „Радуј се Невесто Неневесна”.

Затим, „Слава и ниње. Алилуја, Алилуја, Алилуја, слава теби Боже” (трипут), „Господе помилуј” (трипут). „Слава и ниње”. Педесети Псалам. „Под твоје благоутробије”... Славословље и „Достојно јест”. Све се врши са поклонима.

Потом настављамо:

1 бројаницу од триста: „Господе Исусе Христе, помилуј ме”.

1 од сто: „Пресвета Богородице, спаси ме”.

Затим вршимо молебан (произвољно).

1 од сто: „Крсте Христов, спаси нас силом својом”.

1 од сто: „Крститељу Христов, моли се за мене” (за покајање).

1 од сто: „Свети (апостоле) Христов, моли се за мене грешног” (светом Јовану Богослову за љубав).

1 од сто: „Светитељу Божији, моли се за мене” (светом Арсенију за здравље).

Затим следеће прозбе:

За старце:

1 бројаницу од триста: „Господе Исусе Христе, помилуј слуге своје”.

1 од сто: „Пресвета Богородице спаси слуге своје”.

За братство (тј. сестринство):

1 од триста: „Господе Исусе Христе, помилуј нас”.

1 од сто: „Пресвета Богородице, спаси нас”.

За упокојене:

1 од триста: „Господе Исусе Христе, упокој слуге своје”.

1 од сто: „Пресвета Богородице, упокој слуге своје”.

За добротворе:

1 од триста: „Господе Исусе Христе, помилуј слуге своје”.

1 од сто: „Пресвета Богородице, спаси слуге своје”.

Три бројанице од триста са општом прозбом:

„Боже мој, немој напустити слуге своје, који живе далеко од Цркве. Нека љубав твоја делује и све их приведе теби”.

„Помени Господе слуге своје, који болују од рака”.

„Помени Господе слуге своје, који болују од малих и великих болести”.

„Помени Господе слуге своје, који пате од телесних недостатака”.

„Помени Господе слуге своје, који пате од душевних недостатака”.

„Помени Господе начелнике (председнике, тајнике...) и помози им да управљају хришћански”.

„Помени Господе децу, која су из несређених породица”.

„Помени Господе несређене породице и разведене”.

„Помени Господе сирочад целог света, све напаћене и онеправдоване у животу, удовце и удовице”.

„Помени Господе све затворенике, бунтовнике, наркомане, убице, злочинце, лопове и просвети их и помози им да се исправе”.

„Помени Господе све у туђини”.

„Помени Господе све који путују по мору, копну, ваздуху и сачувај их”.

„Помени Господе нашу Цркву, оце (клирике) Црквене и верне”.

„Помени Господе сва манастирска братства и сестринства, игумане и игуманије и сва братства и оце Светогорце”.

„Помени Господе слуге твоје који су у рату”.

„Помени Господе слуге своје који су прогоњени по планинама и равницама”.

„Помени Господе слуге своје, који су као ловљене птичице”.

„Помени Господе слуге своје, који су оставили своје домове и послове и пате се”.

„Помени Господе сиромашне, бездомне и избеглице”.

„Помени Господе све народе, имај их у свом загрљају, покриј их светим покровом својим. И нашу милу Грчку дању и ноћу држи у загрљају, покривај је светим својим покровом, чувај је од сваког зла и рата”.

„Помени Господе напаћене, напуштене, онеправдоване, намучене породице и дај им богату милост своју”.

„Помени Господе слуге своје, који пате од душевних и телесних тешкоћа сваке природе”.

„Помени Господе слуге своје, који затражише наше молитве”.

Упокојени не могу сами себи да помогну и очекују од нас да им помогнемо, као што затвореници очекују један сок.

Паузе у бдењу нема. Ко жели, нека је чини.

Старац је желео да монах који се сам подвизава има типик, како би му помагао у борби. Он је саветовао: „У келији се молитвом спремај за послушање, а на послушању за келију. На тај начин ћеш свагда бити миран и радостан. Ум, пак, онога ко је расејан лута. Човеку помаже уколико од јутра има план, јер му се неће стварати збрка од помисли”.

Онима према којима није имао духовну одговорност и које није могао да прати, старац није давао правило. Неки изучавалац

затражи једном од старца да му да правило, а он му одговори: „Не могу. Јер, када лекар да препис болеснику, треба да буде близу њега да би га пратио”. Потом се ограничио само на давање одређених корисних савета о духовном животу.

Он је неизмерно поштовао оно што су свети оци одредили. Једноме [монаху], који је без разлога својеглаво мењао правило службе, дао је следећу примедбу: „У реду, није свет пропао уколико променимо нешто. Међутим, на тај начин ми себе стављамо изнад светих отаца”.

Старац је са поштовањем и побожношћу држао црквене типике, који су му помогли да дође до једног духовног типика и да нађе оно најбитније, тј. обитавање у непрестаној молитви, која нас сједињује са Богом.

17. Бестрашће

Старац је говорио: „У манастир долазимо ради савршенства. Монашки живот је савршен живот, а ми га својим животом понижавамо”. Њему је он тежио и за њега је пролио зној и крв.

Старчева доследност, тачност и настојање на савршенству у држању заповести изазивају дивљење. Он је постигао да од себе начини „дом бестрашћа”¹⁾, имајући врлине као грађу. Ризница бестрашћа састоји се из свих врлина. Бестрашће личи на венац, који се састоји од свих цветова (врлина). Уколико недостаје макар и једна врлина, бестрашће није целовито. „Бестрашће је свеза многих врлина, која уместо душе има Духа Светог”²⁾. Старац се више није борио против страсти, будући да их је био покорио, већ се непрестано богатио врлинама. Његово духовно саће било се напунило медом, који наслађује и храни многе.

Старчево бестрашће се назире и из његове превелике чедности³⁾. Као што је једном исповедио, Бог га је „сачувао од телесних грехова”. Штавише, његова чедност је достигла до ступња на коме се никада није саглашавао са телесним помислима. И само се присетивши неког прилога бестидне помисли после много година, он је црвенео од стида као мало дете. Чак се и у сну жестоко борио, будући кушан демонским маштањем, те је скакао будан. Речено се дешавало у почетку. Касније је био сасвим непокретан⁴⁾ на слична искушења. Будући да је гледао бестрасно, при-

1) Лествица, 26, 14.

2) Преподобни Петар Дамаскин, Добротољубље, том 3, стр. 145.

3) „Слава чедности је веома узвишена и велика, услед чега су се неки оци усудили да је назову бестрашћем”, Лествица 15, увод 65.

4) „Достигнуће истинске чедности значи бити непокретан на маштања у сну”, Ава Исаак, Слово 1, стр. 3.

зор женске лепоте⁵⁾ не би га потресао, нити саблажњавао. Неколико наведених примера телесне борбе имали су за узрок поми-сао осуде или гордости.

Његово стамено духовно стање, мир⁶⁾ и пунота радости коју је доживљавао, откривају човека ослобођеног од страсти и пуног благодати Светог Духа. Он је прешао море страсти, „починувши” не само од греха на делу, и од греха разумом кроз страсне помисли, него и задобивши непокретност ка страстима⁷⁾.

Својим дугим подвизима старац је очистио и покорио тело, напор чинећи одмором и иштући патњу. Он је избегавао уживање, које нас одводи у страсти, те чак ни духовно уживање у молитви није искао. „Онај ко не жуди за телесним уживањем и ни мало се не боји патње, постао је бестрасан”⁸⁾.

Благодатни дарови су старцу били повод за смирење⁹⁾ и веће подвиге. Будући смиреноуман, он се није узносио када су га славили, нити се жалостио када су га клеветали. Он беше у стању бестрашћа, с обзиром да је имао сећање на Бога¹⁰⁾. Он је или мислио на Бога, или људима причао о Богу, или се молио Богу. Молећи се, његов ум је иступао из овоземаљске стварности, узносио се у умозрење, не узнемирујући се прилозима помисли¹¹⁾. Његов чисти ум сагледавао је нови век. Већ одевен у „живоносно умртвљење”, старац је, причајући о Богу, преносио мирис вечног живота и сладост божанствене љубави.

По светом Максиму Исповеднику, из бестрашћа се рађа савршена љубав¹²⁾, „која представља коначно уселење Бога у оне који су бестрашћем постали чисти срцем. Они ће Бога видети”¹³⁾.

5) „Три су општа наравствена стања код монаха. Прво значи не грешити ни у чему делом. Друго - не задржавати у души страсне помисли. Треће - бестрасно у разуму гледати на женска лица и на оне који су нас ражалостили”, Свети Максим, О љубави, Добротољубље, том 2, стр 26.

6) „Бестрашће је мирно стање, којим душа постаје непокретна на зло”, Свети Максим Исповедник, Добротољубље, том 2, стр. 6.

7) Свети Максим, О богословљу, Добротољубље, том 2, стр. 137.

8) Исто, стр. 99.

9) „Обиље смирења јесте пород бестрашћа”, Лествица 26 (3), 55.

10) „Бестрашће се састоји у сећању на Бога”, Свети Калист и Игњатије Ксантопули, О онима који бирају безметежни живот, Добротољубље, том 4, стр. 282.

11) „Уколико у време молитве ниједна световна мисао никада не узнемири ум, познај да ниси изван граница бестрашћа”, Свети Максим, Добротољубље, том 2, стр. 12.

12) Исто, стр. 50.

13) Лествица 26 (3), 55.

18. Господствена љубав¹⁾

Врх и венац свих старчевих подвига беше љубав. Он је говорио: „Према свим људима осећам исту љубав, какву сам имао према својим сродницима. Сада све људе осећам као браћу”.

Старац је био пун љубави према човеку, творевини. Он је горео божанственом љубављу.

Од малена он је чинио милостињу и многим помагао. Када су имали потребе, сиромашни људи из Конице су прибегавали њему и тражили помоћ. „Ради саосећања према уздасима сиромаша” давао је и одећу коју је носио. Својом великом љубављу грлио је села Конице, и налазио начине да помаже „онима који беху потребити и болесни”. Велики значај старац је давао милостињи. Она му беше мерило које показиваше да ли је неко достојан Божанске милости и спасења. „Може човек да буде равнодушан. Међутим, уколико паги због неког болесника и уколико чини милостињу, немој се бојати за њега”.

Старац се нашао и помогао при ископавању старца Продрома у суседној Келији светог Јована Богослова. И он се зачудио, с обзиром да су кости биле жуте, иако се старац Продром највише бавио мулама (пренесећи ствари на њима), а мање монашким делањем. Старац је рекао: „Види се да је чинио милостињу”.

Он се жалостио због друштвене неједнакости. „Какви смо ми Хришћани. Имамо по две - три куће и викендице, а други немају »где главу да склоне«”.

Старац је подстицао људе да чине милостињу. Он је веровао да човек „уколико узме нешто, прима људску радост. Међутим, уколико да, човек добија божанствену радост. Духовно узимање бива давањем”.

Старчево милосрђе није имало граница. Све је разделивао и знао потребе свакога, про него што би му затражили помоћ. Храну и одећу коју су му слали са расуђивањем је делио болесним или сиромашним монасима или деци из Атонијаде. Нико од њега није одлазио празан или неутешен. Уз монашко, али раскошно послужење, делио је благослове, крстове, бројанице, иконице, књиге и др. И духовно је помагао. И људи су одлазили радосни и успокојени.

Кети Патера сведочи: „Он беше човек који се непрестано старао да чини добро, тј. да не прође тренутак, уколико је могуће, а да не помогне човеку”. А добро које је чинио имало је драж и лепоту, будући да га је чинио на свој начин и са тананошћу. Он

1) Старчев израз који означава љубав која не гледа на узвраћање. Њу, дакле, човек пружа попут владара који дарује, не очекујући узвраћање. Услед њеног недостатка произлазе муке и искушења, јер људи углавном траже признање и плату. Старац је са само две речи показао прави став према ближњима.

није желео да се човек осећа обавезним, гледајући га као свог брата и пружајући му лагодност.

Он је лако давао, али је са тешкоћом узимао. И када је узимао да не би повредио некога, узвраћао је на другачији начин, дајући више од онога што је примао.

Иако је сам био оскудољубитељ, старац је задржавао нешто новца или је позајмљивао од отаца, како би разрешавао хитне случајеве. Када би, на пример, неки младић са тешкоћама долазио на Свету Гору и остајао без карте, старац му је смотрено помагао.

Он је могао да помаже вештаствено многе сиремахе, с обзиром да су му повераване велике количине новца. Међутим, старац их није узимао. Понекад је упућивао понеког са потребама погодной особи која ће им помоћи. Старац није настојао да отвори банку новца за милостињу, али је успео да постане ризница благодати, како би духовно помагао људима. Он није лично на затворени бунар, већ на извор који непрестано тече. Вода његова је напајала дрвеће, птице, дивље животиње и опет је претицала.

Уколико би видео некога са посебним потребама, он му је давао своје срце и обавезно неки благослов. У случајевима када није имао ништа друго, давао је своју бројаницу или свој џемпер.

Зарад велике своје љубави он је жртвовао и своју побожност. Он није оклевао да поклања и свете ствари, које је посебно поштовао. Дао је крст са Часним Дрветом, који је носио или кутијицу са зубом светог Арсенија, коју је носио око врата да би закрштавао болеснике и ђавоимане. Само онај ко је знао његову пламену љубав према светој Ефимији може некако да схвати његову жртву, тј. спремност да се лиши дела њених часних моштију, које су, по устројству Божијем, дошле у његове руке, чак и више пута. Јер, светитељка је уредила да он вишекратно добије благослов од њених часних моштију. На крају је остао без телесног присуства светитељке, коју је веома поштовао. Слично је бивало и са иконама, које су пројавиле чудесна знамења.

Израз његове љубави била је и грдња и ружење онога ко је застранио. Мајка бије дете и оно не одлази од ње. Слично су и људи схватили његову љубав и благонаклоно примали његове опомене и грдње. Они су знали да је он био у праву и осећали заштиту.

Дивљење је изазивала и његова незлобивост. Људима који су га осуђивали и били непријатељски расположени према њему, он је опраштао и молио се за њих. Уколико би сазнао да су пали у искушење или потребу, хитао је да помогне са састрадавајућим срцем, као да су му били рођена браћа. „Уколико не опраштамо другима, ми се налазимо изван раја”, особено је наглашавао.

Старчева љубав се преливала и грлила и дивље животиње.

Оне су је осећале, прилазиле му и јеле из руку његових. Говорио је: „Рећи ћу Христу: »Христе мој, помилуј мене, животињу«. И уколико ме упита: »Да ли ти милујеш животиње«, шта ћу му одговорити”.

Заиста, он их је миловао и волео као створења Божија. Он је говорио: „Јадне оне, с обзиром да не очекују други рај”.

Одлазећи са Катунације, он је у келији оставио једно маче. Из сажалења је, пак, жртвовао два дана, те је отишао да га узме. У Панагуду је испред врата ноћу долазио неки туђи мачак и маукао. Старац је устајао, чак и када је био болестан, и отварао му врата како би прошао до места за сушење веша, како би јео или се заштитио од хладноће и кише.

Господин Дроситис Панајоти, почасни председник жалбеног суда, сведочи: „Старчева љубав је била неупоредива, грлећи све људе, творевину, чак и демоне. Видео сам га како у своју келију прима и грли незнанца друге вере, са топлином и срдечношћу као да му је љубљени брат. Чуо сам од њега самог да се са сузама молио за демона, који му се појавио и наругао му се. Видео сам га још да се са нежношћу и љубављу брине о биљкама, мравима, птицама и другим врстама животињског царства”.

Душа је вреднија од тела. И духовно милосрђе је неупоредиво узвишеније од вештаственог. Пошто се сâм смирено потрудио и стекао врлине, он је смирено из љубави разделявао своје тајинствене доживљаје, што беше његово највеће добротинство. Он је давао духовно милосрђе и веома потврдно помагао у вери нејаке или клонуле душе²⁾.

Из наведеног разлога он је претрпео „духовно проливање крви”, како је називао откривање „ненаучених тајни”³⁾. Знак љубави савршених јесте немоћ да се било шта задржи за себе.

Сав живот старчев беше давање, испражњење [κένωση], жртвовање на многе начине, у свакој прилици. Он је говорио: „Уколико чини добро, човек се растаче, сав је добар и оставља себе (не гледа на себе). Уколико туђе тешкоће учини својима, он нема ни једну сопствену тешкоћу”.

Молећи се за болесне старац је говорио: „Боже мој, помози болесном, а од мене узми здравље”, те је са радошћу примао све болести које му је Бог слао.

Док је старац био на лечењу у Коници, Хрисанта (девојчица која је помагала Кети Патера) се разболела од рака на цревима. Старац је састрадавао, закрестио је и молио се. Преклињао је: „Христе мој, дај мени рак. Нека га ја добијем”. И Добри Бог се ни-

²⁾ Уп. Посланице, стр. 101.

³⁾ Ава Исаак, Слово 85, стр. 326.

је оглушио о његову молитву. На крају је по својој жељи добио веома болну болест рака, са којом је и завршио. Он је читавог свог живота састрадавао са болеснима, а посебно са болеснима од рака.

Старац је говорио: „Долазе људи и причају ми своје муке, а моја уста се пуне горчином, као да сам појео лук. А када дође неко ко стоји боље или су му се разрешиле тешкоће, ја кажем: »Слава Богу, дали су ми и једно парче халве«. Када чујем бол другог, ја нећу осетити ништа, чак ни да седим на сломљеном стаклу или да ходам по трњу. Уколико други заиста пати, ја могу чак и да умрем да бих му помогао”.

Једанпут се старац молио у црквици клечећи са неким нападеним младићем. Осетљиво срце старчево није издржало, те је почео да јеца. Сузе су му текле у потоцима и натопиле малу поњавицу. У другом случају Светогорца са многим искушењима, старац је уз јецаје пролио сузе. Неки младић му је причао своје тешкоће плачући, а са њим је и старац плакао. И он му рече: „Прекини, дете моје. Видеће нас неко да плачемо, па ће да помисли да смо луди”.

Учествујући у људском болу, он је заборављао себе, свој напредак и своје болести. Он се срцем молио, говорећи: „Христе мој, остави мене. Немој се обазирати на мене. Погледај на људе који се муче”.

Његове сузне и болне молитве биле су праћене постом и неизмерним трудом. Када је сазнао да неком младићу прети телесна и душевна опасност, данима није ставио ништа у уста, нити је престао да се моли, све док није сазнао да ју је избегао.

Старац је постио читаве четрдесетнице да би помогао некој души. Постоје одређени познати случајеви: за младића, који је хтео да сазна вољу Божију о путу којим да крене, за младог несређеног монаха да би се утврдио, за монахољубивог младића, који се борио да победи једну страст, и за другог нејаког монаха да би узнапредовао итд.

Читавог свог живота он је постио, трудио се и молио за народ Божији, покретан својом великом љубављу. Она беше покретачка сила. Његови подвизи и молитве одисали су миомирисом љубави.

Ево још једног догађаја, који показује размере његове љубави. Он сам је испричао: „Ових дана осетих велику љубав према свима. Ширио сам руке и хтео, да је било могуће, да обухватим и дрвеће”. И он је чинио особени покрет, као да је хтео да загрли неку веома драгу му особу.

Да би достигао до мере савршенства, до истинске љубави, старац на себе није мислио. Замрзео је самољубље, а на његово место је ставио љубав према Богу и човеку. Један Светогорац

сведочи: „За старца Пајсија је било особено да није мислио на себе. Ја му једанпут рекох: »Оче, обрати мало пажњу на себе«. А он ми одговори: »Шта да радим кад долазе људи са тешкоћама? Зар ћу на себе да гледам«”.

Чак и у последње време, при великој исцрпљености од честог крварења, када би увиђао да постоји потреба, он је заборављао своје стање, те је, наслоњен на ограду своје келије или лежећи на дасци, која му је служила за седење, „бодрио браћу”.

Заиста, уколико не изагнамо самољубље из себе, божанствена љубав не долази да се настани у наше срце. „Божанска љубав се налази у одрицању од душе”⁴⁾.

Он је о чистој љубави говорио: „Из своје љубави треба да избацимо себе. Иначе, ма колико била велика, наша љубав није чиста. Она је »запрљана«. Када, међутим, избацимо себе, она је блистава. Уколико у нашој љубави постојимо ми сами, значи да има састојака себичности. Али, себичност и љубав не могу да иду заједно. Љубав и смирење су два брата близанца, чврсто загрљена. Ко има љубави има и смирења, и ко има смирења - има и љубави. Можемо да се трудимо и да се боримо. Међутим, уколико наша љубав није очишћена и облистана, ми не видимо плодове. Бог је облагодатио Антонија Великог благодаћу чудотворства, будући да је имао чисту љубав, док су трудови других, који беху старији, на неки начин били узалудни”.

Стога је старац говорио: „Монаси имају прилике које световни људи немају. Само они могу да задобију божанствену љубав. И долази се до посматрања другог као властитог оца, брата, сваке бабу као своју бабу, сваког старца као свог деду, без обзира да ли је неко леп или ружан”⁵⁾.

Да би доспео до љубави старац се борио да држи заповести Божије. „Уколико љубимо Бога, постарајмо се да држимо заповести. *Ко има заповести моје и држи их, то је онај који ме љуби* [Јн. 14,21]”. На речени начин он је очистио своје срце и постао обиталиште Бога љубави.

Старац је размишљао о врсти љубави коју поседује, те је својим мерилима налазио да је мањкава. „Да ми је брат римокатолик, колико бих плакао? Сада, када многи милиони не верују у Христа, колико сам плакао”.

Људи су осећали његову велику и несебичну љубав. Дошло је једном да види старца једно дете са тешкоћама и душевним ранама. Срео га ван његове келије, на стази, те га загрлио и за-

4) Ава Исаак, Слово 69, стр. 272.

5) Преподобни Максим Исповедник, О љубави, Добротољубље, том 2, стр. 15: „Из неједнакости у љубави познај да је далеко од савршене љубави онај за кога се претпоставља да све људе подједнако воли”.

плакао се јецајући. Старац га је утешио и помогао му да заврши изучавање. Када је отишао у војску, писао је старцу писма, називајући га: „Мили мој татице”.

Сваки посетилац је слутио његове велике подвиге видећи његово подвижничко лице, истовремено осећајући да га његова љубав целог грли. Они који би га видели по први пут имаћаху утисак као да су га годинама познавали. Они су одлазили и остали везани за њега. Љубав старчева их је свуда пратила, чак и када су одлазили из овог живота, будући да је настављао да се моли за њих.

Десетине особа сматрају да их је старац посебно волео. Оне верују да су му биле најдраже, да су биле везани за њега више од других. Свако га је сматрао својим и осећао посебну љубав према њему.

Стварност заправо беше да је старац имао особиту љубав према свакоме. Васцео се давао свакоме и волео је сваку душу, онаква каква је, са страстима и слабостима њеним, као свог правог брата и образ Божији. Свима је делио љубав и срце његово се није исцрпљивало, с обзиром да је био повезан са неисцрпним извором, вечном Љубављу, Христом.

Он је говорио: „Мене не занима куда ћу да идем. Ја сам себе одбацио. Мој циљ није да чиним добро због раја”. Волео је „да јадни људи, који живе далеко од Бога, окусе мало раја. Ми смо макар окусили, а они од сада живе у паклу”. Он је од Бога тражио да неко ко је у паклу изађе, а он да заузме његово место, што се не разликује од онога што апостол Павле говори: *Јер бих желео да ја сам будем одлучен од Христа за браћу своју* [Рим.9,3].

Старац је монахе саветовао: „Узгајајте дух братољубља. Најпре треба да успокојим свог брата. Потом монашки живот постаје рај. Сећам се како се у општежићу свако трудио да успокоји свога брата. Јер, Христос је рекао да оно што чинимо убогом брату, Њему чинимо. Човек помаже сиромашу, напаћеном. Замисли шта би тек радио самом Христу”⁶⁾.

За међусобне односе старац је говорио: „Ми увек треба да почињемо онако како другога успокојава, а не како нама одговара, те ће сви бити спокојни и постојаће љубав”.

И након свега, тј. будући да је све дао ради Бога и човека, зар не би било неправедно да му Бог не да обиље своје благодати? Бог је услишавао молитве љубљеног чеда свог и одговарао чудима.

Љубав је била природна врлина код старца. „Од малена сам је имао у крви својој”, рекао је. Међутим, касније се очистила у

⁶⁾ „Онај ко љуби Господа, прво је брата свог заволео. Потврда првога је друго”, Лествица 30, 15.

камину подвига и у узвишеном камину умне и непрестане молитве, те достигла до божанствене љубави, како свети оци називају „снажну љубав према Богу”⁷⁾.

Он је људе много волео. Колика је тек била његова љубав према Богу?

Неко му је рекао: „Желим да осетим божанствену љубав”. Старац се насмешио и одговорио: „Слушај, дете прво пије млеко, затим кашу или гриз, потом супу. И тек када порасте, оно једе шницлу. Да је јело шницлу када је било мало, зар се не би задавило”. Још је говорио: „Ми треба да достигнемо до љубави Божије, тј. да наше срце поиграва. Док не дође божанствена љубав, неопходна је непрестана борба. Потом већ не желиш ни да једеш, ни да спаваш, као ава Сисоје. Када постане свестан љубави Божије, човек долази у божанствено лудило. Штета, што људи не схватају речено”. Описујући човека који је дошао у стање божанствене љубави, он открива и себе: „Маче се преврће и мази о твоје ноге, окрећући се доле и лижући их. И ти, залуђен љубављу Христовом, слично чини код ногу Христових. Човек се растаче уколико љубав Божија падне на њега у великој мери. Дебеле кости постају меке као свеће. Уколико достигне до божанствене љубави, човек као да је пијан. Он је поробљен божанственом љубављу и ничим другим не може да се бави. Он постаје равнодушан према свему, слично ономе кога су у стању опијености обавестили да му кућа гори. Он је, наиме, остао равнодушан и одговорио: »Пусти је нека изгори«. Стога није добро да човек дуго времена остане у стању божанствене љубави”.

Безгласни сведоци старчеве божанствене љубави су нагрисане и излизане иконе (од топлих целивања и суза) Пресвете Богородице и Распетог Христа.

Једанпут је старац примио велику благодат и осетио велику љубав, те није могао да издржи - његова колена су поклекнула. Његова велика љубав изражавала се у болној молитви за људе.

Он је хтео да воли Бога „из свег срца”. Стога је говорио: „И да је срце наше велико као сунце, опет не би било вредно да га делимо. С обзиром, пак, да је мало као једна песница, шта ће да остане за Христа уколико га поделимо”.

У својој посланици (од 6. 4. 1969. године) старац пише: „Уколико успе да се ослободи од свих и од свега, човек може да осети велику љубав Божију, која га поробљује и чини слугом Божијим”.

Старчеву љубав су осетиле и шумске звери и странојезични бедуини. Она потреса и данашње напаћене младе. У његовој личности они проналазе брижног оца и љубав, које су били лиш-

⁷⁾ Калист Катафигиот, „О божанственом сједињењу и зрителином животу”, Добротољубље, том 5, стр. 14.

ни. Многи од њих, иако га нису упознали, долазе и сузама натапају земљу његовог гроба. Они осећају да их грли својом господстvenом љубављу са места на коме се налази.

II БЛАГОДАТНИ ДАРОВИ

1. Превазилажење закона природе

Пред оцем Пајсијем, као што ће се показати, природне стихије су понекад уступале. И он сам је дејствовао превазилазећи или укидајући природне законе.

Непокисао

Старац је користио кишобран и кабаницу. Није био непромочив, нити неовлажив. Напротив, био је осетљив на хладноћу и на влагу. Понекад, међутим, из неких разлога које Бог зна, он није киснуо. Наиме, док је око њега падала јака киша, њега ни кап није дотицала.

* * *

Господин Куцојанис Константин приповеда: „Једном приликом сам превозио старца из **Манастира Часног Претече** у Халкидици у Суроти. Читавим путем је био пљусак, као да се беху били отворили водопади на небу. Чим смо стигли, сестре су чекале са кишобранима и кабаницама да би учиниле да старац не покисне. Он ми је дао знак да приђемо што ближе згради. И сасвим необично, два метра око возила киша је престала да пада, док је нешто даље био потоп. Пошто је старац сишао, поздравио ме и ушао унутра, киша поче нормално да пада и по возилу”.

* * *

О сличаном догађају причају и два оца из суседне келије: „Једног зимског дана, пошто је киша од претходне ноћи јако падала, бујица коју сусрећемо, пре него што стигнемо у **Панагуду**, није могла да се пређе. Вода се била доста високо подигла и својим током је повукла мост, као и други мањи мост ниже. Други прелаз није постојао целом дужином потока. Реченог дана старац посети нашу келију. Његова обућа је била нарочито сува и чиста, док је киша настављала страховито да пада. Наравно, старац је држао кишобран. Међутим, уз тако кишу било би неопходно да му, макар и само десет корака начинио, не само ципеле, него и подрасник буду мокри. Зачудило нас је што уз велику кишу уопште није био покисао. Запрепастили смо се и [због помисли на начин] преласка преко бујице. Када је требало да оде хтели смо да

кренемо за њим, да бисмо разрешили своју недоумицу, али нам није дозволио.

Невидљив

Сведочанство господина Георгија Куркулиотиса из Коринта: „Посетио сам старца Пајсија у **Келији Часног Крста**, фебруара 1979. године. Затекао сам отворена врата. Звао сам више пута са капије на огради, али не добих одговор. Било је јутро, 8 сати, и чекао сам. У једном тренутку угледах старца Пајсија пред собом. Ја се изненадих и запрепастих. »Овде сам био, Јорго«, мирно ми он рече. Касније сам испричао двојници духовника о изненадном старчевом појављивању. Они ми рекоше: »Он је био испред тебе. И тек када је пожелео он се појавио«”.

* * *

Сведочанство господина Тамиолакија Елевтериу, са Крита: „Посетио сам старца док је био у **Панагуди**, јер сам се суочавао са великом потешкоћом и требало је да га свакако видим. Дошао сам на задња врата и позвао га. Није било одговора. Отишао сам у келију оца Григорија и не нађох никога. Потом се вратих до келије, довикујући га с времена на време. Позвонио сам, али старца нигде.

Скоро да сам одлучио да одем, али стадох кратко код потока и стојаш неодлучан у потпуној тишини, не знајући шта да чиним. Нисам желео да одем, јер сам буквално зависио од његовог мишљења. Изненада зачух покрај себе глас: »Левтери«. Окренух се и угледах старца како стоји са моје леве стране на удаљености од три метра. Уплаших се и најезих, јер нисам био чуо готово ништа, нити сам запазио било какав покрет, иако сам био потпуно сам код потока, који није правио буку с обзиром да је било лето. Била је потпуна тишина. Ја бих чуо и мушицу да је пролетела.

Када га спазих, застадох мало да бих се уверио да је заиста он преда мном. Приђох му, начиних поклон и упитах где је био, те ме није чуо много времена, и како се изненада појавио. Избегавајући многа објашњења, он ми само рече да је био одсутан дубоко у шуми и да му је било откривено да ми је неопходан. Тражио је да сазна зашто ми је био неопходан. Пошто је схватио да је било много ствари које сам имао да му кажем, он ме узе, те пређосмо поток и седосмо два метра далеко од главне стазе за **Панагуду**.

Ја почех своје да говорим старцу, када изненада зачух гласове посетилаца и утишах свој глас. Он ми рече: »Причај природно, благословени. Немој се бојати«. Ја наставих да му причам. Када зачух гласове много ближе, ја опет застадох. »Причај, причај«, рече ми старац. Ја му, пак, рекох: »Али, старче, чуће нас и сви ће

доћи, те нећу стићи да вам испричам све што желим«. Он ми рече: »Немој се бојати и немој стишавати глас«. Причао сам, дакле, нормално и старац ми је одговарао истим тоном. Посетиоци прођоше два метра поред нас и нити нас видеше, нити нас чуше, него наставише ка **Панагуди**.

Изненадно старчево појављивање и читав догађај беху нешто необјашњиво и чудесно. Међутим, гледајући на његову светост као на датост, ја сам све сматрао природним за његову личност. Јер, он ми је у својој једноставности једанпут поверио о присуству анђела и светитеља у његовој келији. Он ми је отварао један свет који беше потпуно истинит, с обзиром да је и сам био потпуно истинит и свет”.

Лебдење

Старац се много пута у време молитве узносио, тј. уздизао и телесно. Чак и у време рада, или када је ходао, био је виђен како не додирује земљу.

* * *

У **Келији Часног Крста** он је доживео један велики догађај. Испричао је: „Док сам се молио, не знам шта ми се догодило, те се уздигох високо и посматрах келију доле. Како сам се попео, не знам, као уосталом ни како сам сишао”.

* * *

Сведочење монаха Светогорца: „Посетио сам старца у **Панагуди** и затекао га да зида пећ од опеке. Стајао је на некој дасци, коју је био поставио да би на њој држао грађу. Док је радио, видех га уздигнутог од тла око тридесет сантиметра. У почетку се запрепастих и помислих да не видим добро. Међутим, он је заиста лебдео и убрзо потом га видех опет у природном положају”.

Преношење благодати

Где год је ишао, старац је преносио и Божанску благодат, која се изливала око њега. „Из човека који има благодат и који негде иде, одмах се, као струја, разлива духовна благодат коју поседује. Слично се и из онога ко је у демонском стању расипа оно што има у себи. Наше духовно стање утиче и на друге”.

Он је био свестан благодати коју му је Бог дао, те је од реченог богатства преносио и на људе из неког разлога.

* * *

Господин Василије Мурахидис из Конице приповеда: „Када сам био дете од шест - седам година, одлазио сам у **Манастир Стомио** са другом децом мојих година. Са нама је био и отац Пај-

сије.

Пут је био тежак и стрм. Видећи ме да сам се уморио, он ми рече: »Васили, када се умориш прекрсти се, дрво стави на мене и настави даље«.

На једном делу нађосмо велику стену од најмање једног, једног и по кубика, која је била пала на пут.

Ја рекох: »Оче Пајсије, када би дошао утоваривач, гурнуо би стену у крај пута«.

»Немогуће. Где да нађемо утоваривач? Ти си утоваривач. Ти ћеш да је гурнеш«.

»Ја не могу. Мали сам«.

»Покушај. Прекрсти се, прочитај **Оче наш** и успећеш. Помоћи ћу и ја. Ти гурај стену, а ја ћу тебе«.

Наслонио је и он мало своју руку и стена оде. Није била близу провалије да би се лако сурвала. Направила је читав круг, па се затим сурвала на доле. Осетио сам као да је стена имала три киле. Ја нисам био свестан догађаја. Боље сам разумео шта се догодило тек када сам унеколико одрастао”.

* * *

Сведочанство господина Куркулиоту Георгија из Коринта: „Био сам у старчевој келији. После разговора старац ме је испратио при одласку. Имао је обичај да ме лако лупа по глави и рамену. У прво време нисам тачно схватао какву сам помоћ добијао од једноставног додира. Међутим, касније сам постао свестан да сам добијао снагу, одважност и ведроумље. Када је понекад изостављао лупање по глави, ја сам му говорио: »Старче, закрсти ме«. Он ми је одговарао: »Ја нисам свештеник, али кад већ хоћеш«... и стављао свој длан на моју главу. И ја сам осећао како нека сила излази из њега и улази у мене. Одлазио сам спокојан са разрешеним свим својим тешкоћама. Беше он благодатни старац”.

* * *

Сведочанство господина Ангела Хорозиду, полицијског поручника, становника Солуна: „Враћали смо се једном у Солун са оцем Пајсијем и оцем Григоријем из Преображења. Били смо 150 километара далеко од града и ја сам био сасвим исцрпљен, с обзиром да нисам спавао више од тридесет сати. Два оца су седела на задњем седишту возила. У једном тренутку старац Пајсије ми рече: »Уморио си се. Стани да ја возим«. Прошао је између седишта и сео на предње сувозачево седиште. Наравно, старац није возио, нити је знао да вози. Он се шалио, али је било чудесно што ја нисам схватио како смо се нашли у Суротију и како сам био сасвим одморан”.

Подизање стене

Старчев брат Лука је испричао: „Док је отац Пајсије био у Стомију, једном је на стазу пала нека велика стена. Скупило се нас доста да бисмо је преместили дрвеним полугама, али узалуд. Сви су отишли, а он и мени рече: »Ајде, иди и ти«. Отишао сам мало даље и сакрио се да видим шта ће да уради. И видех га како се крсти, хвата стену, подиже је као столицу и склања са пута”.

„Каквог ли благослова”

Отац Харалампије Анастасис, свештеник из Калитеје у Коници прича: „Једне године после славе у Лаври, дошао сам у Панагуду, пешачећи шест сати да бих видео старца. Прошло је двадесет пет година како га нисам видео. Нађох га у шуми. Он ме одмах препознаде. Значајно беше што ми одмах рече датум када сам постао ђакон, а када свештеник. Ја му рекох:

»Оче, хоћемо ли из љубави да једемо мало«.

Он ми рече: »Имам [јело]«.

И показа ми најлонску кесу, у којој бежу три веома мала парадајза и један и по двопек. Ја помислих: »Зар ћемо ово да једемо«, те не могавши да издржим рекох:

»Шта да једемо од тога, старче? Ја од јуче ништа нисам јео. Мени нису довољни ни двадесет сличних парадајза«.

Он ми одговори:

»Оче Харалампије, помолићемо се, ти ћеш да благословиш, те ће и претећи«.

Он отвори кесу, раздера је у облику крста и распростре као столњак. Мени даде два парадајза и један суварак, а он задржа пола суварка и један парадајз. Дакле, устадосмо, помолисмо се по правилу и он рече: »Оче свети, благослови«. Благословио сам и ми једосмо. Где је отишла сва она глад? Потпуно сам се наситио. Као да ми је неко запушио гркљан. Наситих се и не могадох да поједем цели суварак. Нешто је и претекло. Само сам желео воду. Старац ми је говорио:

»Једи, оче Харалампије«.

»Шта да једем, старче. Сит сам«.

Где год сам потом ишао, читав дан нисам могао ни да једем, ни да се послужим. Само сам непрестано тражио: »Воде, воде, воде«.

Био сам запрепашћен. Идући сам, ја говорих: »Каквог ли благослова? Као што је Христос благословио пет хлебова и две рибе и наситио пет хиљада људи, не рачунајући жене и децу. Благослов Господњи«”.

„Неухватљив”

Старац је из смирења не само избегавао светлописање [фотографисање], него је према њему осећао незадовољство и одбојност. Попуштао је само осетљивом и смиреном човеку, да га не би повредио одбијањем и да (искатељ) не би помислио да је недостојан. И старац је радије жалостио себе, неголи да брата доведе у очајање. Из љубави он је жртвовао и своје смирење.

Многи су покушали да га светлопишу кришом или јавно, у околностима када се устручавао да дејствује због присуства игумана, епископа, или током литије. Истина је да су понекад успевали да га светлопишу, али светлописи обично нису успевали. На старчевом лицу се видела нека туга и противљење, који су чинили да се човек осећа кривцем.

Међутим, постоје и многа сведочанства да је при скривеном или насилним светлописању без благослова старац на чудесан начин остајао неухватљив за светлописно сочиво. Понекад би изгорео филм или би се уређај блокирао, а понекад би изашао нормалан светлопис, али старца не би било на њему.

* * *

Господин К... занатски светлописац причаше: „Посетио сам старца и његови просвећени савети су ми пуно помогли. Међутим, још више ме је потресла његова превелика љубав и жртва. Због своје болести био је сасвим исцрпљен. Имао је и велике болове. Чим је приметио да имам велику потребу, »заборавио« је своју тешкоћу, легао у двориште (јер није могао ни да стоји, ни да седи) и позабавио се са мном. Одлазећи, јавила ми се жеља да га светлопишем, како бих имао могућности да уз светлопис често враћам сећање на благословени сусрет. Знајући, међутим, да бих наишао на одбијање уколико бих га питао, кришом сам усликао два снимка. Али, старац ме је спречио на свој начин, што у тренутку ја нисам ни био свестан: оба светлописа су изашла сасвим црна. Као да сам на сочиву имао црни заштитни поклопац”.

* * *

Други посетилац сведочи: „Дошао сам у Панагуду и није било никога. Изгледа да је старац био унутра, с обзиром да је катапац на дрвеним вратима висио откључан. »Прилика је«, помислих. Ставио сам светлописни уређај у гране на огради, да се не би видео, и поставио га погодном да хвата врата келије. Лупио сам у звоно. Чим је старац изашао притиснуо сам дугме. Био сам сав сретан...

Али, замислите моје изненађење, када сам после развијања филма видео да су се врата сасвим јасно видела, али старца није било”.

* * *

Слично се дешавало и када су хтели да сниме разговор. Има случајева када се касета није вртела, или се вртела али није снимала. Понекад је снимала све друго (говор других људи, птице, шумове), али старчевог гласа није било.

* * *

Сведочанство изучаваоца: „Отишао сам са другим друговима са училишта код старца. Почели смо разговор и старац је схватио да имамо звуконос. Рекао нам је да га искључимо.

Неки су искључили, али ја сам га оставио, пошто сам га био добро сакрио. Потом нам је поново рекао исто и додао: „И да их не искључите, неће снимити”.

Одлазећи, нисам га одмах искључио. Када сам пустио касету видех да је било снимљено све пре и после разговора, али од старца није било снимљено ништа”.

* * *

Сведочанство господина Георгија Куркуљоту: „Код старца је дошла нека дружина изучавалаца. Један од њих је понео са собом неки мали звуконос [касетофон] да би снимео њихов разговор. Пошто су дуго разговарали, старац му у једном тренутку рече: »Оно што имаш у џепу, ништа није снимило«. Дечко је занемео. Заиста, када је касета била преслушана, ни речи није снимила”.

2. Измирење са творевином

Старцу је дат благодатни дар да се дружи са дивљим зверима, које га нису повређивале, као што је било са Адамом пре пада, и са многим светима.

Дивље звери су осећале његову велику љубав и виделе чистоту, коју су људи имали пре пада. Познато је да, када поврати првобитну и првосаздану лепоту, изгубљену Божанску благодат, човек постаје господар творевине и влада птицама небеским, гмизавцима и зверињем земаљским. И следи измирење са природом, како свети оци називају стање пре пада. „Ономе у коме Бог обитава и почива, све се покорава као Адаму, пре него што је преступио заповест Божију”¹⁾.

Старац је говорио: „Од тренутка када се стави у положај другога, човек може све да заволи, и људе, чак и животиње и звери. Он све смешта у себе, а сам излази из себе због љубави.

Гледам једну звер. Размишљај да сам и сам могао да будем

¹⁾ Кирило Скитополит, Житије светог Евтимија Великог, Поглавље 13, стр. 23, изд. Schwartz E, Leipzig 1993.

нека звер. Бог је домаћин и могао је да ме створи као звер. Када се ставим у положај звери, заволећу и сажалићу се чак и на змије. Е, да ли би ми се допало да будем змија, да изађем мало на сунце да се угрејем и да дође неко да ме удари, да ми разбије главу? Божанска љубав обавештава звери. Звер може да разликује човека који је воли од ловца који хоће да је убије. Она ће прићи човеку који је воли, не бојећи га се. Мислио сам да се речено дешава са свим дивљим животињама, осим са змијама. Међутим, потом сам се уверио да се и са змијама слично дешава, чак и са отровницама, која је у поређењу са другим змијама, на неки начин, као јаре према јагњету”.

Неки ђакон упита старца: „Старче, чуо сам да имате неке змије. Је ли истина”. Старац одговори: „Да, ђаконе. Змије (страсти) имам у срцу. Када постанеш духовник дођи да ти их покажем (да се исповедим)”.

* * *

Господин Георгије Папатемистоклеус из Конице, износи писмено: „Одлазили смо скоро сваке суботе у Манастир Стомио, као да нас је нека необјашњива сила вукла код оца Пајсија. Код њега смо налазили спокојство, у његовој близини су нам се смиривали дух и душа. Упоредо, трудили смо се да му помажемо у разним пословима. Једног дана посла ме да узмем ашов и лопату из магацина, који се налазио одмах после главног улаза у манастир.

»Јорго, немој да се уплашиш. Две змије које се тамо налазе су безбедне«, рече ми.

Кренуо сам да извршим његов захтев и нађох се пред две огромне отровнице, које кренуше ка месту са алатом. Када их видех устуклох уплашен, готов да побегнем. Задржа ме кошчата, али снажна старчева рука, који је истовремено »заповедао« змијама мирним и спокојним гласом: »Бежите у свој угао. Зар не видите да се Јорго боји«.

Старац је био пошао за мнош, схвативши да ће ми виђење змија изазвати страх. Ја се окренух да га погледам, али нисам могао да му ухватим поглед. Очи су му биле окренуте ка земљи. Покушао сам нешто да прошапћем, али је већ био отишао. Налазио се већ далеко, онако танан какав је био.

Други пут, улазећи у манастирску кухињу, чујем неког његовог старог школског друга како му говори:

»Пусти ме, оче Пајсије, да га оборим«.

Истовремено је подизао своју ловачку пушку. А мили старац спокојним и мирним гласом рече:

»Не, Јањи. Има крст на челу«.

Нагнух се кроз прозор и видех зеца како безбрижно пасе, а

на челу му је био црни крст.

Старац је звао зечеве као што ми зовемо мачке. И они се нису плашили да живе са њим.

Поменутог зеца је старац ухватио у пасуљу, нацртао му крст на челу и обавестио свог зета Василија и друге ловце да пазе да га не убију”.

* * *

Једанпут дођоше два мала медведа у порту **Манастира Стомио**. Старац их ухвати за врат и рече им: „Други пут да нисте ушли у манастир. Долазите иза кухиње да вас храним”. Потом их је одвео на речено место (прича два Коницана стомијском искушенику Павлу).

* * *

Поклоник М. С., Кипранин приповеда: „Дође у **Панагуду** једна група Кипрана, да би видели старца. Старац им рече да узму ратлук. Чим подигоше поклопац, они направише гримасу, погледаше се и прогунђаше. Кутија је, наиме, била пуна »либура« (мрава, на кипарском). Иако је старац написао на поклопцу да се кутија затвара, изгледа да неки посетилац није био добро затворио поклопац, те се кутија напунила мравима. Било их је много, услед чега су ратлуци били црни и нису се могли видети.

Чим је старац схватио шта се десило, баци поглед на кутију и одмах природно узме један ратлук, стави га мало подаље и брижно, али са озбиљношћу и некако заповеднички рече мравима: »Овај је ваш. Идите једите, и оставите друге да се људи послуше«.

Изненађујуће је што су га мрави послушали, те изашли из кутије и скупили се да једу свој ратлук”.

* * *

Сведочанство монаха Алимпија из **Скита свете Ане**: „Старца сам познавао од своје петнаесте године. Благодаћу Божијом постао сам монах у **Манастиру Кутлумушу**. Ишао сам и виђао се са њим сваког дана. Слушао сам о његовим чудима, те ми се родила жеља да и ја видим неко. Речену помисао сам имао око месец дана.

Једног зимског јутра, почетком новембра, поћох да се видим са њим и наћох га како пере руке напољу код бурета. Био је сам. Он ми отвори и рече да сачекам. Иза бурета узме неки замотуљак са мрвицама, отвори га и погледа ка небу. Иако нарочито није било ни једне птице, одмах се сакупише јата. Где се наћоше одједном многе птице! Неке су му стајале на глави, неке на раменима и рукама, а он их хранише. Гледајући приказ обузе ме уко-

ченост, срце ми од узбуђења брзо куцаше и збуњено се осмехивах. Осмехујући се, старац говораше птицама: »Идите и код њега«. Говораше им као да су људи. Једној која му је била на руци говораше: «Иди и код њега. Он је наш».

Догађај је потрајао око два минута. У једном тренутку старац пресави замотуљак и птице се изгубише. Био сам запрепашћен и посматрах га. »Иди сада«, рече ми”.

3. Молитвеник за васцели свет

На дворишној капији у **Панагуди** посетилац је неко време могао да види поруку:

Напишите шта желите и
убаците поруку у кутију.
Ја ћу вам више помоћи молитвом,
неголи многим причањем.
Тако ћу имати времена да
помогнем већем броју напаћених.
Овде сам дошао ради молитве,
а не да бих изигравао учитеља.

м. Пајсије

Први утисак поруке је да на реченом месту постоји духовни бежични далекозбор, те да монах, који је самоограничен у жичаној огради, има веома одговорну службу: да шаље знаке Богу, тј. да се моли. Такође, види се и колику је тежину старац давао молитви за свет. Судаћи је по њеним исходима, он ју је сматрао кориснијом и делотворнијом од разговора и дописивања.

Старчева молитва је имала два крила. Једно је било срдачни бол. „Један уздах је често раван молитви, сатима молитве, бдењу”. А друго је било праведност. „Без праведности молитва не бива услышена”¹⁾.

Старчева молитва за свет била је последица и исход читавог његовог духовног стања, особито његове велике љубави.

Ретки благодатни дар молитве за свет дарован му је после великих подвига. Он беше молитвеник за васцели свет. Молио се за све, као за себе. Његова молитва беше непрестана, срдачна, чиста и успешна. Делио ју је на три дела. Један за себе, један за живе и један за упокојене. Међутим, у стварности се молио више за друге, неголи за себе.

Он је уопштавао и проширивао молитву да би обухватио све људе. Молећи се за посебне случајеве, нпр. за неког младића који је скренуо са пута Божијег, он је додавао: „Помени, Господе, и помози свим младима”. И опет, молећи се за неког нпр. болес-

¹⁾ Ако неправду видех у срцу моме, нека ме не услыши Господ (Пс.65,18).

ног Николу, он је допуњавао: „Помени, Господе, и све Николе”.

У молитви га је помагало читање Псалтира за разне случајеве, као што беше забележио преподобни Арсеније. Старац је, међутим, уопштавао случајеве: на пример, Први Псалам је за случај када се сади виноград или дрвеће, тј. да би доносило рода. Старац би се, пошто прочита Псалам, молио Богу не само за новозасађено дрвеће, него и за децу која се зачињу у мајчиној утроби, тј. да од почетка имају благослов Божији да доносе род. Такође, када се Псалам односио на буру, старац је говорио: „Христе мој, зар не видиш светску буру, како се свет узбуркао”. И молио се он да се заједно са узбурканим морем Бог смири и узнемирено човечанство. Његова молитва је обухватала васцели свет. Потом је остављао Псалтир, умом се погружавајући у срдачну молитву за људе и за васцелу творевину.

Молитва га је исцрпљивала с обзиром да је сав учествовао у људском болу. Он је Богу представљао људске патње и износио „прозбе за спасење”. Он је осећао „велики бол, али и велику утеху”. Велике људске патње, које је видео око себе, чињаху да иступа из себе. Понекад се чинило да старац вуче ноге од исцрпљености, да су му колена изнемогла од поста, да је његов крхки сасуд готов да подлегне болестима. Па ипак, молитву за свет није остављао.

Он је говорио: „Молитва за свет много помаже, уколико наравно има срчаног бола. У туђем болу ја, пак, не учествујем уколико држим ногу преко ноге и лагодно седим, имајући све удобности”.

Његова молитва је била праћена постом, трудом, поклоницама и углавном смирењем. Старац је говорио: „Смирено иштимо. Ја говорим: »Боже мој, ја сам стока. Помилуј и мене и васцели свет«”.

Старац је веровао да је одговоран за страдања других: „Да сам ја свѐт и да је молитва моја услишена, они не би патили”. У својој посланици (12. 3. 1971. године) он пише: „Дакле, јадни Пајсије, с обзиром да си јадан, многе душе су јадне због тебе, будући да ниси задобио благодат да, уз [помоћ] Божију, помажеш људима, којима се људски не може помоћи”. Он је говорио: „Ми треба да мислимо да смо ми криви што неки болесник није здрав, будући да је Христос рекао да нам даје вам власт да чинимо чуда, а ми не чинимо ништа”. Потом је додавао: „Шта да радим, мој оче, људи долазе, траже помоћ, а ја не могу да им помогнем. Криви су моји недостаци, који чине да нисам љубљено чедо Божије и да Бог не чује моју молитву.

»Онда, старче, зашто народ долази«.

»Знаш шта се дешава? Ја сам схватио да људи имају потребу за љубављу. Има напаћених душа и ја имам мало стрпљења за

њих«”.

Међутим, људи су имали другачије мишљење, услед чега и нису престајали да долазе. Осећајући своје сиромаштво, као добар просјак, сам старац је клечао, ширио руке Богу и молио се да помогне свакоме. Он се изливао у речи молитве: „Христе мој, молим те, помози одузетоме да може унеколико сам да се послужи”, или: „Пресвета моја Богородице, опет ћу да ти досађујем”...

Старац је имао обичај да за посетиоце пали свећице и свеће од чистог воска пред иконама у гостопримници. Ноћу је палио свеће у својој келији у некој гвозденој кутији са рупицама у облику крста, и молио се за васцели свет. Једног дана је отворио Царске Двери и пред њима поставио свећњак са упаљеном свећом. Можда се радило о врсти „усрдне молитве” за неки врло озбиљан случај?

Када је било сличних случајева и јаких криза у народу и Цркви, он је саветовао оце: „Треба да добро прионемо на бројаницу” (тј. да се много молимо, с обзиром да постоји велика потреба). Старац је речено чинио да би их подстакао, али углавном да би прикривао себе, тј. исход од своје молитве.

Сам старац се много молио, али је желео да и други учествују и заједно се труде у молитвама. Он је говорио: „Кад бих могао, направио бих једну радионицу молитве која никада не престаје. Свет има велике потребе”.

Двојица отаца су ишли на бдење, уочи светог Спиридона. Свртали су до старца да узму благослов. Видели су да је у лицу био сав црвен. Чинило се да је доста насекиран. Он рече оцима: „Помолите се на месту где идете, а реците и другима. У Румунији се дешава велико зло. Имају грађански рат и многи гину”. У речено време су оборили Чаушескуа. Старац је са свог „духовног далекозора” сазнао шта се догађа и учествовао у испитивању румунског народа, патећи и снажно се молећи.

Он је имао пуну самосвест о својим обавезама као монаха, тј. да се моли за све. Сваког ко је пролазио кроз његову келију, он је, по његовим речима, „уткивао у бројаницу”, тј. молио се за њега на бројаници.

Један отац је замолио старца да се помоли да се његов син извуче из лошег друштва, у које се био уплео. Убрзо потом је поново дошао да би му заблагодарио за промену његовог детета. Старац му одговори: „Оданде се извукао, али одавде се (показујући му бројаницу) неће извући” (хотећи да каже да ће наставити да се моли). Са чуђењем је касније његов син исповедао: „Нисам знао шта ми се десило. Без разлога нисам више хтео да се дружим са њима”.

Старац се молио за све, а Бог је свакоме давао оно што му је било потребно. Он је говорио: „Да видите коликом броју људи мо-

литве помажу! Примају помоћ, јер имају право на Божанску помоћ, а Бог ће наћи одговарајући тренутак да је да. Уколико је молитва јака, сам Христос силази и помаже души. Онај ко има смелост у молитви, личи на тајника који моли председника и чија молба успева”.

Један Светогорац приповеда: „Пре него што сам завршио војску, дођох на одсуству на Свету Гору и по први пут сретох старца Пајсија. Питао сам га о личним стварима, а затим га упитах за мог блиског пријатеља. Хтео је да вери једну девојку, али њени родитељи га нису хтели. Он је пао у очај и хтео да изврши самоубиство. Потом сам се вратио у свет. И када бих сретао свог пријатеља, стално је говорио: »Покушавам да уништим себе, али ми не полази за руком. Нешто ме држи и не допушта ми да себи нанесем зло«.

Пошто сам се вратио из војске, одлучих да дођем на Свету Гору да се замонашим. Прво сам свратио у Суроти, где сам се сусрео са старцем. Прошло је седам - осам месеци. Старац ме је упитао са занимањем: »Како је твој пријатељ«. И ја сам схватио да се старац све време молио за мог пријатеља: његове молитве су га спречавале да себи учини зло”.

Старац је веома наглашавао да је „допринос монаха молитва за свет. Уместо да посећује затворенике, он се моли за упокојене”.

Старца су питали: „Колико треба да се молимо за мртве? Може ли се нека душа извући из пакла”. Он је одговорио: „Оно што знам из свог искуства јесте да једна душа може да иде из подрума у салон. Зар је мало”.

Старац рече неком монаху: „Немаш посла? Ја ћу ти наћи. Чини поклоне за душе упокојених. Знаш колико им је потребно”.

Његове молитве су постајале узрок помоћи многим душама. Ђаво је покушавао да га спречава. Старац је говорио: „Искушење налази начине да нас спречава. Шаље ми људе да би ме одвојили од молитве. Али, дешава се и супротно. Знам када их шаље Бог”.

Старац из суседне келије је једне вечери слушао појање из келије старца Пајсија. Он га упитао какво се појање увече може чути у одређено време (тј. у време када се старац моли). Старац се зачудио, ништа не знајући. Он рече: „Не, ја не служим богослужење. Ја га вршим на бројаници”. Можда је поред себе имао небеске силе, које су му помагале у молитви и износиле их пред Бога?

Истина је да свет стоји молитвама светих, као што беше писано о светом Антонију: „Васељену си утврдио молитвама својим, преподобни оче”.

Ми не знамо да ли је и старац у одређеним случајевима утврдио васељену својим молитвама. Извесно је да је утврдио без-

бројне душе, које вреде много више од васцелог света. Он је молитвом својом исцелио болесне, очистио ђавоимане. Само Бог зна коликом броју је незнано помогао да нађу Бога и да се спасу.

Сада, када старац више није са нама, да би палио свеће и молио се за цели свет, ми се тешимо уверењем да нам боље и успешније помаже са неба. Као потврду имамо чуда и јављања његова, која се дешавају после његовог упокојења.

Будући да се старац читавог свог живота „благопријатно топио као свећа” у молитви, сада неугасива свећа његове молитве неуспављиво гори пред Светом Тројицом и заступа све нас.

4. Обдарени учитељ

Опште је убеђење свих који су разговарали са старцем и који су читали његове текстове, да је имао дар речи и богословља, најузвишенији од свих дарова Светог Духа.

Његов говор је био једноставан, као рибара апостола, делатан, жив, сликовит, привлачан, нежан и мио. Спустио се као роса на жедне душе. У својим приповедањима је био недостижан. Он је преплитао природно веселе приче и шале како би приповедање било пријатно, сликовито и како би нагласио нешто духовно. Често је говорио у примерима, „у причама” из природе и живота. Био је јасан у свом говору, поетичан и поучан. Био је способан да читав дан непосредно прича без припреме, док су га слушаоци нетремице пратили.

Старац није држао предавања, нити је желео да се прави учитељ. Обично је разговарао са посетиоцима или је на захтев био на сабрању у познатим манастирима, или је одговарао на питања.

Са мало ствари које је говорио, он је покривао занимања многих. Знао је начин и имао расуђивање, те је могао од безначајног повода да изложи дивно духовно учење.

Старац је имао способност да безначајне разговоре претвара у духовне. „Слава Богу, урадили смо кров на нашој келији”, рече му неки Светогорац. А старац, премештајући разговор са зидања на духовно назидаване, рече: „На кући је основна ствар кров, како вода не би улазила. И за човека је све да своју главу добро обезбеди, тј. да не прима помисли”.

Његова реч се дотицала људских душа. Један наркоман је рекао: „Мене је задивило што је старац са две - три речи успео да ступи у општење са нама и да привуче наше занимање”.

Сходно свом расположењу, једни су долазили себи и кајали се, други се преиспитивали, трећи се одушевљавали, четврти добијали утеху. Он људе није смислено убеђивао, него их је духовно помагао.

Изненађење је изазивала његова свестраност, делатна зна-

ња, мудрост и бескрајно памћење.

Он је имао способност да духовно руководи монахе и манастире, да даје решења на тешкоће световњака, безбрачних и брачних, да води разговор са научницима, који су се дивили знању и оштроумности његовој. Спуштао се, или подизао на образовни ниво и духовно стање људи, имајући у виду њихову нарав, занат, порекло, занимања итд.

Обично је говорио људима за назидање и бодрење и утешење (1. Кор. 14,3) и о Царству Божијем (Лк. 9,11). Избегавао је да богословствује без разлога. Међутим, када је било неопходно, богословствовао је незаблудиво, простим речима изражавајући своја боговидилачка искуства. Боговиђење претходи богословљу. Оно је неписменог калуђера показало богословом. Говорио је да „богословље без искуства личи на слепог миша, који жели да објасни сунце”.

Свакако, у старчевим речима је било људских састојака из његовог знања и искуства. Понекад је говорио: „Моја помисао ми говори”..., или: „Мислим да”... Говорећи као човек о текућим темама он је правио и грешке. Уосталом, ни он сам није веровао да је непогрешив.

Уколико би га, пак, питали о духовним стањима и питањима, која се тичу спасења, он је пажљиво пратио саговорника, прозирући дубоко у његове очи својим продорним погледом и истовремено се умно молећи. Пошто би тачно схватио питање, „говорио је оно што му је благодаћу било дато”¹⁾. Одговори му беху јасни, те су изнутра просвећивали и били прихватани као речи Светог Писма. Старчеве речи су имале посебну силу, неоспоран пријем, с обзиром да нису биле његове, већ од Светог Духа. Старац је једноставно преносио реч Божију, која се рађала одозго у срцу његовом. Слична реч је „особита и савршена и истинита одлика светих”²⁾.

У наведеним случајевима он је говорио као онај ко има власт, са извесношћу, не остављајући места за сумњу. Када му Бог није давао реч или откривење, он није одговарао. Говорио је: „Да се помолимо”. И тек после неколико дана он је давао одговор.

Старац је по својој природи био красноречив, течан, снажан и уверљив говорник. Међутим, вредност његовог дара не састоји се у начину причања, већ у садржају његових речи. Оне су имале силу да откривају Царство Божије и да измењују душе људске, с обзиром да се и сам био духовно изменио Божанском благодаћу.

Преосвећени митрополит Ксантија, г. Пантелејмон приме-

1) Ава Исаак. Слово 76, стр. 296.

2) Свети Симеон Нови Богослов, Слово 50, стр. 441.

ћује: „Старчеви савети су издавали стаменост размишљања и веру, која је за свој ослонац имала доживљај који је много узвишенији од онога који смо ми у стању да схватимо...”

Слушао сам његове речи и дивио се његовом духу. Дух Божији је говорио преко свог сасуда. Речено је све више постајало у мени непоколебива вера и непољуљано откривење. Старац Пајсије је постајао за мене руководитељ у Христу, тумач дарова Духа, путоказ ка небу, светлост у мојој густој тами”.

И после свог упокојења, старац људима помаже својим списима. Његове књиге имају невиђен одјек, незасито се читају, преводе на многе стране језике будући да говоре срцу, те потресају и просте и образоване.

Учењем које је оставио, старац се показао савременим учитељем духовног живота. Његове речи се чују на устима људи, дејствују благодатно и воде душе у спасење.

5. Дар тешења

Пролећно сунце одгони маглу и греје. И старац је, даром тешења (поткрепљивања), одгонио жалост и тешио сваку напаћену душу која му је приступала.

Многи су старцу прибегавали углавном „ради утехе”. Долазили су насекирани, а одлазили сасвим измењени. Само док би гледао старца, човек би задобијао снагу и радост. Уколико би имао благослов и да поразговара са њим, он би осетио непознату радост и одлазио измењен. Готово исте речи могао је да каже и неко други некоме ко пати. Међутим, старчеве речи су преносиле благодат Божију, имајући другачију силу.

Он је успевао да узме сав људски бол и жалост и да преточи радост и утеху. Сам је кушао горчину, али су се људи испуњавали радошћу и милином.

Његова искрена љубав према сваком човеку туђи бол и тешкоће је чинила његовим. Он је долазио до срдачне молитве за напаћене. Преко њега је дејствовала Божанска благодат, тј. посебан дар тешења.

Људи су гледали његов пример и добијали утеху. Иако је патио од многих болести, он је трпео и славословио [Бога]. Он није молио Бога да му да здравље. Био је увек благорасположен, кипећи од радости и орадосњујући жалосне. Људи су одлазили радосни у својим тугама. Он уосталом није давао лажну утеху. Наглашавао је веру у Бога, трпљење, славословљење, духовно суочавање са искушењем, објашњавајући сврху и смер страдања. Он је страдања овога живота заслађивао надом вечног живота.

Њему су долазили монаси опхрвани помислима и искушењима. После једног кратког разговора осећали су се лаки, као да су им крила израстала, те су одлазили летећи. Они су поново на-

лазили своју првобитну ревност, осећајући као да су поново отпочињали свој монашки живот. Пошто би се вратили у манастир, њихова промена је била врло очигледна. Њу су примећивали, те би их питали: „Да ниси ишао код оца Пајсија”.

Још док би се приближавао старчевој келији, човек би осећао неку милину. „Читаво окружење те је наслађивало”, многи сведочаху. Нико од њега није одлазио неутешен. Млади са душевним тешкоћама и склоношћу ка самоубиству добијаху утеху и одлажаху са чврстом одлуком да се покају и да живе духовно.

Гркопontiјац избеглица није успевао да нађе посао, услед чега је пао у очајање. Донео је одлуку да изврши самоубиство. Неки његов пријатељ му је препоручио да посети старца Пајсија, те он оде да га види. И он се променио, постао други човек и отишао радостан и са надом. На крају је рекао: „И планина да ми се препречи, склонићу је у крај да прођем”.

У Панагуду су донели „одузетог човека који је ишао четвороношке”. Пошто су видели старца, који је утешио одузетог, отишли су радосних лица.

Старац је испричао: „Ових дана (у Келију Часног Крста) дође један дечко, прави дијамант. Он је имао узвишене мисли, чистоту. Никада нисам видео слично дете. Чак су га и његови укућани и познаници сматрали за неуравнотеженог. Водили су га и у лудницу, пошто није ишао са женама и није живео светован живот. Дошао је забринут, али је отишао сасвим измењен.

Један други је себи хтео да нанесе зло, али је отишао као лептир.

Један други се залудео душевним лекарима. Дошао је и разговарали смо сат и по. На крају он извади хиљаду пет стотина драхми да ми да, с обзиром да је душевним лекарима за петнаест минута плаћао хиљаду драхми. Они му ништа нису помогли, а овде је имао користи. Наиме, њему ништа није било, само му се помисао довела у ред”.

Благочастиви посетилац плачући од ганутости исприча: „Из Канаде сам 1992. године дошао безнадежан. Био сам разведен, узимао опијум и четрнаест лекова. Тридесет две године се нисам причестио. Старац је разговарао са једно петнаесторо људи у дворишту. Изгледао је веома исцрпљено. Сви су отишли, а ја остадох последњи. Он ми рече: »Из велике даљине долазиш. Дуго времена сам те чекао«. Његова љубав ме је изменила. Осећао сам да све види. Заборавио је своје стање и узео на себе све моје тешкоће. Све их је довео у ред: здравље (сада узимам само једну таблету за притисак), породицу (сада имам и ћеркицу Пајсију), посао, и најглавније - веру у Христа. Моја мајка ми радосна каже: »Дете моје, сав си једно чудо«”.

Старац је једном у Солуну сусрео клирика, свог ученика. Док

су разговарали, приђе им нека жена у црнини, огорчена, и рече напето и са болом: „Реците ми, зашто је Бог неправедан? Узео ми је мужа, а сада и дете”. Старац не рече ништа. Погледа лево - десно и помоли се. Затим рече жени: „Благословена, сада си као монахиња”. Жена се смири, начини поклон, целива га у руку и оде благодарећи.

Чак и непосредно пред упокојење, када су болови због његове болести били велики и када је био скоро полумртав, он није престајао да теши народ Божији.

Неки младић, старчев познаник, имађаше озбиљну здравствену тешкоћу, која му је створила неподносиву тугу. Прибегао је душевним лекарима и узимао лекове. Старац га позва насамом, виде га на неколико минута и рече му две речи. Међутим, радост коју је дечко задобио беше велика и неописива. Он отиде као други човек и баци душевне лекове.

Иако је сам патио, старац је давао утеху другима. Тешио је све док је живео на земљи. А сада је већ утешитељ са небеса и посредник пред Богом.

6. Противник и изгонитељ демона

Појаве ђавола, његова кушања и напади, представљају посебно поглавље у старчевом животу. Отац Атанасије Склирис је рекао свом познанику: „Дођи да упознаш једног калуђера (оца Пајсија), који се на првој линији бори са демонима”. Неки изучавалац је старцу изнео како неки предавач богословља тврди да ђаво не постоји. Старац се насмејао говорећи: „Шта тај прича? Овде нам ђаво свако вече прави биоскоп”. Заиста, ђаво је за старца био опипљива стварност. Он га је врло често виђао.

Острашћени и слаби се боре са својим страстима, а снажни са ђаволом. Као снажан, старац је био на двобоју са ђаволом, и победио га.

У реченим „сударима” дешавало се право рвање, тело са телом. Ђаво је одлазио поражен и остављао старца са разбарушеном косом и изгужваном расом. Наравно, старац га није побеђивао својом телесном снагом.

Понекад се он борио не само са једним демоном, већ са мноштвом. Виђао је читаву чету демона како насрћу да би га разбили. Због бројности демона, „последњи у чети изгледао је мали као глава чиоде”.

Неко је старцу донео касету на којој су била откривења неке ђавоимане жене. Демон је њеним устима говорио: „И да кажеш Пајсију да се смири и да се не мрда много, јер ће да добије батине. Напашћемо га, као прошли пут”. Ђутке слушајући, старац се насмеши и непосредно рече: „Који, од свих пута”, из чега се види да је више пута задобијао ране од демона на свом подвигом на-

мученом телу. Речи: „Да се не мрда”, старац је протумачио као да подразумева поклоне. Човек неће погрешити ни уколико урачуна и многострано благодатно деловање старчево, којим је отимао душе из мрежа ђавољих.

Он је о борби са ђаволом говорио: „Ђаво добро врши свој посао. Пса удариш два - три пута и он одлази. Ђавола удараш стално, и он је опет присутан, не одлазећи. Неопходан је само презир и да му не дајемо права. Уколико је презрен и уколико му не дајемо права, он прави сцене, смеје се, игра позориште без карте. Човек, међутим, не осећа страх од ђавола, јер не види дивљег пса, већ једно нејако штене”.

Говорећи: „Бијеш ђавола”, старац подразумева молитву, која, по **Лествици**, представља „бич за демоне”.

Ђаво се појављивао пред старцем по допуштењу Божијем, а не стога што му је давао право. Ђаво „није налазио ништа” код старца, који му није дао ни једно право. Старац је пазио да не да повода ђаволу, чак ни да га куди.

Неки монах је донео старцу слаткише и наваљивао да их проба. Он их није појео, рекавши: „Боље остави. Јер, знаш шта ће ми увече говорити љигавац. Боље да ти не кажем”. Неко други му је дао чоколаду. Он је одбио, говорећи: „Исмеваће ме љигавац ноћу”.

Желећи да исприча неко ђаволско искушење, он је говорио непосредно, смејући се: „Да видиш шта ми је јуче урадио љигавац”. Но, изненада је постајао озбиљан. Његово лице је изражавало тугу. Жалосно климајући главом, он је говорио: „Како се најбоље створење срозало због своје гордости! Из реда првог анђелског одреда он је отпао и постао ђаво, пун мржње и злобе. Од анђела светлости постао је тамни демон”.

Старац није осећао мржњу, нити је проклињао ђавола. Он га је сажаљевао и молио се, уколико је могуће, да се покаје и да опет постане анђеоске светлости.

Пошто је безброј пута „имао искуство” о демонима, старац је постао њихов искусни противник. Више се није бојао ђавола, али га није ни потцењивао. Нису му биле непознате њихове „замисли”, нити кушања и замке. Из свог искуства он је описивао: „Ђаво се заиста претвара у човека, у животиње итд. и заиста може да се опипа. Ради се о неком другом стању, које не познајемо. Видиш га, опипаваш, везујеш и одмах нестаје пред тобом. Ми не можемо да кажемо опредмећење, већ неко другачије међустање”.

Православни преобраћеник је затражио благослов од старца да на француски преведе његову књигу **Свети Арсеније Кападокијски**. Замолио је, међутим, да се изоставе догађаји са ђаволом и исцељења ђавоиманих, што Европејци не прихватају. Имајући

много искуства са ђаволом, старац га је природно одбио.

а) Појаве демона

Једне ноћи, налазећи се у Стомију, старац рече неком дечку, кога беше примио на преноћиште: „Ти седи овде, а ја ћу да идем негде”. Он је кренуо у пећину, која је беше на ивици стене, док се доле пружала стрма провалија око триста метара. Силазећи, он чу кукурикање петла у пустињи. Схватио је о коме се ради и није ишао даље. Остао је целе ноћи на поменутом месту, молећи се. Ђаво га беше први пут искушао док је боравио у Стомију.

* * *

Једне ноћи старац зачу музику и буку од виолина и других музичких оруђа. Погледао је кроз прозор и видео ђавола како игра. Руком је дао знак старцу да дође да и он игра. Убрзо је, пак, уз изговарање молитве, све ишчезло.

* * *

Другом приликом била је звездана ноћ. Испред манастира се појавило мноштво демона, који су звали старца да им отвори.

* * *

У **Ивиронском скиту** у почетку неко време му је ђаво долазио сваке вечери и куцао на врата келије, говорећи: „Молитвама светих отаца наших”. Старац му је одговарао: „Гониш ме у рај, ђаволе. Подижеш ме на молитву”. Он је говорио: „У тој је кући било искушења, с обзиром да је неки световњак просуо богојављенску водицу по зидовима”.

* * *

У **Келији Часног Крста** неко му увече закуца на врата. Старац помисли да се ради о неком лопову и упали свећу. Убрзо је закуцао на прозор. Старац оде у црквицу и упали свеће, да би долазник помислио да их има доста унутра и да би отишао. У наставку се зачуло кретање по крову. Старац је већ схватио да ноћни лопов беше ђаво, и рече: „А, ти си? Тако ми реци. Сада смо се споразумели”.

* * *

Старац је из **Келије Часног Крста** једном сишао у **Манастир Ставроникиту** на бдење. Док се читало, сео је у стасидију и на тренутак га је лако ухватио сан. На: „Слава на висини Богу”, тј. када је почело **шестопсалмије**, он поскочи и виде крај себе дивљег црног пса са исплаженим језиком. У делићу секунде старац се изненади. Затим се прекрсти, изговарајући молитву. А дивљи пас,

који беше ђаво, одмах нестаде.

* * *

Једном приликом дође старцу хулна помисао. Старац се снажно успротиви, машући главом. И како је окренуо лице према прозору, он угледа једно јаре (ђавола) са длакавим ногама, које покушаваше да уђе унутра. „Нека је далеко од мене твоје лице”, рече он, презирући га.

* * *

Тамиолаки Елевтериу са Крита сведочи: „Када сам први пут дошао у Келију Часног Крста, старац ми дуго није отварао и већ сам био готов да одем. На крају врата се отворише, видех старца и направих му поклон. Запазио сам како је некако био узнемирен и уморан. И пре него што стигох да га упитам, он ми објасни да је претходни дан видео ђавола. Рекао ми је дословно: »Благословени, знаш, на месту где стојиш, јуче је стајао један ђаво. Био је одвратан, сав жут и имао црвене очи. Целе ноћи ме није пустио да се смирим. Тресла се цела келија«. Старац је пробдео у молитви, те је био веома исцрпљен. Ђаво није могао да уђе у келију или да му нанесе зло, с обзиром да га је горела старчева молитва”.

* * *

Старац је испричао: „Видех ђавола, који је чинио разна откривења. Наводио је разне личности и говорио: »И онај је мој, и онај«, помињући име. Има много лажи у ономе што ђаво говори, према каже и понешто истинито”.

* * *

Старац је 1979. године посетио један светогорски манастир. Увече је отишао у келију да спава. У сну зачу куцање на врата. Помислио је да је црквењак. Устао је и отишао у цркву. Она је била затворена. Није било никога. Вратио се у келију. Опет зачу куцање, тешке кораке у ходнику и мумлање, не могући да разуме речи. Погледао је и никога није видео. Владала је тишина. Речено се понови и трећи пут. Најзад старац схвати ко је куцао. Радило се о „љигавцу”. Старац је објаснио и зашто је наведено радио.

б) Исцелења ђавоиманих

Пошто се борио са поглаварствима и властима таме [Еф.6,12] и изашао као победник, он је од Бога примио дар да изгони демоне, тј. благодатни дар „истеривања демона”. Он је знао да ли је неко ђавоиман, или је под спољашњим ђавољим утицајем, или има болестан мозак. Старац је говорио: „Често је душевно болес-

тан човек и ђавоиман. Ђаво има ђавоиманог као викендицу”. Као искусан лекар, он је добро утврђивао болест и давао одговарајуће упутство. Он је молитвом исцељивао ђавоимане. Старац је веровао: „Уколико је монах у духовном стању и моли се, ђаво дрхти од њега, те одлази као метак”. Он је говорио: „Од хиљаду људи који долазе и мисле да су ђавоимани, само њих пет имају правога демона. Да би демон ушао у некога, треба да му је дао дебела права (тј. да је учинио велике грехе). Малој деци помаже читање егзорцизама и Свето Причешће, јер сама нису одговорна. За одрасле је, међутим, другачије. Ђавоимани се исцељује покајањем и исповешћу. Прво треба пронаћи узрок, а потом да му свештеник прочита егзорцизме да би се довео у ред”.

* * *

„На Пелопонезу је био један човек који је своје дете удаљавао од Цркве. »Каква Црква, попови«. И Бог допусти да дете постане ђавоимано - као звер. Мучило је и своју мајку, те је, јадна, била приморана да оде од куће. И поче отац да обилази манастире. Лекари ништа нису налазили. Дођоше и код мене. Отац упита: »Када ће да оздрави«. »Када се утврди твоје духовно стање«. Он је научио сва житија и манастире. Видиш колико испитивање помаже. У почетку се хватао са поповима. Како испитивања помажу! Човек је приморан... Постоје духовни закони, испитивања, да би људи пришли Богу”.

* * *

„Довели су неку ђавоиману жену у Суроти да је видим. Јадница је била веома исцрпљена. Показала ми је тумор као камен, који је имала на десном ребру. Ја извадох кутијицу, коју сам имао око врата, у којој беше кутњак преподобног Арсенија, и притиснух је на тумор. Она поче да вришти, те је својим гласом цели манастир дигла на ноге. Покушавала је да поврати. Ја ставих свете мошти на њен врат и њена глава поче да се клима, веома брзо, те је постојала опасност да оде са свог места. Стога ју је држала својим рукама. На крају демон оде, а она смири доста исцрпљена”.

* * *

Старац је испричао: „Дође једног дана неки световњак, који је годинама био на Светој Гори и имао демона, а да сам није знао. Чим сам га видео, схватио сам да пати од демона. Закрстих га моштима светог Арсенија. И он, јадник, осети се ослобођен, не могавши да објасни како се десила промена”.

* * *

Старац је испричао: „Једанпут (у Панагуду) дође један болестан младић, који је имао душевне тешкоће и веровао да је луд. Причао је, причао, а када сам му одговарао - није слушао, већ је размишљао шта ће друго да каже. Имао је велику духовну несрећеност и демонско дејство. Видиш, када благодат Божија напусти човека, делују демони. Младић је црнео. Беше доспео до великог незнања.

Како је време пролазило, трудио сам се да се не померим, како му не би створио утисак да ми је досадно. Девет и по сати сам седео и слушао га. Био сам дошао са бдења и имао сам тешкоћа са цревима, а седео сам на некој плочи и смрзавао се. Пошто сам га примио, требало је и да завршим. Да сам га, на пример, држао осам и по сати, а затим га истерао, узалуд би био труд и од осам и по сати.

Другог дана је дошао његов брат да ми се захвали. »Зашто ми се захваљујеш? Шта сам учинио«. Он је патио осам година. Зар сам ја учинио нешто што сам га слушао девет и по сати? Човек се средио. Сада је предавач и верујућа глава породице. Долази да ме види”.

* * *

Старац је испричао: „Доведоше једног ђавоиманог у Суроти. У цркви јадник паде у кризу, те псоваше и вришташе. Донели су главу преподобног Арсенија и ја је ставих на њега. Он поче да урла, те паде доле. Ја ставих свету главу на његове груди и почех да изговарам молитву, заједно са монахињама. Чим ставих главу на његове груди, он поче да чини снажне покрете, трзајући се. Потом постаде непокретан, као да је онемео. Демон је отишао. Када је дошао себи, заблагодарио је светом Арсенију и нама. Надаље је редовно долазио у манастир и доносио ствари. Када би налазио на затворена врата, остављао их је кроз жицу и одлазио.

Једанпут он виде нешто у сну, протумачи га по свом уму, насекира се и паде у очај, те поново поче да живи грешним животом, горе него раније. И потом поново постаде ђавоиман, штавише много горе. Постао је мучење за своју породицу, с обзиром да је био ожењен и имао децу. Он се борио са демонима, виђајући их својим очима. Али, он је био момчина, веома храбар. Демони су га тукли и обарали, а он им је говорио: »Немојте да долазите сви заједно, него један по један«. Дешавале су му се демонске кризе. Рекли су му, те је изговарао молитву: „Господе Исусе Христе, помилуј ме”. А када је говорио молитву, демони су му шапутали: »Немој помињати то име. Непрестано говори: ‚Казандзакис, Казандзакис’«. Помињаху му и нека друга имена, па и име Велухиотис. Он је, пак, веровао да поменути људи имају по-

требу за молитвом, те је њихова имена написао на папиру, да би их дао за помињање.

Коначно, он одлучи да дође на Свету Гору и да ме пронађе. На путу, силазећи ка келији, демони му говораху: »Немој ићи код кошчатог. Шта ће ти он учинити«. И дође у моју келију и замоли ме да се помолим да оздрави. Ја га задржах. Мало је јео, те га ставих да се мало одмори. Били смо у истој келији. Док сам говорио молитву, одједном се зачу као свирање метка. Зграбише га демони и бацише 4-5 метара право на земљу (из гостопримнице у ходник). Он поче да урла и да псује. Говораху му демони: »Бре ти... (огавне речи), показаћемо ти ми«, и подизаху му одећу. Ја нисам видео демоне, али сам видео да се његова одећа сама подиже и чуо њихове огавне речи. Демони су покушавали да га свуку. Нисам знао шта да радим у реченим околностима. Ја донесох прстен преподобног Арсенија. Њиме сам га закрштавао и у себи изговарао молитву. Он би се умирио на кратко. Они су га пуштали. А затим опет исто. Слично стање је потрајало 2-3 сата. Потом је дошао себи. Плакао је и благодарио ми. Испричао ми је да су га четири демона дохватила и бацила наспрам у зид, а пети га је вукао за нос.

Отишао је здрав и до сада је добро. Раније је он имао важан положај у држави”.

* * *

Старац је испричао: „Неки световњак паде у прелест. Неки ђавоимани човек му је рекао: »Имаш крст на глави. Иди и постанни проповедник«. И он дође да узме благослов. Ја му рекох: „Види, благословени, ти имаш демона. Иди у Ставроникиту да ти прочитају егзорцизме”. Он устаде и отиде. Отишао је у свет и почео да проповеда. Једанпут га пред светом ухвати демон, те поче да псује Пресвету Богородицу и да хули на Бога. Народ оде престрављен. Њега одведоше у лудницу. Он се смирио, али је пао у очајање, те хтео да изврши самоубиство, с обзиром да је учинио тежак грех. Он ми поново дође и ја му рекох: »Пристао је Бог да га ти испујеш да би те спасао и да би се и други спасли«. Тако се довео у ред”.

7. „Изливано миро”

Старац је говорио: „Бог понекад даје миомирис у време молитве, а понекад у време када се не молиш. Он га даје да би утешио, оснажио и да би нешто пројавио некој души, тј. углавном са неким циљем. Миомирис је јак и не личи на мирис аромата. И човек сећа велико олакшање. Понекад не можеш да издржиш од јаког миомириса”.

Божанствени миомирис је пројава присуства Светог Духа

на освештаним местима или на месту где има светих моштију.

* * *

Старац је причао: „Једанпут, када сам био у Филотеју, пођох у келију преподобног Дометија. Изненада бих преплављен јаким миомирисом. Питао сам и рекоше ми да у близини треба да је сачрањен преподобни Дометије, премда нико не зна тачно место”.

* * *

„Другом приликом, када сам био на Катунакији и пролазио поред неке опустеле келије, у којој се видела бачена гвожђурија и дрва, осетих јак миомирис. Како сам касније сазнао, у келији је живео неки врлински подвижник, који је доспео до високог (духовног) стања”.

* * *

Једном је старац, живећи у Келији Часног Крста, пролазио покрај запустеле руске Келије Свете Тројице, и осетио јак миомирис. Једанпут је са њим било и једно његово духовно чедо. Старац га упита да ли осећа нешто. Они бегу сишли у костурницу келије, с обзиром да је миомирис долазио од лобање врлинског монаха.

* * *

У периоду док је припремао за издање књиге **Отац Арсеније Кападокијски**, старац је са неколико монахиња из Суротија био у једној соби, исправљајући текст. У једном тренутку старац осети неизрецив миомирис, али не проговори како би видео да ли су га и монахиње осетиле. Убрзо оне почеше једна по једна да питају: „Шта мирише? Какав је ово миомирис”. Старац је миомирис примио као благовољење преподобног Арсенија за издање његове књиге.

* * *

И није само старац осећао миомирис, већ је и сам био постао *Христов миомир* [2. Кор. 2, 15]. Безброј пута га је издавала Божанска благодат и миомирисом потврђивала његову светост, која је као „изливано миро” излазила из њега, из личних ствари његових, или из простора у коме је живео.

* * *

Монах Светогорац приповеда: „Миомирис којим је старац одисао беше нешто посебно. Док бих му целивао руку много пута сам осећао неки натприродан мирис, као миро. Исто сам осећао и из његових уста док ми је причао, иако би, због превеликог поста,

природно требало да се осећа непријатан мирис. У више наврата ми се десило да исти мирис најпре осетим чим бих прешао поток. Он би ме пратио целим путем, све док не стигнем у његову келију, у **Панагуду**”.

* * *

Сведочанство преосвећеног митрополита Лемесоса г. Атанасија: „Први пут сам посетио старца Пајсија као ђакон 1976. године, заједно са својим познаником, такође ђаконом. Он је тада био у Келији Часног Крста. Покуцали смо и чекали са узбуђењем. Био сам чуо многе ствари о старцу и веома сам желео да га упознам.

И он нам отвори. Био је сув, умотан у неко ћебе, с обзиром да беше зима. У разговору је био веома расположен. Причао нам је разне шале. Истину да кажем, ја се разочарах и рекох у себи: »Зар је ово велики светитељ, за кога кажу да је чудотворац«. У себи сам имао другачију слику о светима. Ништа нам није рекао, већ нам је само причао шале и хранио нас ратлцима и другим стварима.

Одлазећи, крај оgrade пре него што се поздрависмо, ми му рекосмо: »Старче, реци нам нешто духовно«. Он нам одговори: »Шта да вам кажем, бре децо? Чините доста поклона«. Ми упитасмо: »Колико поклона да чинимо«. Он не одговори, него се његово лице измени. И он се показа другачији, те одједном сав простор веома јако замириса. Миомирис заиста беше јак. Све је миомирисало. Ваздух, камење, дрвеће, све.

Старац нам ужурбано рече: »Брзо, брзо, хајде идите, идите«.

Ми га поздрависмо и не рекавши ништа осетисмо велику радост у себи. Ми почесмо да трчимо. Не знам шта нам се догодило. Миомирис и велика радост. Наставили смо даље трчећи и смејући се и миомирис нас је пратио све док нисмо прешли **Буразерску келију**.

Нешто раније моја осећања беху управо супротна. Међутим, после наведеног догађаја осетих велико поштовање према старцу”.

* * *

Светогорац јеромонах А. сведочи: „Старац ме је једног јутра чекао да заједно урадим неки посао. Када му целивах руку, ја осетих јак миомирис. Уосталом, и читаво двориште беше испуњено миомирисом”.

* * *

Монах Х. је такође осетио да старац миомирише: „Једанпут, док сам причао са њим, ја осетих да миомирише, што му и саопштих. Он ми одговори да узрок представља моја наводна доброта. Други пут ми је поклатио један дрвени крстић, који је понекад миомирисао. Ја му опет саопштих догађај, а он одговори да крстић миомирише када сам у добром духовном стању”.

* * *

Старац Григорије из Манастира Часног Претече у [селу] Преображењу сведочи: „Понекад сам осећао миомирис, као од светих моштију. Старац (о. Пајсије) је био недалеко од мене. У почетку бејаш у недоумици о произилажењу миомириса. Међутим, пришавши близу старца ја се уверих да је миомирис долазио од њега”.

8. Споразумевање са другојезичнима

Познато је да старац осим грчког није знао други језик. Међутим, у више наврата се десило (када је било разлога) да разговара на језику Педесетнице и одлично се споразумева са странцима.

* * *

Отац Е. К. прича, „Једном сам био присутан у старчевој келији заједно са још тројицом посетилаца и једним Французом, који није знао ни речи грчког. Дошао је ред и на њега да поразговара са старцем. Отишли су нешто даље и петнаест минута разговарали седећи на пањевима. Ми смо видели како са занимањем разговарају. Како су општили, када заједнички језик општења није постојао? Странац је отишао радостан. Задовољство се очигледно видело на његовом лицу”.

* * *

Један Француз истраживач се договорио са неким монахом да заједно оду да виде старца. Увече је било бдење у манастиру у коме је боравио. Монах после бдења оде у своју келију да се одмори. Из жеље да види старца, странац, пак, сам сиђе до келије. Разговарали су прелепо и странац је из разговора стекао утисак да је старац изврсно знао француски.

* * *

Отац Василије Григоријатски сведочи: „Дошао сам код старчеве келије око подне. Врата су била затворена. Неки младић је лежао на земљи и чекао. Био је Гркоамериканец и знао је само енглески. »Како ћеш да се споразумеш са старцем«, упитах га.

»Бог ће послати некога«, одговори. »Ето, тебе«, додаде. На крају се нађох и ја са њима да бих наводно био преводилац са својим слабим, незнатним енглеским, иако сам већ заборавио и оно мало што сам знао. Приметих, међутим, на своје велико изненађење, да је отац Пајсије боље од мене разумео све што му је дечко причао. Он му је одговарао на грчком, наравно, са много једноставних и мудрих примера, које сам ја преводио. Незаборавно ће ми остати решење које је дао на једну тешкоћу коју му је младић изложио. У њему се пројављивала велика вера и поверење у промисао Божији. Младић се пожали: »Моја мајка ми стално тражи новац. И ма колико да јој дам од своје мале зараде, она све безразложно распе. Не знам шта да радим«. Отац Пајсије му одговори: »Слушај, дете моје. Новац који си давао својој мајци треба да дајеш као милостињу неком сиромашу и да се истовремено помолитиш, говорећи: „Боже мој, милостињу дајем за моју мајку, а ти се побрини о њој”. И Бог ће сам да преузме бригу о њој. Сам ће наћи начина“».

* * *

Сведочанство оца П. Л.: „Нађох се једном у Панагуди. И неки странац је чекао да разговара са старцем. Понудио сам се да будем преводилац. У почетку је старац чекао да чује превод питања. У наставку је одговарао на питања и пре него што их ја преведем”.

* * *

Старчево духовно чедо приповеда: „Једнога дана врло рано пођох у Панагуду. Тек што беше свануло. Ударио сам у гвожђе и старац ми отвори, осмехујући се. Он ме упита:

„Шта кажеш ти, оче..., када је свети Јефрем Сирин посетио Василија Великог, да ли им је био неопходан преводилац”.

„Мислим да није, старче”, рекох му.

Ја прођох у гостопримницу и нађох странца посетиоца. Док је старац припремио послужење, са мало енглеског који сам знао, почесмо разговор. Он ми рече да је стигао јуче касно. Одоцнио је будући да је изгубио пут. Време беше касно и старац га је примио на преноћиште. Разговарали су без икаквих потешкоћа. Странац је мислио да старац зна енглески”.

9. Чудесни преласци

Док се налазио у својој келији на Светој Гори, старац се (да би помогао неким у опасности, или из неког другог разлога) преносио веома далеко.

Људи би га видели и чули. Понекад је био невидљив, пратећи и знајући шта се дешава са неком особом, породицом или ма-

настиром.

* * *

У Манастиру светог Јована Богослова Суроти, на брзину су извршили постриг неке старе монахиње, због блиске смрти. Отац Пајсије још није био обавештен о њеном облачењу у расу. Па ипак, иако се налазио на Светој Гори, он је пратио сахрану, премда није могао да препозна коју монахињу сахрањују.

* * *

Једном је старац отишао у Јерусалим ради поклоњења. У речено време дође нека дружина младих да га види. Иако је био одсутан из своје келије, они га нађоше. Отворио им је, послужио их ратлуком, поразговарали су и отишли врло радосни. Преноћили су у Манастиру Филотеју и испричали да су видели старца. Оци се зачудише [и запиташе] се како су га нашли када је био одсутан. Сутрадан неки Филотејац оде у Панагуду, али не нађе старца. Он упита у суседној келији и увери се да је одсутан.

О поменутом догађају је био обавештен и тадашњи вратар Манастира Кутлумуша, садашњи ватопедски игуман архимандрит Јефрем и други оци. Догађај је постао широко познат на Светој Гори.

* * *

Три монахиње из Манастира Часног Претече из Преображења са Халкидике, 15. августа 1987. године дођоше у Манастир Суроти. На бдењу су појале за десном певницом. Три пута, на „Часнију...”, на хвалитне и на херувици, десна певница је чула старца како поје у олтару, иако се налазио на Светој Гори.

* * *

Старац Григорије из наведеног манастира прича: „Једног дана сам посетио старца у Панагуди. Беше много народа. На крају ми је рекао да преспavam у његовој келији. Појели смо нешто на брзину, па ми рече да се одморимо, будући да је био веома уморан и неиспаван. Две ноћи није спавао. Позвавши ме ујутро на службу, он ми рече:

»Нису ме пустили да спавам целе ноћи«.

»Ко, старче«.

»Ето, напољу је служено бдење. Било је много лепо«.

Док се налазио на Светој Гори он је учествовао на свеноћном бдењу у манастиру напољу у свету”.

* * *

Сведочанство госпође М. Д.: „Пре неколико година, док је старац још био жив, ја се разболех. Појавио ми се један мали тумор. Мој син оде, упита га и рече му да идем у [болницу] Теагенио, као што је и било. Одвели су ме у захватну салу. Брза биопсија је показала злоћудни рак. После шест дана лекари ми рекоше да ћу опет ићи на захват уколико за један дан не престане крварење из ране.

Мој син поново отиде код старца. И он одговори: »Нека ти се мајка не секира. Није ништа. Лекари су лоше урадили захват«. Дао му је једну бројаницу и рекао му: »Дај је својој мајци и реци јој да ће њоме да притера лекаре уза зид«.

Седмог дана, иако је био на Светој Гори, он се појавио у болници! Ја видех старца крај себе како намешта цевчице које су вадиле крв. Пре него што сам успела да му заблагодарим, он нестаде. Увече су дошли лекари и утврдили да је крварење престало. Рез је нарастао и на даље су сва испитивања била одречна. Ни једна таблета, ни химотерапија нису били неопходни.

Када сам изашла из болнице, ја у Манастиру Часног Претече сретох старца и заблагодарих му што је дошао у болницу да ме посети.

Он је одговорио: »Дошао сам, дете моје, јер су те лекари намучили без разлога«.

* * *

Понекад се старац некимa јављао у сну, што и није много чудновато. Чудесно је, међутим, што је он био свестан јављања. Када је сусретао лица којима се јављао, подсећао их је на своје јављање и питао да ли су учинили оно што им је био рекао у сну.

Сведочанство оца Василија Вирлија, свештеника Цркве светог Луке у Ставруполију у Солуну: „Једног лета осамдесетих година, моје здравље се веома погоршало. Целог месеца јула сам био болестан. Када је почео Богородичин пост, у несвестици због неспавања дође ми помисао да ћу да умрем. У зору мало заспах, и видех старца Пајсија који ми говораше: »Бре лудо, нећеш да умреш«. На питање, како да превазиђем тешкоћу, он ми одговори: »Смирење је лечи«. Ја осетих велику необјашњиву унутрашњу радост и снажну жељу да посетим старца. Истог дана пођох на Свету Гору водећи са собом, због претходне моје муке, једног познаника као помоћника. У Кутлумушу упитасмо неког монаха да ли је старац у својој келији. Он нам одговори: »Нисте стигли. Мало пре је отишао«.

Ја рекох свом познанику да брзо идемо. Стижући у келију, ми га чусмо: »Е, учитељу (још нисам био рукоположен). Хајде овамо, бре чедо моје. Тебе сам чекао. Како бих отишао. Где смо

стали јутрос у разговору«.

»Код смирења, старче«”...

10. Осећај молитава и призива

Једна благочастива жена је срела старца у неком манастиру и упитала га: „Старче, чујеш ли ме са Свете Горе када те зовем”. А он одговори: „Е, шта. Нисам ваљда глув”.

Заиста, старац је на другачији, духовни начин чуо призивања и молитве неких Хришћана, који су га призивали стотинама километара далеко. Помагао им је скривено својом молитвом или је на неки начин слао одговор.

* * *

Старац је (22. 4. 1978. године) испричао: „Постоји једна душа коју никада нисам видео. Једанпут, када сам био напоље, видео сам њеног старца. Она је из далека пратила шта смо причали, што је касније и испричала свом старцу.

Шаље ми, дакле, поменуто душа једно писмо од три странице текста, помињући ми један »разговор« који смо водили док сам ја био на Светој Гори, а она у свету. Када бих три странице преписао својим рукама и послао их у Суроти, сестре не би схватиле да нису моје. Јер, оне заиста јесу моје. Као да сам их ја рекао поменутој души. Ја не могу ништа да јој одговорим. Остављам њено писмо да се полако заборави.

Много пута осећам да се налазим у стању у коме сам потпуно присебан, премда нисам будан. Ја одговарам на одређене тешкоће неке душе која ме призива и коју осећам у близини, иако се у ствари обраћам души која има неку потребу и налази се далеко.

Речено ми се дешава и када људи долазе овде у келију. Почињем да говорим ствари које нису моје, што бива стога што људи долазе код мене са дубоком побожношћу. Они верују да сам ја свет и Бог им помаже.

Има људи који од једног пања¹⁾ могу да приме благодат као од Часног Дрвета. А други од Часног Дрвета уопште не добијају благодат Божију.

Бог никоме не наноси неправду. Он свуда сипа своју љубав. Довољно је да постоји смирење. Оно привлачи благодат Божију. Размишљам колика је штета што се људи троше на небитне ствари, иако на поменут начин у великој мери могу да помогну људима”.

¹⁾ Себе је сматрао једним пањем.

* * *

Побожна мајка имаћаше две кћери монахиње у манастиру који старцу беше познат, те жељаше да јој и најмлађа ћерка постане монахиња. И она се мољаше призивајући старца. Он је са Свете Горе виде како на руке подиже најмлађу своју кћер и даје му је, говорећи: „Узми и њу”.

Када је изашао напоље и сусрео се са њом, старац рече: „Њу познајем”.

* * *

У току једне четрдесетнице старац на Светој Гори осети како му госпођа Елени Патера из Конице даје врућ хлеб. Осетио је његов мирис и топлину и учини му се као да се наситио. Он помисли како га она још увек воли као своје истинско дете. Она је, како се чини, вадила из пећнице хлеб. Истовремено је мислила да [би било добро] када би могла да му пошаље један врућ хлеб, као што је чинила када је био у Стомију. Старац је осетио [њену жељу] и касније је случај испричао њеној ћерки, Кети.

* * *

Старац је 1981. године посетио једно своје духовно чедо и преноћио у његовој келији. Ујутро је испричао да је током ноћи осећао да га снажно призива братство једног светогорског манастира, које је пролазило кроз велику потешкоћу. Касније је било познато на читавој Светој Гори шта се догодило у поменутом манастиру те ноћи. И заиста, касније су му оци казали како су га призивали, иштући његову помоћ.

* * *

Отац Х. Светогорац прича: „Дошли смо рано у келију јеромонаха Пајсија, на славу Благовести. Хтели смо да видимо старца, пре него што дођу други оци на славу. Старац је био сам у гостопримници. Када га видех, он ми рече: „Сада само што се појави преда мном нека жена, која тражаше помоћ. Изгледала је врло болесна. Лице јој беше мршава и жуто као лимун. Беше много напаћена. Много пута ми се приказују људи и ишту помоћ”.

* * *

Харилаос, царински службеник из Солуна, сведочи: „Посетише старца Пајсија два посетиоца. Једноме он рече: »Отиди на [одређено] место становања и дај овај благослов човеку који има радњу«. Када је... примио благослов, господин се згрануо, с обзиром да га старац није познавао. Он се зачудио како му је старац послао благослов. Он се, наиме, сваке вечери молио старцу на бројаници, што је он са велике даљине осећао. Благослов који му

је послао потврђује речено”.

Сведочанство неименоване жене: „Ја са својим супругом пођох на бдење за преподобног Арсенија 1993. године у Суроти да видимо старца. Било је више од три хиљаде људи. Беше много хладно. Од девет ујутро до пет после подне чекали смо у реду. Видех свог супруга да се ознојио и побелео у лицу, и уплаших се. Био му је извршен захват на срцу, а не беше понео са собом ни лекове, ни храну. Побојох се да му се нешто не догоди. »Шта да радим, Боже мој«.

Наједном видим једну сестру како излази, вичући: „Молим, ко је господин Аристидис, ко је господин Аристидис, који има тешкоћу са срцем? Нека пође са мном. Тражи га старац. Носи беж јакну”. И ја сам схватила да је старац чуо моју молитву и видео нас на други начин.

Отишли смо и узели његов благослов. Учинио ми се висок до тавана. Осмеживао се. Дао је савет Аристидису и лупио га пун љубави у леђа. »А ти«, рече ми.

»Ја желим прво твоје молитве. И да се на светлопису који је кришом светлописао мој син, када је био на Светој Гори, очисти твој лик, или ћу да је поцепам«. Он ме погледа и рече:

»Шта ћу ти ја, благословена«.

»Ти знаш«, одговорих.

Стигавши кући ја са узбуђењем пођох да видим светлопис. Одблесак који је раније постајао беше нестало, а појавио се чист старчев лик. Хвала му”.

11. Зналац стања упокојених

Као човек чистог ума, старац се благодаћу Божијом удостојио да види душе људи у тренутку када остављају земљу и усходе на небо. Он је знао у каквом стању се налазе упокојени. Упитан за душу упокојеног, он је одговарао о стању у коме ју је видео, на пример: „Твоју мајку је упокојио Бог”, или: „Чините милостињу у његово име”, или: „Помолимо се Господу да га упокоји”.

Старац је испричао: „Хтео сам да сазнам у ком стању је душа монахиње која је прва сахрањена на гробљу у Суротију. И довели су ми је у руке (и показа рукама као да држи бебу) и рекли: »Ево Магдалинине душе«. Била је у веома добром духовном стању, у нивоу мени познатог подвижника, који се годинама подви-завао”.

Другом приликом он виде душу монахиње Ксеније, која је живела у Манастиру Свете Тројице у Коропи, како као мало дете усходи на небеса. Благословена душа је била кћер војводе Марулиса, веома смирена и врлинска.

Сведочанство господина Ангелоса Хорозиду, поручника солунске полиције: „Вршећи службу обезбеђења близу Централне солунске болнице, 8. јуна 1986. године ја бих рањен бомбом молотиф. Задобио сам тешке опекотине. У болници Ипократио, где су ме пренели, убрзо ме оставише, сматрајући да ћу брзо умрети. Остао сам у животу, изгубивши међутим, сваки додир са околином.

Од првог тренутка када је сазнао, старац је рекао: »Много ће се намучити, али ће преживети«. После неколико дана повратио сам неко општење.

Једног дана, међутим, осетих да умирем и рекох болничарки: »Сестро умирем, умирем«.

Ја почех да узлазим горе, да излазим са земље, да се крећем међу звездама и у наставку у сазвежђима. Ето какво тумачење сам давао у наведеном тренутку.

Усходио сам, усходио, а преда мном иђаше нека светлост, нешто попут упаљене свеће. Наједном се путовање заустави. Поче кретање у супротном смеру и приземљење. Нађох се у Болници са резом на гркљану и лекарима око себе, који ме посматрају.

Пет месеци касније ја сретох старца у Суротију. Он ме загрли и пољуби, а ја почех да му причам како сам умро. Он ме прекиде, говорећи: »Бре, благословени, заједно смо ишли у други живот и вратили се. Био сам поред тебе. Зар ме ниси видео«.

И ја схватих шта беше светлост коју сам гледао”.

12. Прозрење и прозорљивост

Имајући благодатни дар прозрења и прозорљивости, старац је понекад, благодаћу Божијом, унапред знао долазак посетилаца, њихово расположење, духовно стање, име, место порекло, питања која су их мучила, те њихову прошлост и будућност. Он је имао свој (духовни) далекозор, те је могао да види неку особу која је далеко од њега, тј. како је, шта ради и чиме се бави. Знао је још и шта пише у писму које му шаљу, дајући одговор и не читајући га. Знао је шта садржи пакет и не отварајући га.

* * *

Старац је причао: „Када је почео рат у Персијском заливу, ја сам осетио неки бол. Чуо сам брујање од пуцњаве, бомбе, ваздухоплове и пробудио се. Схватио сам да је рат почео и да се дешавало велико зло. Када је касније дошао један отац из Кутлумуша и рекао ми да је рат почео, ја му одговорих да има отприлике два сата како је почео. Слично сам осетио и трећег дана”.

* * *

Старац је испричао: „Дошао је неки човек средњих година, који имађаше јаку главобољу годину дана. Лекари нису могли да му помогну. Чим га видех из далека, ја схватих да има демона. Пошто ми рече своју патњу, ја му рекох: »Мука ти се дешава стога што си преварио једну жену. Она је отишла и направила ти враџбине. Затим, обешчистио си и једну другу девојку. Иди и затражиш опроштај од њих. Потом се исповеди и нека ти прочитају егзорцизме, те ћеш бити добро«”.

* * *

Монах Г. Светогорац излаже писмено: „У лето 1992. године имао сам једну тешкоћу, још као световњак. Био ми је неопходан новац, јер сам својим пријатељима дуговао триста хиљада драхми. Да бих узео зајам требало је мој отац да потпише. Међутим, он није потписивао. Много сам се био насекирао. Чуо сам за старца Пајсија и помислио да одем да га упитам о својој тешкоћи.

Чим ме је угледао, старац ме је позвао по имену и (без да му ишта кажем) наставио: »Отац ти је потписао и узео зајам из Трговинске банке«. Ја га упитах: »Како знате, оче Пајсије«. А он ми одговори: „Пошто не верујеш, иди у Кареју и далекозбори са својим оцем да би се уверио”.

Заиста, ја одох у Кареју и далекозборих са оцем. Он ми рече да је пре сат времена узео зајам из банке. Ја одмах поново сиђох до старчеве келије, начиних му поклон и заблагодарих му за радост коју ми је дао. Он ме послужи и ја отидох”.

* * *

Господин Евангелос Антипа прича: „Једанпут сам био код старца и разговарао о запослењу: »Старче, немам спрему да се запослим у Државној здравственој установи«. Он ми рече: »Ти поднеси своје папире, а Пресвета Богородица зна«. После петнаест дана ја га поново посетих. Он ми рече:

»Значи, постављен си у Харакасу«.

»Не, старче, какав Харакас? Молба коју сам предао била је за Мирес«.

»Постављен си у Харакасу, Евангеле«.

»Старче, у Мирес«, био сам упоран.

Отишао сам кући и после два дана ми дође препоручено писмо из Министарства здравља, које ме је поставило за првог надзорника Здравственог центра Харакаса. Старац је све знао пре него што је постављање било објављено.

Једном сам био на Криту на одмору и потом дошао код старца. Он ме упита:

»Евангеле, јеси ли добио премештај за Болницу Свети Димитрије«.

»Нисам, старче. Шта причате«.

»Добио си премештај«.

Отишао сам и после месец дана се вратио, те му рекао: »Старче, добио сам премештај за Халастру«. Имао сам, шта више, са собом новину Владе, где је писало Халастра... Старац је био упоран: »Дошао си у Болницу Свети Димитрије«, тј. оно што је говорио пре месец дана.

После 4-5 листа Владиних новина би објављено моје постављање у Болницу Свети Димитрије. Старац је знао да ћу доћи у Болницу Свети Димитрије још пре него што сам био поднео молбу”.

* * *

Господин Цолакис Василије, полицајац из Аридеје прича: „Неки мој познаник оде у иностранство, где се, нажалост, уплете са протестантима, што је довело до одрицања од Православља. И он постаде протестант.

Једног дана ме посети у мом уреду. Видевши светлопис старца Пајсија, он ми уплашено рече: »Њега знам. Пре десет година сам, са још двојицом, био у његовој келији. Пошто смо стигли, он само мени не допусти да уђем. Он ми рече да сам јеретик, будући да не верујем у Богородицу и у свете«”.

* * *

Поклоник Кипранин прича: „Мој отац је отишао код старца. Моја супруга му је дала једно писмо. Старац га позва по имену. Он се запрепасти и заборави да му да писмо, те га старац упита:

»Имаш ли нешто да ми даш«.

»Не«.

»Од твоје ћерке«.

»Које моје ћерке«.

»И жена твога сина ти је ћерка. У сваком случају, реци јој одговор на њено питање«.

И он рече одговор на оно што га је моја супруга питала у писму”.

* * *

Сведочанство монаха Јована из Манастира Свете Тројице са Метеора: „Приликом једне моје посете Америци, у болницу где сам се лечио, дође једна госпођа Кипранка, по имену Екатерина Кики, и замоли ме да старцу Пајсију дам једно писмо.

Када сам се вратио у Грчку, ја сам отишао да видим старца. И пре него што сам ушао у келију, старац ми рече: »Зашто си од Екатерине узео писмо у коме је сто долара«.

Он је отворио писмо које сам му дао и вратио ми сто долара. Је не хтедох да их узем, говорећи: »Старче, шта да радим са њима«. Он ми рече: »На путу ћеш наћи оца З... Дај му новац да себи купи схиму да би постао великосхимник, рекавши му да ме не осуђује«.

И заиста. Ја га сретох и дадох му новац. Он се изненади с обзиром да никоме није био рекао да ће да постане великосхимник. Потом отиде да затражи опроштај од старца, будући да га је много пута осудио”.

* * *

Господин Т., становник Х., пратио је у последње време предавања неког од оних устројства, које сваки час ничу у нашој земљи попут отровних печурки, са наводно научнофилософским покрићем, у ствари, сумњивог садржаја и циљева. Проучавао је он, такође, и одговарајуће књиге и листове које су му давали. Исход свега што је слушао и читао беше да се не осећа добро. Он као да је био у несвестици, помућен, збуњен. Преиспитивао се да ли треба да настави, ломио се и секирао. Сазнавши за његову тешкоћу, неки његов пријатељ му препоручи да оде на Свету Гору и да се посаветује са старцем Пајсијем. Он се убеди и крену на Свету Гору. У десни спољашњи џеп од јакне беше ставио Свето Писмо, а у леви спољни џеп неку књигу и листове поменутог устројства.

Стигавши у Панагуду, он нађе старца окруженог многим људима. Чекао је док други нису отишли. Остала су двојица, који су желели да насамо виде старца. Размишљао је како да изложи своју тешкоћу. Међутим, старац га претече и упита:

»Како је Х.« (поменувши његово место).

»Добро је, оче«, рече он чудећи се како је старац, који га први пут види, знао одакле је.

„Види Т. (ново изненађење, јер га је назвао по имену), књига коју имаш у овом џепу (и показа му џеп у коме је било Свето Писмо) је добра. Проучавај је што чешће можеш. Али, ове које су ти овде (показавши му лево на грудима) што пре баци. Јер... има ли лудница (у твојем месту)? Ако нема, отићи ћеш негде другде“.

* * *

Неки човек је хтео да посети старца, али није знао пут. Он сретне неку дружину која је ишла старцу, те пође за њима. Био је из Сереса, али је живео у Америци. Имао је неку торбицу. Чим га угледа, старац рече му: „Бре, високи, седи у наслоњачу (на пањ). Шта си дошао да ме питаш. Да ли ће бити рата, као што пише у књизи што ти је у торби (а књига беше писана на енглеском)“.

* * *

Господин Д. Х. са Крита је радио у Немачкој. Он је довео свог сина да учи Школу Атонијаду. Пошто га је средио, он сиђе у Панагуду да би видео старца, као што му је био препоручио његов духовник, отац Г. П. После разговора, старац га с љубављу лупи у леђа и некако наглашено му рече:

„Сада, пошто доћеш у Кареју, позови своју жену у Немачку, да је умириш. Рекли су јој неке безумне ствари за дете, и она се као мајка узнемирила. Далекозборићу и ја одавде мојој Мајци (тј. упутићу молитву Пресветој Богородици)“.

Послушавши старца, господин Д. се одмах попе до Кареје и позва своју супругу. Нађе је веома узнемирену. Неки познаници јој рекоше да ће да остане без детета, јер ће га калуђери, наводно изиграти и задржати за монаха. Она узнемирена позва далекозбором оца Г., који дође њеној кући да је умири, али без исхода. Међутим, чим је од свог мужа чула о чудесном старчевом „далекозбору“, и чим јој је пренео његове речи, она се одмах умирила и задивила благодатном старчевом дару, тј. да са Свете Горе зна шта се дешава у њиховој кући у Немачкој. Међутим, да се њено узнемирено срце смири очигледно је помогло и старчево „далекозборене“ његовој Мајци.

* * *

Протопрезвитер отац Константин Н. Пападопулос, предавач на Богословском училишту атинског свеучилишта, говори: „У лето 1981. или 1982. године искрцао сам се у Дафни, држећи свог сина за руку, који имађаше 6 или 7 година. Одмах ми приђе неки непознати световњак и рече ми да данас не идем код старца Пајсија, него сутра. Изненадих се стога што је знао моје планове. И питајући, ја сазнах да је био код старца, који га беше послао да свештенику кога види да излази са брода у Дафни и држи дете пренесе поменуто поруку. Старац је био испланирао да тога дана оде негде, те се побринуо да се ми узалуд не намучимо. Нека би његов благослов био на нама“.

* * *

Док је седео са својим духовним чедима у гостопримници у Панагуди, старац је, чувши гвожђе да удара, и не гледајући, говорио: „Отвори врата. Долази неки дечко из Ларисе”, или: „Долази отац Никодим”, и не би погрешно. Речено он није чинио да би се показао, или да би му се дивили, него је или непосредно причао, или желео да нагласи њихову веру и поверење у његове духовне савете, или из неког другог разлога.

* * *

У Стомију, док је седео са људима у гостопримници, говорио је: „Долазе Василије и Димитрије”, те је устајао да спрема јело, или да скува кафу. Други су се чудили његовом знању.

* * *

Док је са неким људима ишао путем, он је, и не гледајући, говорио: „Долазе три младића”. И после неког времена сусретоше три младића, који иђаху ка његовој келији.

* * *

Неки посетиоци су из осетљивости, да не би узнемирили старца, долазили тихо и са стрпљењем седели пред Панагудом, иза грана, све док старац не би изашао. Они нису желели да га прекидају у молитви. Међутим, он је брзо отварао врата и позивао их по имену, не видевши их и не познавајући их.

* * *

Било је и оних који су тражили да осете „Христа, који је у њему говорио”, тј. који су хтели да се увере да ли старац има дар прозрења и прозорљивости.

Поручник, који је радио на зрачницима [радарима], желео је да испроба да ли и старчев „радар” добро дејствује. И био је „ухваћен” њиме, тј. старац је „ухватио” и открио његове помисли.

* * *

Старац је рекао једној монахињи, коју је познавао: „Видим те (са Свете Горе) да стално читаш Житије светог Арсенија. Добро чиниш, читај га”.

* * *

Неко је лупио у звонце док је старац радио иконице на гњечилици. Он погледа кроз прозор и виде једног младића, али није отворио, већ је наставио своје рукодеље. Три пута је одлазио до прозора и пажљиво посматрао младића. Трећи пут прошапта сам себи: „У добру пошчао, момче”. Монаху, пак, који се налазио поред

њега он објасни: „И да му отворим, ништа не вреди. Он је од свог срца начинио шталу”.

* * *

Једном у Келији Часног Крста удари звоно. Старац погледа кроз прозор и виде једног световњака како чека. Посматрао га је кратко време и причао сам са собом: „Има епитрахил, а поп није”. И старац му отвори и поразговара с њим. Посетилац му откри да је врачар и да испод одеће носи епитрахил.

* * *

Другом приликом старац је предвидео долазак младића, који нису имали духовне склоности. Они су долазили да га виде из радозналости. Да не би изгубио дан, он узе своју торбу са Псалтиром, затвори келију и оде у шуму. На вратима је оставио поруку, у којој је писало: „Зоолошки врт је затворен. Мајмун је одсутан”, мислећи на себе, с обзиром да је за поједине постао предмет знатижеље. Чудесно је, међутим, што су се посетиоци потресли од поруке, прибрави се и отишли да се исповеде. И сада они већ посећују Свету Гору из духовних разлога.

* * *

Једном је један ученик из Атонијаде дошао код старца. Он га упита: „Колико вас је браће и сестара”. „Осморо”, одговори дечко. Старац му рече: „Грешниш, деветоро вас је”. Мајка му, наиме, беше трудна, што ученик није знао.

* * *

Један поклоник прича: „Моја ћерка се спремала за венчање и изненада се разболела од рака. Њен будући супруг се веома насекира и дође на Свету Гору да види старца Пајсија. Чим стиже у Панагуду, старац му рече: »П., за четири дана Господ ће Мару позвати себи«. И заиста, за четири дана моја кћи Мара умре, као што је старац прорекао”.

* * *

Сведочанство господина К. Д., лекара из Сереса: „Поштованог старца Пајсија сам први пут посетио у лето 1991. године, док сам се суочавао са недоумицом да ли да купим стан за уштеђевину коју смо били сакупили (да не бисмо плаћали закуп), или да новац дам у човекољубиве сврхе.

Чим ме је видео и пре него што сам стигао да га упитам, он ме упита:

»Реци ми, докторе, да ли птице имају гнезда«.

»Да«, одговорих му непосредно.

»Дакле, разумели смо се«.

»Нека је благословено«.

Он је одговорио на моју недоумицу и ја из послушања купих стан”.

Сведочанство неименованог човека: „Радио сам у Немачкој у гостионици. С времена на време сам поткрадао свог газду. Међутим, имао сам грижу савести. Чувши за старца Пајсија, дођох на Свету Гору да му испричам своју тешкоћу и да примим савете.

Стигавши у Панагуду, нађох и друге посетиоце. Чим ме угледа, старац ме узе насамом, са задње стране келије. И пре него што стигох да му било шта кажем, он узе моје дланове и закрсти их, говорећи: »Од сада немој да чиниш оно што си чинио. Иди код духовника да се исповедиш«.

Био сам дубоко ганут. Исповедио сам се и уз помоћ Божију више нисам крао”.

Сведочанство господина Ангела Хорозиду, поручника солунске полиције: „Ишао сам код старца. Два пута, у Урануполису и у Кареји, сретох свог управника из полицијске станице Полигира. Био је добар, али строг и доследан више него што треба. Сутрадан у десет сати пре подне требало је да се налазим на свом месту, у Касандри на Халкидици, што беше немогуће.

Ја сам га избегао, али нисам био убеђен да ме није видео. Без кашњења стигох код старца. Када сам узимао благослов од њега, он ми рече:

»Добро дошао. Немој се бојати. Није те видео«.

»Ко ме није видео, старче«.

»Твој велики из Полигирова«”.

Господин Јорго Папатемистоклеус писмено саопштава: „Нас три изучаваоца из Конице смо се срели са старцем у Солуну, где беше изашао ради свог здравља. Он нас целива и обрати се мени, говорећи: »Отац Павле (мој отац) је избегао опасност. Сада је добро«. Мени беше чудно. Нисам знао да је мој отац био болестан. Међутим, ни старац није имао општење са неким из Конице. Када сам далекозбором разговарао са сестром, сазнао сам да је отац био у опасности да умре баш онога дана када смо се срели са старцем”.

Господин Димитрије Бурулидис, трговац из солунског Кордеља, писмено износи: „Јануара 1991. године био сам се разболео. Нисам могао ни речи да изговорим. Сваког дана бивало је све горе. Извршили су ми запис осовинског пресека, који је показао тумор на мозгу величине 1,6 сантиметра.

Петог дана од мог уласка у болницу, мој брат и зет одлучише да посете старца Пајсија. Дошли су и старац их је примио. Морали су да чекају, с обзиром да је било света.

Стигао је и њихов ред. И пре него што је стигао мој брат да му ишта каже и не знајући ништа у вези са мном, старац му рече: »Немој се секирати. Димитрије ће бити добро. Бура је - проћи ће. Реците му да оде да се исповеди и да се причести«.

После петнаест дана у болници извршили су ми привлачећи пресек да би нам се чистије показало шта се дешава. Пошто је стигао исход, доктор дође и рече ми: »Тумор који имаш обично се пресељава. Међутим, твој је после лечења променио облик и убрзо ће нестати«. И заиста, после четрдесет пет дана изађох из болнице и данас сам врло добро и сваког дана славим Бога, који ме је сачувао преко оца Пајсија”.

Он у својој радњи има старчев светлопис и сваког дана га целива са побожношћу и благодарењем.

Бог је пророцима откривао своју вољу на разне начине, али и преко снова. Међутим, објашњење снова није лако дело. Само онај ко има благодат пророка Данила и прекрасног Јосифа, може „верно да тумачи снове” [2.Мак.15,11]. „Јер, многи снови су вапајни и ђаво може да их искористи”, наглашавао је старац.

Старац је понекад у сну добијао обавештење о непосредном збивању или личности која би га посетила, те је знао име, лик, тешкоћу и њен развој.

У Келији Часног Крста он је видео у сну свог телесног оца, који му је рекао да очисти цркву. Он претражи малу цркву, која беше чиста и нађе на једном делу зида смокву, која само што беше исклијала од влаге.

Старац је испричао: „У Келији Часног Крста у сну сам видео једног дечка и сазнао и за тешкоћу која га је заокупљала. Био је добре душе. Међутим, постао је жртва и изгубио своје изучавање. Очекивао сам га сутрадан. И заиста дође, прими помоћ и оде спокојан. Био је из Македоније. Био сам се веома потресао и са-

жалио. У сну сам заплакао чим сам сазнао за његову тешкоћу”.

* * *

Старац је откривења за одређена лица добијао углавном у време молитве. Једном је добио откривење да ће га следећег дана посетити неки ђавоимани. Стога је припремио посуду са водом, у коју је крстообразно замочио мошти преподобног Арсенија. Чим ђавоимани дође, он га послужи ратлуком. Он затражи воду. Старац му даде и други и трећи, укупно седам ратлука. Имао је свој циљ, тј. да ђавоимани доста ожедни и да попије воду. Пошто попи мало, он схвати и не хтеде да попије остатак.

* * *

Старчев познаник прича: „Дођох једном да старца преузем у Урануполису. Успут разговарасмо о саобраћајним несрећама. Он ми се окрену и рече:

»И ти си преживео један удес. Али, немој се бринути. Има још доста хлеба да поједеш«.

»Старче, ко ти је рекао«, упитах га.

»Нико ми није рекао. У поменуто време сам се молио и видео те. Док сам се молио за оне који су у опасности од удеса, ја те видех. Немој се бојати, живећеш дуго година«.

Заиста, био ме је повукао аутобус. Отишао сам у болницу. Нисам имао преломе, али су ми читаве ноге биле црне од модрица. У болници сам остао два - три дана, а пет - шест дана након удеса отишао сам да узмем старца”.

* * *

Неки познаник је старцу донео благослове. Старац му рече:

„Зашто си ствари доносио овамо. Зашто их ниси дао сиромашнима”.

„Данас нема сиромашних”.

„Ако узмем бројаницу, рећи ћу ти који су и даћу ти њихова места становања”.

* * *

Једног дана у рано јутро отац Пајсије закуца на врата келије јеромонаха кога је познавао. Отворивши, он виде старца који га насекиран упита: „Реци ми, шта су радио јуче? Нешто ми се синоћ догодило. Осећао сам неку тежину и видех те као продавца са кецељом”. И старац келије се досети да је претходног дана дошао неки болесник и затражио да му изврши јелеосвећење. На крају је болесник наваљивао да остави неки благослов, мало новца. Свештеник није примао, али је на крају, да га не би ражалостио, задржао новац.

Отац Пајсије му заповеднички рече: „Одмах иди да вратиш новац да би ти се грех опростио”. И он је два дана тражио човека по манастирима. На крају га нађе и врати му новац. И најзад се смирио и обрадовао и старац, који није желео да свештеници узимају новац од болесног и напаћеног човека.

* * *

Сведочанство једног духовника: „Дођох код старца и испричах му да је једна душа пала у очајање. Била је као изгубљена, изгубивши наду и данима није могла да спава. Чувши за тешкоћу, старац затвори очи седећи на дрвеном кревету и учини се да га савлада сан. Међутим, он се молио. У једном тренутку он се осмехну, лице му заблиста од радости и рече: »Није ништа. Проћи ће. Притиснуле су је неке ствари. Присиљавала је себе и достигла у [жељено] стање«. Старац је одмах уз једну кратку молитву добио откривење. Говорио је са извесношћу. И било је управо како је рекао. Нешто ју је притискало, а сада је веома добро”.

* * *

Старац је често примао просвећења. Док је ходао, или разговарао, или се бавио рукодељем, он је добијао неку поруку или обавештење за нешто што се веома далеко догађало некој особи. Свети Дух га је обавештавао и старац је сходно случају или палио свећу и молио се, или притицао лично да помогне.

* * *

Сведочанство неименованог човека: „Отишли смо са старцем у Суроти. Изненада ми он рече: »Врати се назад. Овога часа се једна породица растура«. Ми дођосмо у један град, уђосмо у једну кућу и нађосмо мужа и жену у свађи, те како деле своје ствари. Старац поразговара са њима и они се измирише”¹⁾.

* * *

Господин Матеј Голиас из Јањине наводи: „Приликом једне од многих мојих посета старцу, повео сам са собом и свог сина Константина. Ја рекох старцу:

1) Уследио је занимљив разговор. Жена је упитала старца: „Рецимо да сам ја у рају и имам сина који је у паклу. Да ли ћу га видети? Да ли ће он мене видети”.

„Рецимо да смо ми у салону са упаљеним светлима, а напољу је ноћ. Ми не видимо напоље, док они који су напоље виде нас. Слично је и у рају. Јер, кад бисмо из раја видели оне који су у паклу, рај у ствари не би ни постојао”.

„Да ли постоји разлика од једног до другог код оних који су у рају”.

„Постоје родови. Рецимо, један има радости један напрстак, други једну чашу, трећи једно буре, четврти вододрж. Али, сви се осећају испуњени, независно од рода у коме се налазе”.

»Константин планинари. Он врши и опасне успоне на стене«.

Старац рече: „Константине, на високе планине можеш да се пењеш, јер си ближе Богу. На стене, пак, немој више да се пењеш, јер развијаш своју себичност«.

Он му исприча и једну дугу поуку са примерима из свог живота из војске. Када смо одлазили, он нас испрати до капије. Пошто је мог сина пољубио у главу, он му поново рече: »Немој више да се пењеш на стене. Ако се, међутим, понекад и попнеш, ја ћу се молити«. Због прозорчића који му је оставио, Константин кријући настави да се пење на стене.

Беше септембар и ја се опет нађох код старца. Имао је доста света. Чим ме виде, он ми рече: »Сачекај последњи да ти кажем нешто важно«. Касније ми рече: »Константин је пао са стене за коју је био прикован. Од једне карике до друге беше двадесет метара. Пресвета Богородица га је задржала у свом загрљају. Видео сам га својим очима«.

Чим се вратих у келију где сам боравио, у близини Кареје, далекозборих са Константином у Атину, где је изучавао, и рекох му:

»Коста, пао си са опасне стене«.

»Како знаш«.

»Знам«.

»Јеси ли био код старца«, одмах ми рече.

»Да«, рекох му.

»Иди и захвали му се. Увери га да ћу да продам сву опрему за пењање и да се нећу више пењати«. Тако и би».

13. Дар исцељивања

Свети Максим Исповедник исцелитељски дар сматра последицом љубави. Он пише: „Онај ко је достигао до природног човекољубља, након потпуног поништења самољубља, прима дар исцељивања”¹⁾.

Сличан дар је примио и старац. Исцелио је многе који су патили од неизлечивих болести - рака, белокрвности, слабости срца, одузетости, слепила. Он је разрешио неплодност многих жена.

Обично је старац унапред знао тешкоћу и њен развој. Уколико би видео веру код болесника и околност да му исцељење неће нанети духовну штету, била је довољна реч његова: „Није ти ништа, здрав си”, и болесник је одлазио здрав. Понекад је закрштавао болеснике светим моштима и помазивао их уљем из Богородичиног кандила.

Старац је испричао: „Јуче (јула 1992. године) донесоше једно сасвим слепо дете, од десет година. Чим га видех, ја га упитах: »Дете моје, шта желиш да ти Христос да«. Оно ми рече: »Желим да будем добро дете«. И пре него што сам стигао да се помолим, дете прогледа».

Старац речено исприча да би утешио другог човека без очију, премда је прикрио свој удео, као уосталом и у другим околностима, када је једноставно говорио да човеку није ништа и да ће оздравити.

Господин Голиас Матеј из Јањине сведочи: „Седамнаестогодишња ћерка једног мог пријатеља беше болесна од окоштавања, те се постепено одузимала. Ми одосмо код старца и испричасмо му о њеној болести. Старац рече њеном оцу: „Георгија ће оздравити и ићи ће на изучавање”.

У року од годину дана побољшање је било очигледно. Георгија сасвим оздрави и оде на изучавање у Атину. И више се није разбољевала.

Господин П., ронилац по занимању, беше сасвим пао у очајање. Његов први син беше рођен са великом тешкоћом дисања. Лекари су давали незнатну наду да ће да преживи. Неко му предложи да посети и замоли оца Пајсија. Сав у зебњи, али са потајном надом, стиже он у Панагуду. Старца је затекао болесног, на слоњеног на жичану капију од дворишта. Беше га чекао. Чим га угледа, он му одмах рече: „Бре чедо, не могу да се видим са тобом. Лоше ми је. Иди да изведеш свог сина из болнице. Није му ништа”.

Запрепаштен, он није могао ни да заблагодари, него поче да плаче и да трчи ка Кареји. Потом позва далекозбором своју супругу, која му потврди изненадну чудесну промену.

Догађај се одиграо 1993. године. Данас, после много година мали Атанасије је здрав да здравији не може бити. Господин наведеном приликом није успео да заблагодари старцу, који је убрзо коначно изашао са Свете Горе. Своју благодарност, међутим, он често изражава на старчевом гробу и једном годишње у Панагуди. Када је потом дошао први пут, затражио је од отаца из келије да остане на кратко у храму да би се помолио. После неколико тренутака изашао је потресен и уплакан вичући: „Старац је овде. Старац је овде. Јер, у часу мог благодарења затресао се под цркве”.

¹⁾ Таласију 59, PG 90, 617 с.

* * *

Сведочанство П. Д. из Солуна, свршеног ученика Атонијаде: „И. М., ученик Атонијаде се разболе од рака 1989. године. Тумор је нађен иза ока. Пре него што је ушао на захватно оделење, он једне суботе оде са својим оцем код старца. Отац га са сузама мољаше да се помоли. Истовремено је упорно питао да ли ће му дете бити добро.

Старац му са извесношћу рече: »Немој се секирати. Није ништа«.

Они одоше унеколико утешени. У среду су дошли на захват. После испитивања лекари утврдише да је тумор нестао. Ничега није било. Природно, они се зачудише.

Отац и син схватише шта се догодило и у суботу поново отидоше на Свету Гору. Они радосни дођоше код старца да би му заблагодарили. Отац је опет плакао, али сада сузама радости, с обзиром да је старчевим молитвама око његовог детета било спасено”.

* * *

Сведочанство Корциноглу Јована из Конице: „Са својим земљаком Поликарпом Кипарисом 1991. или 1992. године нађох се у Панагуди. Беше доста посетилаца и ми чекасмо свој ред. Приметих неког човека где седи са стране. Посматрао је старца и чинило се да је веома ганут. Ја га упитих: »Да ли вам се нешто десило«.

Он потресен исприча да је његова девојчица, која од рођења није причала, са седам година проговорила уз старчеву помоћ. Претходно су обишли многе лекаре, чак и у иностранству, и потрошили много новца. Господин је био наставник из Превезе.

Када су га упитали, старац је потврдио догађај. Молио се скоро годину дана, али су и родитељи помогли. Пресвета Богородица му је открила да ће девојчица да проговори, те је припремио оца да се не изненади. На Велики петак девојчица је загрлила свог оца говорећи: »Сретан Васкрс, тата«”.

* * *

Сведочанство поклоника: „Зовем се К., а моја супруга А. Узели смо се 1989. године и годинама нисмо могли да имамо деце. Посетили смо многе лекаре, али ни један није могао да нам помогне.

Бездетност је била повод моје посете старцу у пролеће 1993. године. Кренуо сам да га замолим да се помоли за ствар. Старац је посетиоце примао напоље. Када је дошао тренутак да поразговарамо, ухвати ме за мишић и упита шта желим. Испричах му

нашу тешкоћу и он ми одговори, говорећи: »Види, чедо моје, жена ће ти имати деце. Она је као дрво које има пуно сока. Њему мало засеку стабло, да би могло да задржи плод«. Мени се душа умири и осећах се као да не ходам по земљи.

Осетио сам велику извесност у старчевим речима. Стога више ни ја ни жена нисмо били узнемирени због добијања деце. Годину дана после старчевог упокојења лекар рече мојој жени да треба да изврши мали захват, тј. да се буквално засече. Потом је остала у другом стању и добили смо Стелу. Сада имамо још двоје деце, Димитру и Василија-Пајсија”.

* * *

Јеромонах А. наводи: „Нека жена је четрнаест година била удата, не могући да има деце. Она се гневела и говорила: »Зашто да Бог и мени не да дете«. Ја испричах старцу случај и он ми рече: »Е, нека добије дете, да не би роптала«. И заиста, у току године они доби дете”.

* * *

Сведочанство госпође Анастасије: „Моја велика жеља беше да добијем дете, да постанем мајка. Била сам чула за оца Пајсија, за његове молитве и подршку напаћеним људима. У пролеће 1989. године посетисмо Манастир светог Јована Богослова у Суроти, где се налазио старац Пајсије.

Старац је од раног јутра непрестано примао људе. Чекала сам свој ред. Међутим, би објављено да више неће примати понаособ, него да ће само да да свој благослов свима присутнима. Требало је, међутим, да га видим и да поразговарам са њим. Нисам се смирила. Нађох монахињу испред скромне келије, у којој је старац примао људе. Ја јој рекох: »Имам велику потребу да га видим. Нећу га дуго задржати«. Повела ме је до старца. Он ме виде узнемирену и рече ми: »Добро, дете моје. Добро да се опходиш. Молићу се за тебе. Остави оно што си написала²⁾ и добићеш дете«. Два - три месеца касније остала сам у другом стању. И 13. 7. 1990. године на свет дође једно момче, које на крштењу доби име Арсеније”.

* * *

У ствари, нису се сви болесни који су долазили код старца исцељивали. Много пута он није стизао да се помоли, а болесник је одмах оздрављао, док се за неке много молио, али није бивао услышен. Разлози су били различити. У једном случају се много

²⁾ Прозба коју сам записала беше да добијем дете.

молио, али без исхода. Схватио је да се нешто дешава. И питајући болесника, он је пронашао узрок. Потом му је помогао да се духовно среди. Најзад је болесник оздравио.

Појединима је старац говорио да никада неће оздравити. Упркос упорним молитвама, Бог је остављао болест као врсту узвишеног подвига, тј. да трпљењем задобију рај. Он је говорио: „Поједине Бог не исцељује како не би изгубили своју плату, као што отац не даје имовину деци како је не би растурили”.

„Уколико лекари не могу да нам помогну, ми треба да молимо Бога, који чини (могућим) оно што је људима немогуће”. Бог зна шта нам је потребно. Уколико нас и Бог не чује, треба да знамо да, као по природи добар, жели нешто добро да изведе. Само треба да га молимо да нам дарује трпљење”.

* * *

Сведочанство Константина Мелица из Аргоса: „Већ тридесет година патим од дуготрајног живчаног синдрома са одузетошћу и неуредношћу, будући прикован за колица за непокретне. У лето 1981. године био сам у гостима у Манастиру преподобног Григорија на Светој Гори. Пришао ми је неки Грк поклоник, велики предузетник и рекао ми је да ће он преузети трошкове пута за Америку, будући да је здравословље [медицина] унапредовало и да врши пресађивање живчаних ћелија.

У мени се разбукта жеља да поново станем на своје ноге и проходам, услед чега ми набујаше помисли да треба да приступим наведеном захвату. Своје помисли рекох оцима светог манастира у коме сам био, али ме они обесхрабрише, говорећи:

»Коста, седи миран... Немој се заносити«...

»Да, да, заносим се! Не знате ви како је мени«.

Сутрадан, у пратњи оца Тимотеја, пођох ка Кареји да бисмо се сусрели са старцем Пајсијем. Хтео сам да га питам да ли треба да идем у Америку. У пет ујутро, на месту старе карејске здравствене установе сусресмо се са старцем, пошто смо га најпре обавестили. Старац је дошао у Кареју с обзиром да је, због моје одузетости, било веома тешко да дођем до Панагуде.

Старац је чуо моју помисао. Потом ми је закрестио главу моштима светог Арсенија Кападокијског, које је донео са собом. Најзад је дотакао моје одузете, закржљале ноге и целивао их, говорећи:

„Ножице, ножице... Оне ће те одвести у рај, а ти не схваташ«.

Потом ми рече:

»У Америку немој да идеш. Направиће од тебе опитну животињу«.

Чим чух старчеву реч, ја се успокојих. Затим ме погледа у

очи и рече ми:

»Устани да ходамо«.

Мислио сам да се старац шали. Он ми опет рече:

»Хајде, хоћеш ли већ једном устати«.

»Старче, не могу! Ја и не знам како се хода«.

Он ме узе у загрљај, подиже са кревета и почесмо да ходамо. Он се молио са сузама у очима, говорећи нешто што нисам могао да разумем.

Осећао сам да ходам као да имам крила. Видећи себе усправног, ја се потресох и почех да плачем. Затим ме он стави у колица, седе поред мене на неку столицу и рече:

»Слушај, чедо моје, Бог не жели да икада оздравиш. Биће ти горе. Боље не. Али, ти треба да знаш да се сви људи, који се окупљају око тебе и служе ти, спасавају помажући ти. И они стићу помоћ, иако је не примећују. И ти постајеш посредник спасења душа, што Бог и иште од тебе. Стога, немој никада да одеш из Аргоса«”.

* * *

Било је и других тежих случајева. Старац је причао: „За поједине се молим годинама и не помаже, с обзиром да имају инат, самовољу, себичност. Они говоре: »Зашто ми Бог не да [оно што тражим]«. А зашто да нам да? Да би нас учинио још већим себичњацима, већим инацијама? Није им на корист ако им да. Они као да заповедају Богу. Међутим, требало би да говоре: »Ако хоћеш, дај ми [оно што тражим]«. Начин молитве треба да буде смирен.

У посланици (18. 9. 1967. године) старац пише: „Много пута сам био упоран (и захтеван) у молитви за разне теме, било своје, било друге браће, а потом сам био приморан да иштем опроштај од Бога и да поново тражим супротно. И већ се молим да Он, као добар Отац, да оно што је корисно за душу, с обзиром да се читава Његова жртва извршила да би повратио наше душе у рај, покрај себе”.

Старац није био пристрасан, нити је правио разлике. Воља Божија је другачија за сваког човека. Извесно је само да је старац све тешио и храбрио.

Уколико не претходи душевно исцељење, једино телесно исцељење не користи, с обзиром да се исцељени обично поново враћају на исти грешни начин живота.

Чуда су имала сотириолошку [спасењску] црту, чему је стремио и старац. [Циљ] није био само да се болесник исцели, већ да се спасе његова душа, ради које је сам Бог постао Човек и пролио крв своју. Природно, највеће чудо за оне који су се исцељивали беше утврђивање у вери. Они су постајали свесно верујући, лечили душу своју од страсти и дан - ноћ славили Бога, што има без-

мерно већи значај и вечно трајање. Старац је желео да и болесници садејствују у свом исцељењу, тј. да учине макар и неку малу жртву за Христа, нпр. да одсеку неку своју страст, цигарете, пиће или нешто друго.

Уколико су исцељени желели да поклоне нешто из благодарности, старац није прихватао. Тражио је само да се духовно среде, да се исповеде, да се причешћују и да живе као добри Хришћани. Он није тражио да чине велику милостињу, да граде цркве итд. нити је наметао неподношљиве терете. Он је милостињу остављао њиховом произвољењу. Старчева радост је била велика када би се са телесним исцељењем исцелила и душа болесника, будући да би читава његова породица била потпомогнута и будући да би се славило име Божије.

14. Јављања светитеља

Као што је речено, старац је видео многе свете, свог анђела чувара, Пресвету Богородицу много пута и самог Христа. Он их није видео у сну, него понекад у сред бела дана. Он је разговарао са њима, целивао их. Они су њега целивали, давали му храну из руке, исцељивали га, давали му обећања и откривали му тајне.

Старац је рекао једном човеку: „Од детињства сам читао **Саборнике**. Сада ми **Житија светих** не помажу (мислећи на читање), с обзиром да их доживљавам”. Он више није имао потребе за духовном храном, будући да је доживљавао нешто узвишеније.

Он је избегавао да прича о својим доживљајима. Причао је само када би расудио да има потребе да помогне некој души. У другим причама је био убедљив и отворен, а при опису поменутих догађаја са светима је био веома суздржан, једноставан и кратак. Слушалац његових откривења остајао би изненађен пред једноставношћу, природношћу, али и јединственошћу догађаја. Говорио је нпр.: „Десило ми се нешто”, подразумевајући је да га је посетио неки светитељ. Или: „Осетио сам нешто”, и човек би помислио да је просто осетио неко осећање. Међутим, радило се о нечем дубљем: откривењу, виђењу, узношењу у умозрење или нечем сличном. Оног дана када би му се нешто десило, он је обично понешто магловито бележио у своје богослужбене књиге.

Старчев ум се много пута узносио у умозрење још пре него што је постао монах. Из искуства он је говорио: „Онај ко се налази у умозрењу, може, претпоставимо, да чује будилник, и више не. У већини случајева он нема општење са околином”.

О виђењима он је објашњавао: „Онај ко има виђење види очима душе. Понеки пут сам при виђењима затварао очи и опет видео. Дакле, гледао сам очима душе. При јављању светитеља и неко трећи може понекад да га види, понекад да чује глас, а по-

некад ништа [не примећује]. Не постоји закон”. Он је још наглашавао да „монах у почетку има незнатне догађаје, касније веће, а касније још веће” (уколико се, наравно, подвизава исправно и исправно).

Оно што задивљује јесте да је после свега што је видео и доживео, након што је „полудео” (у потврдном смислу речи) од Божанске љубави и небесне сладости, коју су му остављали његови небесни посетиоци, његов ум успевао да се одлепи од небесних ствари. Јер, није лака ствар да човек наједном нисходи са Тавора у долину плача, да жртвује рајско стање и да се бави људским тешкоћама. Речено је достојно дивљења и представља један додатни подвиг и напор старчев.

Из старчевих наговештаја и сведочења других људи произлази да је, осим догађаја који су наведени у првом делу књиге, имао и друге божанствене доживљаје. Ми бележимо неке:

* * *

Приликом боравка у Коници ради лечења, старац је видео три јерарха. Догађај је испричао Кети Патера, која га је сачувала на следећи начин:

„Од вечери, како је имао обичај, он се затворио у своју келију и вршио повечерје. Ујутро ми је рекао:

»Опрости, сестро, што сам вас синоћ много узнемирио«.

»Нас? Зашто«.

»Стога што су дошла света три јерарха, те смо водили разговор. Стално сам им говорио: ‚Тихо, тихо. Сметамо породици’. Нисам желео да вас узнемирим«.

Ја ничега нисам била свесна. Он је читаву ноћ разговарао са светитељима, а ја ништа нисам знала”.

* * *

Извесно је да је старац видео и свету Екатерину. Он је догађај испричао некоме ко му је дао повод, да би га утешио. „Истог трена јој се поклоних и ухватих њене ноге. Света Екатерина је висока”.

* * *

Старац се налазио у Суротију 14. 10. 1979. године (тј. по новом временослову 27. октобра, уочи Покрова Пресвете Богородице). Ноћу је у виђењу, а не у сну, видео покров Богородичин, као светли облак који осењује и покрива неке монахиње из Србије, које беху дошле да га виде.

* * *

Старац је видео и светог Јована Богослова. Питали су га какав је био свети Јован и којим очима га је гледао. Он је одговорио: „У сваком случају, био је мрак, али ја сам га видео. Ради се о тајни. Свети Јован нема на глави велику ствар, као што га сликају на иконама”, очигледно мислећи на избочину на челу.

* * *

Старца су једном упитали зашто је писао о Хаџигеоргију. Он рече: „Не бих писао да се нешто није десило са Хаџигеоргијем и са мном”. У својој књизи, пак, он није навео јављање. Јер, као што је рекао: „Једном сам омашио са Ходочасником-господином [Хаџиефендијом]”, мислећи на објављивање јављања преподобног Арсенија њему. Међутим, Хаџигеоргија је веома поштовао. Лично га је сматрао светим и призивао га на бројаници. Веровао је да је на њега ред да званично буде признат као свет од стране Цркве.

15. Блисталац нествореном светлошћу

Старац је много пута био зритель нестворене светлости. Међутим, у више наврата је био виђен како и сам зрачи нествореном светлошћу.

* * *

Јеромонах Максим Псилопулос, старац Келије Ваведења Пресвете Богородице са Керасије, писмено излаже: „Беше празник Преображења Спасовог, 6. август, 1977. године. Старац је увече дошао у келију у којој сам живео у Капсали. У гостима су ми била два богослова, деловна предавача богословља, господин Г. Дилбоис, просветни саветник, и господин Атанасије Вистас (сада монах Арсеније у нашој келији).

Пошто смо одслужили бдење, на коме је старац појао на познат монашко - умилни начин, постависмо сто. Потом је он кренуо ка својој келији. У часу када сам га поздравио, пре него што се сунце родило, видех да његово лице заиста светли »као светлост«. Зрачио је неком белом светлошћу, додуше не много заслепљујућом, која беше слична светлости великих светла на возилу при густој магли, која нас не заслепљује. Ја догађају нисам дао значаја. Међутим, помисао ми је говорила да се можда радило о светлости са неба, тј. о дару Божијем на празник Преображења. Успокојио сам се.

Два богослова ја бејаш послао да испрате старца до Келије пророка Илије. Када се вратише, ја чух да причају између себе: »Шта беше оно светло«. Они ме упиташе: »Јесте ли видели нешто на старцу Пајсију«. И ја ућох у причу. »Видео сам«, рекох им.

И они ми рекоше да су видели његово лице светло, тј. осветљено неком другачијом светлошћу, различитом од сунчеве или од звездане.

И сва тројица смо поверовали да је преображени Господ наградио свог слугу Пајсија, који беше подвижник на преображавању сопственог бића. Ми прослависмо Бога који прославља оне који Њега славе. Нисмо ништа казали оцу Пајсију, ни ја, ни они. Оклевали смо... стидели се... бојали... Отишао је на небо не »сазнавши« да смо га, ништавни и недостојни, видели у светлости Преображења. Међутим, ми смо уверени да се он сада налази у светлости Царства Божијег”.

* * *

Писмено сведочење брата, са молбом да његово име не буде објављено: „Крајем августа, почетком септембра 1984. године, договорих се са једним духовним братом и његовим сином од 6 - 7 година, и ућосмо на Свету Гору. Били смо примљени у Манастир Кутлумуш. После установљеног послужења у гостопримници, одговорни монах нас одведе у собу у којој ћемо боравити.

Ми остависмо своје ствари и изаћосмо на балкон, са ког смо видели у дубини Манастир Ивирон и ближе - старчеву келију. Беше пола четири, четири после подне. Јако сунце је осветљавало сав простор и обзоре. Разговарао сам о разним стварима са својим пријатељем, пазећи на његовог немирног сина, који се верао по дрвеној заштитној оградни на балкону.

У једном тренутку видех да из прозора старчеве келије излази нека другачија светлост, јача од сунчане и различита. Њена различитост се налазила у јачини која превазилажаше сунчеву, али и у нијанси боје. Она беше прозрачнија, чистија, златастија и упоредо плавкаста.

Чудесан догађај је потрајао око десет минута. Од његовог почетка до завршетка питао сам се да ли сам добро видео и да ли сам сам добро. Не губећи додир са својим саговорником у ономе о чему смо разговарали, пратио сам чудесан догађај не говорећи му ништа. Узбуђен, задржао сам га за себе.

Последњи пут сам посетио старца у његовој келији крајем септембра 1993. године. Затекао сам га веома исцрпљеног. Како смо разговарали, у мени је преовладала помисао да му испричам чудесан догађај из 1984. године. Када му га испричах, изглед му се промени. Његово лице постаде јако благо и мило. После неколико тренутка он ми смирено и скромно рече: »Има много ствари, али није на корист да кажем«. Одлазећи, ја га запитах за благослов да испричам догађај. Он ми одговори: »Е, остави, благословени“.

* * *

Преосвећени митрополит Ксантија, г. Пантелејмон, као очевидац сведок прича: „Беше рано јутро, после ноћења у Келији Панагуда. Прочитасмо службу у црквици келије. Служио сам (као свештеник), а појао је старац Пајсије. Немоћан сам да опишем изливање благослова. Како је Литургија текла, дође час Светог Причешћа. Старац приђе са великом побожношћу и скрушеношћу да се причести Пречистим Тајнама. Како се савио, он скину своју скуфију, ослобађајући косу. Изненађен, приметио сам да је његово лице, са очевидним знацима божанствене измене, постало светло. Зрачио је тиху, јаку светлост! Призор беше неуобичајен за мене, преносећи ми сладост божанственог светлוצања. Нисам желео ништа да проговорим. Задржао сам, као часни дар, у свом памћењу његов светлосни лик, спреман да прими Господа славе. [Сада] га износим, с обзиром да не припада само мојој маленкости, већ свима који ишту утеху од светлосног старчевог лика”.

Старац је једном рекао: „Знам многе који би могли да заблистају када се причешћују. Бог, међутим, речено не допушта, да можда не би позавидели други, који би их видели”. Можда он иза „многих” скрива себе? Јер, и у другим приликама је био примећен да у часу Светог Причешћа зрачи светлосту.

* * *

Два ваздухопловска стројара ратног ваздухопловства посетише старца. Он их упита:

»Где ћете боравити«.

Они не могаху да се сете имена манастира.

»Добро, сетићете се. Који посао радите«.

»Ваздухопловни стројари«.

»И ја сам знао једног стројара који се звао Ксенофонт«.

И старац сави главу.

»А, да, у Ксенофонту ћемо боравити«, одговорише.

Беше два сата по подне и сунце је сијало. Један, који је и причао догађај, виде светловенац [ореол] око старчеве главе, светлији од сунца. Чим се удаљише, одлазећи од капије, он упита свог пријатеља:

»Бре, Јорго, хоћу да те питам нешто«.

»Шта, за светловенац«.

* * *

Сведочанство јеромонаха Стефана из Лако скита са Свете Горе: „Други пут сам ишао у посету старцу у јесен 1993. године са оцем Доситејем, Румуном. Дошли смо код задњих врата. Беше много људи у дворишту. Старац је био усправан, разговарајући са

неким, будући нама леђима окренут. Чим је чуо наше кораке, он окрену своје лице и погледа нас. Али, шта угледах! Видех како његово лице светли. Видело се његово лице, али у светлости. Пред неуобичајеним призором стадох, док ми се срце испуни великом љубављу и радошћу. Старац је изгледао веома мио. Никада у свом животу нисам осетио сличну љубав. Потом се његово лице повратило у природно стање”.

* * *

Сведочанство монаха Алимпија Светоананитског: „У суседној Келији светог Јована Богослова вршио се постриг једног монаха. Беше присутан и старац Пајсије. Ја сам стојао поред њега. У време причесна, који је сам појао, ја га погледах и видех да му глава светли као лампа. Ја не могах да га гледам. Догађај је кратко потрајао”.

* * *

Сведочанство неименованог клирика: „Први пут сам ишао у посету старцу Пајсију у његову келији. Не видећи га никада раније, стао сам кратко пред његов прозор, што он није приметио. Он беше на молитви. Чуо сам га како гласно говори. [Његове речи] заправо више личаше на разговор - дијалог, неголи на самоговор - монолог. И видех га буквално окупаног светлосту плаве боје. Одређеније, један плави зрак је силазио и целог га прекривао. Истовремено, његове размере су биле много веће од природних. И његово лице беше измењено, светло и у сваком случају, увеличано. Гледајући призор, ја нисам поистовећивао оца Пајсија са оним што сам видео. Тек касније, када сам се уверио да у његовој келији није било никог другог, схватио сам да се о њему радило.

Удаљавајући се касније од старчеве келије, ја сам све више схватао каквог сам се великог дара удостојио, што ми пружаше радост и милину”.

* * *

Старац је, дакле, гледао славу Божију и сагледавао нестворену светлост, много пута и сам споља зрачећи њоме. Сам се, међутим, колико је могао, трудио да се крије, не причајући о сличним стањима. Једном га је неко упитао о нествореној светлости. Он му је одговорио на шaljив начин: „Пећ коју имам у келији је створена [зидана]”.

III ПРИНОС

1. Учитељ пустиње

Старац је проживео све облике монаштва: општежиће, особеножиће, манастир у свету, пустињу, скит, усамљеност у келији. Он је прошао кроз послушање, заквасио се предањем старијих отаца и стекао велико искуство.

Из смирења он није пожелео да прими ни један чин, а из духовне истанчаности није створио братство. Објашњавајући разлоге, старац је говорио: „Послушник, кад бих га узео, има право на два сата на дан. Међутим, уз много људи које имам, могу ли да располажем наведеним временом? Шта? Да узем човека за монаха, па да га направим »конобаром«”. Па ипак, старац се показао као учитељ пустиње и делатни наставник монашког живота.

Већ је сам чудесни живот његов, пример његов, руководио и утврђивао без речи. Шта више, старац је говорио, писао и штићу божанствену установу монаштва, које представља духовну залиху Цркве.

Многим младима је старац помогао да се припреме да буду монаси. Одричући се од света, они су питали у које општежиће да оду, премда су многи тражили да остану са њим. Старац је са расуђивањем помагао да свако нађе одговарајућег старца, и да се у наставку утврди и узнатрудује. Његова делатна и благодатна реч је успокојавала, тешила, разрешавала њихове недоумице и растурала њихова искушења. И они су одлазили обновљени, олакшани, са настројењем за нове подвиге. Са васцеле Свете Горе притицали су старцу монаси и старци подвижници, чак и игумани. Он беше „мелем за монахе”, с обзиром да је могао „да понесе и исцели њихову помисао”. Био је један од неприметних, али најважнијих чинилаца за обнову Свете Горе у људству.

Њему су долазили за савет и многи монаси и игумани из манастира у свету. Са појединима се и дописивао. Сам није тежио да преузима монахе и манастире под своје духовно руковођење. Напротив, избегавао је улогу старца, желећи само да братски и смирено саветује оне који су му постављали питања како би имали [духовну] корист.

Старац није био покретан сујетом да умножи своја духовна чеда. Из случајног подударанја, из обавезе, из духовне потребе, или по Божијем промислу, а у сваком случају са тешкоћом, прихватио је да помогне нека новооснована монашка сестринства у свету. Као искусан духовни неимар он им је дао устав, удахнуо монашки дух и помогао да створе подвижничко предање. Под његовим духовним руковођењем брзо су се умножила безметежна станишта, која сада доносе духовне плодове, по жељи и речи

старца: „Ваше капије и загрљаји треба да су отворени како бисте духовно успокојавали људе. Сада они ишту нешто друго. И уколико оно што траже не пронађу у манастирима, поново ће отићи”.

Сажето, монашки узор за старца беше: „Монаси треба да врше своје монашке обавезе, али и да стекну монашки дух, монашку савест и опхођење, монашку нарав и држање. Они треба да се духовно суочавају са стварима, иначе се неће радовати ни један дан. Прво треба да раде на душама, а потом да по мало раде на спољашњим пословима око грађевина. Речени начин не умара, али има духовну предност која освећује дело. Циљ монаха је очишћење срца, које треба да постане осетљиво као лист злата иконописца и да се моли за васцели свет. У манастир долазимо да бисмо духовно живели и да духовно помогнемо свим људима”.

2. Свештенослеништво из пустиње

Старац се никада није двоумио између безметежја и свештенослеништва. Једанпут је о себи рекао да је монах безметежник. Он се молио за спасење свих. Имао је жељу да сви људи познају Бога. Премда је био монах, читавог свог живота је благовестио Христа. Велика благодат, које се удостојио, није остала празна [1. Кор. 15, 10].

Старац је вршио свештеносленичко [апостолско] дело из пустиње. Помогло је мноштву људи. Стога је био и подвижник и свештеносленик. Његово свештенослеништво беше изливање љубави према свету, „изобиља” Божанске благодати. Личио је на духовно богатог човека, који је имао могућности да нахрани многе гладне. Из Свете Горе није излазио да би поучавао, нити се прихватао свештеносленичких путовања на удаљена сувоземља. Остао је у пустињи подвизавајући се, а Бог му је доводио људе са свих пет сувоземља.

Његов свештеносленички принос био је суштински и успешан, с обзиром да је произлазио из подвига и био њиме праћен. Све што је говорио, најпре је сам доживео. И сам његов светли пример представљао је поуку и свештенослеништво.

Најглавнији старчев принос беше његов пример. Он се показао као првоузор, с обзиром да је са себе свукао старог човека, засијао „образ” [Божији] у себи, постао Христов подражатељ, „образац верних”, одушевљени образ првосаздане лепоте. Он је испунио Јеванђеље и својим животом потврдио натприродне догађаје из Светог Писма. Његово постигнуће је суштински принос од свевременског значаја. Од реченога прима значај и благодат све што је старац говорио, чинио и пружао.

Стуб светлости води у богопознање и духовне подвиге. Он је људима објављивао Бога. Показивао је да је Исус Христос *исти*

јуче и данас и у векове [Јев.13,8] и да богато даје своју благодат достојнима. Он је потврђивао да су натприродни догађаји из Светог Писма стварни и приступачни. Његово записано наслеђе такође представља непрестану проповед и суштинску помоћ монасима и световњацима.

Старац се радовао када би му неко рекао да жели да буде свештеносленик. Он му је помагао да постане прави свештеносленик. Изражавао је изворно православно схватање свештенослеништва, сматрајући неопходним да треба да започне од себе самог. Најпре сам човек треба да се освети, да би потом и друге осветио. Наше биће се поставља као темељ свештеносленичке делатности. Уколико оно падне, у опасности је читаво дело. Дакле, тражи се да човек прими благодат, да се освети. Потом отпочиње и његово суштинско свештенослеништво.

Старац је говорио: „Неправославни дух свештенослеништва појавио се и код нас. Ми не гледамо своје биће, које је пуно рана које заударују, него како ћемо да спасемо друге. Лакомислени свештеносленички дух је препрека за монаха. Међутим, уколико започнемо од себе, где имамо бескрајног посла, уколико се окренемо унутра, ми ћемо помоћи и другима. Једна руска монахиња у Светим Местима, у [Манастиру] свете Магдалине, проповедала је својим присуством и ћутањем, издајући Божанску благодат. Човек би се поучавао само што је гледао. Ја сам јој дао своју бројаницу”.

Неко му је затражио благослов да ради на свештенослеништву у иностранству. Старац је одговорио: „Да би човек ишао на свештенослеништво и да би имао потврдне исходе, треба да је свет. Није довољно да научи да вози возило или слично. Он да треба чини чуда! Када, на пример, у углу неког пута сусретне неког мага, он би требало да му учини неко чудо. И јадни маг би поверовао у Христа”. И другом свештеносленику, свом познанику је рекао да неколико година живи у манастиру, пре него што оде на свештенослеништво.

Старац је препоручивао: „Уколико имамо неког побожног свештеника, који воли подвиг, ми не треба да га изводимо у свет уз оправдање да имамо потребу. Уколико имамо један кромпир, ми треба да га засадимо да бисмо добили још кромпира, а не да га одмах поједемо”.

Већина његових посетилаца припадало је реду световњака. Од многогодишњег бављења њиховим тешкоћама, он је стекао велико искуство. Као искусан лекар, знао је да лечи духовне болести.

Немајући лицемерја, старац је давао предност одређеним врстама људи, тј. најпре онима који су имали духовних потреба, а беху болесни и напаћени.

Потом се трудио да помогне да се оснују исправне, хришћанске породице. Сматрао је да је добра породица велика ствар. За супротно је говорио: „Почетак свих тешкоћа често се налази у породици. Једна растурена породица постаје полазиште за мноштво тешкоћа”.

Супружницима је старац препоручивао да живе духовни живот и да имају истог духовника, те да децу уче побожности својим примером. „Најбољи многодетни човек је онај који помаже својој деци”, тј. даје им духовне залихе. Треба само отац да ради, а мајка треба да се бави децом и домаћинством. Они не треба да имају световно размишљање, него да живе једноставно, ограничавајући сувишне трошкове и разметање. Старац је наглашавао да много помаже општење са другим хришћанским породицама.

За узгој деце он је саветовао: „Да би деца пошла добрим путем неопходно је много молитве. Ми не треба да им много показујемо своју љубав, иначе ће постати злочеста и дрска, али ни много строгости, иначе ће постати бунтовници. Тајна је у знању колико да се затегне канап. Деца не треба да упадају у разговор одраслих”.

Старац се посебно старао о младима како би нашли свој пут, живели у Божијој близини, имали поштовање и узор. Неки богаташ је затражио благослов од старца да оснује неку установу. Старац му рече: „Треба да се мало позабавимо младима”. И по његовом упутству, он је основао установу за помагање деци са посебним потребама.

Старац је помагао и онима који су били на положајима, наравно, не ради ласкања или користољубља, него да би и они могли часно и савесно да помогну другима преко свог високог положаја.

У старчева занимања да помогне својој браћи који се боре у свету убраја се и његов труд да напише књигу са примерима врлинских световњака. Он беше започео њено писање, али ју је његово упокојење оставило недовршеном. Он је говорио: „Уместо да неко данас напада људску несрећеност (тј. да изобличава грехе), боље је да истиче истинске звезде (врлинске Хришћане). Срећом, има их доста. Знам многе примере.

Они су достигли до чистоте. И будући да је Реч Божија чиста, они разумеју Јеванђеље и могу да приме божанствено просвећење. Својом помишљу они неправду наносе само себи самима” (тј. увек другима дају право, а себе осуђују).

Премда није био друштвени радник и свештеносленик, старац је многим помагао из пустиње, чак и свештенослеништво у иностранству. Говорећи о ширењу Јеванђеља, он је рекао: „Доћи ће време када ће многи бити жедни да сазнају о Хрис-

ту и Православљу, те ће се Јеванђеље проповедати по целом свету”.

3. Изласци у свет

Као што је већ речено, старац је у болници упознао неке монахољубиве девојке. Из благодарности према њиховој подршци у невољи његове болести, он им је духовно помогао. Из реченога је основано **Безметежно станиште светог Јована Богослова** у Суротију. Потом је он по потреби посећивао манастир. Касније је установио да два пута годишње излази са Свете Горе, једанпут у јесен, једанпут после Васкрса. Он је говорио: „Пошто сам прихватио обавезу, не могу да не идем”.

Главни узрок старчевих излазака, дакле, беше да духовно помаже сестрама из манастира. Он такође беше духовно прихватио и женско **Безметежно станиште Часног Претече** у Преображењу на Халкидици. Зависно од околности, посећивао је и неке друге манастире.

У почетку се он суочио са једном недоумицом. Чим се вратио на Свету Гору из Суротија, помисао му је говорила: „Каквог посла имам ја да се мешам са калуђерицама”. Убрзо је, како је сам испричао, имао виђење: „Нађох се за неким манастирским столом, за којим су били велики свети оци, а игуман беше Кападокијац. И ја сам имао место напред. У једном тренутку игуман удари у звонце и рече читачу: »Прекини читање. Појаћемо, с обзиром да је присутан неко ко има помисли« (и старац се осмехну). И почеше да поју нешто попут корачнице, чије су речи одговориле и успокојиле моје помисли”.

Из старчевог казивања се види нерасположење за изласке. Повод за њих беше љубав и послушање, зарад којих је жртвовало своје љубљено безметежје: „Једанпут добих неко писмо да одем у свет да бих помогао. Постојао је један озбиљан случај. Међутим, нисам хтео да идем. Узех бројаницу и бос се попех на Атон да бих се молио, тј. да ми Бог открије шта ми ваља чинити. Вратих се после дуго времена, израњављен, без икаквог осведочења. У себи се осећах веома лоше.

Најзад одлучих те отидох код једног старца (оца Тихона) да се посаветујем. Он ми рече да треба да идем, да изађем у свет. Ја опет не жељах. Враћајући се у своју келију, ја нађох ново писмо, у коме је писало да им макар напишем писмо и све ће се средити. Отидох поново код старца и испричах му за писмо.

Он ми поново рече: »Не, боље је да одеш, да те виде и да им кажеш шта треба«.

И ја одлучих да извршим послушање и да одем. Тежина одмах отиде са мене и дође благодат Божија. Бог жели од нас да се, уколико постоји могућност, саветујемо са другима”.

У почетку је, приликом својих излазака, остајао око недељу дана, а касније и дуже. Журио је да заврши да би се вратио у своју келију. Једанпут је посетио њему познат манастир на Крфу. Стигао је увече. Читаву ноћ уопште није спавао. Видео је сестре, помогао им је колико је могао и ујутро отишао.

Међутим, када би сазнали да се налази у Суротију, многи људи би притицали да би се саветовали са њим у вези са својим тешкоћама и да узму његов благослов. Са собом су доводили болеснике и напаћене, сатима чекајући у реду.

Последњих година, верни који су долазили да га виде понекад премашиваху десет хиљада. Пристизали су са свих страна Грчке, иностранства, чак и из далеке Аустралије. Слично сливању народа представља ретку појаву у црквеним летописима. Њему би могли да позавиде многи политичари, „народни сабирачи” и „народни распривачи”, који троше много новца на објављивање и разглашавање са циљем окупљања људи.

Старац је, међутим, нечујно излазио са Свете Горе, брзо завршавао своје послове и према могућностима избегавао људе. Нешто је, пак, загревало и привлачило људе око њега. За њега је био труд и мука да стоји усправно разговарајући са бескрајним редом људи, а обично беше напаћен због својих здравствених тешкоћа. И док је великом броју користио и док су се велика чуда дешавала, он је изласке сматрао као једно одступање, по снисхођењу, од главног свештенослужеништва, од молитве за свет. Старац је говорио: „Опасно је показивати се свету. Уколико нам, међутим, Бог покаже, ствари се мењају, с обзиром да напред иде благодат Божија и штити нас”.

Враћајући се у своју келију, он је са смирењем говорио: „Зарасла је душа моја, као и двориште моје келије”. Да би очистио свој ум од утисака и представа и да би нашао свој такт, неколико дана он је вечерњу службу вршио у црквици појући, а не на бројаници. Старац је говорио: „Иако излазим са Свете Горе из духовних разлога, а не себе ради, нити стога што ми се допада, по повратку треба да прођу три - четири дана да бих се повратио и ушао у свој ред”.

Он је остајао нетакнут људским почастима и поштовањима. „Гнушам се себе”, рекао је једанпут. „Ко сам ја да би ми указивали почаст? Нисам ја достојан. Стога рекох када ћу да завршим и да се вратим на Свету Гору”.

Уколико је каткад старац и причао о неким догађајима или исцелењима, сврха му беше да нагласи нешто, или да поучи нечему. Пазио је на свој подвиг, тј. да не изгуби монаха и да се не прекине његов додир са Богом. Трудио се да заборави све ово-светско. Међутим, људе који су патили није заборављао. Преносио је њихов бол и тешкоће са собом на Свету Гору и потом их

предавао Богу својом молитвом.

Много је чудесних догађаја који су се десили приликом старчевих излазака. Навешћемо представнички незнатан број, од оних које је испричао сам, или други поверљиви сведоци, да би се показао начин помоћи људима.

Старац је испричао: „Једном (1976. или 1977. године), када сам изашао у Суроти, ја упитих сестре: »Како стојите са водом«. Оне ми одговорише: »Слава Богу, имамо је«. »Добро, ви имате. А јесте ли људе питали имају ли (речене године беше велика суша). Хајде да служимо бдење и да се помолимо да падне киша«. И заиста, помолисмо се, те киша паде и спасише се житарице. Земљорадници се обрадоваше због благослова који је Бог послао. Ја упитих и сазнадох да је киша падала до Тесалије”.

Другом приликом старац је испричао: „Закрстио сам жену болесну од рака моштима преподобног Арсенија. За неколико дана од ње добих писмо, у коме ми је благодарила за оздрављење и тражила да сазна име светога”.

Једна веома побожна жена, човек Божији, из Солуна, беше се разболела од рака. Вршила је многа лечења, али је болест напредовала. Пренела се и на кости. Дошла је да види старца у Суротију. Чим је узела благослов од њега, упитала га је узбуђено: „Старче, хоћу ли оздравити”. Он јој одговори одречно. Болесница поче да плаче. Затим је разговарао са њом насамо дуго времена, утешио је и припремио за њену скору смрт. Отишла је спокојна и мирна, знајући да ће ускоро да оде из овог живота, и да ће пут њен да буде болан, али блажен, као што је и било.

Док је старац живео у Келији Часног Крста, неки његови познаници га позваше да изађе у свет да би им помогао. Нека ђавоимана жена је била узнемирила народ у граду у ком је живела. Вршила је разна откривења. Поједини су је сматрали обдареном и веровали у њене речи, и владала је велика смутња. Старац није одбио, само је тражио да има благослов од домаћег епископа. Без благослова не би ишао. Одмах су посредовали и епископ му посла позив. Изашао је напоље, рашчистио ствари и ђаво би постиђен. Утисак је оставила извесност коју је старац имао за успех свог посланства.

Сведочанство господина Хризостома Папасотириу, лекара из Солуна: „Христо, представник творнице лекова имађаше супругу скоро одузету од болести окоштавања. У јесен 1989. године дођоше у Манастир Суроти да виде старца. Желели су да узму благослов и да утеши болесницу.

Када је дошао ред на њих, супруг ју је држао испод мишки и размишљао како ће да се попну уз степенице. И одједном се изнутра зачу старчев глас: »Чекај, бре Евангелија. Немој се умарати. Ево, долазим ја«. Наравно, он их раније није ни видео, ни познавао. Потом су разговарали и отишли веома успокојени и утешени”.

Сведочанство неименоване жене: „Дошли смо у Суроти да бисмо видели старца, који је био болестан. Сутрадан је требало да иде у болницу на захват. Много људи је чекало и време је истекло. Рекоше нам да се не осећа добро и да не може никога да види понаособ. Моћи ће само да свакоме да благослов. Стали смо у ред и сав свет је пролазио, целивао му руку, док им је он шаком давао по неколико крстића. Стигла сам близу њега. Размишљала сам тачно шта сам хтела да му кажем и веровала сам да нећу моћи да му испричам своју тешкоћу.

Посматрала сам га. Био је сав блед од болести. Упркос свему, он је наставио стојећи да даје благослове вернима и да дели крстиће. Када стигох пред њега, он стави шаку крстића на мој длан и рече: »Оно о чему размишљаш ће се десити. Немој да будеш страшљивица и немој ни за шта да се секираш«. Ја се следих и целивах му руку. Он ми рече: »Иди са Богородичиним благословом«.

И заиста, оно што сам хтела да му кажем се десило, иако му уопште нисам ништа исповедила, нити тражила”.

Сведочанство М. З.: „Беше новембар 1992. године. Мој супруг П. је још увек имао озбиљне тешкоће после захвата. Јуна исте године му је по трећи пут извршен захват у Немачкој због отицања жлезде хипофизе. Вид му се није био повратио. Патио је од страшне поспаности и пре свега је био душевно пао. Узнемирен због његовог стања, лекар је хитно припремио смештање у болницу Ипократио. У Суротију 7. новембра видесмо старца. У току бдења дође једна монахиња и одведе нас код старца.

Са великим узбуђењем, поштовањем и побожношћу угледасмо старца где седи на некој софи. Он одмах устаде. Ми целивасмо његову свету руку. Ја му рекох: »Оче, имамо много здрав-

ствених тешкоћа, и ја и мој муж. Молимо вас, потребна нам је ваша помоћ. Мени су пре око годину дана извршили захват на грудима».

»Е, и шта су ти казали? Да је рак«.

»Чим су ми радили химографије, зрачења, значи да јесте«.

»Пусти њих нека причају«, одговори ми снажно, са одлучношћу.

Његову реченицу никада нећу заборавити. Она ме је охрабрила и охрабрује све до сада. Радило се о речима једног облагодатеног светог човека.

»Да вам испричам сада и о свом мужу«, наставих ја. »Три пута му је извршен захват на глави и још увек се мучи«.

„Е, није ништа лоше«.

Он узе уље из кандила, закрсти га на челу, даде му да целива крст и даде му савет да се причести. »Пусти њу. Она све прави«, рече му на крају, мислећи на мене, с обзиром да сам заиста паничила и узбуркавала ствари.

Ја наставих:

»Оче, имамо и једног пријатеља који је отишао у Лондон ради пресађивања органа и мучи се, јадан«.

»Како се зове«, упита ме он.

»Ставра«, одговорих.

Ништа друго не рекосмо о пријатељу. Он нам даде по четири крстића на благослов и мени једну бројаницу, те изађосмо из његове келије као други људи, лаки, са крилима, пуни ведроумља.

Његово лице је на мене оставило утисак и остало урезано у мом памћењу. Све време док смо причали о нашим тешкоћама његово лице је светлело, било радосно, имало радосни став, као да смо разговарали о радосним стварима. Очи су му имале неку светлост, коју обично иконописци дају лицима светитеља. Међутим, када сам поменула нашег пријатеља, лице му се изменило - од радосног постало је озбиљно. И мој супруг је запазио промену.

Ми смо једном духовном човеку, који је познавао старца, испричали о промени. Он нам рече: »Ваше ће бити све у реду, а за вашег пријатеља«...

Он нам је оставио да схватимо да неће бити добро. Заиста, после два месеца умре наш пријатељ. Ми, слава Богу, уз помоћ нашег старца, до данас (2002. године) смо веома добро”.

* * *

Госпођа Елени Кацули, становник Стилиде, сведочи: „Манастир светог Јована Богослова слављаше 8. маја 1986. године. Са својим братом Константином Цалангасом, становником Стилиде, ја дођох у Суроти. Он је претходне године имао веома танани и уједно тешки захват због доброћудног тумора на глави. У време

свог опоравка, који је био доста тежак, срео се са старцем. Он га упита има ли деце. Када је сазнао да има двоје деце, старац му рече: »Имаш још обавеза. Треба да живиш и живећеш«. Поменути сусрет беше одлучујући за живот мог брата. Уз помоћ Божију, молитвама старца Пајсија, он се налази у животу и радује се потпуном здрављу.

Стога он посебно поштује старца и призива га у сваком тешком тренутку свог живота”.

4. Заштитник предања

Старац је имао усађену љубав и дубоко поштовање према црквеним предањима, које су установили свети оци. Био је у правом смислу „ревнитељ отачких предања”. Гнушао се и осуђивао сваку новотарску тежњу, као укидање одеће клирика (мантија), превод литургијских текстова, промену постова итд. За старца је предање уопште представљало најомиљенију тему, а посебно светогорско предање¹⁾, о коме је реч.

Још као млад монах, старац је тражио оце подвижнике духовног стања и монашког предања. И све што је од њих чуо и научио, он се борио да учини својим доживљајем. Касније је записао један део поменутога и издао у својој књизи **Оци Светогорци и светогорске теме**.

Старац је често у разговорима наводио предање старијих отаца, тј. како су живели и борили се, поредећи га са нашим данашњим животом. Он је говорио: „Ми треба да упоређујемо себе са светима, да бисмо видели да ли смо у њиховом предању, а не са онима који су поред нас, те да испада да смо предањскији. На пример, ти имаш мулу и кажеш: »Ја сам предањскији од онога ко има возило«. Међутим, шта год су имали, свети су носили на својим леђима, исцрпљујући своје тело и вежбајући га у врлини”.

Он је наглашавао: „Ми смо обавезни да се држимо предања, једноставности и подвига како би млађи који ће доћи нешто

¹⁾ На Светој Гори, на благословеном месту непрестаног служења Богу, чувају се најчасније ствари вере наше: свети појас Пресвете Богородице, комади Часног Дрвета, свете мошти, чудотворне иконе, рукописи и многе друге вредности. Заједно са њима подједнако је драгоцено и часно уризничено више него хиљадугодишње монашко предање, тј. начин живота, подвизавања и службе Богу. Оно што су живели преподобни оци из египатских пустиња, са Синаја, из Сирије, али и из константинопољских манастира и са Олимпа Витинијског, чува се данас, не само у библиотекама светогорских манастира, у градитељству, појању и правилима, него и у животу и подвигу светогорских отаца. Безметежје, као и установа неприступности за жене, свете мошти, вредности и рукописи постоје и другде, можда и значајнији (Света Места, Синај). Међутим, непрекидно монашко предање много векова, са великим бројем монаха и са свим видовима монашког живота, може се наћи само у Атонској заједници. Стога је Света Гора јединствена.

У наше време постоји промишљање о обнављању манастира, о чишћењу живописа, о очувању и обезбеђењу вредности. А да ли има неког труда на очувању и цветању осетљивог светогорског предања?

нашли”.

Старац је светогорско предање видео у његовој целини. Он није проповедао једнострано предање неког старца, нити је правио сопствену „школу”, с обзиром да није веровао да је једини поседовалац и изразитељ, „Атлас” светогорског предања. Пошто се деценијама учио и добио духовну корист од многих старца, он је касније природно говорио и преносио предање и млађим монасима. Старац описује расположење које је преовлађивало на Светој Гори у време када је дошао да буде монах: „Раније си на Светој Гори могао да видиш примењени Старачник. Сретао би и Христа ради јуродиве, и свете, и просте старце великих домета, и прелешћене. Данас, пак, имамо другачију прелест, те можеш да сретнеш европску љубазност. Познао сам ондашње благословено расположење. И да га нисам познавао, умро бих са болом. Међутим, управо стога патим због данашњег стања, упоређујући га са ондашњим стањем ствари. Онда беше подстрека на добро, на подвиг, а сада има подстрека на светске ствари. Боли ме када видим блјутаво монаштво и лажну љубазност”.

Монаштво је углавном предање. Млад монах се учи код старца, како би научио начин живота и подвига, који је његов духовни водич примио од претходних отаца. И уназад, од старца до старца, ток предања стиже до првих пустињских подвижника.

Отац Пајсије је будућим монасима препоручивао да иду или у манастире, или код неког старца, делатног познаваоца монашког живота, како би се научили монашком животу на делу, а не из књига. Наиме, он је говорио: „Од себе самог нико ништа не може научи. Ето, ови мачићи су паметни, јер су васпитани од своје мајке. Оно друго јадно је сироче, те је као изгубљено, ништа не знајући”. Он је примером хтео да нагласи корист од учења.

Старац је упућивао млађе монахе да посећују старе Светогорце и да разговарају о духовним питањима, те да их записују. Он је говорио: „Видимо како су они који су писали Старачнике, Лавсаике уз претеће опасности ишли да сусретну оце пустиње. Данас, пак, свако може лако да иде, и чак ће га и послужити”.

Било је веома поучно гледати старца како друге старце подвижнике пита о правилу које држе и о подвигу, са јединим циљем да сам има духовне користи. На крају је себе прекоревало што, у односу на друге, не чини ништа, без обзира што је вршио веће подвиге. Он је често и увек са поштовањем говорио о светогорском предању. Он га је сматрао драгоценим, али и осетљивим, попут дрвета које је склоно да се осуши и које има само неколико зелених грана.

Ето, укратко, старчевог става према подвижничком и трезвоумном светогорском предању, става поштовања, доживотног учења и многих подвига како би га доживео и неизмењено пре-

дао млађим монасима.

Његова друга страна беше одречан одзив према светском расуђивању, светском начину живота и световном суочавању. Он је изражајно говорио: „Најгоре од свега је световни дух”²⁾, сматрајући га најосновнијим узроком јењавања монашког предања. Он може да нанесе штету монаху више и од ђавола³⁾.

Монаху по природи не приличе световне ствари, које су веома штетне. Али, старац је сматрао да чак и Хришћани који живе у свету не треба да имају световни дух.

Реч његова, као огањ горући и као секира која пресеца камен [Јер.23,29], разликовала је и раздвајала световно од монашког, док су их други [често] мешали. Он је имао ретку осетљивост по поманутом питању.

Старац је са тугом примећивао да се „данас запажа утицај света на монаштво. И пророштва говоре да ће у последња времена монаси постати као световњаци, а световњаци као демони. Али, има и изузетака”. Стога је он препоручивао: „Данас је, са јењавањем монаштва, неопходна велика пажња да човек не би био повучен струјом. Јер, зло бива постепено и човек и не примети кад је заведен. Световни дух врши утицај и на манастире, [што се види у спремности] да монах живи удобно и [да жели] да се посвети са најмање труда”.

Носилац и проповедник истинског светоотачког духа, он је сматрао да је за монаха штетна и погубна расејаност, избегавање бављења духовним стварима, превелико наглашавање „успутних ствари” у монашком животу (рукодеља, раскошног зидања, које превазилази неопходну обнову, разметљиве прославе), избегавање труда, тежња за удобношћу и лагодношћу.

Старац се једном припремио да оде из Стомија будући да су хтели да доведу пут до манастира и да направе жичару. Неко други би се на његовом месту радовао олакшици. Међутим, старчева мерила беху другачија.

2) Јеванђелист Јован о свету пише: *Не љубите света ни што је у свету. Ако неко љуби свет, љубави Очеве нема у њему; Јер све што је у свету: похота телесна, похота очију, и надменост живљења, није од Оца, него је од света. И свет пролази и похота његова; а онај који твори вољу Божију остаје вавек* (1.Јн.2,15-7).

Свети оци изразом „свет” називају страсти и грех, али првенствено световно размишљање и прилепљеност и бригу за вештаствене - световне ствари, од којих нас одвраћају: „Немој завоleti душом својом ништа световно”, Ава Исаак, Слово 7, стр. 35. Јер: „Свет је блудница, која привлачношћу своје лепоте привлачи у своју жељу оне који је гледају. И онај ко је жељом света делимично побеђен и опхрван не може да се искобела из његових руку, све док не свуче са себе његов живот. И пошто га оголи од свега и истера из дома његовог, у дан смрти, човек у њему препознаје праву варалицу и преваранта... И тај свет не држи само своје ученике, и своју децу, и оне који су везани за њега, него и оскудољубитеље и подвижнике и оне који су разорили свезе његове и једном се уздигли над њиме”, Ава Исаак, Слово 85, стр. 329.

3) „Одмарање и нерад су погибао душе. Они могу да оштете душу више од демона”, Ава Исаак, Слово 73, стр. 291.

О неком старцу, који је доста снисходио својим калуђерима, он је рекао: „Зашто да и они не достигну у његово стање, када већ могу. И зашто да се он спусти на њихов ниво”.

Једном је старац у некој келији видео неприличне ствари и упитао: „Какве су ово световне ствари”. Старац келије се оправда: „Поклонили су ми их”. Он поново упита: „А, ако ти поклоне сукњу, хоћеш ли да је носиш као подрасник”.

Старац је причао како га је једном посетио неки монах из пустиње. Он му је сав радостан рекао да је увео далекозбор, почевши да набраја његове добре стране, тј. да ће да добије више времена за молитву, с обзиром да ће да поручује потребне ствари из Дафнија и да ће избећи напор. Старац се није сложио са његовим духом, одговоривши му: „Знам и ја да је олакшица имати далекозбор [телефон]. И што више световних ствари имаш, утолико ћеш више лагодности имати. Ма, јесмо ли ради олакшица дошли овамо? Е, онда, боље да смо остали у свету, где би смо имали највише лагодности”.

Он је наводио и друге примере: „Живео је у једној келији један старац са својим послушником. Он је говорио свом послушнику: »Желим да правиш мало крстића као рукодеље, а да се много молиш«. Међутим, он наговори свог старца и научи иконопис. И добише они постепено много наруџбина, те купише много намештаја и одежди за тридесет свештеника и три архијереја. Међутим, ускоро је умро послушник. Пре него што је умро, отишао сам у њихову келију. Старац беше сам. Као немоћан, старчић се мучио да самог себе послужи. Наслоњаче и намештај беху упрљани прљавштином. Ето, где се све завршава, уколико оставимо молитву да бисмо вршили своју вољу”.

Старац је додао: „Многим својим послушницима, Хаџигеоргије није давао послушања. Они су се више посвећивали молитви и чинили поклоне за цео свет”.

Дођоше једанпут високи војни чиновници и обиђоше Свету Гору. На крају свратише и до старца и рекоше му: „Ми у свету имамо лагодности и световне ствари. Овде смо дошли да видимо нешто другачије”.

Старац је саветовао монахе: „Свет треба да подражава нас монахе у духовном развоју, а не да ми подражавамо свет у световном развоју.

Уколико не стекне сладост у духовним стварима, калуђер неће имати утехе. Он потом почиње да жели световне ствари. Међутим, пошто не може да их употребљава као световњаци, он се мучи. Световне ствари и светован дух ће донети пустош и на Свету Гору. Слично се догодило са египатским монаштвом. У монашким келијама Тиваиде старинослови [археолози] данас налазе вајарске представе лова из доба самодршца Зинона итд. Пошто

се изгубила једноставност и пошто су монаси почели да се баве реченим стварима, дошло је до опустошења монаштва”.

Старац је говорио пророчки о Светој Гори: „Видећете, велике грађевине, које поједини зидају, касније ће опустети. У њима неће хтети да бораве, чак ни да им плаћају. Само ће узимати грађу да би правили друге келијице”.

Он је тврдио: „Данас има доста грађе. Многи млади долазе за монахе, али је мало квасца. Ми нисмо онакви какве нас хоће Бог и млади који долазе не виде пример. Нема примера”.

Старац је патио због Свете Горе и борио се да остане мирна, духовна, да пориче свет, али не и да је негостољубива, да је неузнемирена од погубних световних утицаја како би и даље била света и како би изнедривала свете. Пун наде, старац је наглашавао: „Опет ће се вратити предању. Видећете како раскошна возила постају као кокошарници и младе монахе како живе у пећинама”.

Старац је желео да се монах ограничи на оно што је неопходно и да не расипа време и снагу на бескорисне и таште ствари, које га остављају духовно сасушеним.

Његов став према предању није био површан, сув и крут. Он је осећао његову вредност, живео га и предвиђао будуће последице од његовог држања. Имао је расуђивања да снисходи људској слабости, не прелазећи границу. Он је говорио: „Ја разумем да неко успе једну кашику уља, када осећа слабост, да убаца једно дрво више у пећ, да има и животињу, која му је неопходна. Али, ми смо претерали. Који »подвижнички живот желимо« и ког света смо се одрекли, кад сав свет (световно размишљање) задржавамо у себи и кад живот испуњавамо свим удобностима и лагодностима? И најстрашније је што се, уместо да видимо своју кукавност, ми представљамо као расудљивији од светих отаца”.

Старац је давао пример својим беспрекорним животом. Он није имао ни петролејску лампу. Ноћу се служио свећом. Воду за посетиоце је са извора довео са пластичном цеви. За себе ју је доносио у кофи, пунећи чесму код терасе за простирање веша. Када су га упитали зашто не доведе воду цревом до келије, он је одговорио: „Зар сам толико изгубљен? Зар не могу да ставим прево и да имам воду унутра? Али, речено ми није од (духовне) помоћи”. Људи су чули за гостопримницу под ведрим небом, те су замишљали неку изузетну гостопримницу са наслоњачама. Коначно, видели би ољуштене пањеве на земљи. Међутим, једноставност им је давала спокојство, те су говорили: „Ето шта смо тражили”. Премда је имао могућности, и премда је знао и умео, он

се није трудио да гради „резбарене келије“⁴⁾, већ да изграђује дом душе своје. Уместо да кречи своју келију, он је непрестано белио душу своју подвизима и молитвом. Његова келија је била једноставна и стара. Почађавела од много свећа које је палио, старчева келија је имала и пауке. Старац је говорио: „Они ми духовно помажу с обзиром да ме подсећају на пећину у којој су живели свети оци. Световне, пак, ствари преносе у свет“. На старца су остављале утисак једноставне, подвижничке, скромне ствари, које су приличиле монаху. Он је одмах поклонио један топао скуп капут од крзна и радије носио чупави огртач. Он се хотимице лишавао многих ствари, које су други сматрали неопходним. Међутим, лишавање му је доносило духовну утеху, као што је говорио: „Да би дошла божанствена утеха, треба првенствено да понестану лажне утехе“. Ави Исаак [каже]: „Онај ко осиромаша у световним стварима, обогатиће се у Богу“⁵⁾.

Ето, укратко, старчевог духа. Ето циља због кога је монах дужан да избегава световне ствари. На једноставан и сажет начин он речено веома лепо изражава: „Авај, у пустињу смо дошли ради нестворене светлости, а ми све створене [ствари] ловимо“.

5. За мајку Цркву

Свети Јован Богослов је имао три мајке - природну мајку, Пресвету Богородицу и гром⁶⁾, будући да га је Господ назвао „Воанергес“ (син грома). И старац је, осим своје мајке Евлогије и Пресвете Богородице, и нашу Свету Цркву доживљавао као своју истинску мајку. И заиста, она је мајка свих верних, будући да нас крштењем препорађа и храни благодаћу својих светих тајни.

Старац је особито наглашавао поменути своју везу. Он у посланици пише неком младићу: „Касније, када завршиш изучавање, чини оно што ти даје спокојство у крилу мајке Цркве“.

Он је био монах са црквеним размишљањем и црквеном свешћу. Његови еклисиолошки ставови беху најправославнији. Старац је веровао да Црква поседује пуноту откривене истине. Он је говорио: „Све што Црква има јесте блиставо“. Спасење људи се постиже у Цркви. Осећајући се као један њен члан, он је потчињавао своју вољу и жртвовао се за њено добро. Чак је и његов подвиг имао црквену нарав. Он је веровао: „Уколико исправим себе, исправљам један део Цркве“. Његова љубав према њој беше веома велика. Ради њеног благостања он је подносио трудове и жртве, непрестано се молећи за њену славу. За њено једин-

4) Израз преподобног Нила Мироточивог.

5) Ава Исаак, Слово 43, стр. 178.

6) Именица гром на грчком језику је женског рода, - прим. прев.

ство се на разне начине борио. Старац је писао: „Нисам од оних који су од Православне Цркве Христове начинили партију. Волим добре делатеље Христове и помажем колико могу“.

Старац је помогао многим младима да постану добри клирици, посленици у винограду Господњем. Он их је саветовао: „Трудите се смирено у Цркви и Господ ће вас пројавити (показати, објавити) пред очима људи“. Неки од њих данас красе свештеноначелство [јерархију].

Старац је желео да клирици ограђују народ покајањем, да бисмо избегли праведан гнев Божији. Њихова служба треба да има за циљ спасење верујућих и славу Цркве, а не самоистицање. О клирику који је остварио значајно дело, он је рекао: „Његово дело би имало вредности да није било нешто лично“.

Сам старац је неприметно из свог подвижничког станишта са занимањем пратио стање у Цркви. Молио се, говорио, писао и, по неопходности, излазио у свет ради неке црквене ствари. Ради једне сличне ствари он је изашао и сусрео се са архиепископом Јеронимом. Другом приликом је отишао код флоринског митрополита, г. Августина. Митрополит му рече: „Калуђеру, јеси ли дошао да ме грдиш“. Он одговори: „Не, ваше преосвештенство. Јеванђеље каже: *Ако ли ти згреши брат твој, иди и покарај га насамом* [Мт.18,15]. Оно не говори о оцу“. Он му начини земни поклон и у наставку му рече реч коју је митрополит борац прихватио. Потом га је веома поштовао. Многи епископи су се саветовали са старцем и искали општење са њим.

Старца је болело када је било саблазни и црквених узнемирења. Он би се више молио. У својој посланици из једног сличног периода (12. 4. 1975. године), он пише: „Написах вам свој дубок бол“. Потом је објаснио и разлог: „Недостаје светоотачка духовна господственост [ширина]. Стога се и свађамо као цигани“.

О многоразматраном случају верских устројстава, старац је рекао: „Хришћанска устројства немојмо растурати, него их учинимо светоотачким“.

Старац је држао свештене каноне и поредак Цркве. Поштовао је власти и установе Свете Горе. Без писмене дозволе није излазио са Свете Горе. Једном се нашао у Суротију када му је истекла дозвола. Имао је један хитан случај у другом граду, али се није покренуо. Изгубио је два дана чекајући да му донесу нову дозволу.

Старац је имао поштовање и љубав према епископима.

Једном га је неки његов познаник позвао да му дође кући у госте. Он му рече: „Наравно да не могу да дођем. И када бих дошао, требало би да прво одемо код владике да узмемо благослов и да се видимо са њим, што би нам узело једно два дана“.

„Старче, није неопходно да идемо код владике“.

„Не, мора. Он је генерал, а ми смо обични војници”.

Он је нарочито поштовао васељенски трон. Признавао је његово свеправославно послеништво и схватао тежак положај у коме се налази. Старац се много молио за њега и јавно га бранио у многим случајевима.

У Стомију смо видели старца као снажног противника јереси. По питањима вере био је доследан и непопустљив.

Он је имао велику православну осетљивост, услед чега није прихватао заједничке молитве и општење са неправославним лицима. Старац је наглашавао: „Да бисмо се са неким заједно молили, треба да се слажемо у вери”. Прекидао је везе или је избегавао да се види са клирицима који су учествовали у заједничким молитвама са неправославнима. „Свете тајне” неправославних није признавао. Саветовао је да се они који приступају Православној Цркви добро усмено поуче пре него што се крсте.

Старац се борио против екуменизма, говорећи о величанству и јединствености Православља. Откривење је црпео од Божанске благодати, која је обитавала у његовом срцу. Његов живот је потврђивао надмоћ Православља.

Старац је на неко време, заједно са готово читавом осталом Светом Гором, био прекинуо помињање патријарха Атинагоре, због опасних отварања према римокатолицима. Ипак, речено је он чинио са болом. Неком је рекао: „Молим се да Бог мени прекрати дане и да их да патријарху Атинагори, да би довршио своје покајање”.

О антихалкидонцима (монофизитима) старац је рекао: „Они не кажу да нису разумели свете оце, него да свети оци нису њих разумели. Они, наводно, имају право, али су их погрешно схватили”. Предложено чишћење богослужбених књига од назива јеретик за Диоскора и Севира старац је оцртао као хулу на свете оце. Он је рекао: „Многи свети оци, који су имали божанствено просвећење и били њихови савременици, нису их разумели, него су их погрешно схватили, и сада, после толико векова, долазимо ми да исправимо свете оце. Они ни чудо свете Ефимије не узимају у обзир. Зар је и она погрешно схватила проглас јеретика”.

Не желећи да се истакне као исповедник, он се на свој начин одазивао, говорио и писао црквеним личностима. Говорио је: „Црква није брод сваког епископа, са којим он може да чини шта жели”. Његови одзиви беху праћени великом молитвом и љубављу према Цркви, али и према посрнулим. Они су претпостављали бестрашће, расуђивање и просвећење одозго.

Старца је посебно занимало питање временослова [календара]. Он је патио због раздвајања и молио се. Жалостио се због редова старовременословаца који су одсечени као чокоти од лозе, те

немају општење са Православним патријаршијама и помесним самоглавним [автокефалним] Православним Црквама. Поједине њихове парохије у Атини и Солуну су се, по старчевом указивању, присајединиле Цркви, задржавајући старо слављење празника.

Он је говорио: „Било би добро када не би било разлике у празницима, премда се не ради о питању вере”. Противречењима да је нови временослов начинио папа, он је одговарао: „Нови временослов је начинио папа, а стари - кумиропоклоник [идолопоклоник]”, мислећи на Јулија кесара.

Да би се боље видело старчево становиште поводом питања временослова, изложићемо једно сведочанство:

Православац Грк је годинама живео са својом породицом у Америци. Међутим, имао је озбиљну тешкоћу. Он сам је био зилот (старовременословац), док су његова жена и деца држали нови временослов.

„Ми нисмо могли ни један празник да прославимо заједно, као породица”, говорио је. „Они су славили Божић, а ја светог Спиридона. Ја Божић, они светог Јована. И речено беше нешто најмање. Најгоре беше да знаш да су, како су нас учили, нововременословци јеретици и да ће ићи у пакао. Није мала ствар да стално слушаш како су твоја жена и деца издали своју веру, пошли за папом, да њихове свете тајне немају благодат, итд. Сатима сам разговарао са својом женом, али нисмо излазили на крај. Да кажем истину, нешто ми се није свиђало ни код старовременословаца, нарочито када су долазили неки епископи и беседили нам. Они нису беседили са љубављу и болом према заблуделим нововременословцима (како их сматраху), него су, рекао бих, имали мржњу и радовали се говорећи да ће ићи у пакао. Били су веома загрижени [фанатични]. Пошто би се њихова беседа завршавала, ја сам осећао узнемиреност. Губио сам свој мир. Међутим, ни помисао нисам имао да одем од нашег предања. Долазило ми је да пукнем. Извесно је да би ми се од секирања нешто десило.

На једном свом путу у Грчку ја рекох своју тешкоћу свом брату Јањију.

Он ми је говорио о неком старцу Пајсију. И ми одлучисмо да одемо на Свету Гору да бих се срео са њим.

Стигли смо у Панагуду. Насмејан у лицу, старац нас послужи и постави ме да седнем поред њега. Био сам збуњен. На основу његовог опхођења према мени, ја сам стицао утисак као да ме је дуго познавао и као да је све знао о мени.

Његове прве речи беху: »Како ти иде са возилима у Америци«.

Ја се скамених. Заборавио сам да кажем да мој посао беше на стајалишту за возила и да се, наравно, само њима бавим.

»Добро ми иде«, беше једино што сам могао да прошапћем,

гледајући старца као изгубљен.

»Колико цркава има у твом месту«.

»Четири«, одговорих ја и други талас изненађења ме заплъсну.

„По старом или новом временослову«. Дође и трећи гром, који, међутим, уместо да повећа моју скамењеност, некако учини те се опустих, »приземљих«, рекао бих, старчевом благодаћу.

»Две по старом и две по новом«, одговорих ја.

»А ти, где идеш«.

»Ја по старом, а жена по новом«, одговорих.

»Гледај. И ти треба да идеш где иде твоја жена«, рече ми меродавно и спремаше се да ми да објашњења. Међутим, објашњења и докази ми нису били потребни. Нешто необјашњиво се десило у мени, нешто божанствено. Нека тежина оде и одбаци се далеко од мене. Сви докази и све претње и проклетства нововременословаца, које сам годинама слушао, одлетеше. Ја осетих благодат Божију, која је преко Његовог светитеља деловала на мене и испуњавала ме миром који сам годинама искао. Стање које сам доживљавао изгледа да се изразило на мом лицу...

Сећам се да је вероватно стога старац на кратко застао. Али, потом настави са неколико објашњења. Можда, да би их говорио другима, а можда да би их ја употребио за себе у време искушења, када прође небеско стање.

„И ми, наравно, на Светој Гори, држимо стари временослов. Но, овде су друге околности. Ми смо сједињени са Црквом, са свим Патријаршијама, и са онима који држе нови временослов, и са онима који држе стари. Ми признајемо њихове Свете Тајне, и они наше. Њихови свештеници служе заједно са нашим. Код вас су се, пак, јадни, отцепили. Већина њих има и побожност, и тачност, и борбеност и божанствену ревност, премда без расуђивања, тј. *не по разуму* [Рим.10,2]. И неки су из простоте, неки из неукости, неки из себичности кренули странпутицом. Они су тринаест дана сматрали догматском темом, а све нас заблуделима, те су отишли из Цркве. Они немају општење са Патријаршијама и Црквама које следе нови временослов, али ни са Патријаршијама и Црквама које следе стари, с обзиром да су се, наводно, заразиле од општења са нововременословцима. Штавише, и оно мало што их је остало, поделило се ни сам не знам на колико делова. И све се даље цепају и једни друге проклињу и одлучују и низвргавају. Не знаш колико сам патио и колико се молио у вези са темом. Ми треба да их волимо и да их сажалевамо, а не да их осуђујемо. Ми треба још више да се молимо за њих да их Бог просвети. Уколико се некада деси да нам неко добронамерно затражи помоћ, ми треба да проговоримо коју реч“.

Прошло је више од пет година од старчевог упокојења. Гос-

подин Х. је дошао у Панагуду да заблагодари старцу, с обзиром да је пронашао духовно, али и породично спасење. Са сузама у очима он нам је испричао цео случај.

Изложићемо и друго расудљиво старчево становиште поводом црквеног питања. Православни клирик из иностранства упита старца о својој тешкоћи. Епископ му је испод храмова направио сале за игру и друга противпредањска дела. Хришћани нису налазили мир, те су одлазили у расколничку цркву. Старац је одговорио: „Уколико желиш да помогнеш људима, не треба да налазиш спокојство у ономе што чини твој епископ. Он чини да му народ одлази из Цркве. Ја не кажем да прекинеш општење са њим и да направиш раскол. Немој јавно да причаш против њега, али немој ни да га хвалиш“.

Својом љубављу, молитвом и расуђивањем старац је знао када треба да говори, како да делује и да неприметно помаже мајку Цркву. Он је избегавао крајности и исцељивао ране које боле тело Цркве и саблажњавају верне.

6. За род и отаџбину

Већ као младенац прогнан, и потом преживевши ужас рата и заузећа, старац је из искуства знао да „провођење тихог и мирног живота“ [уп. 1.Тим.2,2] представља велики благослов.

Он је волео отаџбину и говорио: „Отаџбина је једна велика породица“. Старац није тежио народној величини, слави и моћи у световном смислу, већ - миру и духовном усхођењу и наравственом животу житеља, како би нам и Бог помагао. Он није тражио поузданост [живљења] да би људи уживали у својим удобностима.

Неком Грку, жестоком родољубу који је живео у Америци и покушавао да истакне Грчку, препоручио је да се бори да би се осветио, а потом да исправно и духовно истиче Грчку.

Израилски пророци су делатно на свој начин учествовали у животу народа, тј. молили се, оплакивали, изобличавали царе, проповедали покајање и прорицали о долазећим страдањима. Слично, ни старац није био равнодушан и безосећајан по родољубивим питањима. Пророк није био народњак, који је говорио: *О Сиону нећу ућутати* [Ис.61,1]. И старчев став је био чисто духован.

Премда је живео изван света, старац се, као ретко ко, борио за добро отаџбине. Достојна дивљења је његова предузимљивост и допринос нашим спољашњим народним питањима. Он је отворено говорио против антигрчких струја, искривљивача историјске истине, и углавном против неправедних земљишних посезања на штету Грчке, од стране Скопљанаца, „Свесловена“, Албанаца, Турака итд. Старац је говорио: „Један хоће Солун, други хоће да дође до Ларисе, трећи хоће Егеј. Ма, на крају крајева, да ли је

Грчка уопште постојала”.

Он је упозоравао на народне опасности, пре него што би се појавиле. Многима је помогао да сасвим јасно увиде страна разглашавања на штету Грчке. И они који су имали ставове и осећај, предузели су одговарајуће мере.

Високи војни старешина у вези са македонским питањем наводи: „Ја сам био унутар збивања и нисам схватао. Старац ми је отворио очи. У почетку сам се чудило и говорио: »Шта заправо старац прича и одакле зна«. Потом сам схватио”. Старац је већ од 1977. године, од пута у Аустралију, причао о македонском питању, што су поједини „стручњаци” сматрали „неодговорним загриженим опасним причама”.

Штитећи јелинизам Македоније, он је у гостопримници окачио текст пророка Данила [Дан.8,21-5], који се односи на Грчког цара Александра, а поред њега поставио једну велику папирну икону анђела из српског манастира, која као да показује на текст.

Старац је Скопску државу упоређивао са грађевином која је сазирана од цигле и комада халве, који су исечени у облику цигле, те је природно да се једном сруши.

Прочитавши књигу бившег тајника Северне Грчке, господина Николаја Марти, **Кривотворење Македоније**, старац се одушевио, рекавши: „Слава Богу, има и родољуба”. Потом је купио много књига и делио их на благослов. Написао је и једну похвалну песмицу, коју је господин Марти унео у ново издање своје књиге.

О Турској је старац објављивао са извесношћу: „Растуриће се. Велике силе ће нам дати Цариград. Додуше, не стога што нас воле, него што ће Бог удесити да ће им бити од користи слично решење. Прорадиће духовни закони. Турци имају много да плате за оно што су учинили. Тај народ ће бити уништен, с обзиром да није произишао са благословом Божијим. Жито им је за појасом (тј. приближио им се крај). Свети Арсеније је пре размене говорио: »Отаџбину ћемо изгубити, али ћемо је опет наћи»”.

Упитали су старца када ће Кипар бити ослобођен. Он је одговорио: „Кипар ће бити ослобођен када се Кипрани покају. Направите духовне базе, које ће избацити турске, енглеске и америчке базе”. Кипарско питање он је посматрао као духовно питање, а не као народно или политичко. Његово решење ће произаћи из покајања нагода и молитве.

Видећи са истока опасност за Тракију, старац је дошао у Комотини да би утврдио хришћанизоване муслимане. Хтео је да остане са њима неко време како би им помогао.

Он није желео да Хришћани буду равнодушни по питањима отаџбине. Веома се жалостио гледајући духовне људе како ишту да се сами среде, не занимајући се за отаџбину. Његова мучка и чуђење беху: како они који су одговорни не схватају куда

идемо. Он сам је одавно провиђао данашње стање и узнемиравао се, премда своје узнемирење није ширио међу људима. Старац је говорио: „Од зла које данас преовлађује, произаћи ће велико зло”.

Старац је жалио због духовног пада житеља. Строго је говорио о онима који су гласали антихришћанске законе. Ожалостио се због промене језика и рекао: „Следеће поколење ће довести Немце да би нас научили нашем језику и деца наша ће нас пљувати”. У својој посланици он пише: „Они који су укинули древни [језик], опет ће га повратити”.

Старац је објавио један кратак текст бранећи најчистијег родољуба и најблагочастивијег јунака, Макријањија од неправедних и лажних осуда. Осим васпостављања истине, постојала је онда, као и сада, изричита потреба истицања једног узорног обрасца ради подражавања од стране политичких вођа, али и ради помоћи народу како би стекао исправна политичка мерила при избору чланова владе нашег народа.

Један председник, чија је штетна дејства по народ и Цркву старац јавно осуђивао, затражио је да се сретне са њим у Суротију. Старац је одговорио: „Нека дође. Отпеваћу му и пред њим”. Сиромашни келиот је имао душевну смелост да неустрашиво подигне свој глас пред дневним моћницима.

Један председник државе је посетио Свету Гору. Старац је саветовао манастире да га не приме, с обзиром да је био потписао закон о чедоморству.

Од тајника који је желео да помогне њему познат манастир, он није хтео ништа да прими, будући да је припадао партији која је била потписала антихришћанске законе.

Старац је био човек мира и јединства. Он није припадао ни једној партији. Био је изнад партија. Одбацивао је безбожне политичке партије и политичаре који су имали везе са масонством, ради њиховог безбоштва и непријатељства према Цркви. Он је говорио: „Шта ће ми десна или лева рука, ако се не крсти”, одбацујући безбожне политичаре, независно од њиховог политичког става. Знајући старчев утицај на народ, неке партије су тражиле да га придобију ради гласова, наравно - узалуд.

Старца су посећивале политичке личности, посланици, тајници, старци [сенатори] из САД, а цар Константин му је слао разгледнице. Међутим, он ни од кога није затражио ништа за себе или за њему познате манастире. Једино је тражио да делују за добро отаџбине и Цркве.

Он је многе државне службенике помогао својим саветима да буду часни и савесни у свом раду. Поштовао је добре васпитаће због суштинског посла који пружају, и благочастиве војне службенике, који имаћаху узоре.

Он је многе младе присталице безвлашћа [анархисте] убедио

да служе војску.

Уопште, старац је свима саветовао да имају поштовање и љубав према отаџбини, да савесно делују на опште добро и да не буду заведени општим духом равнодушности, поравнавањем свега, самозбрињавања и злоупотребе.

Међутим, старац је углавном отаџбини неприметно помогао својом молитвом, што се види из типика који је наведен, али и из песме коју је послао својој мајци. На њеном крају он пише да постаје калуђер како би се молио „и за народ свеколики”. Он је први давао пример и подстицао, говорећи: „Помолимо се да Бог просвети одговорне, који су на високим положајима у држави, с обзиром да могу да учине велико зло”.

Пошто су се грчко - турски односи затегли, старац је говорио: „Скупило се много облака. Да ли ћемо моћи да их отерамо” (молитвом).

У сличним околностима се у његовој келији служила Света Литургија. На блаженствима он не би појао оно што типик предвиђа, већ из канона преподобног Николаја Катаскепина, који беше погодан за прилике: „Стреле безбожних Агарјана уништи, Владичице, и сваки напад демонски осујети, народ христоимени ти покривај и чувај, да бисмо те са љубављу славили”¹⁾.

Старац је патио и много се молио када је отаџбина пролазила период политичке несталности због немогућности устројавања владе. Када је за кратко време требало да дође до гласања по трећи пут, старац је испричао догађај који се десио: „Уочи избора сам седео на дрвеном кревету у гостопримници и изговарао молитву. Изненада се појавио ђаво у обличју... (високе политичке личности ондашњег времена, чија је погубна дејства старац осуђивао) и почео да ми прети. Међутим, он није могао да ми приђе. Био је као свезан - нешто га је држало и стезало”.

Исте вечери старац се појавио неком ожењеном свештенику у сну, говорећи му строго: „Попе... зашто спаваш? Устани на молитву с обзиром да је отаџбина у опасности”.

Спасење народа старац је очекивао од Бога, говорећи: „Када би Бог судбину народа остављао у рукама политичара, ми бисмо пропали. Међутим, он на кратко оставља ствари, како би се пројавила свачија расположења”.

О политичарима који су зло нанели народу старац је говорио: „Мирне савести молим Бога да им да покајање и да их узме, како не би учинили веће зло, а да подигне Макавеје”.

Он је веровао да један монах може да помогне читавом народу. „Бог некога чини монахом да би помогао једној породици, а

некога да би помогао читавом народу. Света Гора може много да пружи. Она може поново да створи Византију, из које је произашла”.

¹⁾ Свети Никодим Агиорит, Богородичник, Глас 8, Субота увече.

ДОДАТАК

Лик, нарав и природни старчеви дарови

Спољашњи изглед старчев се није разликовао од лика обичног монаха. Био је средње висине, око метар и шездесет, веома мршав, коштуњав од дугогодишњег подвига, са лепим, складним и тананим цртама лица. Читав његов изглед је одисао добротом и саосећањем.

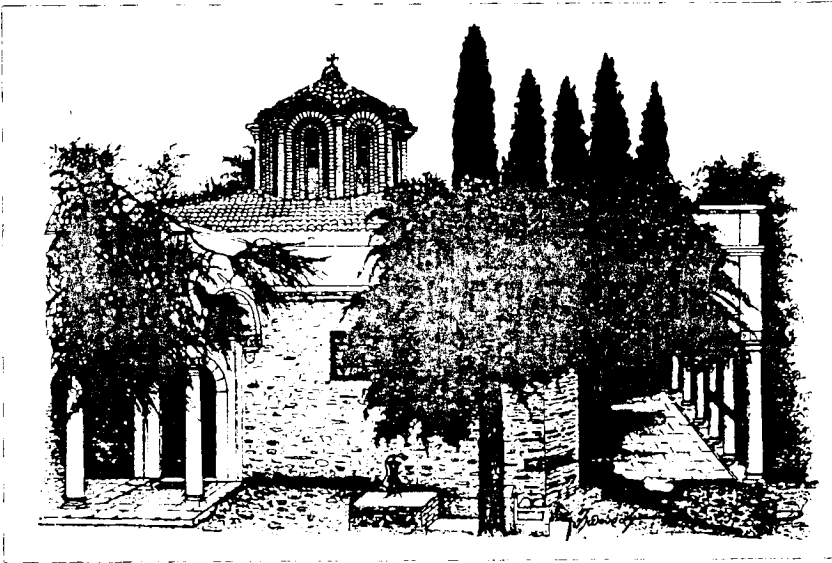
Старчев поглед беше живахан, изражајан (изражавао се и причао очима), проницљив и блистав. Мир, поузданост и господственост су пратили његове покрете. Брада му беше средња, густа и скоро сасвим бела пре упокојења, а коса проседа и веома густа, досежући до рамена. Обично је носио плетену вунену скуфију, дебелу када беше хладно. При изласцима носио је уобичајену светогорску одећу.

Старчеве шаке беху веће од уобичајених и снажне, одајући човека који се бавио грубим пословима. Стопала му беху велика, несразмерна према расту. Зубе скоро да није имао, осим два у горњој вилицы и неколико предњих у доњој. Он није хтео да стави зубе, иако су му његова духовна деца предлагала. Попустио је, међутим, и ставио две „гиљедес”, како називаше протезе. Када се смејао, оне су се нарочито виделе. Упркос лишености зуба, он је причао чисто, услед чега се његов телесни недостатак није ни примећивао. Очигледна Божанска благодат је покривала његов недостатак и чинила да изгледа „красан лепотом”. Лице му је било светло и весело. Сав је био „облистан благодатном особеношћу”.

Његова чула су остала веома оштра и дејствовала веома добро све до упокојења. Својим чулом мириса на километар даљине би осетио онога ко је пушио. Слух му беше врло осетљив, а вид чудесан. Видео је детаље са велике удаљености. Са наочарима за близину радио је ситан дуборез до краја свог живота.

Он је изгледао је као природан човек, иако је прикривао скривеног човека *срца* [1.Пт.3,4] *созданог по Богу* [Еф.4,24]. Ипак, Божанску благодат није било могуће сакрити, али ни докучити.

Иако сед старац, болестан и без зуба, он беше лав, поседујући нешто снажно, одлучно, божанствено. У болешљивом и ситном телу скривала се снажна душа, велике силе и раздражљивости. Раздражљивост (раздражајну силу) свети оци називају живцем душе. Он ју је окретао ка добру и користио да би достигао врлине. Старац се није снебивао да изобличи онога ко би учинио

зло, које је превазилазило границе, нити да се бестрасно расрди¹⁾. [Речено је]: *Гневите се, али не грешите* [Еф.4,26]. Ипак, он није губио мир, будући да је увек штитио нешто узвишеније, а не себе. Он није говорио стога што би био савладан страшћу гнева, већ са болом у души.

По природи, старац је био отворен и пријатан, гостољубив и милосрдан, изворан источњак. Волео је да прича веселе приче духовног садржаја и да се смеје из срца. Он је говорио: „Данас се, нажалост, код многих изгубио природан смех”. Могао је да заплаче од љубави, да целива као брата неког паћеника, кога би по први пут видео, и да учини сваку жртву да би га успокојио и помогао. И све је чинио из срца, природно и непосредно.

Старац се жртвовао за оно у шта је веровао и за љубав према ближњем. Гнушао се дволичности, нискости и бесавесности. Поштовао је и уважавао врлинске и побожне људе, који су имали узоре и борили се за добро Цркве и народа, арције [који се држају часног надметања] који су имали дух жртвености. Он је говорио: „У срцу носим оне који имају доброту, побожност и једноставност”.

Пред најнезнатнијим човеком он је постајао земља, уколико је, наравно, био напаћена и осетљива душа, безгранично се смиравајући. Међутим, постајао је преузвишена планина и непоколебива стена пред претњама, застрашивањима, ласкањима и уздарјима моћника. Био је неустрашив пред претњама, опасностима и смрћу. Био је нерањив од клевета, чак и од удараца оних који га нападаху *с висине* (Пс.55,3, тј. од моћника земаљских).

Старац је био човек богатог унутрашњег садржаја. Имао је срце са очишћеним осећањима (која нису имала везе ни са каквом преосетљивошћу). Био је савршен човек, Божији човек. Беше богоздана икона од драгоценог камења, тј. врлина. Он беше „чисто и неупрљано огледало, које је одражавало божанствене особине”. Старац је био добра природа, добрих настројења и обдарен ретким даровима. Међутим, он се и много подвизавао да би умножио и удвостручио своје дарове. Бог му је дао много, а старац је вишеструко узвратио.

Он је био ретка појава оштроумности, бистрине и готовости. Заиста, редак и неуобичајен случај. Имао је задивљујуће памћење. Сећао се некога кога би видео једанпут у десет година. Једном га је у *Панагуди* посетио неки стар човек. Старац га упита: „Јеси ли ти Кокинелис”. И заиста, радило се о Кокинелису, са којим је кратко заједно служио војску пре пола века.

Био је у свему, не бавећи се са свиме. Знао је световне ства-

¹⁾ „Гнев се, пак, опет покреће по природи уколико све људе воли и ни према коме не задржава ни тугу, ни злопамћење”, Свети Јован Дамаскин, Душекорисно слово, Добротољубље, том 2, стр. 236.

ри, остајући у пустињи. Духовно је био заједно са свима, волео је васцели свет и био удаљен од свих.

Знао је много, премда ништа није изучавао. Лако се дружио и разговарао са научницима и другим личностима, не заостајући за њима. Напротив, мудри у свету се саветоваху са њим.

На питање да ли се покајао стога што није изучавао [науке], он је одговорио одречно. Само је за знање старогрчког говорио: „Да сам завршио једно два разреда у гимназији, боље бих разумео Свето Писмо и свете оце”. Међутим, био је тачан у говору. Никога није остављао без одговора. Човек би разумео оно што је желео да каже и без речи. Уз мало речи много је говорио. Једним изражајним покретом чинио је да разумеш неку личност или читав случај.

Старац је по природи био уметник и песник. Имао је способности да пише песме и тропаре, и да слика.

Волео је уредан посао. Оно што је узимао у руке, он је вршио са пажњом, савршено. Наравно, највише оно што је имало везе са Богом и Црквом. Имао је истрајност и начин при постизању својих циљева.

У својим односима са другима био је једноставан, непосредан, топао. Он је имао свој начин, своју духовну вештину да се приближи, да оствари додир са човеком и да га успокоји. Пратио би га ћутке уз дугу молитву, пуштао га да говори и стављао се у његов положај. Према другима се опходио опрезно и истанчано, а само је према себи био строг. Речене опречности у његовој нарави саставиле су чудесни склад: снисходљивост према другима и строгост према себи, безметежност и друштвеност, простота вере и разумска способност, побожно држање правила и дух слободности.

Ма којим путем да је у своме животу кренуо, старац би се истицао, с обзиром да је био „сасуд пространи”, снажна направа, сочиво велике издржљивости.

Међутим, он је радије изабрао да буде „лименка”, која одсијава зраке Сунца правде и показује Сунце, неголи да привремено заблиста у лажном свету својим сопственим самоистицањем. Старац се веома подвизавао уз часно надметање и самоодрицање. Све је дао Богу и поднео искушења и туге за Бога. Помогло је неизбројивом мноштву људи. Насамом се борио са ђаволом и изашао као победник. И сада слуша благословени глас: *Ономе ко победи даћу да једе од дрвета живота које је у рају Бога мога* [Отк.2,7].

Старчева порука¹⁾

„Најпре верујемо у Бога, па затим волимо Бога и Његов образ - човека. Вера расте молитвом. *Дометни нам вере* [Лк.17,5]”.

„Како сам разумео, сво зло произлази из безверја. Када не верује у Бога, човек жели да се проведе у свом животу. Стога се предаје греху сваке врсте”.

„Човек треба да схвати дубљи смисао живота, тј. да је овај живот дат да бисмо се припремили за други. И убудуће, као што путник, да би стигао негде, треба да има водича, и за небеско путовање је неопходно да се нађе руководитељ (духовник). Он треба да му да један план, нешто читања, нешто молитве, те [да му нагласи] да избегава поводе за грех и световно размишљање, које је горе од свега. И његово срце ће бити код Христа”.

„Треба да се подвизавамо са часним надметањем да бисмо се спасли и да не бисмо ожалостили Христа. Христос ће нам рећи: »Чедо моје, ја све учиних да бих те спасао. Пролио сам крв своју и поднео страдања. А шта си ти учинио да би се спасао«”.

„Сваки човек треба да нађе и да освети свој призив. Трудолубив човек ће бити успешан, ма где се нашао - у браку или у монаштву”.

„Ми више треба да волимо туге и да их примамо боље од радости. Горак лек је много пута бољи од слатког, с обзиром да лечи. Истинска радост се рађа из бола”.

„Оно што омета човека у његовом напредовању у духовном животу јесте чињеница да му мозак не ради у ономе што му духовно користи, него у другим стварима”.

„У нас треба да уђе бол због савременог стања да бисмо могли да чинимо срдачну молитву”.

„Данас је дошло време да се раздвоје овце од јараца, верни од неверних. Потом ће доћи време да дамо испит. Претрпећемо и гоњења за веру нашу, те ће се показати шта је бакар, а шта злато”.

„Награду мученика има онај ко се жалости и пати због других, ко сажалева друге и њихове тешкоће чини својима. Колико су радосни људи који све жртвују. Они немају тешкоће и њихово лице светли, с обзиром да непрестано имају божанствену радост”.

„Сав темељ духовног живота јесте да [човек] мисли на другога, а себе да поставља задњег, да се не обазире на себе. Када се поставимо у туђи положај и схватимо га, ми постајемо сродни Христу”.

„Благодат Божија је скупа ствар. Да би дошла и настанила

¹⁾ Уместо поговора навешћемо поједине препознатљиве мисли из старчевог учења.

се у човека, треба да га нађе да се по Духу слаже са Богом. Човек треба да уложи (исцрпи) све људско. А ми желимо да Божанска благодат дође и ослободи нас од слабости без борбе. Да би се Дух Свети настанио у човека, неопходно је много самоодрицања, много часног надметања, смирења, господствености, жртве. Духовни живот није ужитак. Христос је поставио утикач, али наши гајтани су зарђали, те не примају Божанску благодат. Очистимо гајтане од рђе, потрудимо се да познамо себе, одсецимо страсти, стекнимо врлине и нас ће посетити благодат Божија”. Њему слава и моћ у векове векова. Амин.

Старчево духовно завештање¹⁾

„Речи монаха Пајсија. Пошто сам испитао себе, видео сам да сам све заповести Господње преступио и све грехе учинио. Није битно уколико сам неке учинио у мањој мери. Ја уопште немам олакшица, будући да ми је Господ многа добра учинио. Молите се да ме Христос помилује. Опростите ми, и нека је просто свима који мисле да су ме растужили.

Хвала пуно
и опет,
молите се.

Монах Пајсије”.

¹⁾ Драгоцен запис старчевом руком нађен је читав у Панагуди, после његовог упокојења.

ХИЛАНДАРСКА ИЗДАЊА

1. Свети Теофан Затворник: МИСЛИ ЗА СВАКИ ДАН У ГОДИНИ
2. ПОУКЕ АВЕ ДОРОТЕЈА
3. Свети Петар Дамаскин: ПОДСЕТНИК ПУСТИЊСКОГ ТРЕЗВОУМЉА
4. Јеромонах Антоније Светогорац: АТОНСКИ ПОДВИЖНИЦИ ДЕВЕТНАЕСТОГ ВЕКА
5. Свети Јован Лествичник: ЛЕСТВИЦА
6. Павле Евдокимов: „ЛУДА” ЉУБАВ БОЖИЈА
7. И. Шмелов, Борис Зајцев: СТАРИ ВАЛААМ
8. ПРАВОСЛАВЉЕ КАО ПРАВОЖИВЉЕ
9. Свети Григорије Ниски, Свети Јован Златоуст, Свети Григорије Богослов, Свети Атанасије Велики: КРАСОТА ДЕВСТВЕНОСТИ
10. Ава Варсануфије и Јован Пророк: ДУХОВНО РУКОВОЂЕЊЕ
11. Архимандрит Софроније: СТАРАЦ СИЛУАН
12. Протојереј Јован Мајендорф: ХРИСТОС У ИСТОЧНО-ХРИШЋАНСКОЈ МИСЛИ
13. Епископ Јеротеј Влахос: ВЕЧЕ У ПУСТИЊИ СВЕТЕ ГОРЕ
14. Н. Левитски: СВЕТИ САРОВСКИ СТАРАЦ СЕРАФИМ
15. Архимандрит Софроније: О МОЛИТВИ
16. СИЛА СЕ БОЖИЈА У НЕМОЋИ ПОКАЗУЈЕ
17. Архимандрит Јустин Поповић: ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И ЕКУМЕНИЗАМ
18. Протопрезвитер М. Кардамакис: ПРАВОСЛАВНА ДУХОВНОСТ
19. Павле Евдокимов: ХРИСТОС У РУСКОЈ МИСЛИ
20. Архимандрит Софроније: ВИДЕТИ БОГА КАО ШТО ЈЕСТЕ
21. ДОБРОТОЉУБЉЕ I том
22. МАТЕРИК
23. Епископ Калистос Вер: ПРАВОСЛАВНИ ПУТ
24. РАЗГОВОРИ СТРАНИКА СА ДУХОВНИМ ОЦЕМ
25. ОБИТАВАЊЕ БЕЗГРАНИЧНОГ У СРЦУ
26. Протојереј Георгије Флоровски: ИСТОЧНИ ОЦИ IV ВЕКА
27. Борис Зајцев, Павле Рак: СВЕТОГОРСКЕ СТАЗЕ
28. Протојереј Георгије Флоровски: ИСТОЧНИ ОЦИ V - VIII ВЕКА
29. ДОБРОТОЉУБЉЕ II том
30. Преображеновић Нагрн: САЗРЕВАЊЕ ДУШЕ
31. Свети Василије Велики: ТРАГОМ ЈЕВАНЂЕЛСКОГ ПОДВИГА
32. Епископ ЗХП Атанасије: БОГ ОТАЦА НАШИХ
33. Леонид Успенски: ТЕОЛОГИЈА ИКОНЕ
34. Ала Селаври: СВЕТИ ЈОВАН КРОНШТАТСКИ
35. УЗВИШЕНОСТ СВЕШТЕНОСЛУЖЕЊА
36. ДОБРОТОЉУБЉЕ III том
37. Свети Василије Велики: БЕСЕДЕ
38. Свети Јован Кронштатски: МОЈ ЖИВОТ У ХРИСТУ, I део
39. Стилијанос Г. Пападопулос: СТАРАЦ ЈАКОВ
40. Протојереј Александар Шмеман: ЕВХАРИСТИЈА
41. Отац Јован Журавски: ТАЈНА ЦАРСТВА БОЖИЈЕГ
42. Владимир Лоски: ОГЛЕД О МИСТИЧКОМ БОГОСЛОВЉУ ИСТОЧНЕ ЦРКВЕ
43. ДОБРОТОЉУБЉЕ IV том
44. Протојереј Александар Шмеман: ЗА ЖИВОТ СВЕТА
45. ВРЛИНОСЛОВ I том
46. БАЛКАНСКИ ЗЛАТОУСТ

Књиге у припреми:

- Протојереј Александар Шмеман: ВОДОМ И ДУХОМ
Свети Теофан Затворник: ПУТ КА СПАСЕЊУ
ИЗРЕКЕ СТАРАЦА
Протојереј Александар Шмеман: ВЕЛИКИ ПОСТ
Владимир Лоски: ВИЂЕЊЕ БОГА
Протојереј Јован Мајендорф: СТУДИЈА О СВЕТОМ ГРИГОРИЈУ ПАЛАМИ